

Begroting 2020

De foto's op de omslag hebben (m.u.v. Programma 8) een relatie met onze beleidsdoelen die opgenomen zijn binnen de acht programma's van waaruit onze P&C-cyclus is opgebouwd.

Programma 1, Ruimte en Water

Foto: Blauwestad

Programma 2, Milieu en energie

Foto: Dijk bij Hoogwatum

Programma 3, Platteland en natuur

Foto: Blauwestad

Programma 4, Bereikbaarheid

Foto: Spoor en Ringweg Zuid

Programma 5, Economie

Foto: Grote Markt Groningen

Programma 6, Cultuur en maatschappij

Foto: Nienoord Leek

Programma 7, Openbaar bestuur

Foto: Provinciehuis Groningen

Programma 8, Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering

Foto: Zoutkamp Haven

Colofon

Samenstelling:
Eindredactie:
Infographics:

provincie Groningen
Afdeling Financien & Control
Bureau Frissekom

Oktober 2019

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Leeswijzer	6
Deel 1 2020 in vogelvlucht	
2020 in beeld	8
2020 in euro's	11
Deel 2 Programmaplan	
1. Ruimte en water	21
2. Milieu en energie	29
3. Platteland en natuur	39
4. Bereikbaarheid	49
5. Economie	61
6. Cultuur en maatschappij	71
7. Openbaar bestuur	79
8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	87
Deel 3 Paragrafen	
1. Weerstandsvermogen en risicobeheersing	101
2. Financiering	115
3. Bedrijfsvoering	121
4. Lokale heffingen	127
5. Onderhoud kapitaalgoederen	133
6. Grondbeleid	135
7. Verbonden partijen	137
8. Nationaal Programma Groningen	153
Deel 4 Financiële begroting	
1. Overzicht van lasten en baten	157
2. Uiteenzetting van de financiële positie	163
Bijlagen	
Bijlage 1. Uitgangspunten meerjarenramingen 2019-2023	189
Bijlage 2. Overzicht van lasten en baten 2018-2023	191
Bijlage 3. Specificatie incidentele baten en lasten 2020-2023	197
Bijlage 4. Overzicht investeringsprojecten	201
Bijlage 5. Subsiestaat	203
Bijlage 6. Afkortingenlijst	207

Voorwoord

De eerste begroting van het college, bestaande uit GroenLinks, PvdA, ChristenUnie, VVD, CDA en D66. In het coalitieakkoord Verbinden Versterken Vernieuwen hebben wij onze doelen en ambities voor de komende collegeperiode opgeschreven. Een akkoord waarbij wij inzetten op het aanpakken van en mede vormgeven aan drie grote transities: de landbouwtransitie, de klimaat- en energietransitie en de economische transitie. Daarbij werken wij aan een bestuursstijl die gericht is op het herstellen van vertrouwen en het verbinden van mensen en organisaties met oog voor de menselijke maat. Wij zetten daarbij in op het werken aan draagvlak en willen dat op vernieuwende wijzen realiseren door te Verbinden Versterken en Vernieuwen.

De coalitie van GroenLinks, PvdA, ChristenUnie, VVD, CDA en D66 heeft op 20 mei 2019 het Coalitieakkoord Verbinden Versterken Vernieuwen gepresenteerd. Uw Staten hebben het Coalitieakkoord vervolgens op 29 mei besproken waarna bij voordracht zes gedeputeerden benoemd zijn. Onze ambities en voornemens hebben wij inhoudelijk en financieel op hoofdlijnen uitgewerkt in de Kadernota 2019-2023 die uw Staten op 3 juli hebben vastgesteld.

Om de beleidsambities en -voornemens verder uit te werken en te concretiseren is een zogenaamde Uitvoeringsagenda opgesteld. Anders dan wij in de Kadernota 2019-2023 hebben geschreven is deze Uitvoeringsagenda geen op zichzelf staand product, maar een ondersteunend proces, waarvan uw Staten de resultaten terug zullen vinden in de reguliere P&C- en beleidscyclus. Zo hebben wij in deze Begroting onze ambities uit het Coalitieakkoord, waar mogelijk uitgewerkt in prioriteiten. De horizon van deze prioriteiten is, anders dan in voorgaande begrotingen niet alleen het komende begrotingsjaar, maar is breder, namelijk de volledige collegeperiode tot en met 2023.

In ons Coalitieakkoord hebben wij aangegeven dat wij integraliteit tussen de verschillende beleidsvelden belangrijk vinden. Om deze integraliteit tussen de onderwerpen beter inzichtelijk te maken, hebben wij als eerste stap in deze Begroting, de relaties tussen de verschillende programma's in de doelenbomen aangegeven. Met de doorontwikkeling van onze beleidscyclus en ons streven om meer integraal te werken, worden in de komende P&C-documenten vervolgstappen gezet waarin deze samenhang nog beter zichtbaar wordt gemaakt. Het eerste P&C-document waarin dit tot uiting zal komen, is de Kadernota 2020-2024.

Ook werken wij aan het goed vormgeven en borgen van de gewenste bestuursstijl. Dat doen wij niet vanuit onze provinciale ivoren toren. Wij zijn aan de slag om nieuwe stappen te zetten naar een effectieve, efficiënte uitvoering van provinciaal beleid. Daarbij gaan wij de komende maanden en jaren actief op zoek naar draagvlak. De wijze waarop verschilt per situatie en per geval. Er is geen 'one size fits all'. Elk proces, elke opgave vraagt een andere werkwijze. Maatwerk is elke keer nodig. Niet elk proces vraagt om dezelfde aanpak en niet alle inwoners willen even actief betrokken worden. Dit betekent dat wij aan de start van een (beleids)proces of traject de verschillende doelen, rollen en verwachtingen duidelijk willen hebben.

Logisch gevolg van onze aanpak is dat wij deze Begroting 2020, vier maanden nadat wij onze voornemens en ambities met uw Staten hebben besproken, op hoofdlijnen hebben kunnen invullen. Op een aantal, met name doorlopende beleidsterreinen, zijn we specifiek. Met ondersteuning van het proces van de Uitvoeringsagenda willen wij, in nauwe verbinding met uw Staten, verder werken aan het bereiken van onze doelstellingen en ambities.

De begroting is via onze website <http://www.provinciegroningen.nl/bestuur/financien/begroting/> te downloaden.

Leeswijzer

De begroting is opgebouwd uit vier delen.

Deel 1 2020 in vogelvlucht

Dit deel bevat een infographic met een financiële samenvatting van de begroting en de beleidsaccenten. Zo krijgt u met enkele tabellen snel inzicht in de besteding en herkomst van de middelen en de verschillende beleidsaccenten.

Deel 2 Programmaplan

In het Programmaplan wordt per beleidsprogramma ingegaan op de beoogde maatschappelijke effecten en de wijze waarop wordt getracht deze te bereiken. Dit is uitgewerkt binnen de acht programma's in deel 2 van de begroting. De programma-indeling naar de acht programma's en 21 deelprogramma's vindt plaats volgens de zeven kerntaken van het Profiel provincies Kompas 2020 ([voordracht nr. 22/2016](#)).

Bij de uitwerking van de begroting hebben wij onderscheid gemaakt in de drie W-vragen: Wat willen we bereiken, Wat gaan we daarvoor doen en Wat mag het kosten. Wij hebben deze W-vragen in deel 2 weergegeven in termen van beleidsdoelen (veelal meerjarig), prestaties¹ (veelal jaargebonden) en lasten en baten² (jaargebonden).

Elk programma begint met de doelenboom, die een samenvatting geeft van de inhoud van het betreffende programma en de relatie geeft met andere programma's. Na de doelenboom zijn de beleidskaders van het betreffende programma opgenomen.

De ambities uit het Coalitieakkoord zijn als prioriteiten in de programma's uitgewerkt. Ook zijn reguliere prestaties benoemd indien deze gerelateerd zijn aan het Coalitieakkoord 2019-2023 en indien ze specifiek zijn voor 2020.

De daarbij behorende indicatoren zijn onderverdeeld in (vanuit BBV) verplichte en eigen indicatoren. De bestaande eigen indicatoren zijn kritisch bekeken op nut en noodzaak, en waar nodig geschrapt. Nog niet alle ambities uit het Coalitieakkoord hebben een (eigen) indicator. Dit wordt met name veroorzaakt doordat wij eerst het beleid verder willen concretiseren. In volgende P&C-documenten worden deze indicatoren toegevoegd.

Elk beleidsprogramma eindigt met het overzicht van lasten en baten en de toelichting erop.

Deel 3 Paragrafen

De voorgeschreven zeven paragrafen in deel 3 zijn nadere toelichtingen op onderwerpen die van wezenlijk belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie Groningen. Daaraan is een achtste paragraaf toegevoegd waarin wordt ingegaan op het Nationaal Programma Groningen (NPG).

Deel 4 Financiële begroting

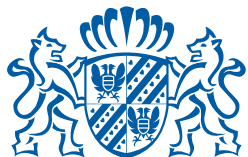
Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) schrijft voor dat de financiële begroting bestaat uit twee onderdelen: de uiteenzetting van de financiële positie en het overzicht van de baten en lasten. Dit overzicht vervult een functie bij de autorisatie van de baten en lasten en dient daarom integraal te zijn, dat wil zeggen: het moet alle baten en lasten zoals opgenomen in het Programmaplan bevatten.

¹ Bij de uitwerking van de prestaties kiezen wij er bewust voor om geen complete opsomming te geven van alle - veelal reguliere - activiteiten binnen het deelprogramma. Wij kiezen ervoor om aan te sluiten op de prioriteiten uit de Kadernota 2019-2023. Buiten de werkzaamheden in het kader van deze prioriteiten nemen we de overige werkzaamheden alleen op indien zij een relatie hebben met het Coalitieakkoord 2019-2023 en/of als deze werkzaamheden specifiek zijn voor 2020.

² Door afronding in duizendtallen, kunnen in de hele begroting kleine afrondingsverschillen ontstaan in en tussen de verschillende tabellen.

Deel 1

2020 in vogelvlucht

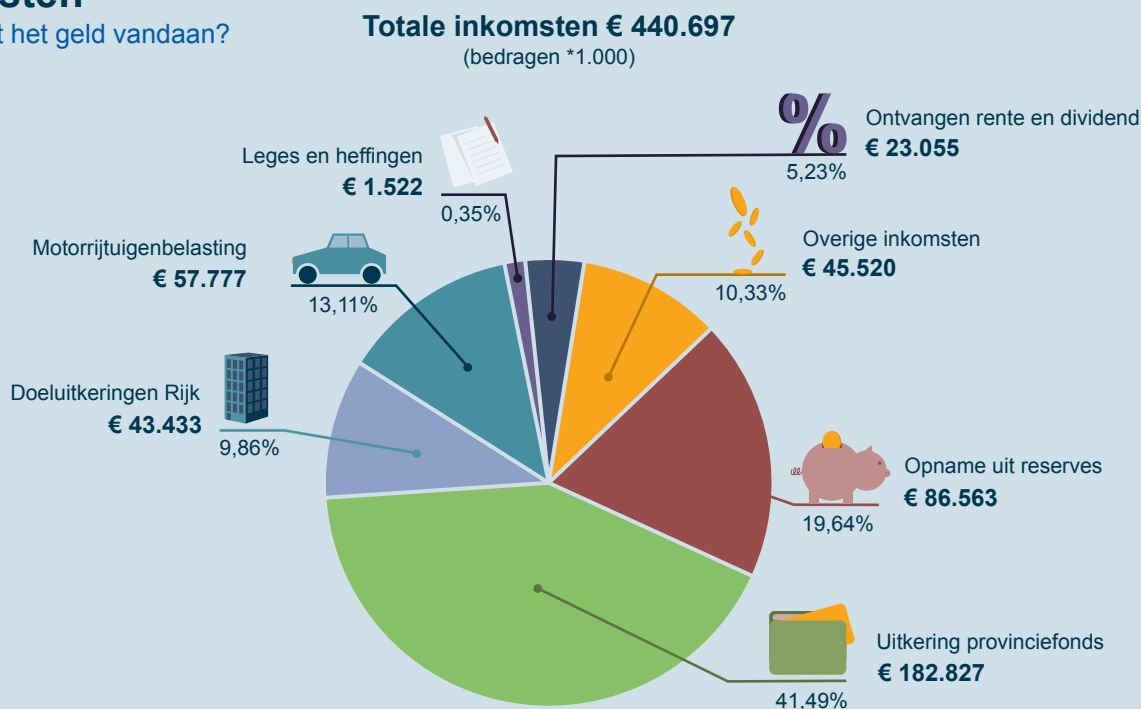

Onze ambities

In Groningen staan vanaf 2019 drie grote thema's centraal: economie, landbouw, klimaat en energie. We zetten ons in voor een veilig en vitaal Groningen. Goed bereikbaar en voorbereid op de toekomst, met voldoende werk, een prettige leefomgeving en duurzame bedrijvigheid. Dit doen we samen met inwoners, instellingen en andere overheden.

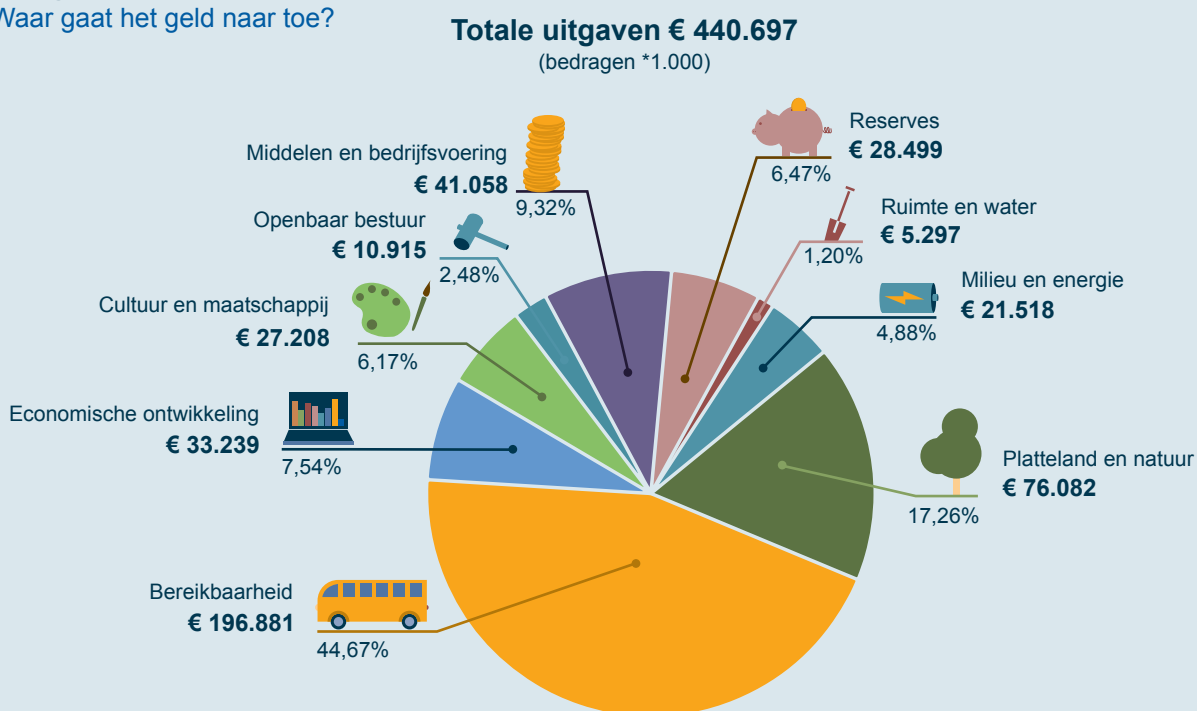
Inkomsten

Waar komt het geld vandaan?

Uitgaven

Waar gaat het geld naar toe?

Hier werken we aan in 2020

Thema's en investeringen

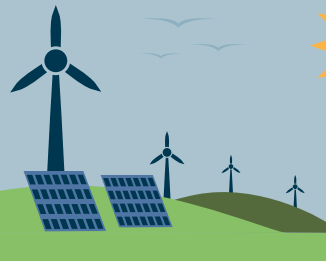
Schadeherstel

Bevorderen versnelde uitvoering herstel aardbevingsschade en versterking.

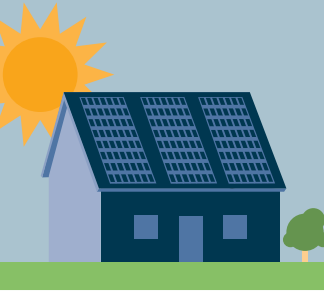
21% duurzame energie in 2020

Samen met gemeenten ruimte vinden voor energietransitie en landschapsontwikkeling.

Energiebesparing

Huiseigenaren en bedrijven ondersteunen met (eigen of aansluiting bij bestaand) fonds.

Klimaatadaptatie

Plan maken voor omgaan met klimaatveranderingen als droogte en wateroverlast.

Biodiversiteit

Vergroten natuurwaarden in natuur- en landbouwgebied.

Duurzame landbouw

Stimuleren biologische en natuurinclusieve landbouw, verduurzaming en innovatie.

Meer fietsers

Fietsen stimuleren: laadpalen voor e-bikes, doorfietsroutes, veilige fietspaden.

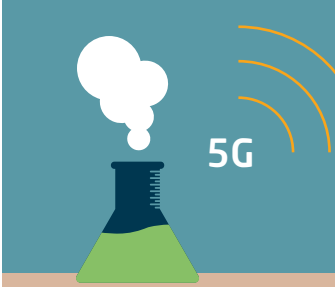
Slim en groen vervoer

Reishubs, bussen en treinen zonder CO2-uitstoot, zelfrijdend vervoer.

Economische groei

Focus op verduurzaming chemie en digitalisering.

Mensen aan het werk

Meer (passende) banen en betere aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt.

Sport en bewegen

Werken aan provinciaal beweegakkoord

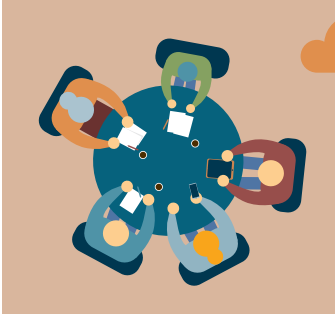

Leefbaarheid, zorg en wonen

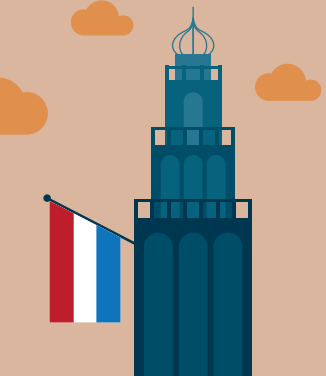
Draagvlak

Ruimte voor inbreng en samenwerking.

75 jaar bevrijding

Viering in Stad en Ommeland.

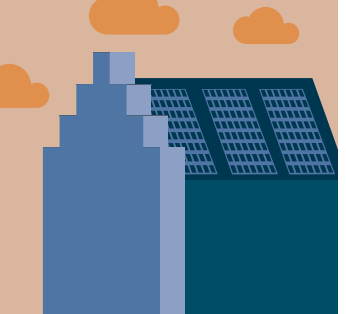
Open data

Verbeteren digitale dienstverlening. Beschikbaarheid open data.

Gasloos provinciehuis

Eind 2020 is het provinciehuis van het gas af.

2020 in euro's

1. Algemeen

Uit de nu voorliggende begroting blijkt dat de provinciale financiële positie solide is. De Begroting 2020 is structureel sluitend en het vermogen is zodanig dat geen leningen hoeven te worden aangegaan voor de geplande uitgaven.

Het structureel sluitend zijn van onze begroting, blijkt uit het financieel perspectief zoals hieronder weergegeven.

Omschrijving	2020	2021	2022	2023
Saldo lasten en baten (- = tekort)	2.012	1.059	1.131	1.203

Bedragen x € 1.000

Dat de bovenstaande bedragen in de jaren 2020-2023 positief zijn, wil zeggen dat de begroting structureel sluitend is. De solide positie blijkt uit de berekening van de financiële kengetallen.

Door met name externe ontwikkelingen (BTW-compensatiefonds) die we niet hebben kunnen voorzien, is ons financieel perspectief ten opzichte van de Kadernota 2019-2023 verslechterd. In ons Coalitieakkoord 2019-2023 hebben wij als uitgangspunt geformuleerd dat er jaarlijks een flexibel budget van € 2 miljoen per jaar beschikbaar moet zijn. Wij hebben in deze begroting maatregelen getroffen zodat in ieder geval voor 2020 voldaan wordt aan de afspraken met Provinciale Staten. In de Kadernota 2020-2024 komen wij met aanvullende voorstellen.

2. Middelen en bestedingen

In dit deel van de begroting laten wij de herkomst van onze middelen in 2020 zien en geven wij aan hoe wij deze middelen over de verschillende programma's verdelen. De basis daarvoor is gelegd in de Kadernota 2019-2023.

Ten opzichte van de Kadernota 2019-2023 hebben zich wijzigingen voorgedaan in de raming van de uitkering Provinciefonds (met name BTW-compensatiefonds) op basis van de Septemercirculaire 2019, de opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting, de personeelskosten, de kapitaallasten, de toerekening van apparaatskosten, een tweetal bestedingsvoorstellen en wijzigingen als gevolg van een nadere uitwerking en invulling van de voorstellen in het kader van het Coalitieakkoord 2019-2023. Vooral door de lagere uitkering uit het Provinciefonds en de wijziging in de toerekening van apparaatskosten is het financieel perspectief minder gunstig. In deel 4 van de Begroting 2020 gaan wij hier nader op in.

2.1. Middelen 2020

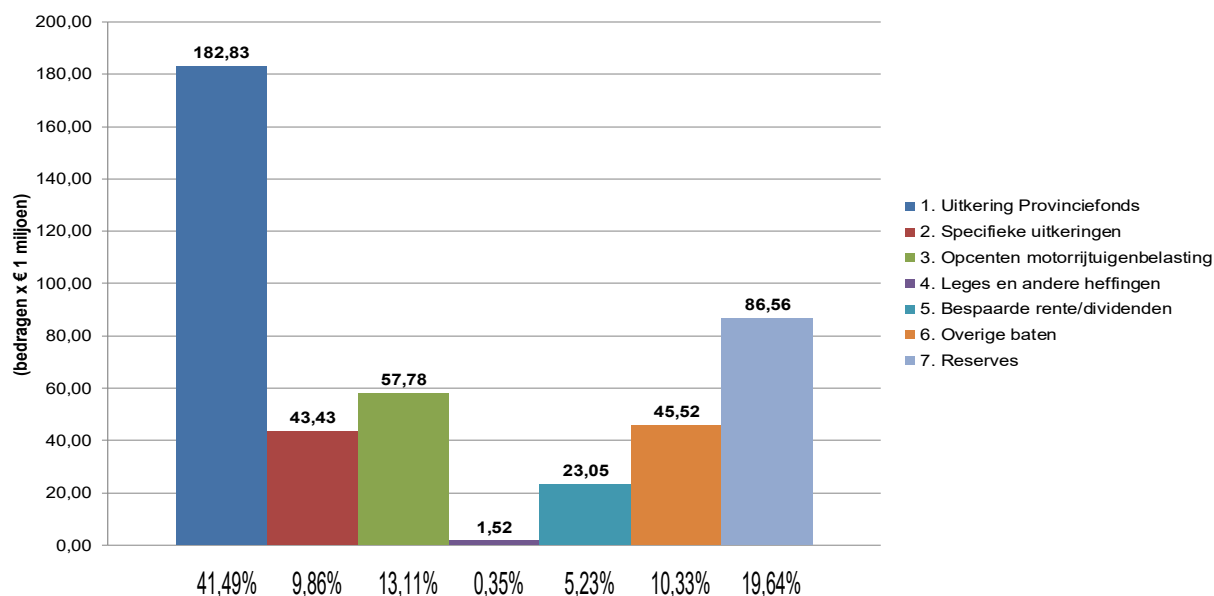
De financiële middelen van de provincie (in 2020 in totaal circa € 441 miljoen) komen voor een belangrijk deel van het Rijk (in 2020 naar verwachting circa 55%). Het gaat daarbij om de uitkering uit het Provinciefonds (inclusief decentralisatie-uitkeringen) en de rijksbijdragen ten behoeve van specifieke taken, de zogenaamde specifieke uitkeringen.

Voor de inkomsten van de provincie kan de volgende onderverdeling worden gehanteerd:

1. Uitkering Provinciefonds
2. Specifieke uitkeringen
3. Provinciale belastingen
4. Leges en andere heffingen
5. Bespaarde rente/dividenden
6. Overige inkomsten
7. Reserves

In de volgende grafiek hebben wij de herkomst van de voor 2020 geraamde middelen zichtbaar gemaakt.

Grafiek 1. Herkomst middelen 2020 (€ 440,70 miljoen)

Hierna lichten wij deze verschillende middelen toe.

1. Uitkering Provinciefonds (€ 182,83 miljoen, aandeel 41,49%)

De uitkeringen uit dit fonds zijn in principe vrij besteedbaar. De verdeling van de middelen uit dit fonds over de provincies vindt plaats op basis van een wettelijke vastgestelde verdeelsleutel. Die verdeelsleutel is reeds enige malen, in 2017 voor het laatst, gewijzigd. Bij de huidige verdeling van de middelen speelt de factor inwonertallen een belangrijke rol. Omdat onze provincie relatief weinig inwoners heeft, is het niet verwonderlijk dat onze provincie een niet al te groot aandeel in de totale uitkering uit het Provinciefonds heeft.

In onderstaande tabel geven wij een samenvatting van de voor 2020 geraamde opbouw van het Provinciefonds en het aandeel van de provincie Groningen daarin.

Tabel 1. Opbouw uitkering 2020 Provinciefonds

Omschrijving	2020	
	landelijk	Groningen
Algemene uitkering	2.244,22	163,18
Decentralisatie-uitkeringen	204,30	19,65
Totaal	2.448,52	182,83

Bedragen x € 1 miljoen

Via het onderdeel Decentralisatie-uitkeringen worden in 2020 de uitkeringen ten behoeve van projecten verkeer en vervoer, bodemsanering, monumentenzorg, waterstofbussen en RSP-REP beschikbaar gesteld.

2. Specifieke uitkeringen (€ 43,43 miljoen, aandeel 9,86%)

Specifieke uitkeringen, ook wel doeluitkeringen genoemd, worden door de rijksoverheid verstrekt ter (gedeeltelijke) bekostiging van de aan provincies en gemeenten opgelegde taken.

Activiteiten waar in 2020 specifieke uitkeringen voor worden ontvangen zijn:

- Beheer en onderhoud Noord-Willemskanaal (€ 0,44 miljoen);
- RSP-projecten (€ 39,58 miljoen)
- Diensten voor derden - beheer en onderhoud hoofdkanalen (€ 3,41 miljoen).

3. Provinciale belastingen (€ 57,78 miljoen, aandeel 13,11%)

De provincies hebben sinds 1981 de mogelijkheid opcenten te heffen op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting. De provincies mogen per 1 januari 2019 maximaal 113,2 opcenten heffen.

De provincie Groningen heft momenteel 90,4 opcenten. Dat aantal stijgt per 1 januari 2020 naar 91,8. Per 1 januari 2020 zal het maximum aantal te heffen opcenten naar verwachting worden verhoogd naar 115,0.

Met het voorgestelde tarief van 91,8 opcenten per 1 januari 2020 zullen wij waarschijnlijk een tweede plaats innemen op de ranglijst (zie deel 2: tabel 3 in paragraaf 8.2.2) van de duurste provincies van Nederland, na de provincie Drenthe.

Onder deze heffing vallen per 1 januari 2020 in onze provincie naar verwachting zo'n 272.600 personenauto's en circa 28.200 motoren. Een deel daarvan zal vrijgesteld zijn van de heffing (circa 21.500 personenauto's en 7.900 motoren) en een klein deel (circa 1.000 personenauto's) zal 50% en eveneens een klein deel (circa 2.800 personenauto's) zal 25% van het tarief betalen. Voor personenauto's, die het volledige tarief betalen, varieert de heffing in 2020 (uitgaande van 91,8 opcenten) tussen circa € 53 en circa € 853 per jaar (naar rato van het gewicht van het voertuig).

Zou onze provincie in 2020 het maximum aantal opcenten heffen dan betekent dat in 2020 een meerinkomst van circa € 14,6 miljoen.

4. Leges en andere heffingen (€ 1,52 miljoen, aandeel 0,35%)

De opbrengst van leges en andere heffingen is in vergelijking met de omvang van de andere inkomstenbronnen van de provincie relatief klein. Het gaat hier bijvoorbeeld om de leges in het kader van de Ontgrondingenwet, de leges Wabo, de grondwaterheffing, haven- en kadegelden en dergelijke.

5. Bespaarde rente/dividenden (€ 23,05 miljoen, aandeel 5,23%)

Dit betreft onder andere het rentevoordeel wegens aanwending van het eigen vermogen, renteopbrengsten van uitgezette gelden en verstrekte leningen, dividenduitkering wegens deelneming in het aandelenkapitaal van de BNG en Enexis.

6. Overige inkomsten (€ 45,52 miljoen, aandeel 10,33%)

Deze groep bestaat uit een diversiteit aan inkomsten. Het betreft onder andere bijdragen van derden wegens door de provincie te verrichten werkzaamheden, projectbijdragen van andere overheden, beschikkingen over voorzieningen ter afdekking van bepaalde provinciale uitgaven.

7. Reserves (€ 86,56 miljoen, aandeel 19,64%)

Een deel van de uitgaven wordt bekostigd uit reserves. Deze reserves zijn geormerkt voor bestedingen op bepaalde beleidsterreinen en bevatten middelen, die in de loop der tijd voor deze uitgaven gereserveerd zijn.

In deel 2 van de Begroting 2020 (programma 8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering, paragraaf 8.2.8) geven wij een verbijzondering van de in 2020 geraamde onttrekkingen aan de reserves.

2.2. Bestedingen 2020

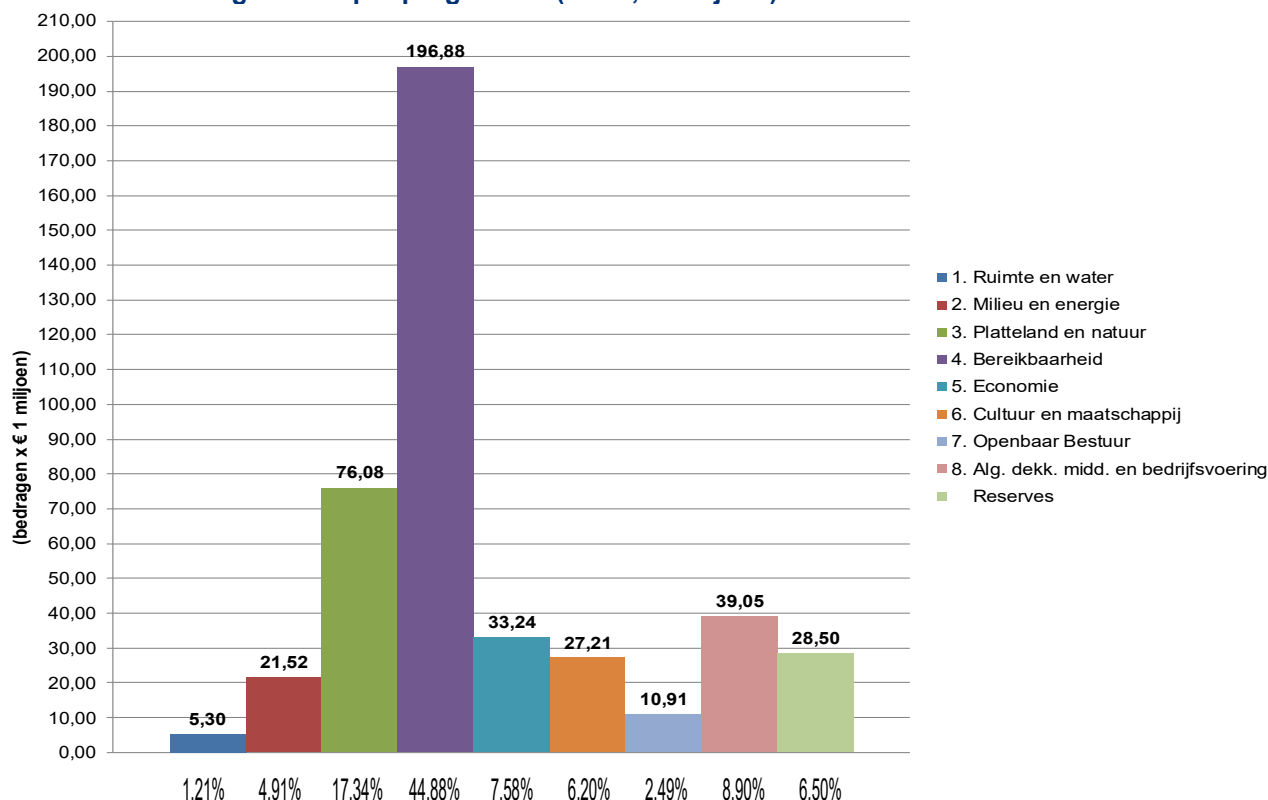
Bestedingen per programma

De bestedingen van de provincie kunnen op vele manieren worden gerubriceerd. Gebruikelijk is een indeling naar programma's, zoals deze in begroting en rekening worden onderscheiden. In begroting en rekening worden sinds 2017 de volgende programma's onderscheiden, namelijk:

1. Ruimte en water
2. Milieu en energie
3. Platteland en natuur
4. Bereikbaarheid
5. Economie
6. Cultuur en maatschappij
7. Openbaar bestuur
8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering

Naast deze acht programma's wordt een deel van de middelen in reserves gestort om op een later moment tot bestedingen te komen. De hiermee gemoeide middelen hebben wij ook in de volgende grafiek zichtbaar gemaakt.

Grafiek 2. Bestedingen 2020 per programma (€ 438,69 miljoen)

In 2020 zullen de provinciale lasten van de programma's en de bijdragen aan de reserves naar verwachting in totaal circa € 439 miljoen bedragen. Ongeveer 45% (circa € 197 miljoen) daarvan wordt in 2020 besteed op het gebied van Bereikbaarheid. Het gaat daarbij dan met name om het beheer en onderhoud van wegen en waterwegen, bijdragen in de kosten van infrastructurele werken en exploitatiebijdragen Openbaar vervoer.

Bestedingen per categorie

De lasten van in totaal € 438,69 miljoen bestaan uit de volgende categorieën:

- personeelskosten (exclusief personele kosten m.b.t. investeringswerken) € 62,77 miljoen
- overige apparaatskosten (kosten gebouwen, inrichting en apparatuur; exclusief investeringswerken) € 18,47 miljoen
- programmakosten (goederen en diensten, subsidies, projectbijdragen) € 323,55 miljoen
- kapitaallasten (rente en afschrijvingen) € 5,40 miljoen
- storting in reserves € 28,50 miljoen

In de navolgende tabel hebben wij aangegeven hoe de lasten per kostencategorie in 2020 over de verschillende programma's worden verdeeld.

Op basis van het in 2016 gewijzigde Besluit Begroting en Verantwoording mogen de overheadkosten - als onderdeel van de apparaatskosten - met ingang van 2017 niet meer aan de verschillende programma's worden toegerekend, maar moeten deze in zijn geheel aan één productgroep (Toegerekende overhead) binnen het programma Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering worden toegerekend. Daardoor is het bedrag van de aan dit programma toegerekende apparaatskosten zowel in absolute als in relatieve zin fors.

Tabel 2. Bestedingen 2020 uitgesplitst naar kostencategorieën

Omschrijving	apparatuur- kosten	programma- kosten	kapitaal- lasten	bijdrage aan reserves	Totaal bestedingen 2020
1. Ruimte en water	2.743,8	2.553,0	0,0	0,0	5.296,8
2. Milieu en energie	5.854,2	15.259,0	405,0	0,0	21.518,2
3. Platteland en natuur	4.021,6	72.060,8	0,0	0,0	76.082,4
4. Bereikbaarheid	18.648,5	174.080,2	4.152,7	3.502,8	200.384,2
5. Economie	2.903,5	30.335,8	0,0	2.000,0	35.239,3
6. Cultuur en maatschappij	2.554,8	24.653,5	0,0	0,0	27.208,3
7. Openbaar bestuur	4.825,4	6.089,0	0,0	0,0	10.914,4
8. Alg. dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	39.688,2	-1.479,5	837,0	22.995,8	62.041,5
Totaal	81.240,0	323.551,8	5.394,7	28.498,6	438.685,1
Waarvan:					
- Personeelskosten	62.836,8				62.836,8
- Materiële apparaatkosten	18.403,2				18.403,2
	81.240,0				81.240,0

Bedragen x € 1.000

In de laatste kolom (Totaal bestedingen 2020) wordt het totaal van de lasten per programma aangegeven. In de volgende paragraaf leggen wij een relatie tussen de bestedingen per programma en de bronnen (middelen) waaruit deze bestedingen in 2020 zullen worden bekostigd.

2.3. Relatie tussen middelen 2020 en bestedingen 2020 per programma

In paragraaf 2.2.2 hebben wij aangegeven hoe de geraamde bestedingen per programma in 2020 naar kostencategorieën zijn opgebouwd.

In onderstaand schema laten wij zien tot welk bedrag deze bestedingen zullen worden bekostigd uit inkomsten, die binnen de programma's zelf worden verantwoord, en voor welke bedragen er een beroep op de reserves en op de Algemene middelen (zie laatste kolom) zal worden gedaan.

Tabel 3. Inkomstenbronnen waaruit de bestedingen in 2020 worden bekostigd

Omschrijving	Totaal bestedingen 2020	De bestedingen worden bekostigd uit:								Totaal inkomsten	waarvan uit de algemene middelen
		Inkomsten via eigen programma					Overige inkomsten				
		Specifieke uitkeringen	Leges	Overige baten	Rentebaten, dividenden (=algemene middelen)	Totaal inkomsten eigen programma	Bijdragen uit reserves	Algemene middelen	Totaal overige inkomsten		
1. Ruimte en water	5.296,8	0,0	360,0	594,1	0,0	954,1	0,0	4.342,7	4.342,7	5.296,8	4.342,7
2. Milieu en energie	21.518,2	0,0	803,1	574,2	0,0	1.377,3	889,2	19.251,7	20.140,9	21.518,2	19.251,7
3. Platteland en natuur	76.082,4	0,0	305,0	31.327,5	0,0	31.632,5	8.871,5	35.578,3	44.449,8	76.082,4	35.578,3
4. Bereikbaarheid	200.384,2	42.435,4	54,4	10.755,6	0,0	53.245,4	41.196,3	105.942,5	147.138,8	200.384,2	105.942,5
5. Economie	35.239,3	720,1	0,0	292,1	0,0	1.012,2	2.516,4	31.710,7	34.227,1	35.239,3	31.710,7
6. Cultuur en maatschappij	27.208,3	278,0	0,0	530,5	0,0	808,4	3.726,9	22.673,0	26.399,9	27.208,3	22.673,0
7. Openbaar bestuur	10.914,4	0,0	0,0	154,6	0,0	154,6	0,0	10.759,8	10.759,8	10.914,4	10.759,8
8. Alg. dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	62.041,5	0,0	0,0	1.291,4	23.055,0	24.346,4	29.362,9	8.332,3	37.695,1	62.041,5	31.387,2
Totaal	438.685,1	43.433,4	1.522,5	45.520,1	23.055,0	113.530,9	86.563,2	238.591,0	325.154,2	438.685,1	261.645,9
Nog in te vullen begrotingsruimte 2020	2.012,1					0,0		2.012,1	2.012,1	2.012,1	2.012,1
Totaal, inclusief begrotingsruimte 2020	440.697,2	43.433,4	1.522,5	45.520,1	23.055,0	113.530,9	86.563,2	240.603,1	327.166,3	440.697,2	263.658,1
Waarvan:											
- Provinciefonds											182.826,5
- Opbrengst opcentenheffing m.r.b.											57.776,6
- Rentebaten, dividenden etc.											23.055,0
Totaal Algemene middelen											263.658,1

Bedragen x € 1.000

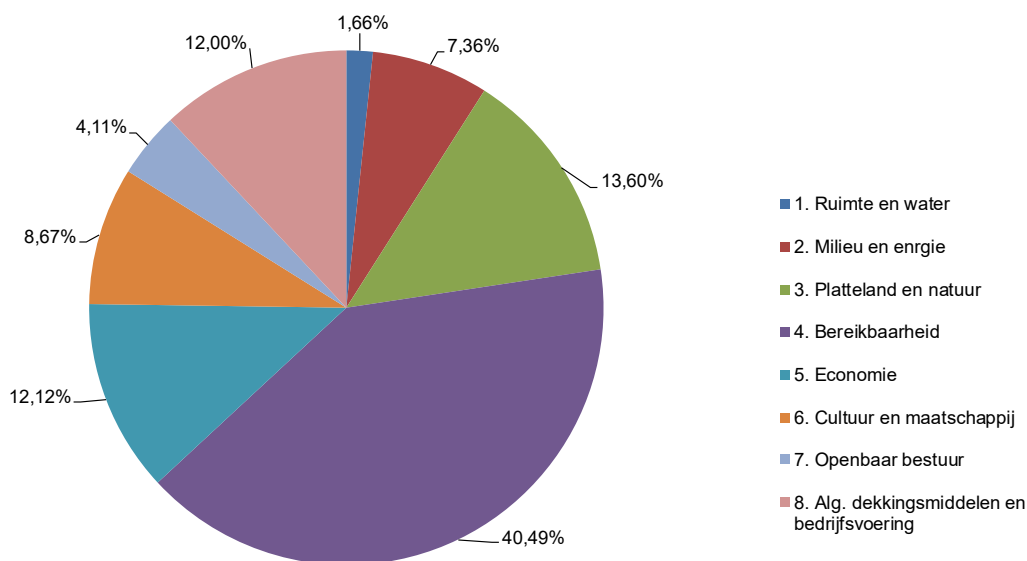
Van de bestedingen 2020 wordt naar verwachting ongeveer 60% bekostigd uit de Algemene middelen.

De Algemene middelen worden gevormd door de inkomsten uit het Provinciefonds, de inkomsten uit de opcentenheffing motorrijtuigenbelasting, rentebaten en dividenden.

Van de Algemene middelen wordt in 2020 het grootste deel ingezet bij het programma Bereikbaarheid namelijk zo'n 40%, ofwel circa € 105,94 miljoen. Zie de volgende grafiek.

De begrotingsruimte 2020 wordt geraamd op circa € 2,01 miljoen. Dit onderdeel is in de volgende grafiek buiten beschouwing gelaten.

Grafiek 3. Inzet Algemene middelen 2020 per programma (€ 263,66 miljoen)

2.4. Restant begrotingsruimte 2020-2023

De nog niet ingevulde begrotingsruimte bedraagt in 2020 circa € 2,01 miljoen per jaar en in de jaren 2021 tot en met 2023 gemiddeld € 1,13 miljoen. Om deze begrotingsruimte te realiseren is een drietal incidentele dekkingsmaatregelen doorgevoerd, te weten:

- Verlaging werkelijk onvoorziene uitgaven 2020-2023 met € 0,25 miljoen per jaar, zodat voor het opvangen van onvoorziene uitgaven in deze jaren nu nog een bedrag van € 0,25 miljoen per jaar beschikbaar is.
- Bij het opstellen van de raming van onze uitkering uit het Provinciefonds gaan we er voor de jaren 2020-2023 vanuit dat de financiële gevolgen van een eventuele tegenvallende ontwikkeling van het inwonertal kan worden opgevangen binnen het behoedzame scenario dat we al jaren ten aanzien van de accresramingen hanteren. Daardoor kan de tot nu toe voor deze mogelijke ontwikkeling apart opgenomen stelpost komen te vervallen. Het gaat om een bedrag van circa € 90.800 in 2020 oplopend tot een bedrag van € 363.200 in 2023.
- Inzet van in totaal € 4 miljoen uit de reserve Afkoopsommen wegen en waterwegen. De middelen in deze reserve hebben als doel renteopbrengsten te genereren die ten gunste komen van de Algemene middelen, zodat begrotingsruimte wordt gecreëerd. Het onderhoud van de door de provincie overgenomen wegen is in de reguliere budgetten opgenomen. De onderhoudsbudgetten zijn, met andere woorden, niet (meer) gekoppeld aan de renteopbrengsten. Wij zien de middelen in deze reserve daarom als Algemene middelen, een soort van stamkapitaal. In deze reserve zit, na aftrek van de € 10 miljoen voor het Coalitieakkoord nog € 62,7 miljoen. In de financiële begroting (deel 4) van de Begroting 2020 lichten wij deze maatregelen verder toe. Door deze maatregelen is het mogelijk om in 2020 een flexibel budget van circa € 2 miljoen beschikbaar te hebben en in de jaren 2021 tot en met 2023 vooralsnog een flexibel budget van circa € 1 miljoen per jaar. Bij de Kadernota 2020-2024 zullen we met maatregelen komen om ook in de jaren 2021 tot en met 2023 weer te kunnen beschikken over een flexibel budget van tenminste € 2 miljoen per jaar.

Wij stellen voor eventuele meevallers eerst in te zetten om het flexibele budget voor 2021 tot en met 2023 aan te vullen. Daarna kunnen eventuele meevallers worden ingezet voor het terugdraaien van de hierboven genoemde dekkingsmaatregelen.

3. Kerngegevens Begroting 2020

Onderstaand geven wij u enkele overzichten van de belangrijkste kerngegevens van onze provincie.

Omschrijving	Waarde
Lengte provinciale wegen (km)	506
Lengte provinciale fietspaden (km)	212
Lengte provinciale vaarwegen (km)	94
Lengte sloten (km)	580
Bermoppervlakte (ha)	571
Vaste bruggen, viaducten en tunnels	191
Beweegbare bruggen provinciale vaarwegen	48
Sluizen provinciale vaarwegen	7
Bushaltes	425
Verkeersregelininstallaties (GOP + GVT + VRI)	34
Tunnelgemalen	34
Oppervlakte land (ha) per 1-1-2019	231.581
Oppervlakte water (ha) per 1-1-2019	64.387
Aantal inwoners per 1-1-2019:	583.990
• waarvan jonger dan 20	118.676
• waarvan 20 tot en met 64 jaar	351.036
• waarvan 65 jaar en ouder	114.278
Aantal gemeenten	12
Aantal waterschappen (inclusief Wetterskip Fryslân)	3
<u>Per inwoner in euro's:</u>	
• uitgaven 2020	751
• begrotingsruimte 2020	3
• opgenomen langlopende leningen per 1-1-2020	0
• reserves en voorzieningen per 1-1-2020	1.290
• uitkering Provinciefonds 2020	313
• opbrengsten opcenten motorrijtuigenbelasting 2020	99

4. Samenstelling Provinciale Staten

De zetelverdeling in Provinciale Staten ziet er sinds medio 2019 als volgt uit:

Partij	Zetels
GroenLinks (GL)	6
Partij van de Arbeid (PvdA)	5
Forum voor Democratie	5
ChristenUnie (CU)	4
Socialistische partij (SP)	4
Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD)	4
Democraten 66 (D66)	3
Christen-Democratisch Appèl (CDA)	3
Groninger Belang (GB)	3
Partij voor het Noorden (PvN)	2
Partij voor de Vrijheid (PVV)	2
Partij voor de Dieren (PvdD)	1
50PLUS	1
Totaal	43

5. Samenstelling Gedeputeerde Staten

Gedeputeerde Staten kennen zes gedeputeerden, die elk een partij vertegenwoordigen.

GL	Nienke Homan
PvdA	Tjeerd van Dekken
CU	Henk Staghouwer
VVD	Mirjam Wulfse
CDA	Patrick Brouns
D66	Fleur Gräper-van Koolwijk

Deel 2

Programmaplan

1. Ruimte en water

Doelenboom

Maatschappelijk doel

Een veilige en bewoonbare provincie met een zo hoog mogelijke ruimtelijke kwaliteit en voorzien van betrouwbare watersystemen

Programmadoeel

Een zo hoog mogelijke ruimtelijke kwaliteit in onze provincie, zowel in stedelijk gebied als in het buitengebied
Zorgen voor een veilige en bewoonbare provincie, die is voorzien van betrouwbare, duurzame en flexibel ingerichte watersystemen

Deelprogramma

Ruimtelijke ontwikkeling	Waterbeheer
--------------------------	-------------

Beleidsdoelen

Een zo hoog mogelijke ruimtelijke kwaliteit in onze provincie, zowel in stedelijk gebied als in het buitengebied	Zorgen voor integrale waterveiligheid en zoet watervoorziening	Verbeteren waterkwaliteit	Duurzaam gebruik grondwater
--	--	---------------------------	-----------------------------

Middelen

€ 10,8 mln.	€ 2,7 mln.	€ 3,0 mln.	€ 0,6 mln.
-------------	------------	------------	------------

Indicatoren

Aantal verkochte kavels Blauw estad 2020: 24 2021 t/m 2023: 60	1159 km regionale waterkeringen voldoen uiterlijk 1 januari 2020 aan de veiligheidsnormen	% waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit (oppervlaktewater) % uitgevoerde KRW-maatregelen	Geen incidenten in grondwatergebieden
---	---	---	---------------------------------------

Relaties met andere (deel-)programma's

2.1 Milieu 3. Platteland en natuur 4. Bereikbaarheid 5. Economie 6. Cultuur en maatschappij	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling 2.1 Milieu 3. Platteland en natuur 5. Economie	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling 2.1 Milieu 3. Platteland en natuur 5. Economie	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling 2.1 Milieu 3. Platteland en natuur 5. Economie
---	--	--	--

Beleidskaders

Vigerend beleidskader	Volgend afweegmoment
Omgevingsvisie 2016-2020 en Omgevingsverordening provincie Groningen 2016	2020
Provinciaal beleid bevolkingsdaling	2020
Nationaal Waterplan 2016-2021	2021
Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR)	nog niet bekend
Kaderrichtlijn Water (KRW)	nog niet bekend
Beleidsnota Drinkwater	nog niet bekend
Kader toezicht op de waterschappen in de provincie Groningen	nog niet bekend
Deltaprogramma 2019	2019

1.1. Ruimtelijke ontwikkeling

Beleidsdoel

Een zo hoog mogelijke ruimtelijke kwaliteit in onze provincie, zowel in stedelijk gebied als in het buitengebied

Indicatoren

	Realisatie		Streefwaarden				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Aantal verkochte bouw kavels Blauwestad	66	53	43	24	18	21	21

Prestaties

Prioriteiten

- Ruimte vinden voor en ruimtelijke inpassing van onder andere energietransitie, economie en ontwikkeling landschap
Resultaat 2020
 - Geaccepteerde werkwijze die wordt gevolgd om de verschillende ruimteclaims in onderlinge samenhang en met behoud van kwaliteit het hoofd te bieden.*Resultaat 2020-2023*
 - Ruimtelijk integrale realisatie van de verschillende ambities die alle een claim leggen op de zowel ruimtelijk als regeltechnisch beperkt beschikbare ruimte in de provincie.
- Regiodeal Wonen, werken en leven in Oost-Groningen:
Samen met het Rijk realiseren en uitvoeren van de aanpak die Oost-Groningen heeft gemaakt voor de particuliere woningmarkt, verbreed met de thema's zorg, voorzieningen, economie en grensoverschrijdende samenwerking (GROS)
Resultaat 2020
 - Ondertekende Regiodeal Oost-Groningen inclusief € 20 miljoen cofinanciering Rijk.*Resultaat 2020-2023*
 - Rijk, regionale overheden, de bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties zijn samen opgetrokken om regionale opgaven aan te pakken, dit heeft de regio's en daarmee Nederland versterkt.

Regulier

- Uitvoeren [Subsidieregeling ruimtelijke kwaliteit provincie Groningen](#):
 - Faciliteren van onderzoek en inzet van ontwerpdeskundigheid voor de ontwikkeling van een onderzoek, studie, expositie, visie, plan of een vergelijkbaar ander product. De plannen die door overheden, maatschappelijke partners en inwoners worden ingediend zijn op dit moment nog niet bekend.
- Opstellen bevolkingsprognose en prognose woningbehoefte voor Oost-Groningen;
- Verwerken aantal nog liggende wijzigingen voortkomend uit moties en nieuw beleid Energie in Omgevingsvisie provincie Groningen 2016-2020 en Omgevingsverordening provincie Groningen 2016;
- Uitvoering gebieds- en woningbouwopgave Blauwestad:
Grondexploitatie Blauwestad/woningbouwontwikkeling:
 - Verkoop vrije kavels in de vier woongebieden en verkoop van projectmatige kavels (Havenkwartier/Het Riet-Falster);
 - Afronding ontwikkeling Het Havenkwartier; de stedenbouwkundige visie Havenkwartier-midden als onderlegger voor de verkoop en realisatie van het resterende bouwareaal in Het Havenkwartier.

Openbare infrastructuur:

- Realisatie brugverbinding Blauwe Loper;
- Aanleg diverse brugverbindingen als afronding hoofdinfrastructuur woongebieden;
- Realisatie (aanbevelingen) landschapsplan Prolander (waterpartijen Het Havenkwartier ten behoeve van diverse woonvormen);
- Studie/uitwerking verbetering hoofdontsluiting A7;
- Continueren en mogelijk uitbreiden naar een standaard ecologisch groenbeheer;
- Fasegewijze overdracht openbare ruimte/infra aan gemeente Oldambt en overdracht Oldambtmeer aan waterschap Hunze en Aa's.

Inrichtings- en landschapsmaatregelen:

- Realisatie (aanbevelingen) landschapsplan Prolander; onder meer studie/realisatie bosgebied in woongebied Het Wold, herinrichting woongebied Het Park.

Gebiedsontwikkeling/leefbaarheid, economie, recreatie en toerisme:

- Uitvoering Investeringsagenda Ring Blauwestad (REP-ZZL): aanleg (ontbrekende) fiets- en wandelverbindingen, kano- en passantensteigers, rustpunten en informatie- en beleefroutes,
- Ontwikkeling boulevard Havenkwartier (wonen/werken);
- Uitwerking en realisatie diverse plannen op het gebied van duurzaamheid (laadpalen, elektrisch/zelfrijdend openbaar vervoer, SolaRoad) social return c.q. werkervaringsplaatsen (Buitenwerkplaats Blauwestad).

1.2. Waterbeheer

Beleidsdoel

Zorgen voor integrale waterveiligheid en zoetwatervoorziening

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
De regionale waterkeringen voldoen aan de veiligheidsnormen	881	1056		1159			

De regionale waterkeringen van de waterschappen Noorderzijlvest, Hunze en Aa's en Wetterskip Fryslân moeten uiterlijk op 1 januari 2020 aan de veiligheidsnormen voldoen. In totaal moet 1159 km aan de veiligheidsnormen voldoen. In de jaarlijkse voortgangsgesprekken wordt de voortgang gemeten.

Prestaties

Prioriteiten

- Klimaatadaptatie; klimaatbestendig maken ruimtelijke inrichting en leefbaarheid bevolking
 - Resultaat 2020*
 - Klimaatadaptatieplan ter voorbereiding van Omgevingsvisie;
 - Netwerkopbouw VN Global Climate Centre (GCECA).
 - Resultaat 2020-2023*
 - Klimaatadaptatieplan;
 - Plan zoet water voor koel- en proceswater industrie;
 - Droogteplan;
 - Pilot vernieuwd grondgebruik;
 - Netwerkopbouw VN Global Climate Centre (GCECA).
- Reductie van CO₂; Veenoxidatie
 - Resultaat 2020*
 - Planvorming pilot.
 - Resultaat 2020-2023*
 - Pilot vernatten veen in combinatie met natuur en alternatieve energie.

Regulier

N.v.t.

Beleidsdoel

Verbeteren waterkwaliteit

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)							
% waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit (oppervlaktewater) ¹⁾	0,0%	0,0%	n.n.b. ²⁾		0,0% ³⁾		
Landelijke waarde	0,5%	0,5%	n.n.b. ²⁾				
Eigen indicatoren							
% uitgevoerde KRW-maatregelen: - waterschap Noorderzijlvest - waterschap Hunze en Aa's	47% 97%	49% 9% ⁴⁾					

1) Bron: [Informatiehuis Water](#).

Betreft alle KRW-waterlichamen die in beheer zijn van waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's en Wetterskip Fryslân, voor zover liggend in de provincie Groningen, met de waardering 'goed'. Beoordeeld volgens de beoordelingsmethode van de Europese Kaderrichtlijn Water.

2) In 2015 waren in de provincie Groningen geen oppervlaktewateren met de waardering 'goed' (landelijke waarde: 0,5%). Nederland kent verschillende watertypen: 'natuurlijk', 'kunstmatig' of 'sterk veranderd'. Binnen deze watertypen is een aantal subcategorieën te onderscheiden. Ieder aangewezen KRW-waterlichaam wordt ondergebracht bij één van deze categorieën. Ieder watertype heeft zijn eigen GEP (gewenst ecologisch potentieel) dat bepaald wordt door verschillende parameters. De parameter die het laagst scoort bepaalt de ecologische kwaliteit van het oppervlaktewaterlichaam in de range van 'zeer goed', 'goed', 'matig', 'ontoereikend' en 'slecht'. Een waterlichaam kan geen goede ecologische kwaliteit hebben als één van de parameters niet voldoet. Van de 33 KRW-waterlichamen in de provincie Groningen had geen enkel waterlichaam in 2015 de score 'goed'.

Het volgende ijkmoment voor de KRW is 2021. In 2027 moeten alle waterlichamen over een goede ecologische kwaliteit beschikken. In 2015 had 27% van de waterlichamen een matige ecologische kwaliteit. De streefwaarde voor 2021 is dat gemiddeld 80% van de waterlichamen een matige ecologische waterkwaliteit heeft. De waterschappen voeren in 2018 watersysteemanalyses uit, die een beeld moeten geven van de mate waarin de oorspronkelijk gestelde doelen realiseerbaar zijn. In het waterschap Noorderzijlvest is inmiddels 47% van de KRW-maatregelen uitgevoerd. In het waterschap Hunze en Aa's bedraagt het percentage uitgevoerde KRW-maatregelen 97%.

3) De KRW-stroomgebiedsbeheerplannen zijn vastgesteld voor de periode 2015-2021. Het jaar 2021 is een nieuw ijkmoment voor het bepalen van de realisatiewaarden. Tussentijdse realisatiewaarden zijn niet bekend.

4) Het waterschap Hunze en Aa's heeft alle maatregelen voor de periode 2009-2015 uitgevoerd, vanaf 2018 wordt alleen gerapporteerd over de maatregelen die voor de periode 2016-2021 gepland staan. Het waterschap Noorderzijlvest heeft maatregelen uit de eerste planperiode doorgeschoven naar het huidige, voor dit waterschap worden alle maatregelen tezamen gerapporteerd. NB. Dit betreft een nieuwe indicator.

Prestaties

Prioriteiten

N.v.t.

Regulier

N.v.t.

Bijdrage verbonden partij Waterbedrijf Groningen aan dit beleidsdoel

- Zorg dragen voor de drinkwatervoorziening (het produceren en leveren van drinkwater) in haar verzorgingsgebied.

Beleidsdoel

Duurzaam gebruik grondwater

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Incidenten grondwatergebieden				0	0	0	0

Prestaties

Prioriteiten

- We willen een robuuste drinkwatervoorziening in Groningen. Daarvoor willen we onder andere een strategische voorraad grondwater (ASV) aanwijzen. In 2020 worden de onderzoeken naar de ASV afgerond en starten we met een MER-procedure.

Regulier

N.v.t.

Totaal lasten en baten

	rekening 2018	begroting 2019 na wijziging	begroting 2020	meerjarenraming			totaal periode 2020-2023
				2021	2022	2023	
Lasten	6.824	11.077	5.297	5.200	5.239	5.354	21.090
Baten	5.048	5.357	954	978	1.004	1.030	3.966
Saldo lasten en baten	1.776	5.720	4.343	4.222	4.235	4.325	17.124
Reservemutaties							
Toevoegingen	3.979	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	901	3.210	0	0	0	0	0
Saldo reservemutaties	3.078	-3.210	0	0	0	0	0
Saldo na reservemutaties	4.854	2.511	4.343	4.222	4.235	4.325	17.124

Bedragen x € 1.000

Aanvullende informatie op de lasten, baten en het saldo

I. Verklaring verschillen in de meerjarenramingen

	2019	2020	2021	2022	2023
Saldo na reservemutaties	2.511	4.343	4.222	4.235	4.325
Verschil t.o.v. voorgaand jaar		1.832	-121	14	90
Verklaring					
1. Ruimtelijk beleid en ontwikkeling - Retailagenda (andere fasering 2019/herprioritering 2019) en CA19-23		1.907	-119	-19	-20
2. Waterhuishouding - DU-Zoetwatermaatregelen (2019) en CA 19-23		225	-105	-73	0
3. Apparaatskosten - wijziging verwachte inzet personeel (2020) en accres (2021 e.v.)		-295	99	103	107
4. Overig - m.n. wonen, waterkeringen, waterberging en grondwater		-5	3	3	3

Bedragen x € 1.000

II. Prioriteiten versus Regulier vertaald in saldo 2020-2023 per beleidsdoel

	2020	2021	2022	2023	Totaal
A. Prioriteiten					
1. Ruimtelijke aspecten (energietransitie en) ontwikkeling landschap	450	350	350	350	1.500
2. Regiodeal Wonen, werken en leven in Oost-Groningen					0
3. Klimaatadaptatie; klimaatbestendig maken ruimtelijke inrichting en leefbaarheid bevolking	200	200	300	300	1.000
4. Klimaatadaptatie; reductie van CO ₂ : veenoxidatie	50	50	50	50	200
	700	600	700	700	2.700
B. Regulier	3.643	3.622	3.535	3.625	14.424
Totaalsaldo	4.343	4.222	4.235	4.325	17.124
Totaalsaldo verdeeld over beleidsdoelen (doelenboom)					
1.1.1. Ruimtelijke kwaliteit					10.765
1.2.1. Integrale waterveiligheid/zoetwatervoorzieningen					2.719
1.2.2. Verbeteren waterkwaliteit					3.040
1.2.3. Duurzaam gebruik grondwater					600
					17.124

Bedragen x € 1.000

2. Milieu en energie

Doelenboom

Maatschappelijk doel

Een gezonde, schone, veilige en duurzame leefomgeving in Groningen

Programmadoe

Bescherming van mens en milieu in een hindervrije omgeving van innovatieve bedrijvigheid
Versnelling van de energietransitie en veilige en verantwoorde gaswinning

Deelprogramma

Milieu

Energie en klimaat

Beleidsdoelen

Behoud en ontwikkeling van de milieukwaliteit door het voorkomen en wegnemen van milieuhinder

Duurzaamheid is verankerd in de gehele organisatie, in alle portefeuilles, beleidskeuzes, opgaven, programma's en projecten.

Inzetten op een zorgvuldig gebruik van de ondergrond waarbij sprake is van een veilig en verantwoord niveau van gaswinning en daarbij bijdragen aan oplossingen voor schadeherstel en versterking en het creëren van een kansrijk perspectief voor het aardbevingsgebied waardoor het vertrouwen bij de Groninger bevolking wordt hersteld

Versnellen van de energietransitie

Middelen

€ 49,1 mln.

€ 1,8 mln.

€ 1,4 mln.

€ 15,3 mln.

Indicatoren

N.v.t.

N.v.t.

N.v.t.

Totale emissie broeikasgassen (CO₂) in absolute aantallen

Totale productie van hernieuwbare energie

Realisatie 855,5 MW windenergie in 2020

21% duurzame energie in 2020

Zonnepanelen leveren 300 MWp zon-PV in 2020

Energiebesparing 1,5% per jaar

Relaties met andere (deel-)programma's

2.2 Energie en klimaat
3. Platteland en natuur
4. Bereikbaarheid
5. Economie
6.1 Cultuur
6.2 Erfgoed
6.3 Maatschappij

Alle programma's

2.2 Energie en klimaat
3. Platteland en natuur
4. Bereikbaarheid
5. Economie
6.2 Erfgoed en archeologie
6.3 Maatschappij
6.4 Leefbaarheid

2.1 Milieu
3. Platteland en natuur
4. Bereikbaarheid
5. Economie
6.1 Cultuur
6.2 Erfgoed
6.3 Maatschappij
7.1 Provinciale Staten
7.3 Bestuurlijke samenwerking
8.1 Bedrijfsvoering

Beleidskaders

Vigerend beleidskader	Volgend afweegmoment
Omgevingsvisie 2016-2020	2020
Milieuplan 2017-2020	2020
Programma Duurzame Ontwikkeling	2019
Visie op ondergrond	2020
Meerjarenprogramma Bodem & Ondergrond 2015-2019	2019
Programma Energietransitie 2016-2019	2020

2.1. Milieu

Beleidsdoel

Behoud en ontwikkeling van de milieukwaliteit in Groningen door het voorkomen en wegnemen van milieuhinder

Indicatoren

In een nieuw beleidskader Milieu zullen de indicatoren worden bepaald.

Prestaties

Prioriteiten

- Omgevingsdienst Groningen:
Adequate uitvoering VTH-taken bij BRZO-bedrijven draagt bij aan verminderen van uitstoot, hinder en overlast
Resultaat 2020
 - Voldoen aan BRZO Noordelijke Maat;
 - Extra inzet op specifieke dossiers.*Resultaat 2020-2023*
 - Voldoen aan BRZO Noordelijke Maat;
 - Extra inzet op specifieke dossiers.
- Verminderen van hinder, uitstoot en overlast in brede zin
Resultaat 2020
 - Uitbreiding en participatie luchtapp;
 - GS-besluit inzake opvolging van luchtapp en luchtmeetnet;
 - Extra inzet op metingen, juridische expertise e.a.*Resultaat 2020-2023*
 - In de opvolger van het Milieuplan 2017-2020 nadere acties formuleren en uitvoeren;
 - Continueren strenge kant van BBT (Beste Beschikbare Technieken).
- Minder toezicht en regelgeving voor goed functionerende bedrijven
Resultaat 2020
 - Plan van Aanpak - door te vertalen in jaarprogramma's VTH en POV.*Resultaat 2020-2023*
 - Verminderen toezicht en regelgeving daar waar mogelijk en gewenst;
 - Monitoring van afname lasten.
- Reservering voor asbestfonds
Resultaat 2020
 - Nu Eerste Kamer wetgeving niet heeft geaccordeerd eerst landelijke ontwikkeling afwachten.*Resultaat 2020-2023*
 - Bevorderen sanering asbestdaken volgens een nog te ontwikkelen aanpak.
- Bevorderen afval als grondstof
Resultaat 2020
 - Verkenning VTH-instrumentarium (in IPO-verband) bevorderen circulaire aanpak;
 - Bevorderen makelen secundaire grondstoffen tussen bedrijven.*Resultaat 2020-2023*
 - In de opvolger van het Milieuplan 2017-2020 nadere acties formuleren en uitvoeren;
 - Door te vertalen in jaarprogramma's VTH.
- Implementatie Omgevingswet
Resultaat 2020
 - Herziening Omgevingsverordening aan de vereisten van de Omgevingswet;
 - Provinciale procedure Projectbesluit;
 - Aansluiting op het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO);
 - Geoptimaliseerde werkprocessen voor beleidsvorming en VTH;
 - Bestendige en bruikbare informatie nodig voor de Omgevingswet.*Resultaat 2020-2023*
 - Brede beleidsmatige herziening Omgevingsvisie en Verordening in de geest van de Omgevingswet.

Regulier

- Evalueren en actualiseren milieubeleid; doorontwikkeling gebiedsgericht milieubeleid;
- Doorontwikkeling milieumonitor op gebied milieueffecten grote transitieopgaven;
- Onderzoek naar verminderen regellast bedrijfsleven;
- Vermindering van de risico's afvalsector inclusief financiële zekerheid in relatie tot circulaire economie (zie brief behandeling motie 'De vervuiler betaalt' d.d. 6 oktober 2017).
- Opstellen gezondheidskaart ultrafijnstof.

Bijdrage verbonden partij Omgevingsdienst Groningen aan dit beleidsdoel

- Uitvoeren vergunningverlenende, toezichthoudende en handhavingstaken op het gebied van het omgevingsdomein voor de deelnemers (waaronder de provincie Groningen), waarmee de deelnemers de kwaliteit van de uitvoering van deze taken willen verbeteren.

Beleidsdoel

Duurzaamheid is verankerd in de gehele organisatie, in alle portefeuilles, beleidskeuzes, opgaven, programma's en projecten.

Indicatoren

Op dit moment is het niet mogelijk streefwaarden op te nemen aangezien het huidige programma 2016-2019 nog wordt geëvalueerd en een nieuw programma wordt voorbereid.

Prestaties

Prioriteiten

- Duurzame ontwikkeling: Onderzocht wordt wat nodig is om als provincie Fairtrade Provincie te worden (motie 35 d.d. 3 juli 2019).

Resultaat 2020

- Onderzoek naar criteria en kosten om in aanmerking te komen voor de titel Fairtrade Provincie.

Resultaat 2020-2023

- Afhankelijk van uw besluit over het onderzoek naar criteria en kosten om in aanmerking te komen voor de titel Fairtrade provincie.

Regulier

N.v.t.

Beleidsdoel

Inzetten op een zorgvuldig gebruik van de ondergrond waarbij sprake is van een veilig en verantwoord niveau van gaswinning en daarbij bijdragen aan oplossingen voor schadeherstel en versterking en het creëren van een kansrijk perspectief voor het aardbevingsgebied waardoor het vertrouwen bij de Groninger bevolking wordt hersteld

Indicatoren

Voor wat betreft de schadeafhandeling en versterking is de provincie niet verantwoordelijk. Daarom zijn geen indicatoren opgenomen.

Prestaties

Prioriteiten

- Een effectief en efficiënt proces van schadeherstel en versterking, waarin de inwoner centraal staat en waardoor in Groningen net zo veilig gewoond en gewerkt kan worden als elders in Nederland en waar sprake is van een normale woningmarkt
Resultaat 2020
In samenwerking met Rijk en regio:
 - Realiseren van een proces voor het radicaal vereenvoudigen en versnellen van de versterkingsaanpak met eigen regie inwoners;
 - Oplossen van (het stuwmeer van) oude schadeverzoeken, voorkomen van nieuwe achterstanden en zorg dragen voor een redelijke afhandelingstermijn van nieuwe meldingen;
 - Realiseren van een pakket van passende (compensatie)maatregelen ter ondersteuning van inwoners.*Resultaat 2020-2023*
 - Uitvoering van de versnellingsmaatregelen als overeengekomen in het Bestuurlijk Overleg van 5 juni 2019.
 - Een passende structuur voor de Governance Gevolgen Gaswinning die snelheid en slagkracht waarborgt, en recht doet aan de belangenvertegenwoordiging van inwoners, maatschappelijke organisaties en bestuurders en voorziet in een ondersteunende structuur voor de regio.
- Nationaal Programma Groningen: nieuw perspectief bieden voor onze provincie
Resultaat 2020
 - Vastgestelde kaders voor het Nationaal Programma Groningen;
 - Programmaplannen voor het thematische deel van het Nationaal Programma Groningen, op te stellen in samenwerking met regionale stakeholders, gemeenten en het Rijk.*Resultaat 2020-2023*
 - Realisatie investeringen in Nationaal Programma Groningen, in samenwerking met Rijk, gemeenten en regionale partners en met een zo groot mogelijke financiële hefboom.
- Het Rijk heeft in 2018 de verantwoordelijkheid overgenomen van NAM voor wat betreft de schadeafhandeling en de versterking. Wij zijn een constructieve gesprekspartner voor het Rijk, de aardbevingsgemeenten en de maatschappelijke organisaties bij de totstandkoming van een slagvaardige versterkingsoperatie, ruimhartige schadevergoeding voor de inwoners, snelle verlaging van het winningsniveau, verbetering van de bestuurlijke structuren en het ontwikkelen en verbeteren van het perspectief van de provincie. We vervullen hierbij een agenderende, adviserende en faciliterende rol.
- Het Rijk is verantwoordelijk voor de hoogte van de gaswinning. Wij volgen nauwlettend het Kabinetsbesluit om de gaswinning zo snel mogelijk terug te brengen naar nul. Voor ons hangt de hoogte van de winning en de afhandeling van schade en versterking nadrukkelijk samen. Indien noodzakelijk, tekenen wij samen met de andere overheden beroep aan tegen het vaststellingsbesluit van de minister.

Regulier

N.v.t.

2.2. Energie en klimaat

Beleidsdoel

Versnellen van de energietransitie

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)							
Totale emissie broeikasgassen (uitgedrukt in CO ₂ -equivalenten) in absolute aantallen (tonnen uitstoot)	n.n.b.	n.n.b.					
Landelijke waarde	n.n.b.	n.n.b.					
Totale productie van hernieuwbare energie in petajoule (PJ)	9,1	n.n.b.					
Landelijke waarde (PJ)	106,4	n.n.b.					
Eigen indicatoren							
Realisatie taakstelling wind	453 MW	460 MW	470 MW	855,5 MW			
Percentage duurzame energie ten opzichte van totale energievoorziening ¹⁾	14,9%	n.n.b.	28,7%	21,0%			
Energie door zonnepanelen	42 MWp zon-PV	42 MWp zon-PV	42 MWp zon-PV	300 MWp zon-PV			
Energiebesparing per jaar	0,5%	n.v.t.	1,5%	1,5%			

Ten aanzien van de verplichte indicatoren (bron: Klimaatmonitor RWS) zijn nog geen provinciale doelstellingen of streefwaarden voor de komende periode vastgelegd. De eigen indicatoren komen vanuit het huidige programma Energietransitie 2016-2019. Naar alle waarschijnlijkheid krijgen die een vertaling in het nieuwe energieprogramma.

¹⁾ Bron: <https://energiemonitor.provincie-groningen.nl>. Deze monitor heeft geen vastgesteld verslagjaar omdat deze continu wordt geüpdatet.

Prestaties

Prioriteiten

- 49% CO₂-reductie in 2030, streven naar 55%
Resultaat 2020
 - Zie eigen indicatoren.*Resultaat 2020-2023*
 - Volgt.
- Energiebesparingsfonds (€ 20 miljoen, risicobuffer 10% bij programma 8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering)
Resultaat 2020
 - Opzetten fonds/aansluiten bij fonds.*Resultaat 2020-2023*
 - Nog niet bekend.

Regulier

- Regionale Energiestrategie (RES)
Resultaat 2020
 - Concept-RES voor duurzame opwekking elektriciteit en de Regionale Structuur Warmte;
 - Voor het onderdeel Mobiliteit wordt een Regionaal Mobiliteitsplan opgesteld (zie deelprogramma 4.2).

Resultaat 2020-2023

- Definitieve RES voor duurzame opwekking elektriciteit en de Regionale Structuur Warmte.

Bijdrage verbonden partij Omgevingsdienst Groningen aan dit beleidsdoel

- Uitvoeren vergunningverlenende, toezichthoudende en handhavingstaken op het gebied van de energiebesparende maatregelen bij bedrijven.

Totaal lasten en baten

	rekening 2018	begroting 2019 na wijziging	begroting 2020	meerjarenraming			totaal periode 2020-2023
				2021	2022	2023	
Lasten	20.212	47.485	21.518	20.375	16.444	18.694	77.032
Baten	3.804	5.588	1.377	1.156	1.170	1.184	4.888
Saldo lasten en baten	16.408	41.897	20.141	19.219	15.274	17.510	72.144
Reservemutaties							
Toevoegingen	2.341	341	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	3.114	26.431	889	3.596	0	0	4.485
Saldo reservemutaties	-773	-26.089	-889	-3.596	0	0	-4.485
Saldo na reservemutaties	15.635	15.808	19.252	15.623	15.274	17.510	67.659

Bedragen x € 1.000

Aanvullende informatie op de lasten, baten en het saldo

I. Verklaring verschillen in de meerjarenramingen

	2019	2020	2021	2022	2023
Saldo na reservemutaties	15.808	19.252	15.623	15.274	17.510
Verschil t.o.v. voorgaand jaar	3.444	-3.629	-349	2.236	
Verklaring					
1. Bodemsanering - vanaf 2021 zijn geen rijksmiddelen beschikbaar		205	-1.967	0	0
2. Afval en duurzaam bodembeheer (i.c. nazorg stortplaatsen/ baggerspeciedepots) - toevoeging rente		0	93	-180	1.863
3. Advisering dossier gaswinning/gevolgen gaswinning, incl. NPG - CA 2019-2023 en inkomsten bodemdaling		626	-133	-334	-35
4. Omgevingsdienst Groningen - CA19-23 (2020) en accres (2021 e.v.)		565	125	127	123
5. Vergunningverlening, toezicht en handhaving - omgevingswet en leges wabo		1.066	-666	-189	-15
6. Milieubeleid - CA19-23		1.296	-942	9	9
7. Energie en klimaat - energemaatregelen gebouwde omgeving en CA19-23		-569	0	0	0
8. Energietransitie - CA19-23 en uitvoeringskosten fonds Nieuwe Doen		1.391	-350	0	99
9. Apparaatskosten - wijziging verwachte inzet personeel (2020) en accres (2021 e.v.)		-1.175	213	220	228
10. Overig - m.n. Ontgrondingen en Duurzame ontwikkeling		39	-2	-1	-36

Bedragen x € 1.000

II. Prioriteiten versus Regulier vertaald in saldo 2020-2023 per beleidsdoel

	2020	2021	2022	2023	Totaal
A. Prioriteiten					
1. Verbeterd proces van schadeherstel en versterking	200	100	100	100	500
2. Omgevingswet	200	100			300
3. Hogere bijdrage aan omgevingsdienst Groningen	850	850	850	850	3.400
4. Verminderen hinder, uitstoot en overlast in brede zin	300	300	300	300	1.200
5. Minder toezicht en regelgeving voor goed functionerende bedrijven		50	50	50	150
6. Reservering voor Asbestfonds (€ 1 miljoen)	1.000				1.000
7. Bevorderen afval als grondstof		50			50
8. Nationaal Programma Groningen: nieuw perspectief bieden voor onze provincie	25	25	25	25	100
9. 49% CO2-reductie in 2030, streven naar 55%	2.250	2.250	2.250	2.250	9.000
10. Fairtrade provincie	33	33	34		100
	4.858	3.758	3.609	3.575	15.800
B. Regulier	14.394	11.865	11.665	13.935	51.859
Totaalsaldo	19.252	15.623	15.274	17.510	67.659
Totaalsaldo verdeeld over beleidsdoelen (doelenboom)					
2.1.1. Behoud en ontwikkeling milieukwaliteit					49.133
2.1.2. Duurzaamheid als afweging					1.811
2.1.3. Stimulering zorgvuldig gebruik ondergrond					1.416
2.2.1. Versnellen energietransitie					15.299
					67.659

Bedragen x € 1.000

3. Platteland en natuur

Doelenboom

Maatschappelijk doel

Landschappelijke kwaliteit, behouden biodiversiteit en verduurzaming landbouw is van belang voor een gevoel van verbondenheid met en eigenheid van de streek en een plezierige leefomgeving.

Programma doel

Beschermen en ontwikkelen van de biodiversiteit
 Beschermen en versterken van het landschap en het culturele erfgoed
 Vitale landbouw als een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de sector en de maatschappelijke omgeving

Deelprogramma

Natuur en landschap	Landbouw
---------------------	----------

Beleidsdoelen

Beschermen en ontwikkelen van de biodiversiteit binnen het Natuurnetwerk Nederland	Beschermen en versterken van het landschap en het culturele erfgoed	Verduurzaming en innovatie in de landbouw, met ruimte voor schaalvergroting binnen begrenzing	Stimuleren van biologische landbouw
--	---	---	-------------------------------------

Middelen

€ 116,1 mln.	€ 6,2 mln.	€ 8,6 mln.	€ 4,2 mln.
--------------	------------	------------	------------

Indicatoren

Ingerichte NNN: Nieuwe natuurwaaarden binnen het NNN 2020: 657 ha Beheer NNN: Beheer natuurwaaarden binnen het NNN 2020: 13.263 ha Toename areaal verworven gronden t.b.v. het NNN 2020: 88 ha	N.v.t.	N.n.b.	Areaal biologische landbouw 2020: 5.130 ha 2021: > 5.130 ha
--	--------	--------	---

Relaties met andere (deel-)programma's

2.2 Energie en klimaat 3.2 Landbouw 5. Economie 6. Cultuur en maatschappij	2.2 Energie en klimaat 6.1 Cultuur 6.2 Erfgoed en archeologie	2. Milieu en energie 5. Economie	n.v.t.
---	---	-------------------------------------	--------

Beleidskaders

Vigerend beleidskader	Volgend afweegmoment
Omgevingsvisie 2016-2020 en Omgevingsverordening provincie Groningen 2016	2020
Beleidsnota Natuur 2013-2021	2021
Natuurvisie provincie Groningen ¹⁾	2021
Beleidsnotitie Landschap	nog niet bekend
Visie Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer na 2016	nog niet bekend
Programma Landelijk Gebied 2017-2027 ('Mooi Grunn')	2027
AgroAgenda Noord-Nederland	nog niet bekend
Programma Duurzame Landbouw provincie Groningen 2017-2020 ²⁾	2019

¹⁾ Dit betreft een aanvulling op Beleidsnota Natuur 2013-2021 in het kader van de Wet natuurbescherming 2017.

²⁾ Dit programma is als bijlage opgenomen in de Voorjaarsnota 2017 (vanaf pagina 69).

3.1. Natuur en landschap

Beleidsdoel

Beschermen en ontwikkelen van de biodiversiteit binnen het Natuurnetwerk Nederland

Indicatoren

	Realisatie		Streefwaarden				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)							
Ingerichte NNN: Ontwikkeling van nieuwe natuurwaarden binnen het Natuurnetwerk Nederland (in ha) ¹⁾	111	10 ²⁾	8 ²⁾	657	152	570	315
Landelijke waarde	1.105						
Beheer NNN: Beheer van natuurwaarden binnen het Natuurnetwerk Nederland (in ha) ¹⁾	11.263	12.780	13.263	13.263	13.263	13.263	13.263
Landelijke waarde	458.932	683.737					
Eigen indicatoren							
Toename areaal verworven gronden ten behoeve van NNN (in ha)	111	149	88	88	115	115	115

¹⁾ De realisatiegegevens 2017 en 2018 zijn afkomstig uit de Voortgangsrapportage Natuur (Prolander). Realisatie 2019 en streefwaarden 2019 tot en met 2023 betreffen een inschatting van Prolander. De landelijke (realisatie)waarden zijn afkomstig van [waarschijnlijkheid.nl](http://www.waarschijnlijkheid.nl).

²⁾ Vooruitlopend op de inrichting lag het accent in 2018 op het verwerven van voldoende ruilgronden en de planvorming van grote inrichtingsprojecten. In 2019 zal gestart worden met de inrichting van natuurgebieden in onder andere Zuidelijk Westerkwartier, Westebroek en Westerwolde (Renneborg).

Prestaties

Prioriteiten

- Reductie van CO₂; Bossen
Resultaat 2020
 - Planvorming pilot.*Resultaat 2020-2023*
 - Aanleg extra (voedsel) Bos en hout;
 - Educatie.
- Biodiversiteit: vergroten natuurwaarden in natuur- en landbouwgebied en toegankelijk voor recreatie en toerisme (vergroten, ontwikkelen en versterken toeristische infrastructuur)
Resultaat 2020
 - Strategieplan voor realisatie natuur binnen en buiten NNN en bermbeheer;
 - Inventarisatie recreatieve knelpunten.*Resultaat 2020-2023*
 - Realisatie:
 - natuurinvesteringen;
 - aanleg voet/fietspad;
 - bewegwijzering;
 - ecologisch bermbeheer.
- Versterking soortenbeleid
Resultaat 2020
 - Maatregelen ter versterking/begeleiding akkerweidevogels, wolf, bever en zeehonden en exoten en Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF).*Resultaat 2020-2023*
 - Realiseren beleidsuitwerking doelsoorten;
 - Onderhouden en optimaliseren NDFF (waarvan 150 miljoen waarnemingen van planten en dieren zijn opgeslagen). De NDFF is cruciaal voor beleidsmonitoring door provincies en derden.

- Realisatie landschapskwaliteit
Resultaat 2020
 - Uitwerking Landschapsconvenant en Subsidie landschapsprojecten;
 - 100 Tennenprojecten in planvorming;
 - Landschappelijke begeleiding klimaat- en energierealisatie.*Resultaat 2020-2023:*
 - Landschapsfonds;
 - 100 gerealiseerde Tennenprojecten;
 - Landschappelijk goed ingepaste klimaat- en energieprojecten.
- Realisatie Waddenopgave en Eems-Dollard
Resultaat 2020
 - Start inrichting Groote polder zoetwaterbeschikbaarheid;
 - Stevig bestuurlijke rol in Bestuurlijk Overleg Wadden (BOW);*Resultaat 2020-2023:*
 Grote projecten:
 - Haven Lauwersoog, Vergroening chemie, Groote polder, Noordpolderzijk, Werelderfgoed, Klimaatadaptatie kustzone Westpolder, Gebiedsontwikkeling/versterking Lauwersmeerdijk en Zoutkamp, Dubbele Dijk, Kleirijperij, gezamenlijke sedimentmanagement met Duitsland;
 - GS bepalend in Waddenbeleid;
- Ecologie en Economie in balans (E&E) 2020-2024: Verbeteren en faciliteren van samenwerking tussen 25 partijen wat leidt tot een aantrekkelijker vestigingsklimaat voor bedrijven met meer groei in duurzame economische activiteiten, een beter ecologisch systeem van het Eems-Dollard estuarium en een hogere kwaliteit van het milieu en de leefomgeving
Resultaat 2020
 - Kennisuitwisseling op gebied van Energietransitie organiseren;
 - Maken voorstel vervolg atelier Eemsdelta (met name ruimtegebruik);
 - Ontwikkelen advies over wijze waarop partijen instrumentarium uit Omgevingswet kunnen inzetten voor accommoderen ontwikkelingen;
 - 'Joint fact finding' over biomassa met leden uit het netwerk en ontwikkelen rapportage met cijfers en feiten gebundeld;
 - Professionaliseren ecologische plus (inclusief uitwerken kader).*Resultaat 2020-2023:*
 - Provincie brede toepassing werkwijze E&E;
 - Netwerk uitbreiden naar Duitsland;
 - Communicatie en marketing van E&E;
 - E&E-partners dragen zelf dossiers en issues aan waarvoor ze E&E willen inzetten (zoals bijvoorbeeld PAS-problematiek).

Regulier

- Waddenkust:
Programma Eems-Dollard:
 Uitvoering van het adaptief [programma Eems-Dollard 2050](#) dat gericht is op ecologische en economische versterking van de Eems-Dollard.
 - Evaluatie programma ED2050 2016-2020.
 - Afgeronde eerste tranche programma ED2050 onder andere en nieuw programma aanpak 2021-2026.
 Deelprogramma Vitale kust:
 - Rijke Dijk Eemshaven-Delfzijl: afronding en oplevering werkzaamheden;
 - Dubbele Dijk: uitwerking inrichting en beheer noordelijk en zuidelijk deel van het tussengebied van de Dubbele Dijk;
 - Herstel polder Breebaart; baggeren tweede fase en afronding werkzaamheden;
 - Kleine Polder Termunten: uitvoering inrichting;
 - Grote Polder Termunten: definitief inrichtingsplan en start aanbesteding;
 - Brede Groene Dijk: definitieve planvorming pilot Brede Groene Dijk.
 Deelprogramma Nuttig toepassen slib:
 - Kleirijperij: uitvoeren rijpingsproces in pilot Delfzijl en start pilot op kwelders langs Dollarddijk;
 - Start pilot ophogen landbouwgronden met slib uit de Eems-Dollard;
 - Voorbereiding opschaling verschillende nuttige toepassingen van slib.

Deelprogramma hydromorfologische verbetering:

- Verkenning buitendijkse slibsedimentatie.

Programma Lauwersmeer/Lauwersoog;

- Vaststellen 2e uitvoeringsprogramma Lauwersmeer 2020-2024.

Uitvoering meerjarige projecten:

- Rondje Lauwersmeer 'Beleef Lauwersmeer' gereed in 2020
- Uitvoering Rietproef Lauwersmeer; start in 2020, afhankelijk van beroepzaak.
- Uitvoering Werelderfgoedcentrum Waddenzee; aanbesteding bouw.
- Beheer en monitoring broedeilanden bij de Eemshaven en bij het industriegebied Oosterhorn:
 - Monitoring broedsucces visdiefjes en noordse sterns op de broedeilanden.

Bijdrage verbonden partij Prolander aan beleidsdoel

- Vertalen van provinciaal beleid op het gebied van plattelands- en gebiedsontwikkeling in concrete gebiedsprojecten.

Bijdrage verbonden partij Waddenfonds aan beleidsdoel

- Behartiging van de belangen van de deelnemende provincies (waaronder Groningen) met betrekking tot het beheer van het Waddenfonds en de besteding van middelen ten laste van dit fonds.

Beleidsdoel

Beschermen en versterken van het landschap en het culturele erfgoed

Indicatoren

De onderstaande prestaties zijn ondersteunend aan onder andere natuurrealisatie. De indicatoren hiervoor zijn onder het betreffende beleidsonderdeel opgenomen.

Prestaties

Prioriteiten

- N.v.t.

Regulier

- N.v.t

Bijdrage verbonden partij Prolander aan beleidsdoel

- Vertalen van provinciaal beleid op het gebied van plattelands- en gebiedsontwikkeling in concrete gebiedsprojecten

Bijdrage verbonden partij Waddenfonds aan beleidsdoel

- Behartigen van de belangen van de deelnemende provincies (waaronder Groningen) met betrekking tot het beheer van het Waddenfonds en de besteding van middelen ten laste van dit fonds.

3.2. Landbouw

Beleidsdoel

Verduurzaming en innovatie in de landbouw, met ruimte voor schaalvergroting binnen begrenzing

Indicatoren

In het nieuwe programma Duurzame landbouw zullen de indicatoren worden bepaald.

Prestaties

Prioriteiten

- Verduurzaming en innovatie in de landbouw, met ruimte voor schaalvergroting binnen begrenzing

Resultaat 2020

- Start uitvoering Regiodeal Natuurinclusieve Landbouw Noord-Nederland (opstellen van vier streefbeelden voor de vier Groningse gebieden) incl. IBP-opgave Westerkwartier;
- Ontwikkelen van visie en beleid op gebied van precisielandbouw en 5G-netwerken, (regionale) kringlopen, korte ketens en verzilting;
- Uitvoeren pilots natuurinclusieve landbouw;
- Ontwikkelen noordelijk kennisnetwerk natuurinclusieve landbouw.

Resultaat 2020-2023:

- Uitvoering Regiodeal (en de realisatie van streefbeelden), IBP Westerkwartier en overige trajecten;
- Ondersteuning van projecten die bijdragen aan de verduurzaming van gangbare landbouw.

Regulier

- Uitvoeren huidig Programma Duurzame Landbouw 2017-2020

Resultaat 2020

- Ambities uit het programma zijn behaald.

Resultaat 2020-2023:

- Concrete stappen richting toekomstbestendige landbouw.

Beleidsdoel

Stimuleren van biologische landbouw

Indicatoren

	Realisatie		Streefwaarden				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Toename areaal (aantal ha) biologische landbouw. (bron: Skal Biocontrole)	4.145	4.626	> 4.130	5.130	> 5.130	> 5.130	

Prestaties**Prioriteiten**

- Meer biologische landbouw
Resultaat 2020
 - Toekomstbestendige landbouw.*Resultaat 2020-2023:*
 - Toekomstbestendige landbouw.

Regulier

- Uitvoeren huidig Programma Duurzame Landbouw 2017-2020
Resultaat 2020
 - Ambities uit het programma zijn behaald.*Resultaat 2020-2023:*
 - Toekomstbestendige landbouw.

Totaal lasten en baten

	rekening 2018	begroting 2019 na wijziging	begroting 2020	meerjarenraming			totaal periode 2020-2023
				2021	2022	2023	
Lasten	40.328	62.448	76.082	46.258	36.301	35.096	193.738
Baten	10.783	15.360	31.633	7.368	2.264	1.928	43.193
Saldo lasten en baten	29.545	47.088	44.450	38.890	34.037	33.169	150.545
Reservemutaties							
Toevoegingen	4.116	186	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	5.300	15.970	8.872	3.604	1.359	1.548	15.383
Saldo reservemutaties	-1.184	-15.784	-8.872	-3.604	-1.359	-1.548	-15.383
Saldo na reservemutaties	28.361	31.303	35.578	35.286	32.678	31.621	135.163

Bedragen x € 1.000

Aanvullende informatie op de lasten, baten en het saldo

I. Verklaring verschillen in de meerjarenramingen

	2019	2020	2021	2022	2023
Saldo na reservemutaties	31.303	35.578	35.286	32.678	31.621
Verschil t.o.v. voorgaand jaar	4.275	-292	-2.608	-1.057	
Verklaring					
1. Natuurbeheer - m.n. na 2019 geen dekking meer nodig voor landbouwprogramma 2016-2019		489	28	13	13
2. Landschap - nieuw beleid collegeperiode 2015-2019 is na 2019 beëindigd		-360	0	0	0
3. Waddengebied - m.n.erschikking 2019/2020 Eems-Dollard (ED)2050/Dubbele Dijk / CA19-23 inclusief wijziging fasering		2.292	-655	-2.048	-3
4. Landbouw - m.n. Regiodeal landb., nieuw beleid collegeperiode 2015-2019 dat na 2019 stopt / CA19-23		1.640	0	-710	-1.290
5. Apparaatskosten - wijziging verwachte inzet personeel (2020) en accres (2021 e.v.)		-88	146	151	157
6. Overig - m.n. Natuurontwikkeling en Beheer flora en fauna		302	188	-15	66

Bedragen x € 1.000

II. Prioriteiten versus Regulier vertaald in saldo 2020-2023 per beleidsdoel

	2020	2021	2022	2023	Totaal
A. Prioriteiten					
1. Verduurzaming en innovatie landbouw met ruimte voor schaalvergroting en begrenzing	825	825	825	842	3.317
2. Regiodeal Inclusieve landbouw	300	300	300	283	1.183
3. Biodiversiteit; vergroten natuurwaarden in natuur(- en landbouw) gebied	100	100	100	100	400
4. Reductie CO ₂ in bos en hout	125	125	125	125	500
5. Versterking soortenbeleid	125	125	125	125	500
6. Realisatie landschapskwaliteit	40	40	40	40	160
7. Realisatie Waddenopgave (excl. Lauwersmeer; o.a. ED2050)	2.100	2.100	p.m.	p.m.	4.200
8. Ecologie&Economie in balans 2020-2024	60	60	60	60	240
	3.675	3.675	1.575	1.575	10.500
B. Regulier	31.903	31.611	31.103	30.046	124.663
Totaalsaldo	35.578	35.286	32.678	31.621	135.163
Totaalsaldo verdeeld over beleidsdoelen (doelenboom)					
3.1.1. Beschermen/ontwikkelen biodiversiteit binnen en buiten NNN					116.133
3.1.2. Beschermen/versterking landschap					6.191
3.2.1. Verduurzaming landbouw					8.617
3.2.2. Stimulering biologische landbouw					4.222
					135.163

Bedragen x € 1.000

4. Bereikbaarheid

Doelenboom

Maatschappelijk doel

Ons mobiliteitsbeleid heeft tot doel om ruimtelijke functies met elkaar te verbinden zodat mensen en goederen zich vlot, veilig en duurzaam van de ene naar de andere plek kunnen verplaatsen. Een goede bereikbaarheid van steden en dorpen is van belang voor de leefbaarheid en verdere ontwikkeling van onze provincie.

Programmadoeel

Een goede, veilige en duurzame (inter)nationale, provinciale en regionale bereikbaarheid over w eg, water, spoor en door de lucht

Deelprogramma

Infrastructuur

Openbaar vervoer

Beleidsdoelen

Meer mensen op de fiets, om daarmee bij te dragen aan de bereikbaarheid van onze provincie, aan duurzaamheid en aan de gezondheid van onze inwoners; daarnaast een afname van het aantal (ernstige) ongevallen met betrokkenheid van fietsers

Een wegennet van voldoende kwaliteit en veiligheid

Betere verkeersveiligheid in de hele provincie Groningen

Een vaarwegennet van voldoende kwaliteit en veiligheid

Een dekkend netwerk van openbaar vervoer bestaande uit HOV+-basisnet en aanvullend vervoer van voldoende kwaliteit en veiligheid

Middelen

€ 11,0 mln.

€ 158,9 mln.

€ 12,0 mln.

€ 35,3 mln.

€ 239,3 mln.

Indicatoren

Klanttevredenheid
Fietsroute: ≥ 8,0

Beoordeling
fietsvoorzieningen bij
overstappunten: ≥ 7,5

Daling aantal fietsdoden
met 47% t.o.v. 2002
2022: max. 3

Daling aantal
ziekenhuisgewonden 34%
t.o.v. 2002
2022: max. 83

Gem. aantal
verplaatsingen per fiets per
persoon per dag in 2023:
0,94

Gem. afgelegde afstand
per fiets per persoon
2023: 3,37

Onderhoudsachterstand
wegen onder landelijke
norm 7-9%
2020: 8%
2023: 7%

Max. 25 verkeersdoden in
2020

Max. 300 ziekenhuis-
gewonden in 2020

n.v.t.

Klantwaardering regionaal
openbaar vervoer (trein
respectievelijk bus): 7,5

Reizigersgroei
HOV: 2% per jaar
OV: 1% per jaar

Daling CO₂-uitstoot bus
(t.o.v. 2016)
2020: 85%
2023: 90%

Aantal op te waarderen
hubs (cumulatief)
2020: 32
2023: 32

Relaties met andere (deel-)programma's

2.2 Energie en klimaat
3.1 Natuur en landschap
4.2 openbaar vervoer
5. Economie
6.4 Leefbaarheid
6.3 Maatschappij

2.2 Energie en klimaat
4.2 Openbaar vervoer
5.1 Economie
6.3 Maatschappij

n.v.t.

2.2 Energie en klimaat
4.2 Openbaar vervoer
5.1 Economie en
werkgelegenheid

2.2 Energie en klimaat
4.1 Infrastructuur
5. Economie
6.4 Leefbaarheid

NB. Wij willen werken aan de totstandkoming van een Regionaal Mobiliteitsfonds. Zoals wij in de voordracht behorende bij deze begroting hebben aangegeven willen wij dat de mobiliteit als geheel centraal staat. De omvorming naar een Regionaal Mobiliteitsfonds zal bijdragen aan meer flexibiliteit in de te kiezen oplossingen en maakt daarmee een integrale weging van de inzet van middelen voor mobiliteit mogelijk. Hierbij betrekken wij de jaarlijkse herijking van onze ambities zoals opgenomen in het Coalitieakkoord. Wij zullen in de komende Kadernota 2020-2024 een doelenboom inrichten die past binnen dit Regionaal Mobiliteitsfonds.

Beleidskaders

Vigerend beleidskader	Volgend afweegmoment
Omgevingsvisie 2016-2020	2020
Fietsstrategie 2016-2025	nog niet bekend
Beleidsplan verkeersveiligheid Provinciale Wegen 2012-2020	2020
Nota Beheer provinciale vaarwegen 2011-2020	2020
Convenant RSP-ZZL	n.v.t.
Meerjarenprogramma Beheer en onderhoud provinciale infrastructuur 2017-2020	2020
Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT)	2020
Bushaltebeleid 2017-2020	2020

4.1. Infrastructuur

Beleidsdoel

Meer mensen op de fiets, om daarmee bij te dragen aan de bereikbaarheid van onze provincie, aan duurzaamheid en aan de gezondheid van onze inwoners; daarnaast een afname van het aantal (ernstige) ongevallen met betrokkenheid van fietsers

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Klanttevredenheid doorfietsroutes minimaal een 8	7,9	7,9	≥ 8,0	≥ 8,0	≥ 8,0	≥ 8,0	
Beoordeling fietsvoorzieningen bij overstappunten minimaal een 7,5	n.v.t.	n.v.t.	≥ 7,5	≥ 7,5	≥ 7,5	≥ 7,5	
Daling aantal fietsdoden met 47% t.o.v. 2002 (2002: 5 doden)	2	n.n.b.	max. 3	max. 3	max. 3	max. 3	
Daling aantal ziekenhuisgewonden (fiets) met 34% t.o.v. 2002 (2002: 126)	167	n.n.b.	max. 83	max. 83	max. 83	max. 83	
Gemiddeld aantal verplaatsingen per fiets per persoon per dag ¹⁾ (2014=0,85 2015=0,83 2016=0,71)	0,84						0,94
Gemiddelde afgelegde afstand (km) per fiets per persoon ¹⁾ (2014=3,07 2015=3,41 2016=2,38)	3,07						3,37

¹⁾ Streefwaarden over tussenliggende jaren zijn niet opgenomen in de fietsstrategie. De gegevens komen van het CBS. Zij doen jaarlijks een "Onderzoek Verplaatsingen in Nederland" (OVIN). De gegevens van 2018 komen in de loop van 2019 beschikbaar.

Prestaties

Prioriteiten

- Meer mensen op de fiets, om daarmee bij te dragen aan bereikbaarheid van onze provincie, duurzaamheid, gezondheid van onze inwoners en afname van het aantal (ernstige) ongevallen met betrokkenheid van fietsers (vanaf 2020 intensiveren uitvoering fietsbeleid).

Resultaat 2020

- Oplevering nieuw uitvoeringsprogramma Fiets voor de periode 2020-2023 en start uitvoering nader te bepalen maatregelen (waaronder fietsparkeren en verkeersveiligheid) en activiteiten die fietsgebruik bevorderen;
- Uitvoeren laatste jaar lopende uitvoeringsprogramma Fiets;
- Doorfietsroute Groningen-Leek: Bestuurlijk overleg is opgestart waarbij we gezamenlijk kijken hoe het tracé eruit zou moeten komen te zien. We verwachten in het najaar 2019 hierover tot een gezamenlijk besluit te komen. Onze inzet is daarna uw Staten zo spoedig mogelijk een realisatiebesluit voor te leggen;
- Continuering inzet fietsmakelaar; de fietsmakelaar heeft de rol om gemeenten te ondersteunen en enthousiasmeren op het gebied van fietsbeleid;

Resultaat 2020-2023

- Aanleg van fietsinfrastructuur en uitvoeren andere maatregelen/activiteiten die fietsgebruik stimuleren.

Regulier

- Uitvoeren voorbelasting ten behoeve van realisatie doorfietsroute Assen-Groningen gedeelte Haren-Witte Molen;
- Planuitwerkingsbesluit doorfietsroute Assen-Groningen gedeelte Witte Molen-De Punt;
- Uitrollen van de strategie voor het herkenbaarder maken van de doorfietsroutes naar de steden Groningen en Assen en de hoofdfietsroutes in de stad Groningen over de (grotendeels) gerealiseerde doorfietsroutes;
- Plaatsen en verbeteren van fietsvoorzieningen als onderdeel van de eerste fase van uitvoering van de opwaardering van bushaltes;
- Veiliger maken van onze fietspaden in combinatie met groot onderhoud fietspaden, waarbij de principes van 'het vergevingsgezinde fietspad' zoveel mogelijk als uitgangspunt worden gehanteerd. Wij zijn voornemens om de fietspaden N386 (Kropswolde-De Groeve) en de N355 (Niezijl-Noordhorn) aan te pakken;
- Afronding onderzoek naar onderregistratie fietsongevallen samen met het UMCG. De politie registreert niet alle fietsongevallen, om daarvan een beter beeld te krijgen vindt dit onderzoek plaats;
- Rapporteren over voortgang en effecten van de initiatieven op het terrein van de fiets op basis van de ontwikkelde monitoring.

Beleidsdoel

Een wegennet van voldoende kwaliteit en veiligheid

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
De onderhoudsachterstand van de wegen bedraagt niet meer dan de landelijke norm van 7-9%	11%	10%	9%	8%	7%	7%	7%

Prestaties

Prioriteiten

- Knelpunten MIT:
Investeren in Knijpsbrug, Blauwe Roos, doorfietsroute Groningen-Leek
Resultaat 2020
 - Knijpsbrug:
De verkenningsfase voor dit project is nog gaande. De verwachting is dat uw Staten zich in 2020 kunnen uitspreken over het starten van de planuitwerkingsfase.
 - Blauwe Roos (rotonde Blauwestad):
Momenteel loopt de voorverkenning. De rapportage hierover wordt dit najaar met de gemeente Oldambt en RWS besproken. Op basis daarvan kan worden besloten op welke wijze de verkenningsfase wordt ingegaan. Hiervoor zal een opnamebesluit aan uw Staten worden voorgelegd. Alsdan zal 2020 in het teken staan van het doorlopen van de verkenningsfase.
 - Doorfietsroute Groningen-Leek:
Bestuurlijk overleg is opgestart en de inzet is zo spoedig mogelijk een realisatiebesluit aan uw Staten voor te leggen. Bij positieve besluitvorming van uw Staten speelt in 2020 en latere jaren de realisatiefase.*Resultaat 2020-2023*
 - Knijpsbrug:
Doorlopen van de verkennings- en planuitwerkingsfase en afhankelijk van het tempo waarin dit verloopt start realisatie;
 - Blauwe Roos (rotonde Blauwestad):
Doorlopen van de verkennings- en planuitwerkingsfase en afhankelijk van het tempo waarin dit verloopt start realisatie.
 - Doorlopen realisatiefase doorfietsroute Groningen-Leek:
Bij positieve besluitvorming door uw Staten doorlopen van de realisatiefase.
- Knelpunten MIT:
Verbeteren bereikbaarheid
Resultaat 2020
 - Smart Mobility:
Met Groningen Bereikbaar is de planning, monitoring en beïnvloeding van het mobiliteitsgedrag geprofessionaliseerd. Met de huidige afspraken over Groningen Bereikbaar is die taak tot en met 2020 financieel geregeld.
 - Intelligente VRI's:
In het BO-MIRT november 2018 is, in het kader van de landelijke aanpak smart mobility, afgesproken dat Rijk en regio's een versnelling geven aan de vervanging van conventionele verkeersregelininstallaties door nieuwe intelligente verkeersregelininstallaties, die kunnen communiceren met voertuigen, fietsers etc. Op dit moment wordt bij de provincie en de gemeente Groningen geïnventariseerd welke conventionele VRI's voor vervanging in aanmerking komen. Op basis van deze longlist zullen vervolgens nadere keuzes worden gemaakt over welke VRI's wanneer worden vervangen.

Resultaat 2020-2023

- Smart Mobility:
Continueren Groningen Bereikbaar en de ervaringen die zijn opgedaan binnen Groningen Bereikbaar zoals anders roosteren, anders benutten, inzetten op fiets en OV verder uitrollen naar andere delen van de provincie.
- Intelligente VRI's:
Afhankelijk van besluiten over aantallen, locaties, impact, uitroltempo als ook financieringsverdeling.

• Nieuw provinciaal MIT

Resultaat 2020

- Er wordt gewerkt aan het opstellen van een Regionaal Mobiliteitsplan (RMP). Middels dit plan gaan we invulling geven aan afspraken uit het Klimaatakkoord. Daarnaast wordt in dit plan onze mobiliteitsstrategie opgenomen. Insteek is om dit nieuwe plan te voorzien van uitvoeringsprogramma's. In het verlengde hiervan zullen wij werken aan de totstandkoming van een Regionaal Mobiliteitsfonds waar wij niet langer investeringen willen opdelen in modaliteiten maar voor een benadering kiezen waar mobiliteit als geheel centraal staat.

Resultaat 2020-2023

- N.v.t.
- Adequaat beheer en onderhoud provinciale infrastructuur

Resultaat 2020

- Het huidige Meerjarenprogramma beheer en onderhoud provinciale infrastructuur 2017-2020 loopt volgend jaar af. De wijze waarop de reguliere en de via de Kadernota 2019-2023 beschikbaar gekomen aanvullende middelen vanaf 2021 worden ingezet zal tot uitdrukking komen in het meerjarenprogramma 2021-2024.

Resultaat 2020-2023

- Adequaat beheer en onderhoud provinciale infrastructuur.

Regulier

- Uitvoeren ombouw Ring Zuid Groningen;
- Starten verkenning Ring West Groningen;
- Nemen realisatiebesluit N33-Midden;
- Doorlopen verkenningfase doorstroming Blauwe Roos;
- Vernieuwen Ellerhuizerbrug over het Boterdiep (N994);
- Uitvoeren projecten beheer en onderhoud, onder andere:
 - N995 Traject Bedum-Onderdendam:
Groot onderhoud asfaltverharding met asfaltwapening (onder voorwaarde van positieve besluitvorming Provinciale Staten over dit instandhoudingsknelpunt uit het provinciale MIT);
 - N982 Traject Oldehove - Ronde Zwijnshok:
Deels reconstructie en deels groot onderhoud asfaltverharding (onder voorwaarde van positieve besluitvorming Provinciale Staten over dit instandhoudingsknelpunt uit het provinciale MIT);
 - N361 Traject vanaf Adorp-Sauwerd:
Groot onderhoud asfaltverharding in combinatie met herinrichting Sauwerd;
 - N386 Traject Kropswolde - De Groeve:
Groot onderhoud asfaltverharding hoofdrijbaan en fietspad;
 - N363 Traject Ranum-Uithuizermeeden:
Groot onderhoud asfaltverharding in combinatie met herinrichting Uithuizen;
 - N355 Traject Niezijl-Noordhorn:
Groot onderhoud asfaltverharding hoofdrijbaan en fietspad;
 - Vervanging sluisdeuren Robbengatsluis (buiten ebdeuren) door ultrahogesterktebeton (UHSB) deuren (innovatief project) en vervanging van de stalen stormvloeddeuren;
 - Waterhuizerbrug: Aanbrengen van slijtlaag op houten dek, conserveren van staaloppervlak en leuningwerk en vervangen 'wrijfgingen';
 - N996 Middelstum-N46:
Groot onderhoud vervangen deklaag;
 - Conserveren staalconstructie Rengersbrug, vervangen slijtlaag;
 - Groot onderhoud viaduct Oomsberg in N366;
 - Vervangen geluidscherm nabij tunnel Moersloot en De Maten (N366).

Beleidsdoel

Betere verkeersveiligheid in de hele provincie Groningen

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Maximaal 25 verkeersdoden in de provincie Groningen in 2020	25	23	< jaar 2018	max. 25			
Maximaal 300 ziekenhuisgewonden in de provincie Groningen in 2020	463	430	< jaar 2018	max. 300			

De definitieve realisatiegegevens komen jaarlijks in het vierde kwartaal van het daaropvolgende jaar beschikbaar. Deze gegevens zijn afkomstig van de landelijke dienst WVL. Op basis van voorlopige cijfers waren in 2018 in onze provincie 23 verkeersdoden en 430 ziekenhuisgewonden te betreuen.

NB. Het betreft hierbij de doelstelling zoals die zijn opgenomen in het vigerende Beleidsplan Verkeersveiligheid Provinciale Wegen 2012-2020, dat uw Staten op 21 maart 2012 hebben vastgesteld, de streefwaarden voor de afzonderlijke jaren zijn niet gedefinieerd. Overigens hebben de streefwaarden betrekking op het grondgebied van onze provincie en niet louter op provinciale wegen.

Prestaties

Prioriteiten

- Inzetten op verkeersveiligheid in relatie tot de fiets;
- Ondersteunen gemeenten bij het weghalen van onbeveiligde spoorwegovergangen.

Regulier

- Opstellen nieuw uitvoeringsprogramma verkeersveiligheid provinciale wegen (MUP) 2021-2024;
- Uitvoeren projecten die zijn ondergebracht in het Meerjarenuivoeringsprogramma verkeersveiligheid provinciale wegen (MUP) 2017-2020 zoals:
 - Herinrichten komtraverse Uithuizen (N363) in samenhang met groot onderhoud;
 - Continueren 3E-aanpak N361 (door mix van infrastructuur, voorlichting/educatie en handhaving);
 - Verbeteren van fietsoversteken op de N363 in samenhang met groot onderhoud. Het gaat dan om de kruising met de Wadwerderweg, de Streeksterweg en de Zijlsterweg.
- Uitvoeren van activiteiten die zijn ondergebracht in het door het Verkeer- en Vervoerberaad (VVB) Groningen nog vast te stellen Werkplan 2020, zoals:
 - verzorgen van verkeerseducatie-activiteiten op basisscholen en scholen van voortgezet onderwijs;
 - geven van voorlichting over alcohol op straat, festivals en tijdens politiecontroles;
 - geven van voorlichting over afleiding door mobiele telefoons in de auto en op de fiets en het verbod op gebruik van elektronische apparatuur op de fiets;
 - geven van voorlichting en praktijkgerichte clinics gericht op veilig gebruik van de e-bike voor 65-plussers.

Beleidsdoel

Een vaarwegennet van voldoende kwaliteit en veiligheid

Indicatoren

In de Nota beheer provinciale vaarwegen Groningen 2011-2020 is geen beleidshorizon opgenomen waarbinnen de knelpunten moeten worden opgelost. Dit betekent ook dat per kalenderjaar geen indicatoren zijn vastgelegd.

Prestaties

Prioriteiten

N.v.t.

Regulier

- Afronden uitvoeren damwandwerkzaamheden in het Winschoterdiep;
- Uitvoeren kadewerkzaamheden en roeioevers in het Noord-Willemskanaal;
- Voorbereiden en uitvoeren baggerwerk in het Winschoterdiep;
- Afronden baggerwerk Aduarderdiep en Hoendiep;
- Voorbereiden baggerwerk Reitdiep.

4.2. Openbaar vervoer

Beleidsdoel

Een dekkend netwerk van openbaar vervoer bestaande uit HOV+-basisnet en aanvullend vervoer, van voldoende kwaliteit en veiligheid

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)							
Klantwaardering regionaal openbaar vervoer waarvoor provincie concessie verleent (trein respectievelijk bus) ¹⁾	7,5 resp. 7,7	7,5 resp. 7,6	7,5 resp. 7,5	7,5 7,5			
Landelijke waarde	7,6	7,7	n.n.b.				
Eigen indicatoren							
Reizigersgroei HOV			2%	2%			
Reizigersgroei OV geheel			1%	1%			
- HOV: trein (reizigerskilometers)	239,9 mln.	242,4 mln.					
- HOV: bus (passagiers)	12,9 mln.	12,7 mln.					
- Overig OV (GD en KLOV) (passagiers)	13,1 mln.	12,8 mln.					
Daling CO ₂ -uitstoot bus (ten opzichte van 2016: 125 gram) ²⁾	112 gram	113 gram	6%	85%	90%	90%	90%
Aantal op te waarderen hubs (cumulatief)	0	3	≥ 15	32 ³⁾	32 ³⁾	32 ³⁾	32 ³⁾

¹⁾ Bron: OV-kantenbarometer, zie [waarstaatjeprovincie.nl](http://www.waarstaatjeprovincie.nl).

²⁾ Deze indicator heeft betrekking op een daling van de uitstoot CO₂ per reizigerskilometer. De toename vanaf 2020 wordt veroorzaakt door het laten instromen van tientallen zero-emissiebusen en het gebruik van HVO-biodiesel.

³⁾ De streefwaarden ten aanzien van het aantal op te waarderen, veelal gemeentelijke, hubs zijn voor de afzonderlijke jaren niet gedefinieerd. Daarom is het totale aantal te realiseren hubs in onze provincie opgevoerd. Het tempo van realisering van deze voorzieningen is in belangrijke mate afhankelijk van de beschikbare financiële middelen bij zowel de provincie als de gemeenten.

Prestaties

Prioriteiten

- **Duurzame mobiliteit:**
Verminderen van de CO₂- uitstoot, uitstoot geluid en het verbeteren van de luchtkwaliteit door overstap van fossiele naar hernieuwbare zero emissie brandstoffen, slim en groen goederenvervoer en logistiek en verdere vergroening bij de aanleg van infrastructuur. Realiseren van de afspraken uit het Klimaatakkoord, Regionaal Mobiliteitsplan en de Duurzaamheidsdeal Noord-Nederland.
Resultaat 2020
 - Oplevering van het in het Klimaatakkoord overeengekomen Regionaal Mobiliteitsplan inclusief beleid Slim en Groene mobiliteit plus bijbehorend uitvoeringsprogramma;
 - Uitwerking afspraken Duurzaamheidsdeal Noord-Nederland.*Resultaat 2020-2023*
 - Verminderen CO₂-uitstoot in mobiliteit overall, waaronder nieuw te bestellen treinen op HVO/waterstof;
 - Uitwerken afspraken uit de genoemde akkoorden (Klimaatakkoord, Regionaal Mobiliteitsplan en de Duurzaamheidsdeal Noord-Nederland).

- Het (via participatie in hive.mobility (voorheen genoemd Mobility Innovation Center) duurzaam borgen van kennis en ervaringen op het gebied van slimme en groene mobiliteit in Noord-Nederland en uitdragen van onze koploperspositie op dit vlak

Resultaat 2020

- Het voortzetten en uitbreiden van de werkzaamheden van het hive.mobility aan de hand van de samengestelde innovatieagenda.

Resultaat 2020-2023

- Het uitdragen van Noord-Nederland als koploper op het gebied van slimme en groene mobiliteit en het voor onze regio benutten van deze koploperspositie door realisatie van de innovatieagenda;
- Werven van nieuwe strategische partners en behouden van de bestaande ter versteviging van de basis van hive.mobility.

Prioriteit heeft verder het behalen van een systeemsprong in het basisnetwerk OV en de verdere ontwikkeling van het Publiek Vervoer als laagdrempelig openbaar vervoer vanaf elke voordeur.

Regulier

- Werken aan de realisatie van:
 - project Groningen Spoorzone;
 - project Extra Sneltrain Groningen-Leeuwarden (ESGL);
 - project reactivering spoorverbinding Veendam-Stadskanaal;
 - project fase 1 kwaliteitsverbetering van de spoorlijn Groningen-Bremen (Wunderline);
- Uitvoeren onderzoek naar mogelijke mobiliteitsalternatieven bij de sluiting van station Sappemeer Oost;
- Uitvoeren onderzoek naar introductie ERTMS-level 3 (beveiligingssysteem op het spoor en in de trein);
- Opstellen ontwikkelagenda verduurzaming regionale treindiensten;
- Laten instromen van de eerste nieuwe treinen op HVO-biodiesel (een synthetische diesel die gemaakt wordt van afval- en reststromen);
- Laten instromen van tientallen zero-emissie bussen en gebruik van HVO-biodiesel, waardoor in 2020 een reductie van CO₂-uitstoot van 85% en vanaf 2021 een reductie van 90% wordt gerealiseerd.

Zelfrijdend vervoer

- Voortzetten en uitbreiden van de testen met zelfrijdend vervoer op de weg, waaronder het verder testen met besturing op afstand, zodra nieuwe landelijke wetgeving dat toestaat, het digitale rijbewijs, inductief laden, koppeling met goederenvervoer en het testen met hogere snelheden in iets drukker ruraal gebied;
- Inzetten op verdere participatie van gemeenten in testen met zelfrijdend vervoer;
- Testen met zelfrijdend vervoer op het spoor, op het water en in de lucht (drones) voortzetten en uitbreiden, waarbij wordt samengewerkt met de provincies Drenthe en Fryslân en met veel andere publieke en private partijen, waaronder kennisinstellingen en waarbij net als op de weg naast personenvervoer ook gekeken wordt naar de mogelijkheden voor koppeling met goederenvervoer;
- Verder verstevigen en uitdragen van de positie van Noord-Nederland als dé regio op het gebied van zelfrijdend vervoer;
- Organiseren van minimaal één groot 'event' per jaar op het gebied van zelfrijdend vervoer in Noord-Nederland ten behoeve van het delen van kennis en ervaringen met andere regio's in Nederland en Europa.

Ketenmobiliteit, hubs en bushaltes

- Rapporteren over voortgang en effecten van de initiatieven ketenmobiliteit op basis van de ontwikkelde monitoring;
- Doorzetten van de in 2019 ingezette versnelde uitrol van (basis)voorzieningen op alle hubs. Hierbij gaat het onder meer om plaatsen van watertappunten op alle hubs, DRIS-panelen (bij)plaatsen op 13 hubs, wifi (in DRIS), hubzitelementen op circa vijf hubs, laadpalen voor elektrische auto's (in het kader van Green Deal) met minimaal één laadpaal per hub. Streven is om alle hubs eind 2020 voorzien te hebben van de basisvoorzieningen; we zijn daarbij afhankelijk van de gemeenten als beheerder van de hubs. Na evaluatie van de pilot met vier (oude ANWB) praatpalen (die werken als landmark en waarop een tablet met verschillende toepassingen zit) bepalen van verdere uitrol. Na evaluatie van gebruik en klantervaring in de pilot met flexibele fietskluizen met oplaadpunt die met een app te reserveren, betalen en openen zijn, bepalen van verdere uitrol;

- Opwaarderen van in ieder geval drie hubs. Starten met pilots op in ieder geval drie hubs. Hierbij wordt met name de verbinding met publiek vervoer en logistiek opgenomen (De verwachting en inzet is om meer hubs op te waarderen. We zijn daarbij afhankelijk van gemeenten als beheerder van de hubs);
- Afronden van de eerste fase van uitvoering van de opwaardering van bushaltes, plaatsen en verbeteren van (fiets)voorzieningen en de kwaliteitsverbetering vanabri's waarmee in 2018 is gestart.

Bijdrage verbonden partij OV-bureau Groningen Drenthe aan beleidsdoel

- Voor de bijdrage van het OV-bureau Groningen Drenthe wordt verwezen naar voordracht nr. 24/2019. Tijdens de vergadering van Provinciale Staten van 27 mei 2019 is besloten geen zienswijze in te dienen met betrekking tot de ontwerpbegroting 2020 van het OV-bureau Groningen Drenthe zoals bijgevoegd bij de voordracht van dit besluit.

Totaal lasten en baten

	rekening 2018	begroting 2019 na wijziging	begroting 2020	meerjarenraming			totaal periode 2020-2023
				2021	2022	2023	
Lasten	169.021	218.633	196.881	159.215	140.466	127.339	623.901
Baten	31.204	70.734	53.245	24.949	19.731	6.655	104.580
Saldo lasten en baten	137.817	147.899	143.636	134.265	120.736	120.684	519.321
Reservemutaties							
Toevoegingen	5.655	13.558	3.503	2.596	6.736	2.596	15.431
Onttrekkingen	29.499	60.530	41.196	23.253	10.786	3.073	78.308
Saldo reservemutaties	-23.844	-46.972	-37.694	-20.657	-4.050	-476	-62.876
Saldo na reservemutaties	113.973	100.928	105.943	113.608	116.686	120.207	456.445

Bedragen x € 1.000

Aanvullende informatie op de lasten, baten en het saldo

I. Verklaring verschillen in de meerjarenramingen

	2019	2020	2021	2022	2023
Saldo na reservemutaties	100.928	105.943	113.608	116.686	120.207
Verschil t.o.v. voorgaand jaar	5.015	7.666	3.078	3.521	
Verklaring					
1. (Re)constructie wegen en fietspaden - m.n. wijziging fasering (2019-2021), instandhoudingsknelpunten, CA19-23		3.510	1.716	418	654
2. Onderhoud en beheer wegen en fietspaden - m.n. CA19-23 (2021 e.v.) en accres (2020 e.v.)		181	1.041	188	202
3. Verkeersveiligheid - m.n. wijziging in fasering uitgaven 2018/2019/2020		-1.914	233	0	0
4. Diensten voor derden wegen - lagere vergoeding derden (2020 e.v.)		280	-5	-5	-5
5. (Re)constructie waterwegen - m.n. baggerwerk Reitdiep (2021 e.v.)		34	794	8	8
6. Diensten voor derden Hoofdvaarwegen - m.n. lagere inkomsten Rijk (2020 e.v.)		273	-122	-248	-131
7. Mobiliteitsbeleid algemeen - m.n. bestedingsplan VV 2019, herschikking 2019/2020, CA19-23		5.741	3.994	1.988	2.040
8. Collectief personenvervoer - m.n. bestedingsplan VV 2019, herschikking 2019-2021		-1.362	-741	9	9
9. Apparaatskosten - wijziging verwachte inzet personeel (2020) en accres (2021 e.v.)		-1.750	677	702	727
10. Overig - m.n. verkeersmanagement, onderh. en beheer vaarwegen, kunstwerken prov. vaarwegen, diensten voor derden vaarwegen		22	79	17	17

Bedragen x € 1.000

II. Prioriteiten versus Regulier vertaald in saldo 2020-2023 per beleidsdoel

	2020	2021	2022	2023	Totaal
A. Prioriteiten					
1. Fietsstrategie 2020-2023 (€ 28 miljoen):					
a. investeringen (80% afschrijvingen)		425	425	550	1.400
b. overig	500	1.700	1.700	1.700	5.600
2. Knelpunten MIT:					
a. investeringen (afschrijvingen)				188	188
b. overig		879	867	867	2.613
3. Nieuwe MIT investeringen 2021-2030 (afschrijvingen)			350	700	1.050
4. Duurzaam borgen kennis/ervaring slimme en groene mobiliteit in N-NL	113	113	113	113	450
5. Adequaat beheer en onderhoud provinciale infrastructuur		1.330	1.330	1.340	4.000
6. Regionaal Mobiliteitsplan incl. beleid Slim en Groene mobiliteit	250	250	250	250	1.000
	863	4.697	5.034	5.707	16.300
B. Regulier	105.080	108.912	111.652	114.501	440.145
Totaalsaldo	105.943	113.608	116.686	120.207	456.445
Totaalsaldo verdeeld over beleidsdoelen (doelenboom)					
4.1.1. Fietsnetwerk					10.955
4.1.2. Wegennet					158.885
4.1.3. Verkeersveiligheid					11.976
4.1.4. Vaarwegennet					35.288
4.2.1. Netwerk OV					239.341
					456.445

Bedragen x € 1.000

5. Economie

Doelenboom

Maatschappelijk doel

Een aantrekkelijke en leefbare provincie met voldoende werk en dynamiek

Programmadoeel

Stimuleren van (groene) werkgelegenheid en terugdringen van de hoge werkloosheid
Een sterke toeristisch-recreatieve sector die bijdraagt aan werkgelegenheid en het voorzieningenniveau in Stad en Ommeland

Deelprogramma

Economie en werkgelegenheid	Recreatie en toerisme	Grensoverschrijdende samenwerking
-----------------------------	-----------------------	-----------------------------------

Beleidsdoelen

Versterken en stimuleren van bedrijven via innovatie en vergroening	Verbeteren van de balans arbeidsmarkt en bevorderen van participatie	Vergroten van de aantrekkelijkheid voor bedrijven, instellingen, werknemers	Betere benutting van de toeristisch-recreatieve potentie door het aantrekken van meer bezoekers, waardoor de toeristische bestedingen en de werkgelegenheid toenemen	Versterken van het internationaal economisch profiel en internationale kennisuitwisseling
---	--	---	--	---

Middelen

€ 38,6 mln.	€ 3,8 mln.	€ 21,2 mln.	€ 9,9 mln.	€ 1,9 mln.
-------------	------------	-------------	------------	------------

Indicatoren

Aantal (niet specifiek groene) banen w/o/hbo/mbo per jaar 2020 t/m 2023: 200 Bedrag aan uitgelokte investeringen per jaar 2020 t/m 2023: € 68 mln. Aantal ondersteunde bedrijven aan regelingen per jaar 2020 t/m 2023: 190	% bruto-arbeidsparticipatie in de provincie Groningen 2020: 68,5% t.o.v. totale beroepsbevolking 70,8% 2023: 68,8% t.o.v. totale beroepsbevolking 71,1% Groeï werkgelegenheid 2020: 0,6% (NL: 0,6%) Regionale component in de werkloosheid 2020: 0,8% 2023: 0,7%	Groeï BRP, incl. aardgas 2020: -2,0% (landelijk: 1,6%) Groeï BRP, excl. aardgas 2020: 2,0% 2023: 1,4% Aantal startende bedrijven per jaar 2020 t/m 2023: 5.000	Groeï aantal toeristische overnachtingen 2020: + 5% Groeï aantal banen in toeristisch-recreatieve sector 2020: + 3%	Aantal ondersteunende bedrijven aan Groninger ondernemersregeling (export) per jaar 2020 t/m 2021: 50 Aantal deelnemende mkb-bedrijven aan innovatieve grensoverschrijdende trajecten 2020: 60 Omvang Europese en nationale subsidies 2020: € 14 mln.
---	--	--	--	---

Relaties met andere (deel-)programma's

2. Milieu 4. Bereikbaarheid 5.2 recreatie en toerisme 6.1 Cultuur 8.1 Bedrijfsvoering	2. Milieu 4. Bereikbaarheid 5.2 recreatie en toerisme 6.1 Cultuur	2. Milieu 4. Bereikbaarheid 5.2 recreatie en toerisme 6.1 Cultuur	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling 4. Bereikbaarheid 6.1 Cultuur 6.2 Erfgoed 6.4 Leefbaarheid	Alle programma's
---	--	--	---	------------------

Beleidskaders

Vigerend beleidskader	Volgend afweegmoment
Programma Economie & Arbeidsmarkt Provincie Groningen 2016-2019	2019
Toerismevisie provincie Groningen 2016-2020	2020
Agenda Internationalisering Provincie Groningen 2016-2019	2019

5.1. Economie en werkgelegenheid

Beleidsdoel

Versterken en stimuleren van bedrijven via innovatie en vergroening

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Aantal (niet specifiek groene) banen, wo/hbo/mbo (RIG/lenD/GO)	154	177	200	200	200	200	200
Bedrag aan uitgelokte investeringen (RIG/lenD)	€ 8 mln.	€ 89 mln.	€ 68 mln.	€ 68 mln.	€ 68 mln.	€ 68 mln.	€ 68 mln.
Aantal ondersteunde bedrijven aan regelingen (RIG/lenD/GO, excl. export)	58	109	190	190	190	190	190

Op dit moment wordt hard gewerkt aan het nieuwe beleidsprogramma Economie & Arbeidsmarkt 2020-2023. Naast de ambities in het coalitieakkoord 2019-2023 zal het nieuwe programma de basis zijn voor het definiëren van de indicatoren voor de komende periode. De planning is om het nieuwe beleidsprogramma in december 2019 voor te leggen aan Provinciale Staten.

Prestaties

Prioriteiten

Toekomstbestendige bedrijven met de nadruk op de sectoren Chemie (incl. waterstof) en Digitalisering en zorg dragen voor een goede aansluiting onderwijs/arbeidsmarkt:

- Programma Arbeidsmarkt & Economie
Resultaat 2020
 - Nieuw programma Arbeidsmarkt & Economie 2020-2023.*Resultaat 2020-2023*
 - Uitvoeren nieuwe programma;
 - Perspectief op werk voor alle Groningers, dit in nauwe samenwerking met bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen.
- Chemische sector
Resultaat 2020
 - Vormgeven Suikeragenda en uitvoeringsprogramma;
 - Versterken positie Chemport Europe c.q. realiseren van Chemport Innovation Centre;
 - Invullen van faciliterende rol bij de begeleiding van bedrijven in de transitie naar vergroening en naar circulaire bedrijfsvoering;
 - Uitvoeren van de Investeringsagenda Waterstof, waaronder Waterstofbussen.*Resultaat 2020-2023*
 - Uitbouw R&D en investeringen suikerchemie;
 - Versterkte branding en acquisitie;
 - Aantrekkelijk vestigingsklimaat voor CE-bedrijven. Meerdere chemische bedrijven hebben productie vergroend;
 - Uitwerken afspraken uit Klimaatakkoord, Regionaal Mobiliteitsplan en de Duurzaamheidsdeal Noord-Nederland.

Regulier

- N.v.t.

Beleidsdoel

Verbeteren van de balans arbeidsmarkt en bevorderen van participatie

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)							
% bruto arbeidsparticipatie (werkgelegenheid) t.o.v. de totale beroepsbevolking in de leeftijd van 15-75 jaar (conform CBS-definitie) ¹⁾	67,8%	67,6%	68,2%	68,5%	68,8%	68,8%	68,8%
Landelijke waarde	70,1%	70,5%	70,5%	70,8%	71,1%	71,1%	71,1%
Eigen indicatoren							
Jaarlijkse groei werkgelegenheid Groningen (GR) t.o.v. Nederland (NL)	GR: 2,2% NL: 1,5%	GR: 3,2% NL: 2,2%	GR: 0,9% NL: 0,9%	GR: 0,6% NL: 0,6%	GR: 0,2% NL: 0,6%	GR: 0,2% NL: 0,6%	GR: 0,2% NL: 0,6%
Regionale component in de werkloosheid (verschil nationale en Groninger werkloosheid, bron: CBS)	1,3%	1,3%	0,9%	0,8%	0,7%	0,7%	0,7%

¹⁾ Bron: LISA/CBS, zie waarstaatjeprovincie.nl.

Op dit moment wordt hard gewerkt aan het nieuwe beleidsprogramma Economie & Arbeidsmarkt 2020-2023. Naast de ambities in het coalitieakkoord 2019-2023 zal het nieuwe programma de basis zijn voor het definiëren van de indicatoren voor de komende periode. De planning is om het nieuwe beleidsprogramma in december 2019 voor te leggen aan Provinciale Staten.

Prestaties

Prioriteiten

Toekomstbestendige bedrijven met de nadruk op de sectoren Chemie (incl. waterstof) en Digitalisering en zorg dragen voor een goede aansluiting onderwijs/arbeidsmarkt

- Programma Arbeidsmarkt & Economie

Resultaat 2020

- Nieuw programma Arbeidsmarkt & Economie 2020-2023.

Resultaat 2020-2023

- Uitvoeren nieuwe programma;
- Perspectief op werk voor alle Groningers, dit in nauwe samenwerking met bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen.

- Arbeidsmarkt:

Resultaat 2020

- Extra inzet op de Human Capital Agenda;
- Verbeterde aansluiting onderwijs/arbeidsmarkt;
- Opnieuw in gang zetten deel 2 Akkoord van Westerlee;
- Onderzoek doen naar creatieve sector.

Resultaat 2020-2023

- Passende werkgelegenheid in de provincie;
- Betere aansluiting vraag en aanbod op de arbeidsmarkt.

Regulier

- N.v.t.

Beleidsdoel

Vergroten van de aantrekkelijkheid voor bedrijven, instellingen en werknemers

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)							
Groei bruto regionaal product (BRP), inclusief aardgas ¹⁾	-0,5%	n.n.b.	-2,0%	-2,0%	-2,0%	-2,0%	-2,0%
Landelijke waarde	2,9%	n.n.b.	2,7%	1,6%	1,4%	1,4%	1,4%
Eigen indicatoren							
Aantal startende bedrijven	5.124	5.566	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
Groei bruto regionaal product (BRP), exclusief aardgas	2,5%	n.n.b.	2,7%	2,0%	1,6%	1,4%	1,4%

¹⁾ Bron: CBS, zie [waarstaatjeprovincie.nl](http://www.waarstaatjeprovincie.nl).

Op dit moment wordt hard gewerkt aan het nieuwe beleidsprogramma Economie & Arbeidsmarkt 2020-2023. Naast de ambities in het coalitieakkoord 2019-2023 zal het nieuwe programma de basis zijn voor het definiëren van de indicatoren voor de komende periode. De planning is om het nieuwe beleidsprogramma in december 2019 voor te leggen aan Provinciale Staten.

Prestaties

Prioriteiten

Toekomstbestendige bedrijven met de nadruk op de sectoren Chemie (incl. waterstof) en Digitalisering en zorg dragen voor een goede aansluiting onderwijs/arbeidsmarkt

- Programma Arbeidsmarkt & Economie

Resultaat 2020

- Nieuw programma Arbeidsmarkt & Economie 2020-2023.

Resultaat 2020-2023

- Uitvoeren nieuwe programma;
- Perspectief op werk voor alle Groningers, dit in nauwe samenwerking met bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen.

- Digitalisering:

Resultaat 2020

- Snel internet: uitvoering subsidieregeling Snel Internet Groningen: alle witte adressen zijn aangesloten op snel internet.
- Human Capital en digitale geletterdheid: meest digitaal geletterde stad en regio van Nederland;
- Digitalisering mkb, proces- en maakindustrie: uitvoering van de programma's MKB Werkplaats Digitalisering, Smart Industry programma en Robotica;
- Cyber Safety: uitvoering van het REP-project Cybersecurity Noord-Nederland.

Resultaat 2020-2023

- Digitale Agenda is uitgevoerd.

- Acquisitie:

Resultaat 2020

- Diverse acquisitiebezoeken aan buitenlandse bedrijven, met name geconcentreerd rondom de thema's vergroening en digitalisering.

Resultaat 2020-2023

- Diverse acquisitiebezoeken, met als resultaat minimaal vijf concrete leads voor buitenlandse ondernemingen die zich hier willen vestigen;
- Aantrekkelijk vestigingsklimaat. Goede verbindingen binnen onze regio en met andere economische regio's zijn van essentieel belang voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat.

Meer inzetten op regelingen en fondsen, het Rijk en Europa:

- Regelingen en fondsen, het Rijk en Europa

Resultaat 2020

- Europese en rijksfondsen worden ingezet voor scholing, omscholing en bijscholing en voor de energie- en industrietransitie. Er wordt meer ingezet op revolverende fondsen, minder op subsidies.

Resultaat 2020-2023

- Optimaal gebruik van Europese en rijksfondsen. Maximale inzet van revolverende fondsen, in plaats van subsidies.

Regulier

N.v.t.

Bijdrage verbonden partij Groningen Seaports (GSP) aan beleidsdoel

- Vervullen van de publieke taken in verband met het nautisch beheer, de scheepvaart, de havens en de vaarwegen in het beheergebied;
- Bevorderen van de verdere ontwikkeling en het gebruik van de havens en de daarbij behorende industrieterreinen gelegen in de gemeenten Delfzijl en van de Eemshaven en de daarbij behorende industrieterreinen gelegen in de gemeente Eemshaven.

Bijdrage verbonden partij Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM) aan beleidsdoel

- Verstrekken van risicodragend kapitaal (leningen, aandelenkapitaal) voor het bedrijfsleven ten behoeve van vestiging, groei en vernieuwing van ondernemingen;
- Bevorderen van investeringen door onder andere het acquireren van (buitenlandse) bedrijven.

Bijdrage verbonden partij Investeringsfonds Groningen (IFG) aan beleidsdoel

- Als revolverend fonds deelnemen in andere fondsen voor het bedrijfsleven ten behoeve van vestiging, groei en vernieuwing van ondernemingen in het midden- en kleinbedrijf in Groningen; de opbrengsten van de investeringen worden weer ingezet voor nieuwe aanvragen.
- Als Acquisitiefonds Groningen (onderdeel van IFG) rechtstreeks deelnemen in ondernemingen in het midden- en kleinbedrijf in Groningen en rechtstreeks risicodragend kapitaal verstrekken aan nieuw te vestigen kleine en middelgrote ondernemingen in Groningen.

Bijdrage verbonden partij Groningen Airport Eelde (GAE) aan beleidsdoel

- Bevorderen van het regionale acquisitieklimaat, economie en werkgelegenheid en logistieke infrastructuur door verbeterde (intercontinentale) connectiviteit; zowel vanuit Noord-Nederland als naar Noord-Nederland.

5.2. Recreatie en toerisme

Beleidsdoel

Betere benutting van de toeristisch-recreatieve potentie door het aantrekken van meer bezoekers, waardoor de toeristische bestedingen en de werkgelegenheid toenemen

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Ontwikkeling aantal toeristische overnachtingen (bron: CBS)	+7,2%	+21,3%	+5%	+5%	+5%	+5%	+5%
Ontwikkeling aantal banen in toeristisch-recreatieve sector (bron: LISA)	+5,5%	+5,1%	+3%	+3%	+3%	+3%	+3%

Prestaties

Prioriteiten

- Betere benutting van de toeristisch-recreatieve potentie door het aantrekken van meer bezoekers, waardoor de toeristische bestedingen en de werkgelegenheid toenemen.

Handhaving/toename leefbaarheid landelijk gebied.

Resultaat 2020 (zie ook indicatoren)

- Groei van het aantal toeristische en zakelijke overnachtingen;
- Groei van de werkgelegenheid in zakelijk toerisme.

NB: Dit zijn beoogde resultaten vanuit de Toerisme-Visie tot en met 2020. Deze worden wellicht bijgesteld in verband met nieuwe ambities mede na consultatie van het 'veld'.

- Verkenning zakelijke markt.

Resultaat 2020-2023

- n.n.b.

Regulier

N.v.t.

5.3. Grensoverschrijdende samenwerking

Beleidsdoel

Versterken van het internationaal-economisch profiel en internationale kennisuitwisseling

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Aantal ondersteunde bedrijven aan Groninger ondernemersregeling, onderdeel Export	7	26	50	50	50	p.m. ¹⁾	
Aantal deelnemende mkb-bedrijven aan grensoverschrijdende innovatieve trajecten	32 ²⁾	66	60	60	p.m. ³⁾	p.m. ³⁾	
Omvang Europese en nationale subsidies	€ 17 mln.	€ 20 mln.	€ 17 mln.	€ 14 mln.	p.m. ³⁾	p.m. ³⁾	

¹⁾ De uitvoering van de Groninger Ondernemersregeling loopt tot en met 2021.

²⁾ Dit aantal betreft mkb-deelname in de huidige EU-programmaperiode (2014-2020) voor grensoverschrijdende samenwerking (Interreg A).

³⁾ Nog onbekend; afhankelijk van de nieuwe EU-programma's.

Prestaties

Prioriteiten

- Internationalisering:
Het aangaan en waar nodig versterken van de internationale samenwerking, interne organisatie, externe oriëntatie en netwerken om het collegeakkoord te realiseren
Resultaat 2020
 - Internationaliseringsagenda 2019-2023 met uitvoeringsplan en in stand houden van organisatie in relatie tot internationalisering, Public Affairs (PA), lobby en strategie.*Resultaat 2020-2023*
Realisatie doelen Internationaliseringsagenda 2019-2023, zoals:
 - Op basis van PA-dossiers en inhoudelijke opgaven actief onderhouden en aangaan van internationale samenwerkingsverbanden in het kader van het collegeakkoord;
 - Versterkte samenwerking met Noord-Duitsland door GROS inhoud te geven, prioriteiten hierin aan te brengen en een effectieve organisatie neer te zetten;
 - Versterkte samenwerking met de gemeente Groningen op het gebied van internationalisering;
 - Inbedding belang van internationaal samenwerken in interne organisatie.
- Public affairs (PA):
Het actief onderhouden en aangaan van externe relaties, communicatief ondersteunen van de Lobby- agenda en het bezoeken en organiseren van relevante netwerkevents waarbij het strategisch doel te allen tijde helder is.
Resultaat 2020
 - Dynamische lobby-agenda 2019-2020 verbinden met Public Affairs.
 - Opbouwen en versterken van (inter)nationale relaties en PA-uitingen.*Resultaat 2020-2023*
 - Actief onderhouden en aangaan van (inter)nationale en externe contacten en PA-uitingen in het kader van het collegeakkoord.
- onderzoeken haalbaarheid van het opzetten en inzetten van een monitoringsmethodiek waarmee de effecten van grensoverschrijdende samenwerking op onder andere de thema's arbeidsmarkt, onderwijs, toerisme en cultuur, en gezondheidszorg inzichtelijk worden gemaakt;
- effectieve inzet Begleitgruppe;
- monitoring ontwikkelingen rondom diploma-erkenning;

- verkennen van mogelijkheden van grensoverschrijdende samenwerking op gebied van groene energie;
- bezoek aan Brussel (PV/LV) met uw Staten en de Landtag van Niedersachsen;
- voorbereiding nieuwe EU-programmaperiode 2021-2027 en opstellen van operationele programma voor EFRO, Interreg en GLB. Op basis van de RIS3 (regionale innovatiestrategie) zoeken wij de samenwerking met andere Europese regio's;
- verkenning hoe provincie Groningen te positioneren als Europese energieprovincie en proeftuin op het gebied van circulaire economie, natuurinclusieve landbouw, digitalisering en vergroening van de economie (waterstof).

Regulier

- uitvoeren plan grensoverschrijdende samenwerking Nederland-Duitsland (GROS-/Kooperations-agenda) met als doel de sociaaleconomische ontwikkeling te versterken in de noordelijke grensregio;
- afhankelijk van het thema bewuste keuzes maken wat betreft intensiveren samenwerking met de gemeente Groningen en de provincies Fryslân, Overijssel en Drenthe op het gebied van grensoverschrijdende samenwerking;
- intensiveren samenwerking met Nedersaksen in en richting Brussel;
- uitvoeren van programma's gericht op internationalisering van het mkb via GOP (gemeenschappelijke operationele programma's) en Interreg A;
- behouden en waar nodig versterken van grensoverschrijdende contacten.

Totaal lasten en baten

	rekening 2018	begroting 2019 na wijziging	begroting 2020	meerjarenraming			totaal periode 2020-2023
				2021	2022	2023	
Lasten	58.806	65.186	33.239	14.151	14.165	14.228	75.784
Baten	16.068	13.758	1.012	120	120	120	1.371
Saldo lasten en baten	42.738	51.428	32.227	14.032	14.046	14.109	74.413
Reservemutaties							
Toevoegingen	1.339	2.000	2.000	500	500	500	3.500
Onttrekkingen	14.991	22.834	2.516	100	0	0	2.617
Saldo reservemutaties	-13.652	-20.834	-516	400	500	500	883
Saldo na reservemutaties	29.086	30.594	31.711	14.432	14.546	14.609	75.296

Bedragen x € 1.000

Aanvullende informatie op de lasten, baten en het saldo

I. Verklaring verschillen in de meerjarenramingen

	2019	2020	2021	2022	2023
Saldo na reservemutaties	30.594	31.711	14.432	14.546	14.609
Verschil t.o.v. voorgaand jaar	1.116	-17.279	114	63	
Verklaring					
1. Regioprogramma's - m.n. inzet Provinciale Meefinanciering (2019) en rijksbijdrage RSP-REP (via PF) t/m 2020		4.487	-14.708	0	-5
2. Provinciale bedrijven - m.n. wijziging fasering bijdrage investeringen GAE		2.370	-1.685	0	0
3. Marktsectoren - m.n. inzet Prov. Meefinanc. (2019), afloop beleid 2016-2019 en CA19-23 (2020 e.v.)		-6.976	-781	0	0
4. Recreatie en toerisme - m.n. wijziging fasering uitgaven, afloop beleid '16-'19 en CA19-23 (2020 e.v.)		426	-191	9	10
5. Apparaatskosten - wijziging verwachte inzet personeel (2020) en accres (2021 e.v.)		310	105	109	113
6. Overig - m.n. circulaire economie, arbeidsmarkt en grensoverschrijdende samenwerking		500	-20	-5	-55

Bedragen x € 1.000

II. Prioriteiten versus Regulier vertaald in saldo 2020-2023 per beleidsdoel

	2020	2021	2022	2023	Totaal
A. Prioriteiten					
1. Nieuw programma Arbeidsmarkt & Economie 2020-2024	350	350	350	350	1.400
2. Chemische sector: opzetten en uitwerken Suikeragenda	50	50	50	50	200
3. Chemische sector: vergroenen en innoveren, Chemport Europe, circulaire bedrijvigheid	125	125	125	125	500
4. Arbeidsmarkt: Human Capital Agenda en verbeteren aansluiting onderwijs/arbeidsmarkt	300	300	300	300	1.200
5. Digitale sector: speerpunten digitalisering	100	100	100	100	400
6. Acquisitie: Vergroten aantrekkelijkheid voor bedrijven, instellingen en werknemers	200	150	150	100	600
7. Meer inzetten op Europese, rijks- en revolverende fondsen	10	15	15	10	50
8. Aangaan en versterken internationalisering	100	100	100	100	400
9. Public affairs (incl. lobby)	100	100	100	100	400
10. Recreatie en toerisme	150	200	200	200	750
	1.485	1.490	1.490	1.435	5.900
B. Regulier	30.226	12.942	13.056	13.174	69.396
Totaalsaldo	31.711	14.432	14.546	14.609	75.296
Totaalsaldo verdeeld over beleidsdoelen (doelenboom)					
5.1.1. Versterken en stimuleren bedrijven via innovatie en vergroening					38.584
5.1.2. Verbeteren balans arbeidsmarkt en bevorderen participatie					3.797
5.1.3. Vergroten aantrekkelijkheid provincie Groningen					21.162
5.2.1. Beter benutten toeristisch-recreatieve potentie					9.899
5.3.1. Versterking internationaal economisch profiel en internationale kennisuitwisseling					1.855
					75.296

Bedragen x € 1.000

6. Cultuur en maatschappij

Doelenboom

Maatschappelijk doel

Een aantrekkelijke en leefbare provincie. Inwoners voelen zich uitgenodigd volwaardig mee te doen aan de maatschappij en hebben grip op hun eigen leefomgeving. Er is een breed en kwalitatief hoogstaand cultureel aanbod.

Programmadoeel

Een aantrekkelijke en leefbare provincie met voldoende dynamiek
Inwoners voelen zich uitgenodigd volwaardig mee te doen aan de maatschappij en hebben grip op hun eigen leefomgeving
Er is een breed en kwalitatief hoogstaand cultureel aanbod

Deelprogramma

Cultuur	Erfgoed en archeologie	Maatschappij	Versterking leefbaarheid
---------	------------------------	--------------	--------------------------

Beleidsdoelen

Vergroten van de culturele aantrekkingskracht van de provincie met een breed en kwalitatief hoogstaand cultureel aanbod	Versterken van de culturele identiteit van de inwoners van de provincie	Maatschappelijke voorzieningen (zorg, educatie, bibliotheek, sport) bereikbaar en waar mogelijk op maat beschikbaar voor alle inwoners, waaronder asielzoekers, waar nodig met steun van de provincie	Inzetten voor een vitale provincie waarin mensen grip hebben op hun directe woon-, werk- en leefomgeving en zelf kunnen kiezen wat zij belangrijk vinden
---	---	---	--

Middelen

€ 27,8 mln.	€ 24,9 mln.	€ 22,8 mln.	€ 23,8 mln.
-------------	-------------	-------------	-------------

Indicatoren

Aantal deelnemers en bezoekers uitvoerende instellingen > jaar 2017 Evenwichtige geografische spreiding van gesubsidieerde activiteiten Aantal scholen primair onderwijs waarbij cultuureducatie met Kw aliteit 2020: 90% Aandeel private financiering in budgetten Matchfunding en Fonds Digitale Collectie Groningen > 50%	% rijksmonumenten waarvan casco in slechte en matige staat verkeert < jaar 2018 Aantal thema's en verhalen St. De Verhalen van Groningen ≥ jaar 2016 Aantal digitale bezoekers ≥ jaar 2016 Aantal gedigitaliseerde items binnen de Collectie Groningen 2020: 900 Aantal gerealiseerde restauraties > jaar 2018	Alle gemeenten halen halfjaarlijkse taakstelling huisvesting vergunninghouders Aantal afgehandelde/gehonoreerde aanvragen Stichting Provinciaal Groninger Studiefonds 2020: 420 Aantal bezoekers zorgmonitor in 2020: N.n.b.	N.n.b.
--	---	---	--------

Relaties met andere (deel-)programma's

5.1 Economie en werkgelegenheid 5.2 Recreatie en toerisme 6.4 Leefbaarheid	2. Milieu en energie 3. Platteland en natuur 4.2 Openbaar vervoer 5. Economie 6.1 Cultuur 6.4 Leefbaarheid	3.1 Natuur en landschap 4. Bereikbaarheid 5.1 Economie en werkgelegenheid 5.2 recreatie en toerisme 6.1 Cultuur 6.3 Maatschappij 6.4 Leefbaarheid	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling 2.1 Milieu 3. Platteland en natuur 4. Bereikbaarheid 5. Economie 6.1 Cultuur 6.2 Erfgoed en archeologie 6.3 Maatschappij
---	--	--	---

Beleidskaders

Vigerend beleidskader	Volgend afweegmoment
Strategisch Beleidskader Cultuur 2017-2020	2020
Nota Ruimte voor daadkracht	2020
Kaders en uitgangspunten Uitvoeringsprogramma Leefbaarheid 2016-2020	2020
Kader Sport- en bewegvisie 2016-2019	2020
Beleidskader toezicht huisvesting vergunninghouders 2015	nog niet bekend

6.1. Cultuur

Beleidsdoel

Vergroten van de culturele aantrekkingskracht van de provincie met een breed en kwalitatief hoogstaand cultureel aanbod

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Aantal deelnemers en bezoekers uitvoerende instellingen (gesubsidieerd uit cultuurnota)	n.v.t.	n.v.t.	> jaar 2017	> jaar 2017			
Geografische spreiding van gesubsidieerde activiteiten uit cultuurnota	n.v.t.	n.v.t.	even-wichtig	even-wichtig			
Aantal scholen primair onderwijs waarbij Cultuureducatie met Kwaliteit (aandeel)	68%	75%	> jaar 2018	90%			
Aandeel private financiering in budgetten: (1) Matchfunding; (2) Fonds Digitalisering Collectie Groningen	(1) 76% (2) 0%	(1) n.n.b. (2) 38%	> 50%	> 50%			

In het Uitvoeringsprogramma Cultuur 2017-2020 zijn geen streefwaarden gedefinieerd, alleen indicatoren van kwalitatieve en relatieve aard ('groei, verdubbeling, minstens de helft, evenredige spreiding'). In het proces van het opstellen van een nieuwe cultuurnota (voor de periode 2021-2024) wordt het ontwikkelen van een SMART-monitor cultuurbeleid en het definiëren van nieuwe indicatoren meegenomen.

Prestaties

Prioriteiten

- Cultuur
 - Resultaat 2020*
 - Nieuwe Cultuurnota 2021-2024;
 - Versterken van de culturele infrastructuur en van de rol van de cultuurpijlers in de provincie;
 - Functie cultuurpijlers.
 - Resultaat 2020-2023*
 - Aantrekkelijke provincie met breed en kwalitatief hoogstaand cultureel aanbod.

Regulier

- N.v.t.

6.2. Erfgoed en archeologie

Beleidsdoel

Versterken van de culturele identiteit van de inwoners van de provincie

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)							
% rijksmonumenten (excl. functie woonhuis) weergegeven naar de staat van het casco, categorie 'matig' en 'slecht' ¹⁾	n.v.t.	matig: 14%; (691.592 m³) slecht: 3,2% (157.528 m³)	< peiljaar 2018	< peiljaar 2018			
Landelijke waarde	n.v.t.	matig: 12,5% slecht: 4,4%					
Eigen indicatoren							
Aantal thema's en verhalen (stichting De Verhalen van Groningen: DVvG)	183	n.n.b.	≥ peiljaar 2016	≥ peiljaar 2016			
Aantal digitale bezoekers (DVvG)	160.000	n.n.b.	≥ peiljaar 2016	≥ peiljaar 2016			
Aantal gedigitaliseerde items binnen de Collectie Groningen	302	406	750	900			
Aantal gerealiseerde restauraties (waarvan aantal in combinatie met herbestemming)	11 (1)	16 (3)	> peiljaar 2018	> peiljaar 2018			

¹⁾ Bron: BIJ12, zie [waarstaatjeprovincie.nl](http://www.waarstaatjeprovincie.nl).

NB. Wij beoordelen de staat van onderhoud zichtbaar vanaf de buitenkant van het pand.

In het Uitvoeringsprogramma Cultuur 2017-2020 zijn geen streefwaarden gedefinieerd, alleen indicatoren van kwalitatieve en relatieve aard ('groei, verdubbeling, minstens de helft, evenredige spreiding'). In het proces van het opstellen van een nieuwe cultuurnota (voor de periode 2021-2024) wordt het ontwikkelen van een SMART-monitor cultuurbeleid en het definiëren van nieuwe indicatoren meegenomen.

Prestaties

Prioriteiten

- N.v.t.

Regulier

- Erfgoed, ruimtelijke kwaliteit en landschap:
Identiteit van de provincie Groningen bewaren, herstellen en verder ontwikkelen en toevoegen van erfgoed van onze tijd en ervoor zorgen dat de positie van het erfgoed, de ruimtelijke kwaliteit en het landschap in Groningen uiteindelijk minder kwetsbaar wordt.
Resultaat 2020
Uitvoeren opgave ERL:
 - Erfgoedprogramma (onder andere via NPG);
 - Fondsen/subsidieregelingen gebouwd erfgoed;
 - Erfgoedmonitor;
 - Uitrollen pilot Innovatie, verduurzaming, restauratie, herbestemming en onderwijs/arbeidsmarkt;

- Internationale samenwerking via MOMar (Interreg-project 'Models of Management for Singular Rural Heritage');
- Inhoudelijke en procesmatige bijdrage op grote ruimtelijke ontwikkelingen;
- Netwerk Ruimtemakers;
- Uitvoeren wettelijke en autonome taken op het gebied van (gebouwd) erfgoed en archeologie vanuit de Cultuurnota 2017-2020.

Resultaat 2020-2023

- Verbetering staat van onderhoud, duurzaamheid en gebruik van gebouwd erfgoed en landschap;
- Een minder kwetsbare positie van het erfgoed, de ruimtelijke kwaliteit en het landschap binnen de grote ruimtelijke ontwikkelingen in Groningen.

6.3. Maatschappij

Beleidsdoel

Maatschappelijke voorzieningen (zorg, educatie, bibliotheek, archieven, sport) bereikbaar en waar mogelijk op maat beschikbaar voor alle inwoners, waaronder asielzoekers, waar nodig met steun van de provincie

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Alle gemeenten halen hun halfjaarlijkse taakstelling huisvesting vergunninghouders	eerste halfjaar: 12 (23) tweede halfjaar: 20 (23)	eerste halfjaar: 16 (20) tweede halfjaar: 4 (20)	eerste halfjaar: alle (12) tweede halfjaar: alle (12)	eerste halfjaar: alle (12) tweede halfjaar: alle (12)			
Aantal gehonoreerde aanvragen Stichting Provinciaal Groninger Studiefonds (per schooljaar):	385	375	420	420			
Aantal (unieke) bezoekers zorgmonitor	5.459	6.742	6.000	n.n.b. 1)			
Sport en bewegen ²⁾							
				n.n.b.			

1) Voor 2020 en verder kan geen streefwaarde worden ingevuld omdat nog niet bekend is of voortzetting van de zorgmonitor in de uitwerking van het coalitieakkoord 2019-2023 komt te staan.

2) De indicatoren voor sport en bewegen voor 2020 zijn nog niet bekend. Deze worden opgesteld naar aanleiding van het nog op te stellen beleid.

Prestaties

Prioriteiten

- Een gezonde vitale provincie door inzet op provinciaal beweegakkoord en beweeginclusief beleid
Resultaat 2020
 - Kadernota en provinciaal beweegakkoord.
Zie ook prioriteit resultaten Leefbaarheid, zorg, wonen bij beleidsdoel Leefbaarheid.*Resultaat 2020-2023*
 - Uitvoering provinciaal beweegakkoord met gemeenten en andere partners met als resultaat voorzieningen die bereikbaar en beschikbaar zijn voor alle inwoners.
- Sociaal beleid
Resultaat 2020
 - Kadernota sociaal beleid;
 - Armoedebestrijding door een integrale aanpak. Daarbij wordt geïnvesteerd in preventie.
 - Onze rol is gemeenteoverstijgend en aanvullend op wat gemeenten en organisaties al doen.*Resultaat 2020-2023*
 - Op armoede is een bovenregionale preventieve aanpak ontwikkeld en in uitvoering.

Regulier

- N.v.t.

6.4. Versterking leefbaarheid

Beleidsdoel

Inzetten voor een vitale provincie waarin mensen grip hebben op hun directe woon-, werk- en leefomgeving en zelf kunnen kiezen wat zij belangrijk vinden

Indicatoren

De indicatoren voor 2020 zijn nog niet bekend. Eerst werken we de kadernota voor het Leefbaarheidsprogramma 2019-2023 uit.

Prestaties

Prioriteiten

- Leefbaarheid, zorg, wonen:
Inzet voor een vitale provincie waarin mensen zelf de mogelijkheid hebben om te kiezen voor wat zij belangrijk vinden in hun directe woon-, werk- en leefomgeving.

Resultaat 2020

- Zorglandschap & Gezondheid is in kaart gebracht.
- Voorzieningen worden duurzaam geclusterd.
- Onze rol is gemeenteoverstijgend en aanvullend op wat gemeenten en organisaties al doen.
- Vanuit het woonbeleid wordt een relatie gelegd met het Krimpdossier.

Resultaat 2020-2023

- Zorgvoorzieningen zijn bereikbaar en kwalitatief hoogwaardig. Zo wordt bijvoorbeeld bekeken hoe de te realiseren hubs (mobiliteitsknooppunt) in krimpregio's een aanjager voor het clusteren van voorzieningen kunnen dienen.
- De aansluiting tussen formele en informele zorg, bewonersinitiatieven, is vanzelfsprekend.
- Inwoners van Groningen zijn in staat om zelfstandig keuzes te maken en regie te pakken over hun eigen gezondheid.
- De sociale cohesie in dorpen en wijken is (met sport) versterkt.

Regulier

N.v.t.

Totaal lasten en baten

	rekening 2018	begroting 2019 na wijziging	begroting 2020	meerjarenraming			totaal periode 2020-2023
				2021	2022	2023	
Lasten	30.293	56.236	27.208	26.610	26.857	28.017	108.693
Baten	3.229	4.330	808	393	407	422	2.030
Saldo lasten en baten	27.064	51.906	26.400	26.217	26.450	27.596	106.663
Reservemutaties							
Toevoegingen	8.278	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	10.240	23.761	3.727	1.213	1.213	1.213	7.366
Saldo reservemutaties	-1.962	-23.761	-3.727	-1.213	-1.213	-1.213	-7.366
Saldo na reservemutaties	25.102	28.144	22.673	25.004	25.237	26.383	99.297

Bedragen x € 1.000

Aanvullende informatie op de lasten, baten en het saldo

I. Verklaring verschillen in de meerjarenramingen

	2019	2020	2021	2022	2023
Saldo na reservemutaties	28.144	22.673	25.004	25.237	26.383
Verschil t.o.v. voorgaand jaar		-5.472	2.331	233	1.145
Verklaring					
1. Cultuur - m.n. aflopen beleid 2017-2020 en CA19-23 (2021 e.v.) en accres (2022 e.v.)		-122	704	85	86
2. Erfgoed, ruimtelijke kwaliteit en landschap - m.n. fasering uitgaven 2018/2019 en decentralisatie-uitkering (DU) via PF ('19)		-5.141	-11	-77	-162
3. Welzijnsbeleid - m.n. aflopen beleid 2016-2019, CA19-23 en accres 2021 (e.v.)		273	24	24	25
4. Zorg en hulpverlening - m.n. aflopen beleid 2016-2019 en accres 2021 (e.v.)		-387	18	18	18
5. Leefbaarheid (groei en krimp) - m.n. aflopen beleid 2016-2019 en CA19-23		439	1.204	0	1.000
6. Apparaatskosten - wijziging verwachte inzet personeel (2020) en accres (2021 e.v.)		-465	93	96	100
7. Overig - m.n. cult. erfgoed, bibliotheek, sportbeleid, asielzoekers, studiefonds, gebiedsgericht werken, SEV		-68	301	87	79

Bedragen x € 1.000

II. Prioriteiten versus Regulier vertaald in saldo 2020-2023 per beleidsdoel

	2020	2021	2022	2023	Totaal
A. Prioriteiten					
1. Kadernota leefbaarheid, zorg en wonen	2.000	3.000	3.000	4.000	12.000
2. Een gezonde vitale provincie door inzet op provinciaal beweegakkoord en beweeginclusief beleid	115	460	465	460	1.500
3. Sociaal beleid	500	500	500	500	2.000
4. Vergroten culturele aantrekkingskracht provincie met goed cultuuraanbod		2.600	2.600	2.600	7.800
	2.615	6.560	6.565	7.560	23.300
B. Regulier					
	20.058	18.444	18.672	18.823	75.997
Totaalsaldo	22.673	25.004	25.237	26.383	99.297
Totaalsaldo verdeeld over beleidsdoelen (doelenboom)					
6.1.1. Vergroten culturele aantrekkingskracht					27.790
6.2.1. Versterken culturele identiteit					24.909
6.3.1. Maatschappelijke voorzieningen bereikbaar					22.804
6.4.1. Versterken leefbaarheid					23.793
					99.297

Bedragen x € 1.000

7. Openbaar bestuur

Doelenboom

Maatschappelijk doel

Een daadkrachtig bestuur in samenspel met inwoners, instellingen andere overheden

Programmadool

Een daadkrachtig bestuur in samenspel met inwoners, instellingen en andere overheden

Deelprogramma

Provinciale Staten	Overige bestuursorganen	Bestuurlijke samenwerking en toezicht	Communicatie
--------------------	-------------------------	---------------------------------------	--------------

Beleidsdoelen

Een toegankelijk en transparant democratisch besluitvormingsproces van Provinciale Staten	Beleidsvoorbereiding en uitvoering van beleid binnen door Provinciale Staten vastgestelde kaders	Vervullen van schakelfunctie tussen PS en GS, belast met zorgplichten met betrekking tot kwaliteit van dienstverlening aan burgers	Bevorderen van de kwaliteit van het openbaar bestuur (onder andere via samenwerkingsverbanden) en de uitvoering van specifieke wettelijke taken	De provincie Groningen is zichtbaar, betrouwbaar en transparant. Met het evenementenbeleid willen wij het imago van de provincie Groningen versterken en meer toeristen en/of bezoekers van buiten naar onze regio trekken.
---	--	--	---	--

Middelen

€ 11,2 mln.	€ 8,0 mln.	€ 2,0 mln.	€ 13,6 mln.	€ 7,0 mln.
-------------	------------	------------	-------------	------------

Indicatoren

Opkomst verkiezingen 2023: > 56% Beleving insprekers en gasten PS 2021: > 8,0	n.v.t.	n.v.t.	Aantal gemeenten onder preventief toezicht in 2020: 0 Gemeenten en gemeenschappelijke regelingen tijdig in kennis stellen van het begrotingstoezicht 2020: 100% Lokale overheden voldoen voor het grootste deel aan de Archiefwet 2020: 60% 2023: 80%	Aantal volgers Twitter 2020: 20.000 Bekendheid provinciale informatiepagina 2020: 55% Inwoners actief betrekken bij provinciaal beleid 2020: 48% Waardering website 'goed' 2020: 75% Aantal bezoekers jaarlijks gesubsidieerde evenementen 2020: > 300.000 Groeit aantal bezoekers van buiten de regio voor gesubsidieerde evenementen 2020: > 5%
--	--------	--------	---	--

Relaties met andere (deel-)programma's

n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	3. Platteland en Natuur 5. Economie 6. Cultuur en maatschappij
--------	--------	--------	--------	--

Beleidskaders

Vigerend beleidskader	Volgend afweegmoment
Provinciewet	n.v.t.
Kadernota Evenementen 2016-2020	2020

7.1. Provinciale Staten

Beleidsdoel

Een toegankelijk en transparant democratisch besluitvormingsproces van Provinciale Staten

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)							
Opkomstcijfers verkiezingen Tweede Kamer, Provinciale Staten en gemeenteraden in % kiezers/stemgerechtigden ¹⁾			> 53%				> 56%
Landelijke waarde							
Eigen indicatoren							
Beleving insprekers en gasten Provinciale Staten ²⁾	7,1 resp. 8,1	n.v.t.	> 7,1	n.v.t.	≥ 8,0		

¹⁾ Het opkomstpercentage bij de verkiezingen van Provinciale Staten 2019 in de provincie Groningen was 56%.

²⁾ Belevingsonderzoek vindt twee- of vierjaarlijks plaats.

Prestaties

Prioriteiten

- Geschiedschrijving provinciaal bestuur
Resultaat 2020
 - Opdrachtverlening voor de vervaardiging van de geschiedschrijving van het provinciaal bestuur.*Resultaat 2020-2023*
 - Een aantrekkelijk, toegankelijk beschreven geschiedenis van het provinciaal bestuur.

Regulier

N.v.t.

7.2. Overige bestuursorganen

Beleidsdoel

1. Beleidsvoorbereiding en uitvoering van beleid binnen door Provinciale Staten vastgestelde kaders
2. Vervullen van schakelfunctie tussen PS en GS, belast met de zorgplichten met betrekking tot kwaliteit van dienstverlening aan burgers

Indicatoren

N.v.t.

Prestaties

Prioriteiten

N.v.t.

Regulier

N.v.t.

7.3. Bestuurlijke samenwerking

Beleidsdoel

Bevorderen van de kwaliteit van het openbaar bestuur (onder andere via samenwerkingsverbanden) en de uitvoering van specifieke wettelijke taken

Indicatoren

	Realisatie		Streefwaarden				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)							
Aantal gemeenten onder preventief toezicht ¹⁾	1	3	3	0	0	0	0
Landelijke waarde	5	10	9				
Eigen indicatoren							
Gemeenten en gemeenschappelijke regelingen tijdig (voor aanvang van betreffend begrotingsjaar) in kennis stellen van het voor hen van toepassing zijnde begrotingstoezicht voor het komende jaar	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Alle lokale overheden voldoen voor het grootste deel aan de Archiefwet en hebben met name aandacht voor de specifieke eisen die digitaal archiefbeheer stellen	50%	50%	55%	60%	65%	75%	80%

¹⁾ Bron: ministerie van BZK, zie waarstaatje provincie.nl.
Preventief begrotingstoezicht wordt ingesteld wanneer, naar ons oordeel, de begroting niet structureel en reëel in evenwicht is en het, naar ons oordeel, niet aannemelijk is dat dit evenwicht uiterlijk in het laatste jaar van de meerjarenraming tot stand kan worden gebracht.

Prestaties

Prioriteiten

- Provincie is betrouwbare en transparante partner in samenwerking met gemeenten en andere externe partners door onder andere bevordering participatie en draagvlak bij beleidsvorming en bevordering kennisontwikkeling openbaar bestuur.

Resultaat 2020

- Ontwikkeling gebiedsgericht relatiebeheer; mede door het werken met gebiedsgedeputeerden;
- Draagvlak bij gemeenten voor gezamenlijke ambities en bestuursstijl en rol provincie bij kwaliteit openbaar bestuur (KOB);
- Ontwikkeling afwegingskader en tools, zoals digitalisering en dataficering (open data op hoger niveau), voor (innovatieve) instrumenten voor beleidsvorming, participatie en draagvlak;
- Bevordering kennis medewerkers en intensivering aansluiting bij kennis- en onderwijsinstellingen op terrein van het openbaar bestuur.

Resultaat 2020-2023

- Doorontwikkeling naar toekomstbestendig, krachtig en modern openbaar bestuur;
- Tools en werkwijzen voor draagvlak en participatie zijn in organisatie verankerd en vastgelegd in nota 'Draagvlak en Participatie 2019-2023';
- Kennisontwikkeling en aansluiting bij kennis- en onderwijsinstellingen zijn toegenomen.

Regulier

- Bestuurlijke organisatie, samenwerking en gemeentelijke herindeling:
 - Faciliteren gemeenten bij herindelingsprocessen of hun oriëntatie op de bestuurlijke toekomst;
 - Uitvoeren wettelijke taken in kader van Wet arhi.

- Interbestuurlijk toezicht (IBT):
 - Actualiseren maatwerktoezichtsplannen voor de gemeenten Groningen, Het Hogeland, Midden-Groningen, Oldambt, Westerkwartier en Westerwolde;
 - Toezicht houden op het naleven van de afspraken die voor 2020 staan opgenomen in de maatwerktoezichtsplannen van Groningen, Het Hogeland, Midden-Groningen, Oldambt, Westerkwartier en Westerwolde;
 - Voorbereiden maatwerktoezichtsplanning bij de fusiegemeenten Appingedam, Delfzijl en Loppersum;
 - Uitvoeren systematisch toezicht bij de gemeenten Pekela, Stadskanaal en Veendam;
 - Onderzoeken maatwerktoezicht voor Waterschap Hunze en Aa's en Waterschap Noorderzijlvest;
 - Toezicht houden op het naleven van de afspraken die voor 2020 staan opgenomen in de maatwerktoezichtsplannen van Hunze en Aa's en Noorderzijlvest;
 - Uitvoeren toezichtsactiviteiten in het kader van de noordelijke samenwerking archieftoezicht bij de Drentse gemeenten;
 - Organiseren van netwerkbijeenkomsten voor de onderwerpen Archief- en informatiebeheer en Omgevingsrecht.

7.4. Communicatie

Beleidsdoel

De provincie Groningen is zichtbaar, betrouwbaar en transparant. Met het evenementenbeleid willen wij het imago van de provincie Groningen versterken en meer toeristen en/of bezoekers van buiten naar onze regio trekken.

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Aantal volgers Twitter	17.628	18.322	19.000	20.000	21.000	22.000	23.000
Bekendheid provinciale informatiepagina bij de inwoners	50%	48%	55%	55%	55%	55%	55%
Inwoners actief betrekken bij provinciaal beleid	38%	38%	45%	48%	50%	55%	57%
Waardering website 'goed'	55%	43%	70%	75%	80%	80%	80%
Totaal aantal bezoekers voor de jaarlijks gesubsidieerde evenementen van het Uitvoeringsprogramma Evenementen ¹⁾	104.857	n.n.b.	> 290.000	> 300.000	> 300.000	> 300.000	> 300.000
Percentage groei aantal bezoekers van buiten de regio voor de jaarlijks gesubsidieerde evenementen ¹⁾	-1%	n.n.b.	> 5%	> 5%	> 5%	> 5%	> 5%

¹⁾ De eindverantwoordingen van de jaarlijkse evenementen over de jaren 2018-2019 ontvangen wij per 1 november 2019.

Prestaties

Prioriteiten

N.v.t.

Regulier

- Uitvoeren [Uitvoeringsprogramma Evenementen 2016-2020](#): ondersteunen van de evenementen die op de shortlist - evenementen 2020 staan; eind 2019 wordt bepaald welke evenementen wij in 2020 gaan ondersteunen.
- Voorbereiding en beleidsontwikkeling (kader nieuw evenementenbeleid) voor de periode vanaf 2021.
- Viering 75 jaar Bevrijding in 2020.
- Uitvoeren van de notitie Kwaliteit van Communicatie. Deze notitie is gebruikt als leidraad en uitvoeringsagenda voor het team communicatie in 2019 en wordt voortgezet in een jaarplan voor 2020.

Totaal lasten en baten

	rekening 2018	begroting 2019 na wijziging	begroting 2020	meerjarenraming			totaal periode 2020-2023
				2021	2022	2023	
Lasten	10.185	11.572	10.914	10.210	10.496	10.775	42.397
Baten	266	175	155	160	166	172	653
Saldo lasten en baten	9.919	11.397	10.760	10.050	10.330	10.603	41.744
Reservemutaties							
Toevoegingen	662	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	510	763	0	0	0	0	0
Saldo reservemutaties	152	-763	0	0	0	0	0
Saldo na reservemutaties	10.071	10.634	10.760	10.050	10.330	10.603	41.744

Bedragen x € 1.000

Aanvullende informatie op de lasten, baten en het saldo

I. Verklaring verschillen in de meerjarenramingen

	2019	2020	2021	2022	2023
Saldo na reservemutaties	10.634	10.760	10.050	10.330	10.603
Verschil t.o.v. voorgaand jaar	126	-710	280	273	
Verklaring					
1. Provinciale Staten - CA19-23 (2020) en accres (2021 e.v.)		268	-305	63	49
2. Kabinetszaken - Viering 75 jaar bevrijding (2020)		0	-275	0	0
3. Bestuurlijke Organisatie - Gemeentelijke herindeling (2019) en CA19-23 (2020 e.v.)		275	0	0	0
4. Bestuurlijke samenwerking - Noordelijke samenwerking/public affairs SNN, IPO-Jaarcongres (2019)		-256	21	39	41
5. Apparaatskosten - wijziging inzet personeel (2020) en accres (2021 e.v.)		-111	175	182	188
6. Overig (m.n. GS, IBT, uitv. wettelijke regelingen, archiefinspectie, communicatie, promotie en relatiemanagement)		-50	-326	-4	-4

Bedragen x € 1.000

II. Prioriteiten versus Regulier vertaald in saldo 2020-2023 per beleidsdoel

	2020	2021	2022	2023	Totaal
A. Prioriteiten					
1. Geschiedschrijving provinciaal bestuur Groningen	350				350
2. Samenwerken met gemeenten en en andere overheden/werken aan draagvlak	375	375	375	375	1.500
	725	375	375	375	1.850
B. Regulier	10.035	9.675	9.955	10.228	39.894
Totaalsaldo	10.760	10.050	10.330	10.603	41.744
Totaalsaldo verdeeld over beleidsdoelen (doelenboom)					
7.1.1. Toegankelijk/transparant besluitvormingsproces					11.201
7.2.1. Beleidsvoorbereiding/uitvoering binnen kaders					8.037
7.2.2. Vervullen schakelfuncties PS en GS					1.973
7.3.1. Bevorderen kwaliteit openbaar bestuur					13.561
7.4.1. Provincie zichtbaar, betrouwbaar en transparant					6.971
					41.744

Bedragen x € 1.000

8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering

Beleidskaders

Vigerend beleidskader	Volgend afweegmoment
Wijziging van de Heffingsverordening opcenten motorrijtuigenbelasting	2019
Wijziging van Legesverordening 1993, tarieventabel 2019	2019
Financiële verordening provincie Groningen 2017 (bijstelling/evaluatie)	2020/2021

8.1. Bedrijfsvoering

In dit deelprogramma besteden wij aandacht aan verschillende bedrijfsvoeringsonderwerpen, de toerekening van overheadkosten, voorzieningen personeel, verhuur van gebouwen en aan de diensten voor derden.

8.1.1. Bedrijfsvoering

Prioriteiten

- Organisatieontwikkeling - Lerende organisatie
Resultaat 2020
 - Afronding lopende traject organisatieontwikkeling.*Resultaat 2020-2023*
 - Flexibele organisatie met behoud van kennis en ruimte geven aan talent, bijvoorbeeld een nieuw traineeprogramma;
 - Personeelsbestand afspiegeling samenleving;
 - Flexibilisering van apparaatskosten.
- Uitvoeren huidige en (nog op te stellen) nieuwe informatiestrategie:
Behalen van maximaal voordeel uit landelijke ontwikkelingen waaronder de Interprovinciale Digitale Agenda (IDA) via:
 - a. Bedrijfsvoering, met als doelen:
 - Maatschappelijke opgaven mede bereiken door slim gebruik van data
 - Gebruik maken van een moderne aantrekkelijke samenwerkomgeving om met externe partners en collega's effectief en prettig samen te werken
 - Werken vanuit een visie aan een integraal en veilig informatielandschap
 - Werken aan het integreren van het versnipperde IT-landschap
 - Beveiliging en privacy op orde zodat wij betrouwbaar zijn en ons kunnen verantwoorden*Resultaat 2020*
 - Advies over gewenste applicatielandschap;
 - Bewustwordingscampagne informatiebeveiliging, informatiebeheer en privacy.*Resultaat 2020-2023*
 - Procesinrichting en -sturing, aanpassing applicatielandschap hierop;
 - Optimalisatie ondersteunend systeem besluitvormingsproces;
 - Organisatiebreed project- en programmamanagementsysteem;
 - Optimaliseren applicatielandschap vanuit architectuur;
 - Dossiers organisatiebreed gedigitaliseerd en geordend.
 - b. Digitale Dienstverlening, met als doelen:
 - Onze dienstverlening verder ontwikkelen en innoveren om ons contact met de buitenwereld prettig en gemakkelijk te laten verlopen, inclusief nakomen verplichtingen (nieuwe) wetgeving waaronder Wet open overheid
 - Participatie ondersteunen met middelen die dit gebruiksvriendelijk en laagdrempelig stimuleren en faciliteren
 - Alle diensten worden waar dat kan digitaal aangeboden (bijvoorbeeld subsidies, vergunningen)*Resultaat 2020*
 - Meerjarenplan Wet open overheid opstellen;
 - Verbeteren Digitale Toegankelijkheid (start kennisgevingen en bekendmakingen voor burgers en bedrijven);
 - Ontwikkelen van informatieproducten vanuit een duidelijke visie op dienstverlening.*Resultaat 2020-2023*
 - Uitvoering meerjarenplan;
 - Aanpassingen in ondersteunende systemen;
 - Alle stukken die ter inzage worden gelegd zijn digitaal beschikbaar.
 - c. Dataficering, met als doelen:
 - Beleid en samenwerking ondersteunen met relevante informatieproducten zodat het beleid gebaseerd is op actuele data
 - Bepalen welke open data beschikbaar komt
 - Voldoen aan wettelijke verplichtingen

Resultaat 2020

- Inrichten datastructuur (onder andere metadatataportaal);
- Structureren, content systeem, uitbreiden Staat van Groningen;
- Experiment innovatieve participatie;
- Behoeftte onderzoek toegankelijkheid van onze data.

Resultaat 2020-2023

- Een experiment met innovatieve participatie.
- d. Innovatie, met als doelen:
 - Innoveren wordt structureel onderdeel van het werk
 - Innovatie wordt structureel onderdeel van de lerende organisatie

- Beheer en onderhoud informatiesystemen

Resultaat 2020

Op peil brengen budgetten voor beheer en onderhoud informatiesystemen:

- Werving & selectie (intern) personeel;
- Uitstroom extern personeel;
- Opgeleide medewerkers.

Aanpassen besluitvorming portfolioproses (inclusief structurele kosten):

- Inrichten D2i-organisatie ('demand to invoice').

Regulier

- Duurzame bedrijfsvoering

Resultaat 2020

Project Gevelrenovatie+:

- Groot onderhoud buitenzijde van het provinciehuis samen met verbetering duurzaamheid en binnenklimaat verbeteren;

Project Gasloos Provinciehuis:

- Het verbruik van aardgas in het provinciehuis tot nul reduceren.

Nieuw inkoopbeleid én Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI):

- Herzien inkoopbeleid 2020-2024 met doelen nieuwe coalitieakkoord;
- Opstellen van een actieplan voor het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen.

Resultaat 2020-2023

Nieuw inkoopbeleid én Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI):

- Het inkoop- en aanbestedingsbeleid geeft sturing aan de inkoopfunctie. Het beleid vormt het kader waarbinnen beschikbare middelen op objectieve, transparante en non-discriminatoire wijze worden besteed.

- Lerende organisatie - opleidingen

Resultaat 2020

- Medewerkers hebben de opleidingen gevolgd die wettelijk verplicht zijn voor het uitvoeren van de functies, of die noodzakelijk zijn om de functie op voldoende niveau te kunnen uitvoeren.

Resultaat 2020-2023

- Medewerkers zijn opgeleid om te kunnen functioneren in de veranderende omgeving en zij voldoen aan de wettelijke vereisten.

- Participatie (Uitvoering Participatiewet en Quotumregeling)

Resultaat 2020

- 25 banen.

Resultaat 2020-2023

- 32 banen.

In de paragraaf Bedrijfsvoering (deel 3) van de Begroting 2020 wordt op onderdelen een nadere toelichting gegeven.

Tot de eerstvolgende verdeling van de apparaatskosten in de Najaarsmonitor 2020 blijven de beschikbaar gestelde middelen als stelpost bij dit onderdeel van de begroting staan. De belangrijkste onderdelen lichten wij hierna toe.

Stelpost sociale lasten

In de Begroting 2020 houden wij voor 2020 rekening met een stijging van de sociale lasten van 1%. De stelpost komt op basis van deze veronderstelling uit op circa € 0,55 miljoen. Zodra de ontwikkeling van de sociale lasten bekend is zullen de daarmee gemoeide middelen vanuit deze stelpost ten

gunste van de AKP-budgetten van de afzonderlijke afdelingen worden gebracht en zal het meer of mindere worden verrekend van de Algemene middelen.

Bedrijfsvoeringsopgaven

Voor het optimaal kunnen realiseren van onze maatschappelijke ambities is het van belang dat de bedrijfsvoering adequaat verloopt. In de Integrale Bijstelling 2015 hebben wij de belangrijkste bedrijfsvoeringsopgaven in beeld gebracht en voorzien van een bijbehorend financieel plaatje. Een deel van de in de Integrale Bijstelling 2015 voor het jaar 2020 beschikbaar gestelde middelen (met name voor de Participatiewet, in 2020 totaal circa € 0,23 miljoen) zal nog via de verdeling van de apparaatskosten aan de verschillende onderdelen van de begroting moeten toegerekend. Dit gebeurt naar verwachting in de Najaarsmonitor 2020.

8.1.2. Overzicht kosten overhead

Om Provinciale Staten op eenvoudige wijze meer inzicht te geven in de totale kosten van de overhead voor de gehele organisatie en ook meer zeggenschap over die kosten te geven, wordt in het Besluit begroting en verantwoording (BBV) voorgeschreven dat in het Programmaplan een apart overzicht moet worden opgenomen van de kosten van de overhead. Dat hebben wij ondergebracht bij dit programma. In de programma's moeten dan de kosten worden opgenomen die betrekking hebben op het primaire proces. In onderstaande tabel maken wij inzichtelijk hoe de apparaatskosten 2020 zijn opgebouwd, hoe de directe personeelskosten in 2020 over de programma's worden verdeeld en welk bedrag aan overheadkosten voor 2020 wordt begroot.

Tabel 1. Opbouw apparaatskosten 2020 en de uitsplitsing naar directe en overheadkosten

Omschrijving	rechtstreeks toegerekend aan programma's			toegerekend aan productgroep Overhead			Totaal
	in uurtarief	buiten uurtarief	totaal	in uurtarief	buiten uurtarief	totaal	
Kostencategorie:							
- Salarissen en sociale lasten	38.621	1.576	40.197	18.161	3.677	21.838	62.035
- Belastingen		21	21		124	124	145
- Duurzame goederen		149	149	1.699	0	1.699	1.848
- Ingeleend personeel		433	433	963	100	1.063	1.496
- Overige goederen en diensten		2.641	2.641	7.805	1.000	8.805	11.446
- Afschrijvingen		867	867		2.366	2.366	3.233
- Correctie i.v.m. toerekening overhead aan investeringen	354	283	636	-564	-72	-636	0
Totaal kostencategorieën:	38.975	5.971	44.945	28.188	7.070	35.259	80.204
Toerekening aan programma's en investeringen							
a. Programma's:							
1. Ruimte en water	2.665	111	2.776				2.776
2. Milieu en energie	5.606	216	5.822				5.822
3. Platteland en natuur	3.866	156	4.022				4.022
4. Bereikbaarheid	16.061	2.588	18.649				18.649
5. Economie	2.843	60	2.904				2.904
6. Cultuur en maatschappij	2.499	56	2.555				2.555
7. Openbaar bestuur	2.657	2.169	4.825				4.825
8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	1.756	323	2.079	28.188	7.070	35.259	37.338
Totaal programma's (a)	37.952	5.678	43.631	28.188	7.070	35.259	78.889
b. Investerings:							
- Wegen	813	231	1.044				1.044
- Waterwegen	209	61	271				271
Totaal investeringen (b)	1.022	292	1.314	0	0	0	1.314
Totaal toegerekende apparaatskosten (a+b)	38.975	5.971	44.945	28.188	7.070	35.259	80.204

Bedragen x € 1.000

Overheadpercentage t.b.v. vaststelling uurtarief 2020: $28.188 : 38.975 = 72\%$

Om te kunnen vaststellen welke kosten verband houden met de sturing en ondersteuning van het primaire proces en zodoende gerekend kunnen worden tot de overhead, is in het BBV een definitie van de overhead opgenomen.

In het BBV is één uitzondering gemaakt op het verplicht centraal begroten en verantwoorden van overhead. Dit betreft de toerekening van overhead aan grondexploitaties en te activeren investeringen, die wij conform tabel 1 toepassen. Deze uitzondering is gemaakt, omdat het niet toerekenen van overhead aan dergelijke investeringen anders zou leiden tot een begrotingstekort. De jaarlijkse overheadlasten van deze investeringen zouden dan namelijk in één keer ten laste van de exploitatie moeten worden gebracht, in plaats van deze te activeren en meerjarig af te schrijven. De direct aan de programma's en de investeringen toe te rekenen apparaatskosten bedragen in 2020 circa € 44,95 miljoen. De overheadkosten die worden verantwoord bij de productgroep 0600 (Toegerekende overhead) worden voor 2020 geraamd op circa € 35,26 miljoen. De overhead bestaat

voor circa € 22,28 miljoen uit personeelskosten van voornamelijk de ondersteunende organisatieonderdelen en voor circa € 12,98 miljoen uit materiële apparaatskosten, zoals huisvestingskosten, kosten automatisering en dergelijke.

In tabel 1 maken wij tevens een onderscheid naar apparaatskosten die in provinciale uurtarieven worden meegenomen en de apparaatskosten die daarbuiten worden gehouden. De kosten die hier buiten worden gehouden zijn in principe de kosten waarbij weinig of geen verband bestaat met de inzet die de provincie ten behoeve van diensten voor derden pleegt.

Deze gegevens zijn van belang bij de bepaling van het opslagpercentage voor overhead bij de berekening van de provinciale uurtarieven. Dit opslagpercentage komt op basis van de ramingen in de Begroting 2020 uit op 72%. Het aandeel van overheadkosten in de totale apparaatskosten kan op basis daarvan worden berekend op circa 42% ($= 72/172$). Een percentage vergelijkbaar met het niveau in de voorbije jaren. Bij andere overheden varieert het aandeel van de overheadkosten in de totale apparaatskosten tussen de 35% en 45%. De provincie Groningen loopt met een aandeel van circa 42% in de pas met andere overheidsorganisaties.

8.1.3. Voorzieningen personeel

Betreft het uitvoeren van voorzieningen ten behoeve van het huidige en voormalige personeel, zoals:

- financiële bijdrage personeelsvereniging;
- reünie oud-werknemers;
- uitvoering diverse regelingen gewezen ambtenaren;
- behandelde klachten ongewenste intimiteiten;
- fitness-facilitering;
- IKB-regeling.

Voor de uitvoering van deze activiteiten wordt voor 2020 in de Begroting 2020 een bedrag van circa € 0,12 miljoen aan lasten geraamd.

8.1.4. Verhuur gebouwen

Betreft verhuur van vrijgekomen delen van het provinciehuis, zodat geen langdurige leegstand van (kantoor)ruimte plaatsvindt.

Voor de uitvoering van deze activiteiten wordt voor 2020 in de Begroting 2020 een bedrag van circa € 0,28 miljoen aan lasten geraamd.

8.1.5. Diensten voor derden

Diensten verleend aan derden worden binnen dit onderdeel van de begroting verantwoord, evenals de ontvangsten hiervoor. Het kan hierbij gaan om ureninzet van provinciaal personeel of levering van materieel.

Voor de uitvoering van deze activiteiten wordt voor 2020 in de Begroting 2020 een bedrag van circa € 1,70 miljoen aan lasten geraamd. Daarvan heeft circa € 0,90 miljoen betrekking op werkzaamheden voor het NPG.

8.2. Algemene dekkingsmiddelen

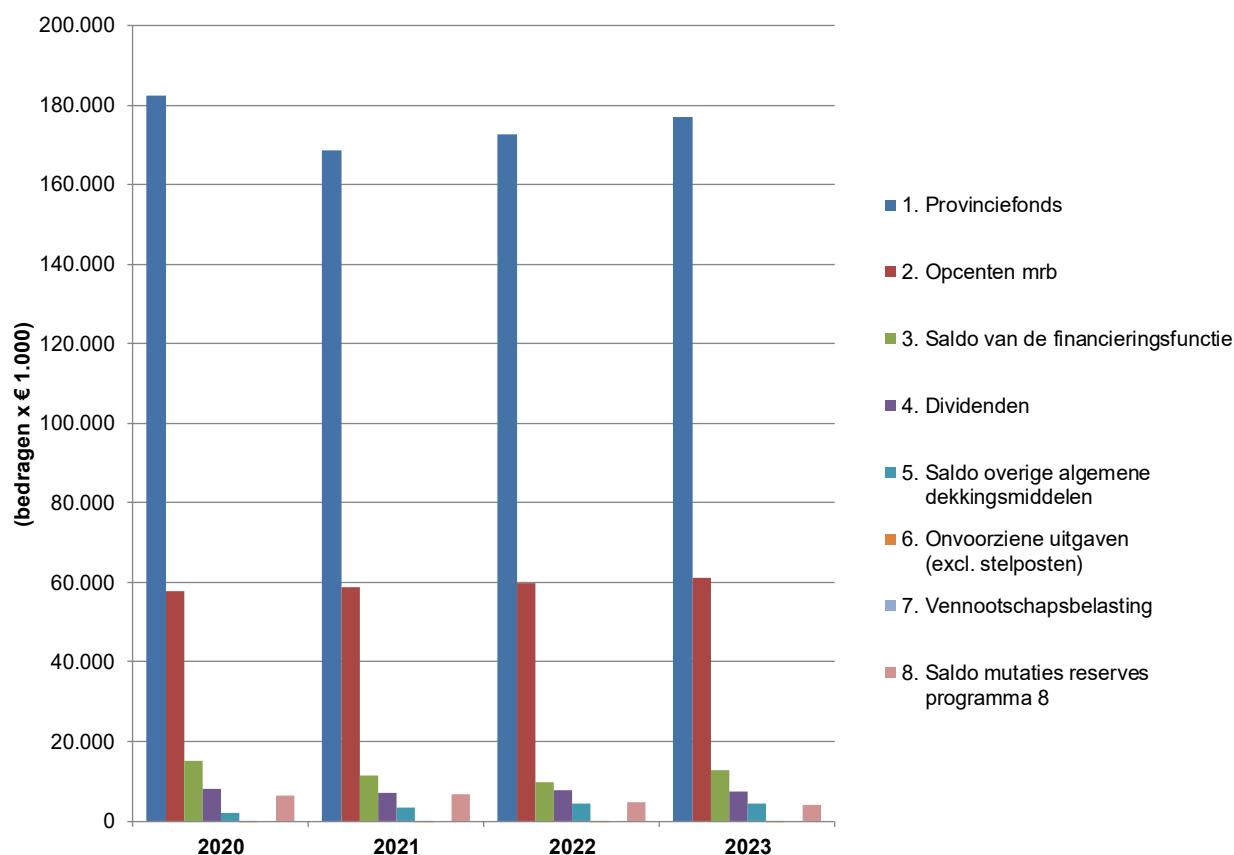
Het overzicht algemene dekkingsmiddelen bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Algemene uitkering uit het Provinciefonds
2. Opcenten motorrijtuigenbelasting
3. Saldo van de financieringsfunctie
4. Dividend
5. Saldo overige algemene dekkingsmiddelen
6. Onvoorziene uitgaven
7. Vennootschapsbelasting
8. Saldo mutaties reserves

In dit overzicht worden de algemene dekkingsmiddelen volgens de hierboven aangeven indeling verbijzonderd en worden voor elk onderdeel op hoofdlijnen de verwachte ontwikkelingen geschetst.

De algemene dekkingsmiddelen zijn bedoeld om de uitgaven, die niet ten laste van specifieke middelen kunnen worden gebracht, op te kunnen vangen binnen een reëel sluitende begroting. Tot deze algemene dekkingsmiddelen kunnen onder andere worden gerekend de opbrengst van de opcentenheffing op de motorrijtuigenbelasting en de uitkering uit het Provinciefonds. Deze twee inkomstenbronnen vormen samen 55% van de totale geraamde inkomsten in 2020.

Grafiek 1. Saldi algemene dekkingsmiddelen 2020-2023

De navolgende tabel geeft een overzicht van de (verwachte) ontwikkelingen van de algemene dekkingsmiddelen en onvoorziene uitgaven van 2018 tot 2023.

Tabel 2. Saldi algemene dekkingsmiddelen 2018-2023

Algemene dekkingsmiddelen	realisatie 2018	2019	2020	2021	2022	2023
1. Provinciefonds	257.891	191.217	182.527	168.873	172.773	177.057
2. Opcenten mrb	55.952	56.518	57.777	58.818	59.929	61.045
3. Saldo van de financieringsfunctie	17.696	14.644	15.081	11.531	9.803	12.695
4. Dividenden	4.997	8.138	7.036	7.853	7.436	6.610
5. Saldo overige algemene dekkingsmiddelen	19	0	2.149	3.224	4.299	4.299
6. Onvoorziene uitgaven (excl. stelposten)	0	-100	-250	-250	-250	-250
7. Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0
Subtotaal	336.555	270.416	264.319	250.050	253.989	261.456
8. Saldo mutaties reserves programma 8	-68.308	-14.078	6.367	6.788	4.612	4.072
Saldo algemene dekkingsmiddelen	268.247	256.339	270.686	256.838	258.601	265.528

Bedragen x € 1.000

De ramingen van de netto baten van rente (3) en dividenden (4) zijn gebaseerd op gegevens naar de stand van begin april 2019. Ontwikkelingen die sindsdien zijn opgetreden zijn niet in bovenstaand overzicht meegenomen. In het voorjaar van 2020 zullen wij de ramingen voor 2020 en volgende jaren actualiseren naar de stand van begin april 2020. Deze zullen wij dan presenteren in de Kadernota 2020-2024.

Hierna lichten wij de genoemde onderdelen kort toe. In de financiële begroting (deel 4 van de Begroting 2020) geven wij een totaalbeeld van de baten en lasten en gaan wij op de financiële positie in.

8.2.1. Algemene dekkingsmiddelen uit het Provinciefonds

Wij hebben de raming van de uitkering uit het Provinciefonds voor 2020 en volgende jaren opgesteld op basis van de Septemercirculaire 2019. Op basis van ons behoedzame wijze van ramen wordt er voor 2020-2023 rekening gehouden met een accres van 2,62% per jaar. Deze wijze van ramen komt erop neer dat wij het gemiddelde accres, zoals dat wordt opgegeven door de fondsbeheerders, in onze meerjarenramingen met één procentpunt verlagen.

Ten opzichte van de Kadernota 2019-2023 is in 2019 sprake van een tegenvaller door het lagere accres 2019 (6,06% in plaats van de geraamde 6,30%). Vanaf 2020 is er sprake van een geleidelijk kleiner wordende tegenvaller als gevolg van de iets hogere accresen van het Provinciefonds in de periode 2020-2023 (2,62% in plaats van 3,10% in 2020 en gemiddeld 2,62% per jaar in plaats van gemiddeld 2,10% per jaar in de periode 2021-2023).

Naast de ontwikkeling van de accresen is de ontwikkeling van de ruimte onder het plafond van het BTW-compensatiefonds van belang. In de Meicirculaire 2018 hebben de fondsbeheerders aangegeven dat de systematiek van bevoorschotting bij dit onderdeel wordt aangepast.

Tot dan toe werd bij de wekelijkse bevoorschotting van de uitkering uit het Provinciefonds al vanaf de eerste week van het jaar rekening gehouden met de vooraf geraamde ruimte onder het plafond van het BTW-compensatiefonds. Die ruimte werd op voorhand al aan het Gemeente- en Provinciefonds toegevoegd. Vanaf 2019 gebeurt dat pas in de loop van het betreffende jaar (na het verschijnen van de septemercirculaire van dat jaar). De ruimte onder het plafond in 2019 is inmiddels bekend gemaakt in de Septemercirculaire 2019 en toegevoegd aan het Provinciefonds. Wij hebben onze ramingen voor 2019 daarop aangepast.

Ondanks de veranderde werkwijze hebben wij bij onze raming van de uitkeringen uit het Provinciefonds voor 2020 en volgende jaren al wel rekening gehouden met ruimte onder het plafond van BTW-compensatiefonds. Dit hebben wij voor die jaren gedaan op basis van de meerjarenprognose in de Septemercirculaire 2019.

Op basis van de jaarlijkse septemercirculaire zal moeten blijken in hoeverre deze ruimte onder het plafond lager of eventueel hoger zal uitvallen. De daaruit mogelijk voortvloeiende tegen- of meevaller zal op dat moment met de beschikbare begrotingsruimte moeten worden verrekend.

Momenteel wordt door de fondsbeheerders in overleg met het IPO een nieuwe verdeling van het Provinciefonds voorbereid. Deze nieuwe verdeling moet in 2021 zijn gerealiseerd.

De fondsbeheerders willen met dit nieuwe model de ontstane problematiek van de provincie Zeeland bij het verevenen van inkomsten uit vermogen structureel oplossen en de problematiek die bij de verdeling kan ontstaan bij gemeentelijke herindelingen over de provinciegrenzen heen. Door deze aanpassingen kunnen vanaf 2021 herverdeelteffecten ontstaan.

Zie verder deel 4 van de Begroting 2020 voor een nadere toelichting op de ontwikkeling van onze uitkering uit het Provinciefonds.

8.2.2. Opcenten motorrijtuigenbelasting

Wijziging maximum tarief opcenten

Het Rijk stelt jaarlijks het maximale niveau van opcentenheffing vast. Provincies kunnen vervolgens zelf bepalen in hoeverre zij de vrije capaciteit willen benutten.

Vanaf 2012 is het Rijk overgestapt op de tabelcorrectiefactor voor het indexeren van het maximum aantal opcenten. Wij hebben onze indexering eveneens afgestemd op de ontwikkeling van de consumentenprijsindex (CPI).

Het verschil tussen het wettelijk toegestane aantal opcenten en het feitelijke aantal is de vrije belastingcapaciteit. Per 1 januari 2020 bedraagt het wettelijke maximum naar verwachting 115,0 opcenten. Dit is een stijging van circa 1,6% of wel 1,8 opcenten ten opzichte van 2019. De verhoging is het gevolg van indexatie met de verwachte tabelcorrectiefactor (CBS).

Tarieven vanaf 2020

Het aantal opcenten dat de provincie Groningen vanaf 1 januari 2019 heft bedraagt 90,4. Dit tarief willen wij in 2020 indexeren met 1,6% (ofwel 1,4 opcenten). Het tarief voor 2020 bedraagt dan 91,8 opcenten. Voor 2021 en volgende jaren gaan wij voorlopig eveneens uit van een indexering van 1,6% per jaar.

Met het voorgestelde tarief van 91,8 opcenten per 1 januari 2020 zullen wij waarschijnlijk een tweede plaats innemen op de ranglijst van de duurste provincies van Nederland, na de provincie Drenthe (zie tabel 8.3).

Tabel 3. Tarieven opcenten mrb in 12 provincies en mogelijke voornemens 2020¹

Provincie	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	voornemen 2020
Drenthe	83,6	85,1	86,5	88,3	90,3	92,0	92,0	92,0	92,0	92,0
Groningen	83,0	83,8	85,1	87,1	88,4	88,9	88,6	89,3	90,4	91,8
Zuid-Holland	95,0	95,0	95,0	95,0	95,0	92,0	91,4	90,4	90,4	91,7
Zeeland	69,3	78,3	78,3	78,3	78,3	82,3	82,3	82,3	89,1	89,1
Gelderland	82,7	83,5	85,0	87,1	89,3	88,7	89,2	89,2	89,2	87,2
Fryslân	83,0	84,9	86,6	90,3	94,1	68,8	69,4	70,0	71,1	87,0
Flevoland	76,6	76,6	76,6	76,6	76,6	77,4	78,2	79,0	79,8	80,6
Overijssel	78,5	79,2	79,9	79,9	79,9	79,9	79,9	79,9	79,9	79,9
Limburg	85,1	78,3	79,7	76,6	77,9	77,9	77,9	77,9	77,9	77,9
Noord-Brabant	71,6	72,9	74,2	75,8	76,1	76,1	76,1	76,1	76,1	76,1
Utrecht	72,6	72,6	72,6	72,6	72,6	72,6	72,6	72,6	72,6	72,6
Noord-Holland	67,9	67,9	67,9	67,9	67,9	67,9	67,9	67,9	67,9	67,9
Gemiddeld tarief	79,1	79,8	80,6	81,3	82,2	80,4	80,5	80,6	81,4	82,8
Maximum tarief	119,4	105,0	107,3	109,1	110,1	110,6	111,0	111,9	113,2	115,0

Relatie met uitkering Provinciefonds

Er is een relatie tussen de opcentenheffing en de algemene uitkering uit het Provinciefonds.

De verdeling tussen de provincies van de totale omvang van het Provinciefonds is gebaseerd op verdeelmaatstaven waaronder de opbrengst voor de motorrijtuigenbelasting.

Voor het verdeelmodel Provinciefonds is de opbrengst per opcent motorrijtuigenbelasting als negatieve inkomstenmaatstaf gehanteerd. Een paar jaar geleden is besloten om de negatieve inkomstenmaatstaf voor het Provinciefonds niet langer met twee jaar vertraging te laten doorwerken. De werkelijke opbrengst in enig jaar wordt vanaf 2016 zonder vertraging betrokken bij de bepaling van de omvang van het Provinciefonds.

¹ De tarieven 2020 zijn gebaseerd op de medio augustus 2019 bij ons bekende gegevens. De uiteindelijk per 1 januari 2020 door de overige provincies te hanteren tarieven kunnen hiervan afwijken.

Deze maatstaf beoogt de tussen de provincies bestaande verschillen in belastingcapaciteit in belangrijke mate te compenseren. In situaties waarin het totale provinciale belastinggebied groter van omvang wordt en/of waarin ons aandeel in het totale provinciale belastinggebied afneemt zal de compensatie via het Provinciefonds stijgen. En omgekeerd zal deze dalen.

8.2.3. Saldo van de financieringsfunctie

Hier komt tot uitdrukking het saldo van rentelasten en -baten in verband met de financiering van de provinciale uitgaven.

8.2.4. Dividend

De provincie Groningen neemt per 31 december 2018 deel in het aandelenkapitaal van:

- Groningen Airport Eelde N.V.
- N.V. Waterbedrijf Groningen
- N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)
- N.V. Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM)
- Blauwe Stad B.V.
- Oikocredit Nederland
- Enexis Holding B.V.
- Verkoop Vennootschap B.V.
- Vordering Enexis B.V.
- Extra Zekerheid Vennootschap B.V.
- Claim Staat Vennootschap B.V.
- Investeringsfonds Groningen B.V.

Het reguliere dividend van de aandelen Enexis en de aandelen BNG wordt voor 2020 geraamd op circa € 6,99 miljoen respectievelijk € 0,15 miljoen.

Het dividend van Enexis wordt tot en met 2020 gestort in de reserve MIT ter bekostiging van de provinciale MIT-projecten. In de Voorjaarsnota 2018 hebben wij de voeding van deze reserve gefixeerd op de raming van het dividend Enexis in de Najaarsnota 2017. Wijzigingen die zich in de komende jaren voordoen ten opzichte van deze gefixeerde bedragen komen ten gunste of ten laste van de Algemene middelen.

Vanaf 2021 worden deze inkomsten toegevoegd aan de Algemene middelen. De prioriteiten met betrekking tot het MIT worden vanaf 2021 samen met de overige prioriteiten afgewogen ten laste van de Algemene middelen.

Het dividend van de BNG wordt geraamd op € 150.000 en komt ten gunste van de Algemene middelen.

8.2.5. Saldo overige algemene dekkingsmiddelen

Het betreft het saldo van de lasten en baten die worden geraamd bij productgroep 0500 (Onvoorzien) exclusief de middelen die beschikbaar zijn voor onvoorziene uitgaven.

Het gaat dan vanaf 2020 om het herprioriteren van 1% (2020) oplopend tot 2% (vanaf 2022) van de beschikbare middelen voor autonome en wettelijke taken. Deze taakstelling loopt op van circa € 2,15 miljoen in 2020 tot circa € 4,30 miljoen vanaf 2022. Wij zullen uiterlijk in de Kadernota 2020-2024 voorstellen voor een concrete invulling van deze taakstelling presenteren.

8.2.6. Onvoorziene uitgaven

In de begroting dient een budget te worden opgenomen ten behoeve van onvoorziene uitgaven.

De hoogte van de reservering kan de provincie zelf vaststellen. Voor de jaren 2020 tot en met 2023 hebben we jaarlijks € 250.000 in onze begroting opgenomen voor onvoorziene uitgaven. In de jaren 2015 tot en met 2019 is gebleken dat een bedrag van € 250.000 per jaar in principe toereikend is om de jaarlijkse onvoorziene uitgaven op te vangen. Vanaf 2024 gaan wij vooralsnog uit van een bedrag van € 500.000 per jaar.

Door adequate kredietbewaking tracht de provincie het aantal onvoorziene tegenvallers zoveel mogelijk te beperken en hierdoor het beroep op onvoorzien zoveel mogelijk te voorkomen.

8.2.7. Vennootschapsbelasting

Met ingang van 1 januari 2016 geldt de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 ook voor overheidsondernemingen. Dit betekent dat de provincie onder voorwaarden belastingplichtig kan zijn voor de vennootschapsbelasting.

Op basis van een inventarisatie en afstemming met de Belastingdienst is de conclusie dat de provincie

geen activiteiten heeft die nu leiden tot betaling van vennootschapsbelasting.

De provincie zal ieder jaar bestaande en nieuwe activiteiten (her)beoordelen om te bepalen of er activiteiten zijn die wel in de heffing van vennootschapsbelasting moeten worden betrokken.

Over de jaren tot en met 2018 is de beoordeling uitgevoerd. Voor de jaren vanaf 2019 zal na afloop van ieder jaar een beoordeling worden gedaan aan de hand van een in 2018 - in afstemming met de Belastingdienst - uitgewerkt proces.

8.2.8. Saldo mutaties reserves

De geraamde mutaties van de reserves in de periode 2020-2023 worden in de navolgende tabel nader gespecificeerd.

Tabel 4. Bijdragen en onttrekkingen aan reserves 2020-2023

Reserve	2020	2021	2022	2023
A. Bijdragen aan				
Algemene reserve	13.777,1	2.448,6	1.139,7	2.339,6
Apparaatskosten personeel (AKP)	393,5	393,5	393,5	393,5
Afkoopsom wegen/waterwegen	0,0	1.642,9	1.642,9	1.642,9
Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP-ZZL)	3.021,0	2.440,0	5.847,0	1.103,0
Leefbaarheid krimpgebieden	48,0	8,0	0,0	0,0
Compensatie dividend Essent	300,0	0,0	0,0	0,0
Afkoop vervanging kunstwerken Winschoterdiep	286,0	191,0	227,0	194,0
Programma Landelijk gebied	87,0	59,0	69,0	59,0
Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT)	7.083,2	0,0	0,0	0,0
Verkeer en vervoer (duVV)	3.502,8	953,3	953,3	953,3
Totaal bijdragen aan reserves	28.498,6	8.136,3	10.272,4	6.685,3
B. Onttrekkingen aan				
Algemene reserve	24.965,4	7.795,1	2.863,4	2.845,0
Economische, Sociale en Fysieke Infrastructuur (ESFI)	2.031,1	1.729,0	1.729,0	1.729,1
Apparaatskosten personeel (AKP)	561,2	581,6	602,6	624,5
Bodemsanering	889,2	3.596,2	0,0	0,0
Afkoopsom wegen/waterwegen	4.250,0	3.250,0	3.250,0	3.250,0
Provinciale Meefinanciering	1.868,0	0,0	0,0	0,0
Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP-ZZL)	20.698,2	13.352,9	7.328,0	213,0
Leefbaarheid krimpgebieden	2.074,1	0,0	0,0	0,0
Compensatie dividend Essent	650,0	650,0	650,0	650,0
Overboekingen	686,5	0,0	0,0	0,0
Programma Landelijk gebied	7.730,8	2.983,1	1.359,1	1.548,1
Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT)	3.863,6	463,5	430,4	0,0
Reserve Verkeer en vervoer (duVV)	15.041,1	6.793,2	160,4	0,0
Afschrijvingen	1.202,0	2.346,3	2.577,0	2.577,0
Beheer wegen en kanalen	52,0	53,9	55,9	57,9
Totaal onttrekkingen aan reserves	86.563,2	43.594,9	21.005,9	13.494,6
Saldo (= B-A)	58.064,6	35.458,6	10.733,4	6.809,3
Uitgesplitst naar programma's				
1. Ruimte en water	0,0	0,0	0,0	0,0
2. Milieu en energie	889,2	3.596,2	0,0	0,0
3. Platteland en natuur	8.871,5	3.604,0	1.359,1	1.548,1
4. Bereikbaarheid	37.693,5	20.656,9	4.049,6	476,4
5. Economie	516,4	-399,9	-500,0	-500,0
6. Cultuur en maatschappij	3.726,9	1.213,0	1.213,0	1.213,0
7. Openbaar Bestuur	0,0	0,0	0,0	0,0
8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	6.367,1	6.788,3	4.611,7	4.071,7
Totaal programma's	58.064,6	35.458,6	10.733,4	6.809,3

Bedragen x € 1.000

In deel 4 van de Begroting 2020 (Financiële begroting 2020) presenteren wij een meerjarige doorkijk van alle reserves.

Totaal lasten en baten

	rekening 2018	begroting 2019 na wijziging	begroting 2020	meerjarenraming			totaal periode 2020-2023
				2021	2022	2023	
Lasten	39.266	39.918	39.046	36.782	36.923	37.333	150.084
Baten	344.439	273.918	264.949	249.277	252.429	259.722	1.026.378
Saldo lasten en baten	-305.173	-234.000	-225.904	-212.496	-215.506	-222.389	-876.294
Reservemutaties							
Toevoegingen	140.437	51.224	22.996	5.040	3.036	3.589	34.661
Onttrekkingen	72.129	37.146	29.363	11.828	7.648	7.661	56.500
Saldo reservemutaties	68.308	14.078	-6.367	-6.788	-4.612	-4.072	-21.839
Saldo na reservemutaties	-236.865	-219.922	-232.271	-219.284	-220.117	-226.461	-898.133

Bedragen x € 1.000

Aanvullende informatie op de lasten, baten en het saldo

I. Verklaring verschillen in de meerjarenramingen

	2019	2020	2021	2022	2023
Saldo na reservemutaties	-219.922	-232.271	-219.284	-220.117	-226.461
Verschil t.o.v. voorgaand jaar		-12.349	12.987	-833	-6.343
Verklaring					
1. Uitkering Provinciefonds - accres 2020 e.v., vervallen diverse DU's na 2019 en DU-RSP-REP in 2021		8.690	13.654	-3.900	-4.284
2. Opcenten motorrijtuigenbelasting - indexering tarieven en groei voertuigenpark (2020 e.v.)		-1.259	-1.042	-1.111	-1.116
3. Rentelasten en -baten		-437	3.550	1.728	-2.892
4. Dividenden - deelneming Enexis		1.123	-822	414	822
5. Onvoorzien - verlaging onvoorzien 2019, dekkingsmaatregelen Begroting 2020 en taakstellingen herprioritering CA19-23 (2020 e.v.)		-1.999	-1.075	-1.075	0
6. Inkomsten diensten voor derden		861	-36	-38	-39
7. Bijdrage reserve RSP - IBOI-indexering RSP-middelen		-1.655	-581	-733	-604
8. Bijdrage reserve MIT - rendement stamkapitaal (vanaf 2021 ten gunste van Algemene middelen)		2.036	-7.083	0	0
9. Vrijval reserve Afkoopsom wegen/waterwegen - dekkingsmaatregel CA19-23 en aanvulling flexibel budget in Begroting 2020		-4.250	1.000	0	0
10. Mutaties overige reserves (o.a. Algemene reserve - herschikking begrotingsruimte)		-16.576	6.243	2.910	1.144
11. Toegerekende apparaatskosten - wijziging verwachte inzet (2020) en accres (2021 e.v.)		-1.295	1.356	1.405	1.456
12. Onverdeelde apparaatskosten incl. maatregelen CA19-23		2.416	-2.169	-425	-821
13. Overig - voorzieningen personeel, opbrengst verhuur gebouwen		-4	-8	-9	-9

Bedragen x € 1.000

II. Prioriteiten versus Regulier

	2020	2021	2022	2023	Totaal
A. Prioriteiten					
1. Ondersteuning extra gedeputeerde	303	296	288	49	937
2. Uitvoeren informatiestrategie (incl. subsidieregister en aanbestedingskalender op website provincie) en Beheer en onderhoud informatiesystemen	500	650	675	675	2.500
3. Lerende organisatie - Organisatieontwikkeling	250	250	250	250	1.000
4. Risicobuffer van 10% van lening t.b.v. energiebesparingsfonds particulieren (€ 20 miljoen)	2.000				2.000
5. Stelpost continueren incidenteel nieuw beleid (dekkingsmaatregel CA19-23)	-785	-2.884	-2.884	-2.884	-9.437
6. Gespaard in collegeperiode 2015-2019 (dekkingsmaatregel CA19-23)	-9.479				-9.479
7. Vrijval binnen bestemmingsreserves (dekkingsmaatregel CA19-23)	-2.500	-2.500	-2.500	-2.500	-10.000
8. Herprioritering autonome en wettelijke taken 2020-2023 (dekkingsmaatregel CA19-23)	-2.149	-3.224	-4.299	-4.299	-13.971
	-11.861	-7.412	-8.470	-8.709	-36.451
B. Regulier	-220.410	-211.872	-211.648	-217.752	-861.682
Totaalsaldo	-232.271	-219.284	-220.117	-226.461	-898.133

Bedragen x € 1.000

Deel 3

Paragrafen

1. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Definitie weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om de risico's (niet begrote kosten die onverwachts optreden) op te vangen.

De weerstandscapaciteit wordt gedefinieerd als het totaal van de vrije ruimte in de Algemene reserve, de vrij aan te wenden bestemmingsreserves, de onbenutte belastingcapaciteit, het gereserveerde bedrag voor onvoorziene uitgaven en de verwachte begrotingsruimte.

Onderscheid wordt gemaakt in incidentele en structurele weerstandscapaciteit:

- Met incidenteel wordt bedoeld het vermogen om eenmalige financiële tegenvallers op te vangen zonder dat reguliere taken in gevaar komen.
- De structurele weerstandscapaciteit betreft middelen die permanent ingezet kunnen worden om structurele risico's in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van de reguliere taken.

Het minimaal benodigde weerstandsvermogen is afhankelijk van het risicoprofiel. De risico's die relevant zijn voor het weerstandsvermogen zijn niet op een andere manier te ondervangen. Onder risico's verstaan de BBV-voorschriften: alle voorzienbare risico's waarvoor geen voorzieningen zijn gevormd of die niet tot afwaardering van activa hebben geleid en van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie. Bij het bepalen van de verwachte impact van risico's moet onderscheid gemaakt worden tussen risico's met incidentele gevolgen en risico's met structurele gevolgen.

Kadernota risicomanagement

De kaders voor weerstandsvermogen en risicobeheersing zijn vastgelegd in de Kadernota risicomanagement. Deze kadernota is tevens de basis voor het opstellen van de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. In de nota wordt onder meer ingegaan op:

- het begrippenkader bij risicomanagement;
- de beleidslijn weerstandsvermogen en de integratie hiervan in het proces van risicomanagement;
- de wijze waarop de risico's worden geïnventariseerd en gekwantificeerd voor het bepalen van het minimaal benodigde weerstandsvermogen;
- de wijze waarop de beschikbare weerstandscapaciteit wordt bepaald;
- de verantwoording en toezicht en de daarbij behorende rollen.

Voor meer informatie wordt verwezen naar de Kadernota risicomanagement provincie Groningen die is vastgesteld op 6 februari 2019 ([voordracht 60/2018](#)).

Bij de Rekening 2018 hebben we de risico's voor het laatst beoordeeld en het daarbij benodigde weerstandsvermogen berekend. Bij de Begroting 2020 actualiseren we deze risico's.

Inhoud paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

In deze paragraaf gaan we in op de volgende onderwerpen:

1. Ontwikkeling Begroting 2020 ten opzichte van de Rekening 2018;
2. Inventarisatie van de risico's c.q. het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen, afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit.

1.1. Ontwikkeling Begroting 2020 versus Rekening 2018

In de onderstaande tabel worden de verschillen samengevat weergegeven tussen de Rekening 2018 en de actualisatie nu bij de Begroting 2020 ten aanzien van het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen en de incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit. Dit betreft zowel de geïdentificeerde risico's (A) als de risico's voor de revolverende fondsen (B).

Tabel 1. Benodigd weerstandsvermogen (kwantificering risico's) versus beschikbare weerstandscapaciteit

Benodigd weerstandsvermogen versus beschikbare weerstandscapaciteit	Rekening 2018	Begroting 2020	Mutatie
A: Geïdentificeerde risico's			
1. Kwantificering risico's	10,60	10,84	0,24
2. Incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit	10,10	10,10	0,0
	-0,50	-0,74	-0,24
B: Risico's revolverende fondsen			
1. Kwantificering risico's	17,05	16,85	-0,20
2. Incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit	10,34	12,49	2,15
	-6,71	-4,36	2,35
Totaal (A+B)			
1. Kwantificering risico's	27,65	27,69	0,04
2. Incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit	20,44	22,59	2,15
	-7,21	-5,10	2,11

(bedragen x € 1 miljoen)

Toelichting verschillen Begroting 2020 en Rekening 2018

A.1: Geïdentificeerde risico's (minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen)

Voor de geïnventariseerde - en bij deze begroting 2020 tevens geactualiseerde - incidentele risico's (zie ook paragraaf 1.2) bedraagt het minimaal benodigde weerstandsvermogen € 10,84 miljoen. Bij de jaarrekening 2018 was het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen bepaald op € 10,60 miljoen. Het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen is dus toegenomen met afgerond € 0,24 miljoen.

De toename wordt als volgt verklaard:

- Gewaarborgde geldleningen/garanties (risiconr. A.1)**
Ommelander Ziekenhuis Groningen (OZG) heeft in 2019 het eerste aflossingsbedrag € 1,7 miljoen afgelost. De kans hebben we ingeschat op 12,5% en dus verlaagt het benodigde weerstandsvermogen met € 0,20 miljoen.
Het maximale bedrag Lening Snel Internet is aangepast naar € 29,5 miljoen zoals opgenomen in de beschikking aan Rodin. Hierdoor verlaagt de benodigde weerstandscapaciteit met € 0,03 miljoen.
- IBOI indexeringsverplichting (risiconr. B.2)**
De toegekende IBOI over 2019 bedraagt 2,02%. De omvang van de stelposten is opnieuw bepaald, uitgaande van genoemde IBOI van 2,02% in 2019 en 1,50% voor de jaren 2020 en verder. Voorts is vanwege de langzamere uitvoering van het programma de doorrekening doorgetrokken tot en met 2025. De waardering van dit risico is t.o.v. voorgaand jaar toegenomen met € 0,30 miljoen.
- Claims (risiconr. C.1)**
Periodiek worden de risico's per claim in kaart gebracht voor de claims groter dan € 35.000. Er wordt onder andere gekeken naar de waarde van de claim en de kans van voordoen. De totale waarde van de huidige claims is € 3,5 miljoen. De gemiddelde kans is 33%. Doordat de omvang van het risico met € 0,2 miljoen is toegenomen en de kans met 0,03 (naar 0,33) is het benodigde weerstandsvermogen voor dit risico toegenomen met € 0,17 miljoen.

N.B. Afvalbedrijven (risiconr. B.1)

Bij het risico Afvalbedrijven zijn op dit moment nog onzekere factoren die van invloed zijn op de omvang van het risico en dus op de omvang van het benodigde weerstandsvermogen. Het gaat hierbij enerzijds om de systematiek van het waarderen van de aanwezige voorraden afval (de zgn. negatieve restwaarden) en anderzijds om de risico's die annex zijn met de afwikkeling van faillissementen. Ten aanzien van de systematiek van het waarderen kan worden opgemerkt dat wij in overleg met de ODG een optimaliseringsslag zullen maken waarbij ingezet wordt op een meer uniforme wijze van waarderen met daarbij het hanteren van (gemiddelde) normbedragen voor soortgelijke afvalstromen. Deze normbedragen moeten gaan gelden voor alle afvalbedrijven. Bovendien zullen we op zoek gaan naar werkbare gemiddelden van de opgeslagen hoeveelheden. Hiermee beogen wij onnodige incidentele fluctuaties in de omvang van het risico te voorkomen. Wij vinden het van belang dat het risico alleen moet worden aangepast indien het gaat om structureel verifieerbare oorzaken. Daarnaast hebben we op dit moment te maken met de afwikkeling van faillissementen, waardoor de omvang van de betreffende risico's met onzekerheden is omgeven.

Gelet op de hierboven geschetste onzekerheden achten wij het niet opportuun om de omvang van het risico Afvalbedrijven in de voorliggende Begroting aan te passen. Wij gaan ervan uit dat wij bij de Rekening 2019 meer zicht hebben op de genoemde onzekerheden en het risico beter kunnen inschatten.

Financieel resumé	
1. Gewaarborgde geldleningen/garanties	-0,23
2. IBOI-indexering	0,30
3. Claims	0,17
Toename minimaal benodigde weerstandsvermogen	0,24

(bedragen x € 1 miljoen)

A.2: Incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit

Bij de Rekening 2018 is de incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit binnen de Algemene reserve vastgesteld op € 10,10 miljoen.

Het verschil tussen het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen en de incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit (exclusief revolverende fondsen) bedraagt € -0,74 miljoen (6,8%). Bij de Rekening 2018 bedroeg het tekort aan beschikbaar weerstandsvermogen € 0,50 miljoen.

In de Kadernota risicomanagement is vastgelegd dat, indien uit de beoordeling van het weerstandsvermogen blijkt dat de incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit minder bedraagt dan het benodigde weerstandsvermogen op basis van de risico-inventarisatie, aanvulling plaatsvindt indien de afwijking groter is dan 10%. Aanvulling achten wij derhalve niet nodig.

B.1: Risico's revolverende fondsen

Voor de geïnterpreteerde risico's voor revolverende fondsen bedraagt het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen € 16,9 miljoen. Dit is een afname ten opzichte van de Rekening 2018 van € 0,2 miljoen. De afname wordt als volgt verklaard:

1. Leningen, garanties en waarborgen (risiconr. A.1)

De hoogte van de lening Fonds Nieuwe Doen is neerwaarts bijgesteld nu het zeker is dat de gemeente Groningen geen beroep zal doen op de lening ad € 2,0 miljoen in het kader van het project Geothermie. Bij een kans van 10,0% levert dit een verlaging op van € 0,2 miljoen.

Financieel resumé	
1. Fonds Nieuwe Doen	-200.000
Toename minimaal benodigde weerstandsvermogen	-200.000

B.2: Incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit revolverende fondsen

Tabel 2. Opbouw weerstandscapaciteit revolverende fondsen

	Rekening 2018	Begroting 2020
Buffer IFG en Economic Board Groningen	5.287.839	5.287.839
Vanuit Provinciale Meefinanciering		1.200.000
Uitbreiding vanuit Provinciale Meefinanciering		1.000.000
Buffer Transitiefonds Particuliere Woningvoorraad	49.000	0
Buffer Fonds Nieuwe Doen	5.000.000	5.000.000
	10.336.839	12.487.839

De weerstandscapaciteit revolverende fondsen groeit in 2020 met € 2,2 miljoen. Vanuit Provinciale Meefinanciering wordt conform afspraak in 2020 € 1,2 miljoen gestort in de Algemene reserve. Daarnaast is bij uw besluit tot uitbreiding van het fondsvermogen IFG met € 20,0 miljoen tevens het besluit genomen om vanuit het krediet Provinciale Meefinanciering gedurende de jaren 2019 tot en met 2025 in totaal € 4,0 miljoen toe te voegen aan de Algemene Reserve onderdeel incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit. Hiervan valt € 1,0 miljoen in 2019/2020. De resterende € 3,0 miljoen volgt in de jaren 2021 tot en met 2025.

Daarnaast verwachten wij dat een bedrag van in totaal € 1,5 miljoen op termijn kan worden goedge maakt uit de opbrengsten van de daadwerkelijke exits (uitstappen uit een participatie). Immers, bij exits uit ondernemingen worden opbrengsten gerealiseerd.

C: Structurele risico's

Naast de incidentele risico's zijn ook structurele risico's geïncventariseerd voor € 1,0 miljoen. Deze structurele risico's betreffen de effecten van rijksontwikkelingen en bezuinigingen. Hiervoor kan de onbenutte belastingcapaciteit, de post onvoorzien of de meerjarige begrotingsruimte worden ingezet.

1. Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit heeft betrekking op extra inkomsten die de provincie Groningen kan genereren als het maximum aantal opcenten op de motorrijtuigenbelasting wordt geheven (per 1 januari 2019: 113,2 opcenten en per 1 januari 2020: 115,0) in vergelijking met de opbrengst bij het op dit moment geldende tarief (per 1 januari 2019: 90,4 opcenten; per 1 januari 2020: 91,8). Deze capaciteit bedraagt in 2020 circa € 14,6 miljoen.

In het Coalitieakkoord "Verbinden Versterken Vernieuwen" hebben we als kader afgesproken dat afgezien van de gebruikelijke jaarlijkse indexering van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting er geen extra verhoging van de opcenten plaatsvindt.

2. Gereserveerde middelen voor onvoorziene uitgaven

In de Begroting 2020 hebben wij voor 2020 en de daarop volgende jaren een bedrag gereserveerd van € 250.000 per jaar voor het opvangen van werkelijk onvoorziene en onvermijdbare uitgaven. Dit bedrag is ontstaan op basis van gebleken historische behoefte om onvoorziene, onvermijdbare en onuitstelbare uitgaven jaarlijks op te vangen.

3. Verwachte begrotingsruimte 2020-2023

In de Begroting 2020 resteert de volgende begrotingsruimte:

Tabel 3. Resterende begrotingsruimte 2020-2023

Omschrijving	2020	2021	2022	2023
Verwachte begrotingsruimte	2.012	1.059	1.131	1.203

(bedragen x € 1.000)

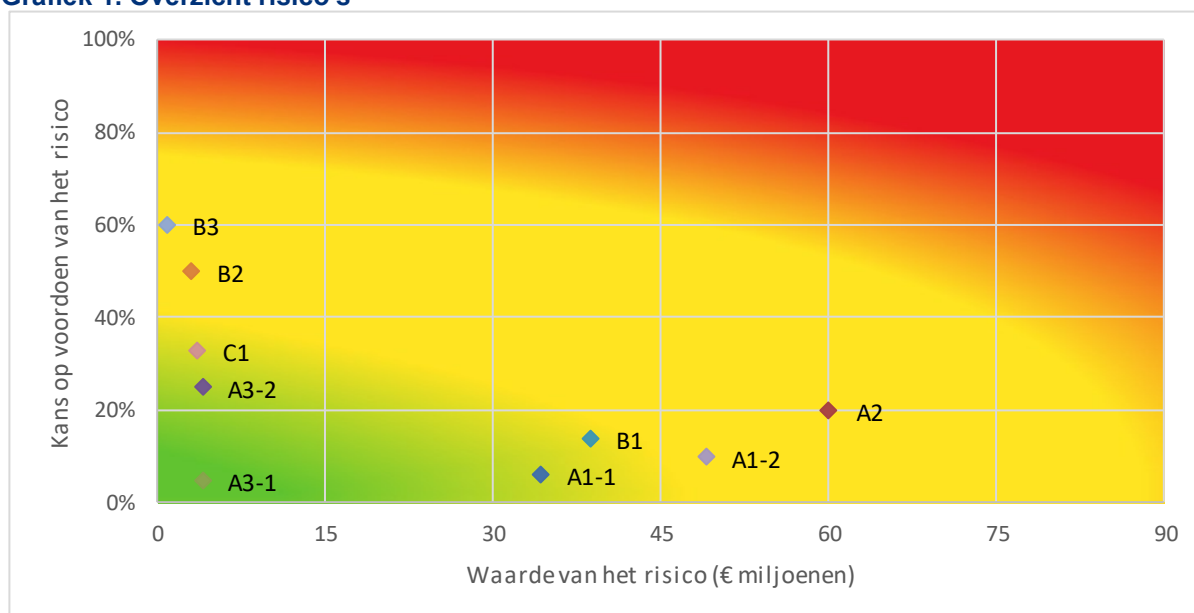
1.2. Inventarisatie van de risico's

Voor het bepalen van het risicoprofiel hebben wij de risico's geïnventariseerd. Wij delen de risico's in onze P&C-documenten in het vervolg als volgt in:

- A. Financieringsrisico's;
- B. Beleidsvoeringsrisico's;
- C. Juridische risico's.

Voor de gekwantificeerde risico's wordt in de risicomatrix zichtbaar welke de grootste risico's zijn en waar de risicobeheersing zich met name op zal moeten richten. De risico's zijn voorzien van een nummer. In deze paragraaf wordt aan de hand van dit nummer het risico nader toegelicht.

Grafiek 1. Overzicht risico's

De geïdentificeerde risico's staan hierna in tabelvorm nogmaals samengevat opgenomen.

Tabel 4. Geïdentificeerde risico's

Incidentele risico's			Rekening 2018	Begroting 2020		
			Impact in € miljoen	Waarde in € miljoen	Kans	Impact in € miljoen
	A. Financieringsrisico's					
	A.1-1	Leningen, garanties en waarborgen	2,33	34,5	6,1%	2,10
	A.3-1	Effecten rijksontwikkeling	0,20	4,0	5,0%	0,20
	B. Beleidsvoeringsrisico's					
	B.1	Afvalbedrijven	5,40	38,6	14,0%	5,40
	B.2	IBOI indexeringsverplichting	1,20	3,0	50,0%	1,50
	B.3	Nadeelcompensatie verleggen kabels en leidingen A.G. Wildervanckkanaal	0,48	0,8	60,0%	0,48
	C. Juridische risico's					
	C.1	Claims	0,99	3,5	33,0%	1,16
	Totaal minimaal benodigd weerstandsvermogen		10,60	104,6		10,84
Structurele risico's	A.3-2	Effecten rijksontwikkeling	1,00	4,0	25,0%	1,00
	Totaal structurele risico's		1,00	4,0		1,00
Risico's revolverende fondsen	A.1-2	Leningen, garanties en waarborgen	5,05	49,0	9,9%	4,85
	A.2	Verbonden partijen	12,00	60,0	20,0%	12,00
	Totaal risico's eigen buffercapaciteit		17,05	109,0		16,85

A.1 Leningen, garanties en waarborgen (incidenteel en revolverend)

Aard van het risico		Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel (I)			✓
Revolverend (R)			✓
Structureel (S)			
Inschatting van kans en impact			
Waarde		€ 34,3 miljoen (I) en € 49,0 miljoen (R)	
Kans		6,1% (I) en 9,9% (R)	
Impact op benodigd weerstandsvermogen		€ 2,09 miljoen (I) en € 4,85 miljoen (R)	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing			
Achtergrond:	Wanneer de begunstigde van een garantie/borgstelling of de leningnemer van een verstrekte geldlening niet aan de verplichtingen voldoet, komen de eventuele lasten voor de provincie Groningen.		
Aard risico:	De begunstigde van een garantie/borgstelling of de ontvanger van een verstrekte (revolverende) geldlening kan niet aan de verplichtingen voldoen, resulterend in niet incasseerbare vorderingen en/of afwaarderingen voor de provincie Groningen.		
Inschatting van kans en impact:	De provincie heeft in het kader van de provinciale publieke taak leningen verstrekt en waarborgen/garanties afgegeven tot een bedrag van circa € 340 miljoen. Voor een bedrag van € 83,3 miljoen betreft dit garanties/borgstellingen en (revolverende) leningen waarbij risico's zijn onderkend. Het gaat om de volgende risico's: 1. Gewaarborgde geldleningen/garanties; 2. Achtergestelde lening OZG; 3. Kredietunies Groningen en Westerkwartier; 4. Lening Snel internet; 5. Revolverend Transitiefonds Particuliere Woningvoorraad; 6. Fonds Nieuwe Doen. In de tabel hierna hebben we deze risico's uitgewerkt in waarde, kans en impact. Per 1 juli 2019 is € 17,2 miljoen verstrekt van de garanties/borgstellingen en (revolverende) leningen waarbij risico's zijn onderkend. Het restant (€ 83,3 miljoen minus € 17,2 miljoen) wordt in de komende jaren verstrekt. Er is voor gekozen om van het maximum van het totaal te verstrekken bedrag uit te gaan bij de berekening van het minimaal benodigde weerstandsvermogen. Per garantie/borgstelling en/of (revolverende) lening is een risico inschatting gemaakt. Ten opzichte van de Rekening 2018 doen zich de volgende ontwikkelingen voor: • OZG heeft in 2019 het eerste aflossingsbedrag € 1,7 miljoen afgelost. • De hoogte van de lening Fonds Nieuwe Doen is neerwaarts bijgesteld nu het zeker is dat de gemeente Groningen de lening ad € 2,0 miljoen in het kader van het project Geothermie niet zal trekken. • Het maximale bedrag Lening Snel Internet is € 0,5 miljoen naar beneden aangepast en daarmee gelijk aan het bedrag zoals opgenomen in de beschikking aan Rodin.		
Getroffen beheersingsmaatregelen:	De primaire beheersingsmaatregelen zijn: • De provincie Groningen stelt per borgstelling/lening specifieke beheersmaatregelen op om de kans op afwaarderingen te verkleinen (bijvoorbeeld het toetsen van kredietaanvragen door de kredietunies/fondsen). • Jaarlijks monitort de provincie Groningen de financiële positie (solvabiliteit en liquiditeit) van de betrokken organisaties door de jaarrekening op te vragen en te bestuderen en neemt actie indien nodig.		
Conclusie:	De totale impact van de verschillende risico's bedroeg € 7,4 miljoen bij de Rekening 2018. Dit risico is met circa € 0,44 miljoen afgenomen. De oorzaken van de mutaties zijn hierboven toegelicht.		

Uitwerking risico's leningen, garanties en waarborgen in waarde, kans en impact

	Rekening 2018	Begroting 2020			
Leningen, garanties en waarborgen	Impact (in € miljoen)	Waarde (in € miljoen)	Kans	Impact (in € miljoen)	Verschil in impact
1. Gewaarborgde geldleningen / garanties	0,10	0,68	15,0%	0,10	0,00
2. Achtergestelde lening OZG	0,48	2,13	12,5%	0,27	-0,21
3. Kredietunies Groningen en Westerkwartier	0,25	2,00	12,5%	0,25	0,00
4. Lening Snel Internet	1,50	29,5	5,0%	1,47	-0,03
Subtotaal incidentele risico's	2,33	34,31	6,1%	2,09	-0,24
5. Revolverend Transitiefonds Particuliere Woningvoorraad	0,05	0,98	5,0%	0,05	0,00
6. Fonds Nieuwe Doen	5,00	48,0	10,0%	4,80	-0,20
Subtotaal risico's revolverende fondsen	5,05	48,98	9,9%	4,85	-0,20
Totaal	7,38	83,29	8,3%	6,94	-0,44

A.2 Verbonden partijen

Aard van het risico		Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel (I)			✓
Revolverend (R)			
Structureel (S)			
Inschatting van kans en impact			
Waarde		€ 60,0 miljoen	
Kans		20%	
Impact op benodigd weerstandsvermogen		€ 12,0 miljoen	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing			
Achtergrond:	De provincie Groningen heeft in totaal 22 verbonden partijen, bestaande uit 7 publiekrechtelijke organisaties in de vorm van gemeenschappelijke regelingen en 15 private organisaties (besloten en naamloze vennootschappen, stichtingen en een vereniging). Periodiek wordt beoordeeld of de provincie Groningen risico's loopt met een eventuele financiële impact op de minimaal benodigde weerstandscapaciteit met betrekking tot de verbonden partijen. Dit kan voorkomen als verbonden partijen niet langer aan hun verplichtingen kunnen voldoen, resulterend in afwaarderingen (of niet incasseerbare vorderingen) voor de provincie Groningen of doordat verbonden partijen financiële risico's lopen die zij niet zelfstandig kunnen afdekken. Momenteel bestaat een risico, met impact op de minimaal benodigde weerstandscapaciteit, met betrekking tot de deelname in het Investeringsfonds Groningen. Met betrekking tot de N.V. NOM heeft bij de Rekening 2018 voor het eerst een afwaardering plaatsgevonden. In totaal is € 1.353.000 toegevoegd aan de voorziening NOM. Op basis van de jaarrekening van de NOM en de kwartaalrapportages van NOM Finance monitoren wij de waarde van de NOM. Met betrekking tot een deel van de NOM-participaties is een verrekeningssystematiek ontwikkeld met het Rijk en hierop hoeft niet afgewaardeerd te worden. Op dit moment hebben wij geen signalen ontvangen die aanleiding geven om te veronderstellen dat over 2019/2020 aanvullend moet worden voorzien.		
Aard risico:	De provincie Groningen participeert in het Investeringsfonds Groningen. Wanneer het Investeringsfonds Groningen niet aan de verplichtingen voldoet, komen de lasten voor de provincie Groningen.		
Inschatting van kans en impact:	Ieder half jaar wordt een inschatting gemaakt van de waarde en kans met betrekking tot eventuele risico's. Per 1 januari 2020 zal naar verwachting circa € 17,3 miljoen - van het maximum van € 60 miljoen - aan agio gestort zijn in het Investeringsfonds Groningen. De kans op risico's wordt geschat op 20%. Dit percentage is overeenkomstig de provinciale kaders voor revolverend financieren.		
Getroffen beheersingsmaatregelen:	De primaire beheersingsmaatregelen zijn: • De provincie Groningen heeft een investeringscommissie ingesteld om de kans op afwaarderingen en eventuele bijstortverplichtingen te verkleinen. • Jaarlijks monitort de provincie Groningen de financiële positie (solvabiliteit en liquiditeit) van het Investeringsfonds Groningen door de jaarrekening op te vragen en te bestuderen en neemt actie indien nodig. • De overige verbonden partijen worden eveneens periodiek gemonitord.		
Conclusie:	De totale impact bedraagt € 12 miljoen, bestaande uit een risico met betrekking tot het Investeringsfonds Groningen. Dit risico is gelijk gebleven ten opzichte van de Rekening 2018.		

A.3 Effecten rijksontwikkelingen en bezuinigingen

Aard van het risico	Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel risico (I)		✓
Revolverend (R)		
Structureel risico (S)		✓
Inschatting van kans en impact		
Waarde	€ 4,0 miljoen	
Kans	5% (I) en 25% (S)	
Impact op benodigd weerstandsvermogen	€ 0,2 miljoen (I) en € 1,0 miljoen (S)	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing		
Achtergrond:	<i>Rijksbezuinigingen</i> Er is op dit moment geen indicatie dat het Rijk in de huidige kabinetsperiode bezuinigingen op de middelen voor de decentrale overheden zal doorvoeren. Ook hebben wij geen indicatie dat taken tussen het Rijk, de provincies en gemeenten (verder) zullen verschuiven. Het is echter niet zeker dat er zich in de loop van deze kabinetsperiode geen nieuwe bezuinigingen of verschuiving van taken zullen voordoen; de kans hierop blijft altijd aanwezig. Op basis van deze inschatting bepalen wij de kansinschatting voor de korte termijn op 5%. Voor de lange termijn handhaven wij deze op 25%. De doorwerking van rijksbezuinigingen op het accres Provinciefonds kunnen we in beperkte mate binnen de lopende begroting opvangen vanwege het door ons gehanteerde behoedzame scenario bij het opstellen van de ramingen van de uitkering uit het Provinciefonds. <i>Verdeelmodel Provinciefonds</i> Nog voor de invoering van het verdeelmodel 2017 bleek door de achterblijvende inkomsten uit vermogen van de provincie Zeeland dat dit verdeelmodel op het punt van de verevening van inkomsten uit vermogen al niet meer up-to-date was. Mede naar aanleiding daarvan is bij de behandeling van het voorstel tot herziening van het verdeelmodel Provinciefonds in de Tweede Kamer een motie aangenomen, waarbij is toegezegd dat in overleg met onder andere het Interprovinciaal Overleg en conform het advies van de Raad voor de financiële verhoudingen, binnen twee jaar met een plan van aanpak zal worden gekomen gericht op het binnen drie jaar herzien van de grondslagen van het Provinciefonds. Als voorbereiding op dit onderzoek is in de afgelopen maanden een discussie gevoerd over onder meer de te hanteren werkwijze/aanpak en het benoemen van de bij dit onderzoek van belang zijnde thema's. In de visie van het ministerie van BZK moet in 2021 de herijking van het Gemeentefonds plaatsvinden. BZK wil de herijking van het Provinciefonds hierbij betrekken en dit alles vastleggen in de Meicirculaire 2020. De aanpassingen ingaande 2021 zullen zich met name beperken tot een aanpassing van de verevening van inkomsten uit vermogen (in relatie tot de problematiek van de provincie Zeeland) en het voorkomen van onbedoelde herverdeeleeffecten bij herindelingen van gemeenten over de provinciegrenzen heen. Voor de langere termijn zal de financiële verhouding Rijk-provincies breder en in samenhang met de ontwikkelingen in het provinciaal belastinggebied worden onderzocht. Een nieuw of gewijzigd verdeelmodel zal vanaf 2021, maar vooral op de langere termijn, kunnen leiden tot een andere verdeling van de middelen over de provincies en daarmee tot herverdeeleeffecten. Naar verwachting zal in de loop van 2020 duidelijk worden wat de eventuele financiële gevolgen van de aanpassingen op korte termijn zullen zijn. <i>Normering accressen Provinciefonds</i> Op basis van de evaluatie van de normering van het Gemeente- en Provinciefonds zijn in 2016 enkele voorstellen ontwikkeld voor de vanaf 2018 te	

	hanteren normeringssystematiek. In het Regeerakkoord 2017-2021 is afgesproken dat vanaf 2018 wordt overgegaan tot koppeling van het Gemeente- en Provinciefonds aan de totale rijksuitgaven. Hierdoor verbetert de stabiliteit en voorspelbaarheid van de ramingen van de ontwikkeling van het Gemeente- en Provinciefonds. <i>Opcenten motorrijtuigenbelasting</i> Een van de onderdelen waar het Klimaatakkoord de provincies raakt is de stimulering van het elektrisch vervoer. Door in te zetten op elektrisch vervoer (EV) zullen de inkomsten vanuit de provinciale opcenten op de motorrijtuigenbelasting (mrb) dalen. In de huidige (opcenten) mrb zijn elektrische voertuigen namelijk vrijgesteld van belasting. Indien het aantal elektrische voertuigen de komende jaren fors stijgt, neemt de derving van inkomsten toe. In het ontwerp-Klimaatakkoord (juni 2019) is afgesproken dat het Rijk instaat voor het in stand houden van hetzelfde of een, qua effect vergelijkbaar, eigen belastinggebied voor de provincies vanaf 2025. Met dit belastinggebied dient de open huishouding van provincies onverkort intact te blijven. Tot 2025 monitoren Rijk en provincies het effect van de toename EV, waarbij wordt uitgegaan van het tarief geldend voor 2019. Daarnaast wordt de Raad voor Openbaar Bestuur (ROB) gevraagd een advies uit te brengen over de vraag in hoeverre de beleidsvoornemens van het Rijk gerelateerd aan de provinciale opcenten tot een substantiële wijziging in inkomsten van de provincie leiden. Naar aanleiding van de monitoring en het ROB-advies zal dan vervolgens overleg plaatsvinden. <i>Implementatie Omgevingswet</i> In het Bestuursakkoord Implementatie Omgevingswet dat door Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen is ondertekend, zijn afspraken gemaakt over de implementatie van de Omgevingswet. Doel is dat de wet in 2021 in werking treedt. Over de financiën zijn kaderstellende afspraken gemaakt. Het beeld van de uitgaven, kosten en besparingen die samenhangen met de gehele stelselwijziging wordt met het vorderen van het implementatieproces steeds concreter. Naar aanleiding van opgetreden tekorten zijn afspraken gemaakt over het vereenvoudigen van de stelselwijziging. Op basis van voorlopige ramingen hebben wij voor de implementatie van de Omgevingswet middelen opgenomen in de provinciale begroting. We verwachten de implicaties van de stelselwijziging, van de opgetreden vertraging en van geactualiseerde ramingen over ons implementatietraject in de komende begroting te kunnen vertalen. <i>Opvangen financiële gevolgen</i> In het algemeen geldt dat rijksbezuinigingen en bovenstaande maatregelen van het Rijk alleen tijdelijk op het weerstandsvermogen mogen drukken. Indien het Rijk aanpassingen doorvoert met consequenties voor de provincie, zullen we tijd nodig hebben om deze aanpassingen te kunnen verwerken. Voor de overbrugging zal dan eventueel het weerstandsvermogen aangesproken moeten worden.
Aard risico:	Het risico bestaat dat het Rijk aanvullende bezuinigingen zal doorvoeren en hiervoor een korting op het Provinciefonds zal toepassen of dat bovenstaande maatregelen van het Rijk uit het regeerakkoord onverwachte tegenvallers met zich meebrengen.
Inschatting van kans en impact:	Wij schatten de kans van optreden van deze risico's beperkt in, voor de korte termijn op 5% en voor de lange termijn op 25%. Wij schatten de omvang van het risico van rijksbezuinigingen in op € 0,2 miljoen incidenteel en € 1,0 miljoen structureel.
Getroffen beheersingsmaatregelen:	Door middel van inbreng bij het IPO, maar ook door middel van rechtstreekse contacten met kabinet en parlement, alles in het werk stellen om de omvang van rijksbezuinigingen op de provinciale middelen zo beperkt mogelijk te laten zijn.
Conclusie:	In de berekening van het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen is voor dit risico incidenteel een bedrag van € 0,2 miljoen meegenomen, alsmede structureel € 1,0 miljoen. Ten opzichte van de Rekening 2018 zijn er geen wijzigingen.

B.1 Afvalbedrijven

Aard van het risico		Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel (I)		✓	✓
Revolverend (R)			
Structureel (S)			
Inschatting van kans en impact			
Waarde		€ 38,6 miljoen	
Kans		14,0%	
Impact op benodigd weerstandsvermogen		€ 5,4 miljoen	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing			
Achtergrond:	De provincie Groningen is bevoegd gezag voor verschillende afvalbedrijven. In het geval van faillissement en/of calamiteiten kan een situatie ontstaan waarbij het bedrijf niet meer kan voldoen aan de in de vergunning gestelde voorwaarden. Dit kan leiden tot een situatie waarbij gevaren dreigen voor de gezondheid en het milieu. Vanuit de zorgplicht zal de provincie Groningen mogelijk maatregelen moeten nemen om deze gevaren weg te nemen. Dit omvat bijvoorbeeld het verwijderen van de achtergebleven afvalstoffen (geen beleidskeuze) en saneren van de vervuilde grond (in bepaalde gevallen beleidskeuze).		
Aard risico:	In geval van faillissement en/of calamiteiten kan een bedrijf niet meer voldoen aan de in de vergunning gestelde voorwaarden.		
Inschatting van kans en impact:	Bij het risico Afvalbedrijven zijn op dit moment nog onzekere factoren die van invloed zijn op de omvang van het risico en dus op de omvang van het benodigde weerstandsvermogen. Het gaat hierbij enerzijds om de systematiek van het waarderen van de aanwezige voorraden afval (de zgn. negatieve restwaarden) en anderzijds om de risico's die annex zijn met de afwikkeling van faillissementen. Ten aanzien van de systematiek van het waarderen kan worden opgemerkt dat wij in overleg met de ODG een optimaliseringslag zullen maken waarbij ingezet wordt op een meer uniforme wijze van waarderen met daarbij het hanteren van (gemiddelde) normbedragen voor soortgelijke afvalstromen. Deze normbedragen moeten gaan gelden voor alle afvalbedrijven. Bovendien zullen we op zoek gaan naar werkbare gemiddelden van de opgeslagen hoeveelheden. Hiermee beogen wij onnodige incidentele fluctuaties in de omvang van het risico te voorkomen. Wij vinden het van belang dat het risico alleen moet worden aangepast indien het gaat om structureel verifieerbare oorzaken. Daarnaast hebben we op dit moment te maken met de afwikkeling van faillissementen, waardoor de omvang van de betreffende risico's met onzekerheden is omgeven. Gelet op de hierboven geschetste onzekerheden achten wij het niet opportuun om de omvang van het risico Afvalbedrijven in de voorliggende Begroting aan te passen. Wij gaan ervan uit dat wij dat bij de Rekening 2019 meer zicht hebben op de genoemde onzekerheden en het risico beter kunnen inschatten.		
Getroffen beheersingsmaatregelen:	Wij hebben de volgende beheersingsmaatregelen getroffen: • De provincie Groningen verleent vergunningen en handhaaft conform de interne en externe wet- en regelgeving. • De provincie Groningen monitort de afvalstromen en de financiële positie van de risicovolle bedrijven en rapporteert hierover halfjaarlijks. Deze rapportage wordt door ons geëvalueerd en waar nodig verbeterd. • De provincie Groningen lobbyt bij het Rijk voor een regeling voor financiële zekerheidsstelling (zoals de Brzo-zekerheidsstelling).		
Conclusie:	Voor de begroting 2020 gaan we uit van het benodigde weerstandsvermogen voor de afvalbedrijven zoals deze is berekend bij de Rekening 2018.		

B.2 IBOI-indexeringsverplichting

Aard van het risico	Beleidskeuze	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel (I)		✓
Revolverend (R)		
Structureel (S)		
Inschatting van kans en impact		
Waarde	€ 3,0 miljoen	
Kans	50%	
Impact op benodigd weerstandsvermogen	€ 1,5 miljoen	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing		
Achtergrond:	In het convenant RSP zijn afspraken gemaakt over de hoogte van rijks- en regiobijdrage aan het programma. Ook met de gemeente Groningen (die een deel van de regiobijdrage levert) zijn afspraken gemaakt over de indexering van de regiobijdrage.	
Aard risico:	Bij de Voorjaarsnota 2015 is besloten om vanaf het boekjaar 2015 de rentetoerekening voor RSP-middelen te wijzigen van het gemiddelde van kort/lang geld naar kort geld. Omdat er een indexeringsverplichting bestaat over de middelen die de provincie voor cofinanciering beschikbaar heeft, is bij de Voorjaarsnota 2015 eveneens besloten een stelpost in het leven te roepen ter dekking van het risico dat de nu toegerekende lagere rente onvoldoende is om de indexeringsverplichting op te vangen. De provincie loopt het risico dat de in de stelpost opgenomen middelen onvoldoende zijn om te voorzien in de kosten die met de verplichte indexering annex zijn. De stelposten zijn bij de Voorjaarsnota 2018 berekend op basis van een IBOI-percentages van 1,15%. Bij de Kadernota 2019-2023 is dit percentage verhoogd naar 1,5%.	
Inschatting van kans en impact:	De toegekende IBOI over 2019 bedraagt 2,02%. De omvang van de stelposten is opnieuw bepaald, uitgaande van genoemde IBOI van 2,02% in 2019 en 1,50% voor de jaren 2020 en verder. Voorts is vanwege de langzamer dan eerder voorziene uitvoering van het programma de doorrekening doorgetrokken tot en met 2025. De stelpost in de Begroting 2020 is hierdoor aangevuld. Het risico bestaat echter dat de IBOI hoger zal zijn dan het gehanteerde uitgangspunt van 1,5% voor de jaren 2019 en verder. We hebben dit risico gewaardeerd door het scenario door te rekenen dat de IBOI niet 1,50% per jaar zal zijn, maar 2,5% in 2020 en 2,0% in de jaren daarna. Dit zou leiden tot een extra indexeringslast van € 3,02 miljoen voor de provincie Groningen.	
Getroffen beheersingsmaatregelen:	Ter gedeeltelijke beheersing van het risico is sprake van een jaarlijkse stelpost indexering.	
Conclusie:	In de berekening van het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen is voor dit risico een bedrag van € 1,5 miljoen meegenomen. De waardering van dit risico is ten opzichte van voorgaand jaar toegenomen met € 0,3 miljoen.	

B.3 Nadeelcompensatie verleggen kabels en leidingen A.G. Wildervanckkanaal

Aard van het risico		Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel (I)			✓
Revolverend (R)			
Structureel (S)			
Inschatting van kans en impact			
Waarde		€ 0,8 miljoen	
Kans		60%	
Impact op benodigd weerstandsvermogen		€ 0,48 miljoen	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing			
Achtergrond:	Vanwege baggerwerkzaamheden in het A.G. Wildervanckkanaal (reeds afgerond) heeft een verdieping van de waterbodem van het kanaal plaatsgevonden. Het betreft hier een rechtmatig overheidshandelen en hierdoor ontstaat bij derden eventuele schade. Op basis van een inventarisatie van de aanwezige (kruisende) kabels en leidingen onder het kanaal door is destijds een overleg gestart met de beheerders en/of eigenaren (lees: nutsbedrijven) om de ligging van de kabels en leidingen met te weinig overgebleven gronddekking zodanig aan te passen dat de situatie wederom voldoet aan de (veiligheids)regels op dit gebied. Momenteel is de afspraak dat dit jaar de meeste 'knelpunten' door de nutspartijen aangepast zullen worden.		
Aard risico:	Een (gedeeltelijke) vergoeding van geleden schade voor het noodzakelijk aanpassen van de ligging van kabels en leidingen door nutsbedrijven kan op basis van de Nadeelcompensatieregeling verleggen kabels en leidingen (NKL provincie Groningen 2006 (hierna: de NKL) verhaald worden op de provincie. Op 1 februari 2013 is een wijziging in de NKL in werking getreden. Deze wijziging wordt door nutspartijen niet of onvoldoende gedragen. De wijziging heeft met name een impact voor (met provinciale infrastructuur) kruisende kabels en leidingen van oudere makelij (ouder dan 30 jaar), waaronder de onderhavige kabels en leidingen. Na de wijziging zijn vergoedingen verlaagd of zelfs komen te vervallen (leeftijd van de kabel of leiding).		
Inschatting van kans en impact:	Op grond van de bekende gegevens zijn op basis van de ongewijzigde NKL de kosten voor de provincie destijds (2012) geraamd op € 800.000 (op basis van een inschatting per knelpunt van de te verwachten schade). Voor de meeste knelpunten gold dat het definitieve ontwerp van de aanpassing nog niet was vastgesteld. Dit maakte het lastig om de kosten in te schatten. De bedragen zijn dan ook voor een deel gebaseerd op ervaringsgetallen uit het verleden. Om momenteel opnieuw de hoogte van de nadeelcompensatie in te schatten op basis van de NKL zou men elk afzonderlijk geval op uitgebreide wijze moeten behandelen. De definitieve ontwerpen zijn voor een aantal knelpunten nog steeds niet helder, bovendien kan geen gebruik worden gemaakt van ervaringsgetallen. De raming is dan ook niet geactualiseerd aan de hand van het gewijzigde beleid. De verwachting is wel dat de kosten substantieel naar beneden bijgesteld kunnen worden. Op basis van bovenstaande wordt het risicopercentage ingeschat op 60%.		
Getroffen beheersingsmaatregelen:	• In overleg blijven met de nutspartijen aangaande het uiteindelijk gekozen definitieve ontwerp van de aanpassing, aangezien het ontwerp van invloed kan zijn op de uiteindelijke hoogte van de aanvraag tot compensatie; • Schriftelijke communicatie richting de nutspartijen juridisch laten toetsen en tevens stroomlijnen (door één kundig persoon laten opstellen en afhandelen) om zodoende eenduidig naar buiten te treden, ongelijke behandelingen te voorkomen en precedentwerking van uitzonderingsgevallen te voorkomen; • Eenduidige afhandeling van de aanvragen tot schadevergoeding; • Monitoren van relevante landelijke jurisprudentie.		
Conclusie:	In de berekening van het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen is voor dit risico een bedrag van € 0.5 miljoen meegenomen.		

C.1 Claims

Aard van het risico	Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel (I)		✓
Revolverend (R)		
Structureel (S)		
Inschatting van kans en impact		
Waarde	€ 3,5 miljoen	
Kans	33%	
Impact op benodigd weerstandsvermogen	€ 1,2 miljoen	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing		
Achtergrond:	De in deze categorie opgenomen risico's hebben betrekking op bedragen die mogelijk kunnen voortvloeien uit reeds ingediende claims van derden. In principe zouden claims door reguliere beleids- en afdelingsbudgetten gedekt moeten worden. Gelet op de hoge impact die claims kunnen hebben, achten wij het echter niet onverstandig hiervoor ook in het weerstandsvermogen een buffer op te nemen. In de afgelopen jaren is de decentrale overheid namelijk regelmatig geconfronteerd met gebeurtenissen die haar imago geen goed hebben gedaan. Deze gebeurtenissen hebben geleid tot een kritischer houding van burgers en bedrijven ten opzichte van de decentrale overheid. Deze kritische houding leidt ertoe dat de decentrale overheid vaker wordt aangesproken op de kwaliteit van de door haar geleverde prestaties.	
Aard risico:	Het risico bestaat dat reeds ingediende claims van derden deels dan wel geheel gehonoreerd moeten worden of dat in de toekomst nieuwe claims bij ons worden ingediend door derden.	
Inschatting van kans en impact:	Periodiek worden de risico's per claim in kaart gebracht voor de claims groter dan € 35.000. Er wordt onder andere gekeken naar de waarde van de claim en de kans van voordoen. De totale waarde van de huidige claims is € 3,5 miljoen. De gemiddelde kans is 33%.	
Getroffen beheersingsmaatregelen:	• Wij trachten in elke situatie zorgvuldig te handelen om zo het risico op claims te verkleinen. • Wij trachten ons in elke situatie te houden aan de wettelijke kaders en voorgeschreven procedures om zo het risico op claims te verkleinen. • Wij hebben een WA-overeenkomst afgesloten om, in het geval een claim gehonoreerd wordt, de impact voor de provincie te verkleinen.	
Conclusie:	Wij hebben in de berekening van het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen voor reeds ingediende claims een bedrag van € 1,1 miljoen meegenomen. Dit risico is iets verhoogd ten opzichte van de Rekening 2018.	

1.3. Zes kengetallen en beoordeling

In deel 4, hoofdstuk 2 financiële positie, presenteren we de verplichte financiële kengetallen. Daar gaan we in op de onderlinge verhouding tussen de verplichte financiële kengetallen en op de relatie tussen de kengetallen en de financiële positie. We hebben hiervoor gekozen aangezien we in deel 4 dieper ingaan op de meerdere financiële aspecten van de begroting en daarmee de kengetallen beter kunnen worden geïnterpreteerd.

2. Financiering

2.1. Algemeen

Het treasury- en financieringsbeleid wordt bepaald door wet- en regelgeving vanuit het Rijk en ook door interne provinciale regelgeving. Bij het Rijk gaat het om de Provinciewet, de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido) en de bijbehorende ministeriële regelingen (o.a. de Regeling Schatkistbankieren) en het Besluit Begroting en Verantwoording. De interne provinciale regelgeving bestaat uit de Financiële verordening provincie Groningen 2017, het Financieringsstatuut voor de provincie Groningen, het Mandaatbesluit en het Bevoegdhedenbesluit Commissaris van de Koning.

De treasuryfunctie richt zich op:

- a. de beheersing van de in- en uitgaande geldstromen;
- b. beschermen van vermogen en resultaten tegen financiële risico's zoals rente- en beleggingsrisico's;
- c. verkrijgen en behouden van toegang tot de geld- en kapitaalmarkt;
- d. het rendabel maken van liquiditeitsoverschotten.

Als algemene doelstelling geldt dat renterisico's en renteresultaten worden beheerst door het streven naar een grote mate van zekerheid over de renteresultaten in de tijd. Naast de treasuryfunctie van de provincie zelf, wordt ook de treasuryfunctie en het kasbeheer voor enkele derde partijen uitgevoerd.

2.2. Ontwikkelingen en kaders

Verplicht schatkistbankieren en uitzetten van middelen bij medeoverheden

Tijdelijk overtollige middelen worden aangehouden op de rekening-courant van de provincie bij de Nederlandse Staat (Staat). Het plaatsen van deposito's bij de Staat en medeoverheden waarop de provincie geen toezicht houdt is ook mogelijk. Voor de nazorgmiddelen is een uitzondering gemaakt, deze vallen niet onder het schatkistbankieren. Nazorgmiddelen zijn middelen die specifiek uitgezet zijn voor de eeuwigdurende nazorg van de gesloten stortplaatsen en baggerspeciedepots. Voorts is er een overgangssituatie voor overeenkomsten die voor 4 juni 2012 zijn overeengekomen. Deze mogen aflopen onder de voorwaarden zoals ze voor 4 juni 2012 golden. Daarnaast kan een drempelbedrag buiten de schatkist worden gehouden (0,75% van het begrotingstotaal).

Uitzetten middelen en verstrekken garanties in het kader van de publieke taak

Het uitzetten van middelen en het verstrekken van garanties in het kader van de publieke taak valt buiten het schatkistbankieren. Binnen het kader van wet- en regelgeving bepaalt de provincie zelf wat zij onder haar publieke taak verstaat en hoe deze zal worden uitgeoefend. De provincie kan leningen aangaan, middelen uitzetten en garanties verlenen voor de uitoefening van haar publieke taak. Aan de te verstrekken geldleningen en garanties zijn voorwaarden verbonden. Deze voorwaarden zijn in 2014 vastgesteld door uw Staten in het Afwegingskader provinciaal vermogen (2/2014). In 2016 zijn de Kaders voor nieuw op te richten revolverende fondsen vastgesteld, waarbij de technische kaders voor deze fondsen zijn bepaald (25/2016). Wij zullen bij het uitzetten van middelen of het verstrekken van garanties pas besluiten nadat een ontwerpbesluit aan uw Staten is toegezonden en uw Staten in de gelegenheid zijn gesteld om wensen en bedenkingen ter kennis van ons college te brengen.

2.3. Ontwikkeling rentetarieven

Voor de rentevisie wordt uitgegaan van de prognose van vijf grote banken. Voor de geldmarkt wordt uitgegaan van het driemaands Euribor-tarief en voor de kapitaalmarkt van het rendement op de tien-jaar swaprente. Deze rente is vergelijkbaar met de rente op staatsleningen van tien jaar.

In de volgende tabel zijn de gemiddelde rentepercentages voor kort en lang geld opgenomen. Naast de rentepercentages wordt ook de verwachte gemiddelde omvang van de middelen in enig jaar opgenomen die kort en lang zullen worden uitgezet. Deze gegevens zijn gebaseerd op de meest recente meerjarenramingen. De middelen die uitgezet zijn in het kader van de publieke taak en de nazorggelden zijn hierbij buiten beschouwing gebleven.

Tabel 5. Verwachte rentepercentages en omvang middelen

Jaren	Kort (tot 1 jaar)		Lang (vanaf 1 jaar)	
	Percentage	Omvang	Percentage	Omvang
2020	0,00%	329,0	3,63%	218,7
2021	0,39%	174,0	2,51%	188,0
2022	0,61%	88,0	2,64%	183,1
2023	0,90%	79,0	4,01%	149,8

(bedragen x € 1 miljoen)

In 2020 en 2023 is de rente voor lang geld hoger dan in de andere jaren. In deze jaren vervallen garantieproducten die in 2010 zijn afgesloten bij Oyens en Van Eeghen. De vastrentende waarden van dit product zijn belegd in obligaties en het vrij belegbare deel is uitgezet door toe te treden tot een duurzaam aandelenfonds. Op de einddata in 2020 en 2023 zorgen de vastrentende waarden voor terugbetaling van de hoofdsom en het duurzaam aandelenfonds voor het extra rendement. Dit surplus zorgt voor de hogere rekenrentes in die jaren.

Voor het bepalen en beheersen van de kasstromen van de middelen die de provincie Groningen onder haar beheer heeft, wordt een meerjarige prognose opgesteld. Deze wordt periodiek bijgesteld. De bronnen voor deze meerjarige liquiditeitsprognose zijn:

- de Begroting van de provincie Groningen inclusief de meerjarenramingen en de wijzigingen hierop (Kadernota en Najaarsmonitor);
- de liquiditeitsprognoses van de derde partijen: Samenwerkingsverband Noord-Nederland, Regio Groningen-Assen, Omgevingsdienst Groningen en Groningen Bereikbaar;
- de werkelijke en geprognosticeerde uitgaven en ontvangsten van investeringsprojecten en uitzettingen in het kader van de publieke taak.

2.4. Uitgezette middelen treasury

Naar verwachting bedraagt de treasuryportefeuille per 1 januari 2020 € 647,9 miljoen. Het saldo van de treasurymiddelen zal de komende jaren afnemen door onder andere de geplande investeringsprojecten, alsmede door het uitzetten van middelen in het kader van de publieke taak. De treasurymiddelen zijn voor circa 80% middelen van de provincie en voor circa 20% middelen van de derde partijen waarvoor de provincie de treasuryfunctie uitvoert.

In het volgende overzicht is de treasuryportefeuille weergegeven zoals geraamd per 1 januari 2020 over de verschillende soorten geldnemers en de verschillende restantlooptijden.

Tabel 6. Treasuryportefeuille naar geldnemer

Geldnemers	Restantlooptijd						Totaal
	tot 1 jr.	tot 3 jr.	tot 5 jr.	tot 7 jr.	tot 10 jr.	> 10 jr.	
Staat	387,1		25,0				412,1
Medeoverheden	30,0	45,0	75,0	5,0		5,0	160,0
Financiële ondernemingen	28,7	9,9	30,0			7,2	75,8
Totaal	445,8	54,9	130,0	5,0	0,0	12,2	647,9
Percentages	68,8%	8,5%	20,1%	0,8%	0,0%	1,9%	100%

(bedragen x € 1 miljoen)

2.4.1. Kortlopende uitgezette middelen

Voor het uitzetten van de tijdelijke overtollige middelen met een looptijd korter dan één jaar wordt gebruik gemaakt van de rekening-courant bij de Staat en deposito's bij het ministerie van Financiën of medeoverheden. Door het verplicht schatkistbankieren (VSK) wordt het saldo van de rekening-courant van de provincie bij de huisbankier op werkdagen afgeroomd naar dan wel aangevuld van de rekening-courant van de provincie bij het ministerie van Financiën. Deposito's met een looptijd korter dan één jaar worden, conform de voorwaarden van het Financieringsstatuut bij het ministerie van Financiën geplaatst of uitgeleend aan medeoverheden. Voor de van VSK uitgezonderde uitgezette middelen (nazorggelden) geldt dat deze conform de voorwaarden van de Wet fido en het Financieringsstatuut zullen worden uitgezet.

2.4.2. Langlopende uitgezette middelen

Voor het uitzetten van tijdelijk overtoollige middelen met een looptijd langer dan één jaar wordt gebruik gemaakt van meerjarige deposito's bij het ministerie van Financiën en medeoverheden. De overeenkomsten die voor 4 juni 2012 zijn afgesloten met financiële ondernemingen vallen onder de overgangsregeling. Bij vrijval van deze middelen worden de middelen overgeboekt naar het ministerie van Financiën. Voor middelen die buiten de schatkist mogen worden gehouden (nazorggelden) geldt dat deze conform de voorwaarden van de Wet fido en het Financieringsstatuut zullen worden uitgezet.

2.4.3. Nazorggelden

Nazorgmiddelen zijn middelen die specifiek uitgezet zijn voor de eeuwigdurende nazorg van de gesloten stortplaatsen en baggerspeciedepots. De beleggingen van deze middelen zijn uitgezonderd van het schatkistbankieren. In de Wet fido is specifiek voor nazorgfondsen bepaald dat voor de hoofdsomgarantie bij beleggingen er minimaal 42% vastrentend moet worden belegd en de rest in aandelen (maximaal 58%). Vastrentende beleggingen zijn beleggingen in obligaties en leningen waarbij de renteopbrengsten van tevoren bekend zijn. Verwacht wordt dat begin 2020 totaal circa € 27,5 miljoen is uitgezet voor het nazorgfonds gesloten stortplaatsen provincie Groningen en het fonds baggerspeciedepots provincie Groningen. Dit bedrag is als volgt uitgezet: achtergestelde leningen aan de BNG en NWB (€ 14,3 miljoen), garantieproduct (€ 5,0 miljoen), duurzaam aandelenfonds (€ 7,2 miljoen) en bij de schatkist (€ 1,0 miljoen).

2.4.4. Opgenomen middelen

Wij verwachten in 2020 geen middelen op te nemen.

2.5. Verstrekte leningen en garanties in het kader van de publieke taak

Naar verwachting staat per 1 januari 2020 totaal € 270,4 miljoen uit in het kader van de publieke taak aan leningen, kapitaalverstrekkingen en garanties.

2.5.1. Uitgezette middelen in het kader van de publieke taak

Per 1 januari 2020 staat naar verwachting totaal € 264,8 miljoen aan leningen en kapitaalverstrekkingen uit die in het kader van de publieke taak verstrekt zijn. Verwacht wordt dat in 2020 en volgende jaren aan Fonds Nieuwe Doen nog € 29,3 miljoen verstrekt zal worden, aan Investeringsfonds Groningen € 22,7 miljoen, aan Rodin Broadband BV € 24,8 miljoen en aan de Kredietunies € 0,6 miljoen.

In onderstaand overzicht zijn de verwachte uitgezette middelen in het kader van de publieke taak opgenomen per 1 januari 2020.

Tabel 7. Uitgezette middelen

Geldnemer	
Achtergestelde leningen NWB	100,0
Achtergestelde leningen BNG	100,0
Fonds Nieuwe Doen	18,7
Investeringsfonds Groningen	17,3
Achtergestelde lening OZG	8,3
Lening Snel Internet Rodin Broadband	5,7
Diverse subsidies met leningsvoorwaarden	4,7
Renteloze lening Innovatiefonds Noord-Nederland	3,3
Overige leningen	6,8
Totaal	264,8

(bedragen x € 1 miljoen)

2.5.2. Gewaarborgde leningen en garanties in het kader van de publieke taak

Naar verwachting bedraagt het saldo van de gewaarborgde leningen en garanties die in het kader van de publieke taak verstrekt zijn per 1 januari 2020 € 5,6 miljoen. Hierna is een tabel met de verwachte gewaarborgde geldleningen en garanties in het kader van de publieke taak per 1 januari 2020 opgenomen.

Tabel 8. Gewaarborgde leningen en garanties

Garantstellingen	
<u>Gewaarborgde leningen:</u>	
Stichting De Zijlen	0,7
Nationaal Groenfonds	4,9
	5,6
<u>Afgegeven garanties:</u>	
Niet van toepassing	-
	-
Totaal	5,6

(bedragen x € 1 miljoen)

2.6. Toezicht liquiditeitspositie en renterisiconorm

Renterisico's

De wettelijke kaders ten aanzien van renterisico's voor lang en kort geld zijn begrensd tot de normen van respectievelijk de renterisiconorm en de kasgeldlimiet van de Wet fido.

Voor de bepaling van het renterisico op de vaste schuld wordt gebruik gemaakt van de renterisiconorm. De renterisiconorm is een bedrag ter grootte van een bij ministeriële regeling vastgesteld percentage van het begrotingstotaal. Het renterisico kan worden berekend door te bepalen welk deel van de langlopende leningen in enig jaar moet worden geherfinancierd. Dit percentage is voor 2020 begroot op 20% van het begrotingstotaal. Voor de provincie Groningen bedraagt de renterisiconorm voor 2020 € 88,1 miljoen (20% van € 440,7 miljoen). Aangezien de provincie geen leningen heeft opgenomen, wordt verwacht dat deze limiet in de jaren 2020 tot en met 2023 niet zal worden overschreden.

Voor de bepaling van de liquiditeitspositie wordt gebruik gemaakt van de kasgeldlimiet. De kasgeldlimiet is een bedrag ter grootte van een bij ministeriële regeling vastgesteld percentage van het begrotingstotaal. Het saldo van de netto vlottende schuld mag deze limiet niet structureel overschrijden. Een vlottende schuld ontstaat als de kortlopende schulden hoger zijn dan de kortlopende activa, waardoor liquiditeitstekort zal ontstaan. Dit percentage is voor 2020 vooralsnog geraamd op 7,0% van het begrotingstotaal. Voor de provincie Groningen bedraagt de kasgeldlimiet voor 2020 € 30,8 miljoen (7,0% van € 440,7 miljoen). Verwacht wordt dat deze limiet in 2020 niet zal worden overschreden.

Drempelbedrag

Het drempelbedrag is een minimumbedrag dat gemiddeld buiten de schatkist mag worden gehouden. De drempel is gelijk aan 0,75% van het begrotingstotaal indien het begrotingstotaal lager is dan € 500,0 miljoen. Voor de provincie Groningen bedraagt het drempelbedrag voor 2020 € 3,3 miljoen (0,75% van € 440,7 miljoen). Verwacht wordt dat het drempelbedrag in 2020 niet wordt overschreden.

Informatievoorziening derden (lv3)

Als gevolg van het schatkistbankieren dient de provincie bij de lv3 aan het Centraal Bureau voor de Statistiek in te vullen welke bedragen bij het Rijk en medeoverheden geplaatst zijn. Deze informatie is van belang voor het bepalen van de overheidsschuld. Per 1 januari 2020 heeft de provincie naar verwachting € 412,1 miljoen bij de Staat en € 160,0 miljoen bij 13 medeoverheden uitstaan.

2.7. Toerekening van rente

In het BBV is opgenomen dat de Financieringsparagraaf naast de beleidsvoornemens en het gerealiseerde beleid ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille ook inzicht moet geven in de rentelasten uit externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening.

Gelet op onze liquiditeitspositie zijn wij niet voornemens in 2020 financiering (vreemd vermogen) aan te trekken, hierdoor is geen sprake van rentelasten uit externe financiering en rentetoerekening via renteomslag.

3. Bedrijfsvoering

De bedrijfsvoering gaat over de wijze waarop wij onze organisatie hebben ingericht. Ondersteunend aan de primaire processen en gericht op de dienstverlening aan onze inwoners en bedrijven. Met het aantreden van ons college in 2019 wordt stevig ingezet op een transparante, betrouwbare en rolbewuste provincie. We werken aan een flexibele, lerende organisatie.

Dit doen we door de eerder ingezette organisatieontwikkeling verder af te ronden. We hebben een visie en missie opgesteld voor onze organisatie en gaan die visie implementeren in ons werk. We willen toe naar een lerende, vernieuwende, toekomstbestendige organisatie, met oog en oor voor de samenleving, die integraal strategisch en professioneel werkt. De kernwaarden die bij deze missie horen zijn Samen, Gedreven, Betrouwbaar en Plezier.

In deze paragraaf gaan wij in op de voornaamste ontwikkelingen van de bedrijfsvoering. Hierbij hanteren we een andere indeling dan in de vorige begroting. We groeperen de ontwikkelingen naar thema's die bijdragen aan de organisatiedoelstellingen in plaats van naar de afdelingen die een groot deel van onze bedrijfsvoering bepalen. In het tweede gedeelte komen enkele overige aandachtspunten aan de orde.

3.1. Bedrijfsvoering naar thema

3.1.1. Flexibele en lerende organisatie

In de organisatieontwikkeling staat de vraag centraal hoe we ons in de snel veranderende en complexe samenleving het beste kunnen organiseren om goed te kunnen blijven functioneren en van betekenis te kunnen zijn voor onze inwoners.

We werken hieraan in twee parallelle sporen.

1. Een stapsgewijze aanpak samen met de organisatie. De eerste stap is de analyse van waar we staan en waar we naar toe willen. Daarna bepalen we hoe we dit kunnen bereiken in de vorm van toekomstscenario's, met aandacht voor de elementen sturing, cultuur en personeel. Op basis daarvan bepalen we onze richting en stellen we een veranderagenda op. Steeds weer evalueren en bijsturen moet ervoor zorgen dat de ontwikkeling de komende periode een continu en voortdurend proces blijft.
De eerste stap (analyse) van deze aanpak is in juni 2019 afgerond. Naar verwachting zullen de toekomstscenario's najaar 2019 vorm hebben gekregen.
2. Leren van successen, voorbeeldprojecten zoals het Nationaal Programma Groningen en Energie & Klimaat, en pionieren met nieuwe vormen van samenwerking en werkwijzen als snelle eerste stappen die nu al gezet kunnen worden.

Het personeelsbeleid ondersteunt de organisatieontwikkeling en wordt vastgelegd in een strategisch HR-beleidsplan voor de komende jaren. We investeren in de lerende organisatie met het accent op inzet en ontwikkeling van talenten, leiderschap, flexibilisering en verjonging. Het traineeprogramma wordt voortgezet met een vernieuwde insteek. Samenwerking met andere organisaties hierin zal een extra elan geven aan een brede inzetbaarheid van de trainees. Diversiteit en inclusie staan hoog in het vaandel. We gaan voor een evenwichtig personeelsbestand, waarin iedereen welkom is. We besteden extra aandacht aan een gelijkwaardige verdeling man/vrouw en etniciteit en we geven een extra impuls aan de uitvoering van de Participatiewet.

Ook in 2020 wordt onverminderd ingezet op investeren in kwaliteit, met een maximale (flexibele) inzet van vakmanschap en talenten met behoud van rechtszekerheid. In 'het goede gesprek' met medewerkers wordt de verbinding gelegd tussen het organisatiebelang en de individuele belangen van de medewerker. We gaan voor de juiste mens, op de juiste plaats, op het juiste moment. De HR-instrumenten en strategische personeelsplanning zijn hierbij ondersteunend.

In 2020 gaan we werken aan een flexibele organisatie waarbij de verdeling van personeelslasten (AKP) geen factor van belang meer is, maar de maatschappelijke doelen die de provincie stelt, leidend zijn. Daartoe herschikken we capaciteit om nieuwe ambities te kunnen bemensen en gaan we de systematiek van de apparaatskosten Personeel (AKP) herijken.

Daarnaast worden in 2020 de voorbereidingen getroffen om vanaf 2021 te kunnen beschikken over een nieuw e-HRM-systeem. De ontwikkelingen binnen de organisatie vragen een andere vorm van ondersteuning vanuit HR en dit vraagt ook om een nieuw systeem. Ons huidige systeem is gericht op de juiste verwerking van het salaris, daar waar er juist meer behoefte is aan naast een juiste

salarisverwerking meer management en stuurinformatie over personeel, capaciteiten en kwaliteiten. De voorbereidingen van de aanbesteding zijn in gang gezet.

Om concreet stappen te kunnen zetten in de gewenste ontwikkeling van de dienstverlening hebben wij het project Bedrijfsvoering in Beweging opgestart. Met dit project stimuleren we samenwerking via een pragmatische aanpak, waarbij klantvragen proactief en integraal opgepakt worden.

Dit doen we door middel van integraal accounthouderschap. Op strategisch niveau worden nieuwe ontwikkelingen en vragen gesignaleerd. Dit resulteert in een strategische agenda. Vervolgens wordt met elkaar besproken welke expertise nodig is om een klantvraag kwalitatief te beantwoorden. Op basis van de vraag wordt een dynamisch serviceteam samengesteld, met daarin de gevraagde professionals. Eén van de teamleden pakt de rol van accounthouder op. Deze bewaakt de voortgang van het team en coacht de mensen om integraal te werken. Zo willen wij oude vertrouwde (sectorale) patronen doorbreken. Met deze manier van werken zijn wij reeds begonnen in de pilot inrichting Nationaal Programma Groningen (NPG)

Op het terrein van de informatievoorziening bepalen we aan de hand van de informatievisie (en het beschikbare budget) welke onderwerpen worden opgepakt en welke niet. De realisatie van de onderwerpen gebeurt met een 'agile/scrum'-aanpak die de onderlinge samenwerking binnen de organisatie maximaal faciliteert en waarmee in kleine stapjes het informatiesysteem wordt vormgegeven.

3.1.2. Transparant

Betere informatievoorziening

Maatschappelijke ontwikkelingen, zoals onze andere rol en positie vanwege de gemeentelijke herindeling, de Omgevingswet, digitalisering en sociale media, vragen van onze organisatie een andere manier van werken om maatschappelijke resultaten te boeken. We moeten inspelen op maatschappelijke vraagstukken en opgaven en deze integraal en in onderlinge samenhang oppakken. In de ontwikkeling die onze organisatie hierin doormaakt en het slagen daarvan is communicatie een belangrijk instrument. Om zowel intern als extern goed samen te kunnen werken wordt het steeds belangrijker relevante en juiste informatie en kennis en goede voorbeelden met elkaar te delen.

Open data

Betrouwbare en eerlijke informatie is essentieel om het goede gesprek te kunnen voeren, essentieel voor het maken van beleid en noodzakelijk om goed te kunnen sturen. Om hier aan bij te dragen willen wij eind 2020 een werkend, volledig, actueel en toegankelijk subsidieregister gepubliceerd hebben op onze provinciale website zodat wij continu bijdragen aan betrouwbare en eerlijke informatie. Daarnaast willen wij eind 2020 een werkende, volledige, actuele en toegankelijke aanbestedingskalender gepubliceerd hebben op onze provinciale website zodat wij bijdragen aan het stimuleren van de werkgelegenheid in de regio.

Wij zetten een volgende stap in het traject Datahuishouding op Orde (DOO), waarmee toegang en ontsluiting van gegevens op integraal niveau wordt gerealiseerd: D2i ('Demand to invoice'). De ontwikkelingen op het gebied van ICT gaan razendsnel. Steeds meer software komt beschikbaar als 'System as a Service' (SaaS) en steeds meer systemen en (delen) van data zitten daarmee in de cloud. Dat betekent bijvoorbeeld dat integrale toegang en beveiliging moet worden ingericht. D2i is een traject waarmee de governance op de dataproducten, het tot stand komen van informatieproducten (voortbrengingsproces) en de benodigde 'tooling' wordt ingericht in nauwe samenwerking met de verschillende afdelingen. In 2020 wordt dit traject afgerond. In feite willen we borgen dat we zoveel mogelijk data delen, maar alleen als de beheersing en beveiliging daarvan op orde is.

We gaan ervoor zorgen dat in kaart wordt gebracht welke data beschikbaar is in de organisatie en hoe deze data geautomatiseerd als open data beschikbaar kan worden gesteld.

Managementinformatie

Op dit moment wordt zwaar ingezet op organisatieontwikkeling, waarbij vanzelfsprekend de sturing en beheersing van de organisatie aan de orde komt en derhalve ook de inrichting en opzet van de P&C-cyclus en de managementinformatie die benodigd is om de P&C-cyclus goed te ondersteunen. We zijn gestart met een experiment management- en stuurinformatie waarin we graag snel trendmatige managementinformatie via dashboards ontsluiten. Ook willen we de koppeling realiseren tussen output en (indien mogelijk) outcome van de processen en beleidsindicatoren. En tot slot willen we aan

de processen ook inzet van personeel koppelen. Hiermee willen we de besturing en besluitvorming beter ondersteunen.

Transparantie en open data zijn onlosmakelijk verbonden met informatiebeveiliging en het beschermen van gegevens. Als provincie moeten wij voldoen aan de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). Diverse onderzoeken laten zien dat wij op dit gebied goede stappen hebben gezet. In 2019 hebben wij de sturing op privacybescherming en informatieveiligheid ingeregeld en zijn we gestart met het verhogen van de bewustwording op deze onderwerpen. Tevens zijn diverse trajecten doorlopen zoals het aanscherpen van de procedure meldplicht datalekken, het inrichten van het register van verwerkingsactiviteiten en het beschrijven van het kwaliteitsmanagementsysteem voor informatieveiligheid.

De onderzoeken hebben ook laten zien welke organisatorische en technische maatregelen nog gerealiseerd moeten worden om de gehele organisatie conform de AVG en de BIO te laten functioneren. In 2020 gaan wij planmatig verder met de onderzoeksaanbevelingen en gaan wij door met het uitvoeren van een bewustwordingsprogramma op het gebied van privacy en informatieveiligheid. Tevens wordt het kader voor informatieveiligheid in lijn gebracht op de eisen uit de BIO.

3.1.3. Duurzaam

Huisvesting

Onze ambitie is om in Groningen voorop te lopen in het realiseren van een circulaire, duurzame en innovatieve oplossing in onze gebouwen, het gebouwbeheer en de facilitaire dienstverlening.

Gasloos Provinciehuis

Aardgas en duurzaamheid: twee hot items in Nederland en zeker in Groningen. Het één willen we minder, het andere juist meer. Het doel van het project Gasloos Provinciehuis is zorgen dat er in het provinciehuis geen gebruik meer wordt gemaakt van fossiele brandstoffen in zijn algemeenheid en aardgas in het bijzonder. Dit gaan we doen door toepassing van diverse warmtepompen welke worden gevoed met groene, hernieuwbaar opgewekte elektriciteit. Hierdoor wordt onze huisvesting CO₂-neutraal!

Dit project is gestart in 2018 en de uitvoering vindt plaats in 2020.

Buitengevels (Gevelrenovatie+)

De renovatie van de buitenzijde van het provinciehuis is een vervolgtraject op Basisrenovatie+ (waarin de binnenzijde is aangepakt). We verbeteren de buitengevels en daken om het comfort (binnenklimaat) te verbeteren en het energieverbruik te verlagen. Doel is om het huidige energielabel C te verhogen naar minimaal label A. Het project is gestart in 2017, de uitvoering start in 2020 en loopt door tot halverwege 2021.

Inkoop en Subsidies

Het is van belang om het inkoop- en aanbestedingsbeleid actueel te houden aan vigerende wet- en regelgeving en daar waar dat noodzakelijk en/of wenselijk is aan te passen aan de politieke doelstellingen. In mei 2019 is een nieuw inkoopprotocol vastgesteld en in werking getreden. Hierop is gelijktijdig het inkoopbeleid op een aantal noodzakelijke onderdelen aangepast. Eind 2019 is dit protocol geëvalueerd en wordt het definitief opgenomen in een nieuw inkoopbeleid vanaf 2020. Verder zal 2020 in het teken staan van de verdere uitrol van contractmanagement.

We gaan het inkoopbeleid herzien met de doelen vanuit het nieuwe coalitieakkoord gekoppeld aan een uitvoeringsplan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen. Dit op basis van het, in januari 2019 ondertekende, manifest. We gaan het actieplan Manifest Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeverschap en Inkopen opstellen, waarmee bestuurlijke doelen via het inkoopbeleid concreet tot uitvoering wordt gebracht richting de markt. Middels het actieplan als uitvoeringsplan van het inkoopbeleid kan ook door de markt op structurele wijze worden bijgedragen aan het behalen van bestuurlijke doelstellingen.

3.1.4. Dienstverlening

We gaan een programma ontwikkelen om onze dienstverlening te verbeteren waarin de klant/mens centraal staat. Dat kunnen inwoners zijn maar ook ondernemers, stichtingen en dergelijke. We willen een toegankelijke, gemakkelijk benaderbare en betrouwbare overheid zijn. Concreet betekent dit schrijven in begrijpelijke taal, duidelijk en vindbaar zijn, de mens betrekken bij verbeterstappen, betrouwbare en veilige oplossingen bieden en gegevens en privacy van mensen beschermen. Het verbeteren van onze digitale dienstverlening maakt onderdeel uit van dit programma waarbij (nieuwe) wetgeving een leidende rol krijgt. Dergelijke acties moeten leiden tot meer kwaliteit en daarmee meer vertrouwen van inwoners en bedrijven in ons als decentrale overheid.

De dienstverlening gaat ook over de klant die ons fysiek bezoekt. De huidige tijd dwingt ons tot nadenken over de toegang van het provinciehuis en de beveiliging daarvan. Op dat vlak werken we in 2020 aan het 'gastvrij' beveiligen en de gastreis. De doelstelling van het project Gastvrij Beveiligen is het verhogen van het beveiligingsniveau van het provinciehuis (MK12 en SJ4) in balans met gastvrijheid en zal in 2020 de volgende beveiligingsmaatregelen (verder) doorvoeren:

- Gastreis (deels Gevelrenovatie+): Aanpassingen aan de hal, entree en ontvangstruimte. Dit is een ingrijpende verbouwing die ertoe leidt dat we beter in staat zijn bezoekers gastvrij te ontvangen, waarbij beveiligingsmaatregelen (waaronder zonering) zijn toegepast.
- Zonering: Betreft het opdelen van het provinciehuis in zones die publiek toegankelijk zijn en zones die alleen toegankelijk zijn voor geautoriseerde personen. Binnen het zoneringsplan is het nog steeds mogelijk gasten te ontmoeten, zonder dat de bezoeker hiervoor een barrière (toegangspoortje) door moet.
- Cameratoezicht: Het huidige cameraplan (momenteel met name gericht op toegangscontrole) wordt uitgebreid ten behoeve van beveiliging.
- Inbraakwering en -detectie: Uitbreiding van de huidige maatregelen om ongeoorloofde toegang tot het gebouw zo veel mogelijk tegen te gaan en (in geval van inbraak of poging daartoe) zo snel mogelijk te kunnen reageren om eventueel gevolgschade te beperken.

Het is daarbij onze ambitie om zowel ten aanzien van het beheer en onderhoud van de gebouwen als de facilitaire dienstverlening van de buitenlocaties (daar waar mogelijk) op hetzelfde niveau te brengen als die van het hoofdkantoor.

Digitale media

Onze werkzaamheden zijn steeds nadrukkelijker gericht op interactieve toepassingen voor publicaties op digitale media zoals websites en sociale media. Door digitale publicaties dynamischer (interactief en met bewegend beeldmateriaal) te maken en dit onder de aandacht te brengen wordt deze communicatievorm aantrekkelijker dan publicaties op papier.

Subsidies

Met de inzet van het Subsidieteam gaan we de dienstverlening voor zowel de externe als de interne klant zoals die nu is verder op orde brengen. Wat we doen, doen we goed. Halverwege 2020 willen we de werking van het Subsidieteam evalueren. Daarnaast willen we verder met het digitaliseren en automatiseren van het subsidieproces, onder meer om de aansluiting op een berichtenbox voor burgers en bedrijven mogelijk te maken. Verder willen we een plan uitwerken om de bereikbaarheid van het subsidieloket te vergroten.

3.2. Bedrijfsvoering overige aandachtspunten

3.2.1. Participatiewet en Quotumregeling

Participatiewet en Quotumregeling

Voor de komende periode ligt er nog een forse uitdaging voor het realiseren van de opgave Participatiewet en Quotumregeling. Mede daarom zoeken we naar nieuwe mogelijkheden en initiatieven om meer massa te maken, zonder daarbij de persoonlijke benadering te verliezen. Voorwaarde is dat de komende periode extra aandacht besteed gaat worden aan extra communicatie en het uitdragen van inclusie - het insluiten van kwetsbare groepen op basis van gelijkwaardige rechten en plichten.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de tot nu toe gerealiseerde en nog te realiseren extra participatieplekken (banenafsprakenbanen (bab)) volgens de banenafpraak (Participatiewet) en de

Quotumregeling. De peildatum is 16 september 2019. Dit overzicht is een momentopname, aangezien de oriëntatie, inventarisatie en werving op mogelijke participatieplekken een continu proces is.

Tabel 9. Jaarlijkse opgave banenafpraak en quotumregeling in banenafpraakbanen (bab) ¹⁾

Totale opgave banenafpraak provincie Groningen									
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Cumulatief	4	7	11	13	16	19	21	24	26
Gerealiseerde banen	4	7	11	14,77	18,07				
Quotumpercentages provincie Groningen									
				2018	2019	2020	2021	2022	2023
Indicatief percentage				1,93%	2,14%	2,36%	2,57%	2,78%	2,99%
Te realiseren banen				19,7	22,6	25,0	27,2	29,4	31,6

¹⁾ 1 bab is 0,71 fte (25,5 salarisuren per week).

De provincie Groningen heeft in 2019 (tot 16 september 2019) de oorspronkelijke opgave volgens de banenafpraak gerealiseerd, nl. 18,07 gecreëerde participatieplekken ten opzichte van de afgesproken 16 plekken. We liggen dit jaar redelijk op schema met de extra opgave (totaal 22,6 in 2019) die in 2018 door de invoering van de Quotumregeling is gesteld.

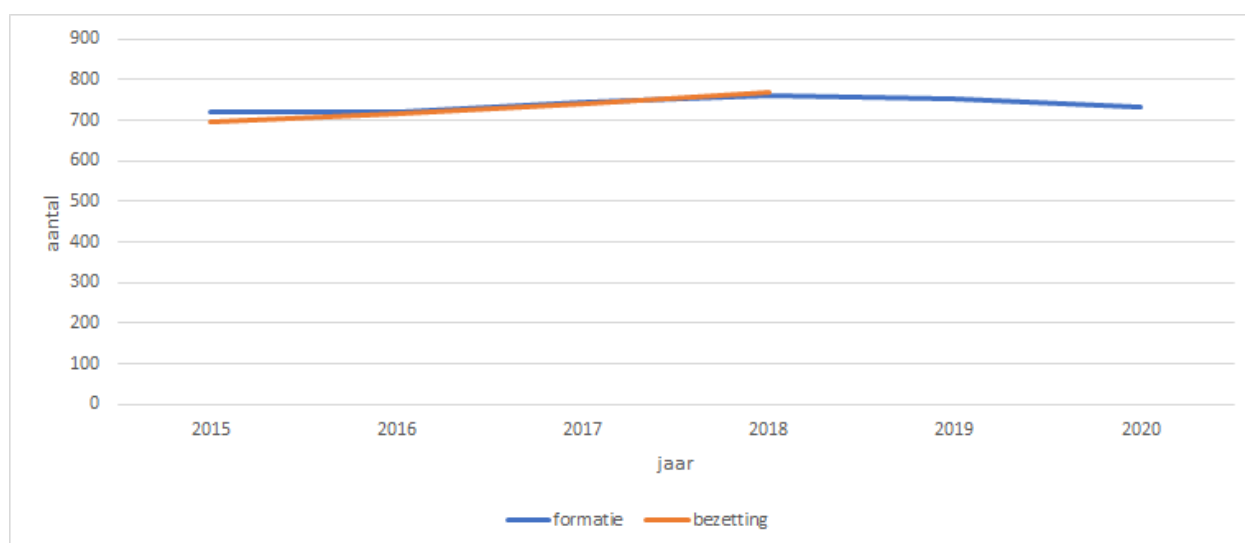
3.2.2. Cao

De huidige cao heeft een looptijd van 1 januari 2019 tot en met 31 december 2020. Deze cao staat in het teken van de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (Wnra), die op 1 januari 2020 van kracht wordt. Vanaf 1 januari 2020 is het Burgerlijk Wetboek en de Wet op de cao de basis om de arbeidsrelatie tussen de provinciale werkgever en de ambtenaar te regelen. Ambtenaren krijgen een tweezijdige arbeidsovereenkomst in plaats van een eenzijdige aanstelling. Wel blijft daarnaast de Ambtenarenwet van kracht waarin enkele bijzondere bepalingen zijn geregeld, zoals integriteitsvoorschriften. De cao regelt daarnaast nog twee grote onderwerpen: de invoering van een generiek functieboek voor alle provincies en de harmonisatie van toelagen en vergoedingen. De loonparagraaf van de cao kent de volgende salarisverhogingen: per 1 januari 2019 2,5%, per 1 juli 2019 1%, per 1 januari 2020 2% en per 1 juli 2020 1%.

3.2.3. Personele sterkte

In de onderstaande grafiek hebben wij over een periode van zes jaren op begrotingsbasis de personele omvang (formatie) van de provincie Groningen weergegeven. Tevens hebben wij ter vergelijking de daadwerkelijke bezetting hieraan toegevoegd (2019 en 2020 zijn nog niet bekend).

Grafiek 2. Personele omvang en bezetting

De formatie geeft het toegestane aantal fte (fulltime-equivalent) weer. Op basis van de formatie wordt de begroting vastgesteld. Ook tijdelijke formatie, bijvoorbeeld formatie gefinancierd ten laste van tijdelijke projecten en programma's is hierin opgenomen. Die tijdelijke formatie heeft een einddatum. De bezetting is de invulling van de formatie. De bezetting kan afwijken van de formatie omdat het efficiënter kan zijn om bijvoorbeeld een formatieplaats onderbezet en anderen overbezet te hebben. Er worden echter nooit meer middelen beschikbaar gesteld dan voor de toegestane formatie.

Drukken wij de personele omvang uit in middelen, dan ramen wij hiervoor in de Begroting 2020 € 66 miljoen. In de tabel hieronder hebben wij dit bedrag verdeeld over de organisatie en het bestuur.

Tabel 10. Personele formatie

Omschrijving	Formatieplaatsen per 1-1-2020	Begroting 2020
Bestuur:		
Commissaris van de Koning	1,00	212
Gedeputeerde Staten	6,00	957
Pensioenen/wachtgeldten oud-leden GS		347
subtotaal bestuur:	7,00	1.516
Ambtelijke organisatie:	724,36	64.490
Totaal	731,36	66.006

(bedragen x € 1.000)

3.2.4. Doelmatigheid/Doeltreffendheid

Jaarlijks toetsen wij de doelmatigheid en doeltreffendheid van een of meerdere beleidsprogramma's op basis van de verordening doelmatigheid en doeltreffendheid. Conform de verordening wordt in ieder geval elk beleidsprogramma eens in de acht jaar onderzocht, waarbij het onderzoek zich richt op specifieke onderwerpen uit de beleidsprogramma's.

Onlangs zijn wij gestart om in dit kader een onderzoek te verrichten naar de effectiviteit en efficiency van het regulier natuurbeheer (onderdeel van het programma Platteland en natuur - deelprogramma Natuur en landschap). Het streven is erop gericht dit onderzoek eind 2019 af te ronden. Begin 2020 zullen wij bepalen welk onderwerp in 2020 onderzocht zal gaan worden.

4. Lokale heffingen

4.1. Inleiding

De paragraaf lokale heffingen besteedt aandacht aan:

1. de gerealiseerde en geraamde inkomsten opcentenheffing motorrijtuigenbelasting (mrb) en leges;
2. het beleid ten aanzien van de lokale heffingen;
3. een aanduiding van de lokale lastendruk;
4. een overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen, waarin inzichtelijk wordt gemaakt hoe bij de berekening van tarieven van heffingen, die hoogstens kostendekkend mogen zijn, wordt bewerkstelligd dat de geraamde baten de ter zake geraamde lasten niet overschrijden, wat de beleidsuitgangspunten zijn die ten grondslag liggen aan deze berekeningen en hoe deze uitgangspunten bij de tariefstelling worden gehanteerd.

Er wordt geen aandacht besteed aan het kwijtscheldingsbeleid, aangezien dit verder niet van toepassing is op de provinciale belastingen en heffingen.

Tabel 11. Prognose inkomsten lokale heffingen

Omschrijving	2018*	2019	2020	2021	2022	2023
Opcenten mrb	55.952	56.518	57.777	58.818	59.929	61.045
Leges en andere heffingen	1.328	1.515	1.523	1.306	1.325	1.344
Totaal	57.280	58.033	59.300	60.124	61.254	62.389

* Realisatie 2018

(bedragen x € 1.000)

Bij wijziging van de opbrengsten van de opcentenheffing mrb spelen twee factoren een rol, namelijk:

- wijziging in de omvang en samenstelling van het voertuigenpark;
- jaarlijkse wijziging van tarieven op basis van indexatie of specifieke besluiten.

De legesopbrengsten kennen een wisselend verloop afhankelijk van de omvang van het verstrekte aantal vergunningen.

4.2. Beleid ten aanzien van lokale heffingen

Opcenten motorrijtuigenbelasting

Het Rijk stelt jaarlijks het maximale niveau van opcentenheffing vast. Vanaf 1 januari 2019 bedraagt het maximum 113,2 opcenten en per 1 januari 2020 verwachten we dat dit maximale tarief 115 opcenten gaat worden. De provincie dient zelf te bepalen in hoeverre zij de vrije capaciteit (het verschil tussen het wettelijke maximumtarief en het feitelijke provinciale opcentenniveau) wil benutten. In onze tariefstelling wordt rekening gehouden met een per 1 januari toe te passen inflatiecorrectie.

Leges en heffingen

In algemene zin worden door ons niet meer dan kostendekkende leges geheven. Binnen een (afzonderlijk onderdeel van) een legesverordening kan sprake zijn van specifieke beleidskeuzes en kruissubsidiëring. Deze aspecten worden hierna (in paragraaf 4.4) per afzonderlijke verordening uiteengezet.

4.3. Lokale lastendruk

Onder lokale lastendruk wordt verstaan hoe de lokale lastendruk zich verhoudt ten opzichte van de landelijke lastendruk. Hierbij is voornamelijk de hoogte van de opcentenheffing motorrijtuigenbelasting van toepassing. Zoals eerder vermeld, stelt het Rijk jaarlijks het maximale niveau van opcentenheffing vast. Wij verwachten dat voor 2020 het maximum opcententarief zal worden geïndexeerd tot 115 opcenten.

Op basis van de voordracht inzake het tarief 2020 zal het aantal opcenten per 1 januari 2020, conform de afspraak uit het Coalitieakkoord 2019-2023, stijgen met 1,4 (1,6%) tot 91,8 opcenten. Met dit tarief zal de provincie Groningen vanaf 1 januari 2020 waarschijnlijk een tweede plaats innemen op de ranglijst van duurste provincies van Nederland, na de provincie Drenthe.

De gemiddelde automobilist in onze provincie betaalt per 1 januari 2020 circa € 225 per jaar per voertuig aan provinciale opcenten. Dat bedrag stijgt licht ten opzichte van 2019 als gevolg van de toegepaste indexatie op het tarief.

Onderstaande tabel toont de ontwikkeling van het provinciale tarief ten opzichte van het landelijk gemiddelde tarief en het stijgingspercentage over de afgelopen jaren. De jaarlijkse stijging van het tarief mag groter zijn dan de jaarlijkse stijging van het toegestane maximum aantal opcenten, zolang het feitelijke tarief maar niet het toegestane maximumtarief overschrijdt. Het belastingtarief is in 2012 wettelijk gemaximeerd op 105,0. De jaarlijkse verhoging van dit maximumtarief wordt met ingang van 2013 bepaald door de tabelcorrectiefactor. Voor 2020 verwachten we een verhoging van 1,6% op basis van de cijfers van het CBS voor de berekening van de tabelcorrectiefactor. Voor de jaren vanaf 2021 veronderstellen we een gemiddelde stijging van 1,6% per jaar.

Tabel 12. Ontwikkeling opcenten motorrijtuigenbelasting in de jaren 2017 tot en met 2020

Omschrijving	2017	2018	2019	2020 ¹⁾
provincie Groningen	88,6	89,3	90,4	91,8
landelijk gemiddelde	80,5	80,6	81,4	82,8
provincie Groningen als % van landelijk gemiddelde	110,1	110,8	112,2	112,8
wettelijk maximum	110,0	111,9	113,2	115,0
provincie Groningen als % van wettelijk maximum	79,8	79,8	79,8	79,8

stijgingspercentages tarieven in %	2017	2018	2019	2020
provincie Groningen	-0,3	0,8	1,2	1,6
landelijk gemiddelde	0,2	0,2	0,2	1,7
wettelijk maximum	0,3	0,8	0,8	1,6

1) Voor wat betreft de prognose 2020 van het landelijk gemiddelde is aangesloten bij de uitkomsten van een dit voorjaar gehouden inventarisatie. De feitelijke tarieven per 1 januari 2020 kunnen daarvan afwijken.

De volgende tabel laat een prognose zien van de verwachte ontwikkeling van de belastingcapaciteit. De belastingcapaciteit is het bedrag dat als extra inkomsten kan worden gegenereerd als het maximum aantal opcenten op enig moment als tarief zou worden gehanteerd.

Tabel 13. Verwachte ontwikkeling belastingcapaciteit 2019-2023

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
aantal opcenten provincie	90,4	91,8	93,3	94,8	96,3
maximum aantal opcenten	113,2	115,0	116,9	118,7	120,6
vrije zoom (in aantallen opcenten)	22,8	23,2	23,6	23,9	24,3
opbrengst per opcent	625,2	629,4	630,4	632,2	633,9
mogelijke opbrengst inzet vrije zoom	14.257,8	14.612,0	14.850,8	15.125,5	15.420,4

(bedragen x € 1.000)

De ruimte om tegenvallers op te vangen is ongeveer € 14 tot 15 miljoen structureel per jaar. De vrije zoom stijgt jaarlijks met de indexatie.

4.4. Overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen

De transparantie omtrent de berekeningswijze voor de tarieven omvat in de eerste plaats een macroniveau (verordening in zijn geheel) en in de tweede plaats een microniveau (tarief of onderdeel van de verordening). Ten eerste moet de berekening van de kostendekkendheid van de tarieven inzichtelijk maken dat de totale geraamde baten van de verordening niet uitgaan boven de totale geraamde lasten van de verordening. In de toelichting van de achterliggende (beleids)keuzes bij deze berekening moet in ieder geval blijken hoe de kostendekkendheid tussen verschillende onderdelen wordt bereikt door gebruik te maken van kruissubsidiëring. Ook dient de mate van kostendekkendheid inzichtelijk te zijn binnen een onderdeel van de verordening. Wij hebben hierbij gebruik gemaakt van een tabel van de Commissie BBV voor de cijfermatige berekening van een heffing.

Legesverordening 1993 (Tarieventabel 2020)

De provincie heft voor diverse diensten leges en legt voor het gebruik van haar bezittingen precariobelasting op. In de wijziging van de Legesverordening 1993, Tarieventabel 2020 zijn de

belastbare feiten en de tarieven opgenomen. Op basis van artikel 225 van de Provinciewet mogen de tarieven op begrotingsbasis niet meer dan kostendekkend worden vastgesteld. De laatste vastgestelde aanpassing betreft de legestarieven per 1 januari 2019 (Statenbesluit van 14 november 2018, nr. 4.a, voordracht nr. 44/2018).

De legesverordening kent een aantal hoofdstukken:

- Hoofdstuk 1: Wegen en vaarwegen
- Hoofdstuk 2: Natuur en milieu
- Hoofdstuk 3: (Grond)water
- Hoofdstuk 4: Ontgrondingen
- Hoofdstuk 5: Wabo (waarbij bouwleges de grootste categorie is)
- Hoofdstuk 6: Diversen

Hoofdstuk 1: Wegen en vaarwegen

Omschrijving kosten en opbrengsten	2018*	2019	2020
Kosten taakveld(en)	-26.700	-35.000	-31.000
Overhead	-17.300	-25.000	-20.200
Btw			
Totale kosten	-44.000	-60.000	-51.200
Totale opbrengsten	35.900	59.500	41.400
Dekking	82%	99%	81%

* Realisatie 2018

(bedragen in euro's)

De kostendekkendheid van de leges Wegen en vaarwegen bedroeg in de Begroting 2019 nog 99% en is in de Rekening 2018 uitgekomen op 82%. De kostendekkendheid is gebaseerd op de verwachte opbrengsten afgezet tegen de geraamde personele inzet. Aangezien we voor 2020 een iets lagere opbrengst verwachten daalt het dekkingspercentage op begrotingsbasis.

Hoofdstuk 2: Natuur

Omschrijving kosten en opbrengsten	2018*	2019	2020
Kosten taakveld(en)	-347.100	-450.200	-455.000
Overhead	-187.000	-288.200	-291.200
Btw			
Totale kosten	-534.100	-738.400	-746.200
Totale opbrengsten	306.300	299.000	311.100
Dekking	57%	40%	42%

* Realisatie 2018

(bedragen in euro's)

De legesinkomsten voor Natuurbeschermingswetvergunningen zijn onvoldoende om de inzet te bekostigen, ondanks dat de leges vanaf 2017 stapsgewijs zijn verhoogd naar € 2.000 in 2019. De kostendekkendheid neemt iets toe in 2020. Wij zullen de effecten van de voorgestelde tariefswijzigingen blijven monitoren.

Hoofdstuk 3: (Grond)water

Omschrijving kosten en opbrengsten	2018*	2019	2020
Kosten taakveld(en)	-25.100	p.m.	p.m.
Overhead	-15.200	p.m.	p.m.
Btw			
Totale kosten	40.300	p.m.	p.m.
Totale opbrengsten	0	0	0
Dekking	0%	n.v.t.	n.v.t.

* Realisatie 2018

(bedragen in euro's)

De laatste jaren zijn alleen vergunningen verstrekt voor aanvragen voor bodemenergiesystemen. Hiervoor worden in het kader van duurzaamheid geen leges geheven, zodat de geraamde opbrengsten nihil zijn. De apparaatskosten inclusief overhead zijn eveneens nihil. De in de Rekening 2018 nog toegerekende (personele) kosten maken in werkelijkheid deel uit van de toegerekende kosten van de afzonderlijke verordening op het instellen en invorderen van de grondwaterheffing.

Hoofdstuk 4: Ontgrondingen

Omschrijving kosten en opbrengsten	2018*	2019	2020
Kosten taakveld(en)	-29.400	-45.500	-47.000
Overhead	-38.300	-29.000	-30.000
Btw			
Totale kosten	-67.700	-74.500	-77.000
Totale opbrengsten	63.200	50.100	51.100
Dekking	93%	67%	66%

* Realisatie 2018

(bedragen in euro's)

De geraamde legesinkomsten voor ontgrondingen zijn in 2017 verhoogd tot jaarlijks € 50.100 als gevolg van een verhoging van de legesbedragen en worden vervolgens jaarlijks geïndexeerd. De (hoge) legesinkomsten voor 2018 hadden een incidenteel karakter. Om die reden is de raming van de inkomsten voor de Begroting 2020 gebaseerd op het normaal verwachte verloop van de inkomsten. Op begrotingsbasis komt het dekkingspercentage dan uit op 66%.

Hoofdstuk 5: Wabo-leges totaal (bouwleges en overig)

Omschrijving kosten en opbrengsten	2018*	2019	2020
Kosten taakveld(en)	-724.000	-719.000	-708.000
Overhead	p.m.	p.m.	p.m.
Btw	-45.000	-42.000	-34.000
Totale kosten	-769.000	-761.000	-742.000
Totale opbrengsten	612.000	738.000	742.000
Netto opbrengsten	-157.000	-23.000	0
Toevoeging(-)/onttrekking(+) voorziening	157.000	23.000	0
Opbrengst per saldo	769.000	761.000	742.000
Dekking	100%	100%	100%

* Realisatie 2018

(bedragen in euro's)

Er is sprake van kruissubsidiëring binnen het onderdeel bouwleges waarbij de kosten voor het verstrekken van een vergunning met een lagere bouwsom worden gesubsidieerd met opbrengsten welke worden verkregen bij de vergunningsverlening bij hoge bouwsommen. De kosten voor het in behandeling nemen van een aanvraag zijn namelijk niet direct gerelateerd aan de hoogte van de bouwsom. Zonder kruissubsidiëring zouden onaanvaardbaar hoge leges voor aanvragen met een lage bouwsom ontstaan welke maatschappelijk niet gewenst zijn.

In 2020 worden de directe kosten voor advertenties en welstand en inhuur van deskundigen ingeschat op afgerond € 195.000. De personele kosten van zowel provincie Groningen als Omgevingsdienst Groningen (ODG) worden ingeschat op € 512.000. De opbrengst aan leges in 2020 wordt ingeschat op ca. € 742.000. Dit is op basis van opbrengsten uit voorgaande jaren. Daarmee zijn op begrotingsbasis de opbrengsten gelijk aan de gemaakte kosten.

De resultaten uit de heffing van Wabo-leges worden met een egaliseringsreserve verrekend. Tekorten en overschotten worden tussen de jaren verevend. Op begrotingsbasis is dit nu niet van toepassing.

Hoofdstuk 6: Diversen

In dit hoofdstuk is voorzien in de mogelijkheid leges te heffen voor een aanvraag waarin de eerdere hoofdstukken niet voorzien (vangnetbepaling). De geraamde kosten en opbrengsten zijn beide nihil.

Verordening op het instellen en invorderen van de grondwaterheffing

In de Verordening op het instellen en invorderen van de grondwaterheffing is het tarief per 1 januari 2013 verhoogd tot 1,68 eurocent per kubieke meter onttrokken grondwater (zie besluit van Provinciale Staten van 12 december 2012, nummer B.1, [voordracht nr. 36/2012](#)).

De volgende beleidskeuzes liggen ten grondslag aan de heffingen:

- De tariefstelling is meerjarig op basis van kostendeckendheid bepaald.
- Gerealiseerde afwijkingen worden toegevoegd of onttrokken aan de voorziening grondwaterheffing.

Omschrijving kosten en opbrengsten	2018*	2019	2020
Kosten taakveld(en)	-174.600	-296.000	-310.600
Toevoeging(-)/onttrekking(+) voorziening grondwaterheffing	200	30.400	2.000
Overhead	-62.100	-94.400	-51.400
Totale kosten	-336.500	-360.000	-360.000
Totale opbrengsten	336.500	360.000	360.000
Dekking	100%	100%	100%

* Realisatie 2018

(bedragen in euro's)

Met een beperkte omvang van de onttrekkingen aan de voorziening grondwaterheffing in 2020 worden de geraamde kosten goedge maakt door de geraamde te realiseren legesopbrengsten.

Heffingsverordening ontgrondingen Groningen 2003

Met ingang van 1 augustus 2003 is de Heffingsverordening ontgrondingen Groningen 2003 van kracht geworden. Deze is voor het laatst gewijzigd op 26 september 2007 ([voordracht nr. 15/2007](#)). De heffing is gewijzigd in die zin dat (deel)heffingen voor de bekostiging van planning en onderzoek en van compenserende maatregelen met ingang van 2007 vervallen en dat een nieuwe heffing wordt ingevoerd voor de bekostiging van onderzoek naar het verband tussen een ontgraving en schade aan onroerende zaken en naar de bepaling van de omvang van de schade.

Omschrijving kosten en opbrengsten	2018*	2019	2020
Kosten taakveld(en)	-8.900	-38.600	-47.500
Toevoeging(-)/onttrekking(+) voorziening	157.600	43.600	52.500
Onderzoekskosten	-5.700	-15.000	-15.000
Totale kosten	142.900	-10.000	-10.000
Totale opbrengsten	-142.900	10.000	10.000
Dekking	100%	100%	100%

* Realisatie 2018

(bedragen in euro's)

Met de geraamde onttrekking uit de voorziening ontgrondingen wordt bij een geraamde legesopbrengst van € 10.000 een kostendekkendheid van 100% gerealiseerd.

Kade- en Havengeldreglement Groningen

De haven- en kadegelden zijn gebaseerd op het Kade- en Havengeldreglement Groningen. Deze zijn voor het laatst gewijzigd bij besluit van Provinciale Staten van 5 juli 2006 ([voordracht nr. 8/2006](#)). Per 1 januari 2014 is de hoofdvaarweg Lemmer-Delfzijl overgedragen naar het Rijk. Daarom zijn er sindsdien geen inkomsten voor Kade- en havengelden meer. We zullen daarom het Kade- en havengeldreglement in 2019 definitief intrekken.

Nazorgheffing gesloten stortplaatsen en baggerspeciedepots

In onze voordracht tot wijziging van de Verordening op de heffing en invordering van de nazorgheffing gesloten stortplaatsen provincie Groningen is het tarief voor niet-bedrijfsgebonden stortplaatsen genoemd in artikel 7 van deze verordening vastgesteld voor het jaar 2018. Ook is de nazorgheffing voor baggerspeciedepots in dezelfde voordracht opnieuw vastgesteld. Dit besluit is op 19 december 2018 onder nummer 4.b ([voordracht nr. 48/2018](#)) door Provinciale Staten vastgesteld.

De volgende beleidskeuzes liggen ten grondslag aan de heffingen:

- De kosten voor de nazorg worden betaald uit het nazorgfonds. Momenteel is sprake van een overschot in beide fondsen. Wij hebben besloten de nazorgheffing op nul te zetten.
- In het geval dat de fondsen leeg raken zal de nazorgheffing opnieuw worden ingesteld om de op dat moment benodigde dekking voor de kosten van de nazorg op te vangen.

Omschrijving kosten en opbrengsten	2018*	2019	2020
Kosten taakveld(en)	-394.100	-363.000	-345.000
Rentebaten nazorgfonds gesloten stortplaatsen	74.000	405.000	405.000
Netto kosten taakveld, exclusief heffingen	-320.100	42.000	60.000
Totale opbrengsten	0	0	0
Dekkingspercentage	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Kosten taakveld(en)	-2.100	-8.100	-4.100
Rentebaten nazorgfonds baggerspeciedepots	500	4.000	0
Netto kosten taakveld, exclusief heffingen	-1.600	-4.100	-4.100
Totale opbrengsten	0	0	0
Dekkingspercentage	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

* Realisatie 2018

(bedragen in euro's)

Liggeldverordening Oude Eemskanaal

Wij hebben uw Staten met onze [voordracht 18/2009](#) van 16 juni 2009 een nieuwe Liggeldverordening doen toekomen voor het Oude Eemskanaal te Delfzijl. Dit is een passantenhaven, waarvan sinds 1987 de tarieven niet zijn verhoogd. Daarom zijn de tarieven laag in vergelijking met de rest van Nederland. Met [voordracht nr. 18/2009](#) hebben wij u voorgesteld dit te repareren door geleidelijk, over een periode van zes jaar, de liggelden ieder half jaar met € 0,05 te verhogen. Sinds 1 juli 2016 is dit tarief uitgekomen op € 0,60 per strekkende meter per dag (nog steeds een relatief laag tarief in vergelijking met de rest van de passantenhavens in Nederland). Hiervoor is bewust gekozen om de concurrentie met Motorbootvereniging Abel Tasman niet aan te gaan en omdat er geen extra voorzieningen zijn in de vorm van douches, elektra en internet.

De volgende beleidskeuzes liggen ten grondslag aan de heffingen:

- Als tegenprestatie voor het innen van de havengelden en de verkoop van de munten vindt kwijting plaats van de jaarlijks verschuldigde vergoeding gebruik provinciaal terrein.

Omschrijving kosten en opbrengsten	2018*	2019	2020
Kosten taakveld(en)	0	0	0
Inningskosten via kwijting gebruik provinciaal terrein	-72.500	-72.500	-72.500
Totale kosten	-72.500	-72.500	-72.500
Totale opbrengsten	18.700	20.000	20.000
Dekking	26%	28%	28%

* Realisatie 2018

(bedragen in euro's)

Vergeleken met de jaarlijks geraamde opbrengst van € 20.000 is de opbrengst in de Rekening 2018 wat achtergebleven en uitgekomen op € 18.700. Hierdoor is het toch al lage geraamde kostendekkingspercentage van 28% op begrotingsbasis iets afgenomen tot in werkelijkheid 26% in 2018. De mogelijkheden om een hogere mate van kostendekkendheid te realiseren lijken, gelet op de beperkte opbrengst aan liggelden in de passantenhaven, beperkt. De kosten van kwijting voor gebruik van het provinciaal terrein zijn overigens fictief en bepaald op basis van een marktconforme huurprijs per m². Nader onderzoek zal moeten uitwijzen of een hogere mate van kostendekkendheid tot de mogelijkheden behoort.

5. Onderhoud kapitaalgoederen

5.1. Wegen en kanalen

5.1.1. Onderhoud kapitaalgoederen wegen en vaarwegen

De provincie is momenteel (augustus 2019) wegbeheerder van circa 506 km weg, 213 km fietspad, vaarwegbeheerder van 94 km vaarwegen en nautisch beheerder van het 800 ha grote Oldambtmeer. Daaronder valt ook het beheer en onderhoud van de daarbij behorende objecten zoals bruggen, viaducten, tunnels, sluizen, verkeersregelininstallaties, beplanting, bedieningsgebouwen en steunpunten. Informatie over de objecten wordt getoond op www.provinciegroningen.nl/objecten.

5.1.2. Beleidskader onderhoud wegen en vaarwegen

Er wordt gewerkt met een Meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur dat een looptijd heeft van vier jaar. Daarin is vastgelegd op welke wijze het beheer en onderhoud van de wegen en vaarwegen in deze vierjarige periode plaatsvindt. Het beheer wordt uitgevoerd op basis van inspecties, metingen en beheerprogramma's. Op basis van actuele meerjarenonderhoudsplannen wordt voor een periode van vier jaar het benodigde budget bepaald. Mede op basis van het onderzoek van de Noordelijke Rekenkamer zijn er bij de Voorjaarsnota 2016 voorstellen gedaan om het budget voor beheer en onderhoud te verhogen. Hiermee is extra budget beschikbaar om de huidige onderhoudsachterstand in de komende jaren stapsgewijs weg te werken en te laten voldoen aan de landelijke richtlijnen (bijvoorbeeld CROW). Wij hebben hierbij in lijn met artikel 6.6 van de Notitie Materiële activa van de Commissie BBV er niet voor gekozen om in één keer een voorziening te vormen. De extra middelen zijn meerjarig beschikbaar gesteld voor de uitvoering van het Meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud.

Het huidige meerjarenprogramma loopt van 2017 tot en met 2020. Het onderhoudsbudget is erop gericht om de kwaliteit gedurende de programmaperiode 2017-2020 (korte termijn) aan alle geldende normen te laten voldoen. De CROW-richtlijnen, IPO-richtlijnen en CUR-aanbevelingen worden toegepast en gevolgd. Voor de conditiemeting van de bouw- en installatiedelen wordt de NEN 2767-4 toegepast. Voor de conditiemeting van de wegen wordt de landelijk gehanteerde meetmethodiek ('meetauto') toegepast en verwerkt in de planning. Op de langere termijn zal de technische levensduur worden gehaald. Informatie over het Meerjarenprogramma 2017-2020 wordt getoond op www.provinciegroningen.nl/objecten/mjp.

5.1.3. Financiële gevolgen onderhoud wegen en vaarwegen

De vervangingsinvesteringen voor kunstwerken worden opgenomen in het provinciale MIT 2020-2030. De middelen voor beheer en onderhoud zijn opgenomen in het Meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur 2017-2020. Het betreft de volgende productgroepen:

- 2101 t.b.v. onderhoud en beheer van wegen en fietspaden;
- 2102 t.b.v. verkeersmanagement;
- 2201 t.b.v. onderhoud en beheer van vaarwegen;
- 2202 t.b.v. kunstwerken provinciale vaarwegen.

Tabel 14. Begrote lasten per jaar

	2019	2020	2021	2022	2023
Wegen					
2101 Wegen en fietspaden	13.181	9.446	10.490	10.681	10.886
2102 Verkeersmanagement	1.041	1.057	1.074	1.092	1.110
Waterwegen					
2201 Onderhoud en beheer vaarwegen	553	400	-1.235	-1.227	-1.218
2202 Kunstwerken vaarwegen	1.694	1.728	1.763	1.799	1.835

bedragen x € 1.000

NB. In bovenstaande cijfers hebben wij alleen de directe onderhoudsbudgetten meegenomen. De aan deze onderdelen toe te rekenen apparaatskosten en afschrijvingen hebben wij hier buiten beschouwing gelaten. Voor een totaalbeeld van de lasten inclusief apparaatskosten en rentekosten verwijzen wij naar het programma 4. Bereikbaarheid in deel 2 van deze begroting.

De reconstructie en verbetering van bestaande infrastructuur en de vervanging van kunstwerken vindt plaats in het kader van het provinciale MIT. De middelen hiervoor zijn opgenomen in de volgende productgroepen:

- 2100 t.b.v. (re)constructie van wegen en fietspaden;
 - 2200 t.b.v. (re)constructie waterwegen.
- Veelal wordt een bijdrage geleverd vanuit het budget voor onderhoud.

5.2. Huisvesting

5.2.1. Onderhoud kapitaalgoederen huisvesting

De provincie heeft het provinciehuis en buitenlocaties (Oostersluis, Nieuwe Pekela, Hoogeweg, Overschild en Blauwestad) in beheer.

5.2.2. Beleidskader onderhoud huisvesting

Met het realiseren van de renovatie van het provinciehuis is in 2014 een nieuw meerjarenonderhoudsplan (MJOP) opgesteld voor de periode 2014 tot en met 2033. Op dit moment wordt gewerkt aan een nieuw herijkt MJOP. Dit herijkt MJOP zal het oude MJOP uit 2014 vervangen. In de begroting van 2021 zal dit nieuwe MJOP worden verwerkt. Het nieuwe MJOP zal een geactualiseerd beeld geven van het groot onderhoud over een periode van 20 jaar.

Provinciehuis

Het jaarlijks onderhoud is nodig om de bedrijfszekerheid van het gebouw en de installaties te waarborgen, de veiligheid te kunnen garanderen en de gebouwen en terreinen in stand te houden. Dit onderhoud wordt uitgevoerd om onder andere te voldoen aan de wet- en regelgeving. Het onderhoud omvat met name aanpassingen en vervangingen aan leidingen en sanitair, gevel en zonwering, vloeren en wanden, verwarming, koeling, liften en brandbeveiliging.

5.2.3. Financiële gevolgen onderhoud huisvesting

In onderstaande tabel zijn de begrote onderhoudskosten voor de periode 2020 tot en met 2023 opgenomen. In het jaar 2020 staan met name de projecten Gevelrenovatie en Gasloos Provinciehuis begroot (naast overige investeringen). De bedragen voor het groot onderhoud zijn nog gebaseerd op het MJOP uit 2014. Van achterstallig onderhoud is geen sprake.

Tabel 15. Meerjarenonderhoudsplan

Investerings (x€1.000)	2020	2021	2022	2023
Gasloos Provinciehuis	2.528			
Gevelrenovatie				
- bouwkundig	5.455			
- technische installaties	1.502			
- inrichting	6.957			
Investerings (MJOP)				
- bouwkundig	33	243	14	
- technische installaties	484	287	14	4
- inrichting	440	325	238	1.523
	857	855	266	1.527
Lasten	2020	2021	2022	2023
Buitengewoon onderhoud	163	163	163	163

bedragen x € 1.000

Naar verwachting wordt in het jaar 2020 voor € 857.000 aan vernieuwingen worden uitgevoerd. Deze investeringen worden geactiveerd en afgeschreven in vijf verschillende termijnen (5, 10, 15, 25 en 40 jaar). Naast de investeringen komt een klein gedeelte van het MJOP terecht in de exploitatiekosten (deze zijn niet geactiveerd, maximaal € 162.950 per jaar).

Daarnaast hebben wij het voornemen om in 2020 de buitengevels te laten renoveren en upgraden. De investeringen hiervoor bedragen gezamenlijk € 7,9 miljoen. Ten slotte investeren wij in de jaren 2019 en 2020 in het project Gasloos Provinciehuis voor in totaal € 2,6 miljoen.

6. Grondbeleid

6.1. Inleiding

Deze paragraaf grondbeleid geeft een integrale visie op het gevoerde provinciaal grondbeleid, in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's en projecten die zijn opgenomen in de begroting. Tevens worden de resultaten van de grondexploitaties gegeven en een onderbouwing van de geraamde winstneming. Tot slot volgen de beleidsuitgangspunten over de reserves voor grondzaken in relatie tot de risico's van grondzaken.

De Nota Grondbeleid 'Goed Doorgrond', die op 25 september 2013 ([voordracht nr. 40/2013](#)) is vastgesteld, beoogt een duidelijk kader te scheppen voor het grondbeleid van de provincie Groningen. Aan de hand van deze nota hebben wij ons grondbeleid ten uitvoer gebracht en verder vormgegeven. Periodiek bezien wij de noodzaak voor herziening van de Nota Grondbeleid. Hierover hebben wij u in uw vergadering van 27 mei 2019 per brief geïnformeerd. Samengevat constateren wij dat de nota Grondbeleid op dit moment nog actueel is. Dit neemt niet weg dat op termijn wel een belangrijke wijziging zich zal voordoen, namelijk de Omgevingswet die naar verwachting per 2021 van kracht zal worden. Alsdan zullen we beoordelen of aanpassing van de Nota Grondbeleid noodzakelijk is.

6.2. Doelstellingen producten

6.2.1. Wegen en kanalen

Wij beschikken over de kennis en kunde om de aan- en verkopen te verrichten ten behoeve van de realisering van infrastructurele werken. Het gaat om het gehele pakket, van aankoopstrategieplan, aankooptekening, gesprekken, taxaties, koopovereenkomsten tot aan een gerechtelijke onteigeningsprocedure. Conform de Nota Grondbeleid vindt de verwerving hoofdzakelijk plaats op basis van een volledige schadeloosstelling op basis van de Onteigeningswet. Eerst wordt getracht minnelijk tot een vergelijk te komen. In het geval dit niet lukt binnen de termijn van een half jaar zal een onteigeningsprocedure worden gestart. Bezit van de gronden is essentieel om te kunnen starten met de uitvoering van een werk. Naast deze reguliere verwerving werkt het cluster tevens aan vrijwillige trajecten voorafgaand aan de definitieve besluitvorming en/of voorafgaand aan de start van de verwerving van de benodigde stroken. Met de omgeving wordt gekeken naar bredere oplossingen, waarbij bijvoorbeeld instrumenten als anticiperende grondverwerving en kavelruil worden ingezet. Naast de verwerving voor projecten worden voor het gehele provinciale apparaat, voor alle afdelingen, aan- en verkopen verricht en gronden beheerd.

6.2.2. Natuurbeleid

In het kader van het natuurbeleid worden gronden voor de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) verworven. Deze gronden worden vervolgens ingericht voor de gewenste natuur waarna deze wordt beheerd door een beheerder (particulier of organisatie). De verwerving vindt in beginsel plaats op basis van vrijwilligheid waarbij wij afhankelijk zijn van de mogelijkheden die zich in een jaar voordoen op de lokale grondmarkt.

In uitzonderingsgevallen waar het goed uitlegbaar is, gaan we onteigening echter niet uit de weg. Voor de realisatie van het natuurnetwerk is het van belang om over voldoende ruilgronden te beschikken voor de inliggende agrariërs. De aankoopkosten van de ruilgronden worden gedekt uit het investeringskrediet verwerven natuur van € 35 miljoen. Het verwerven van de ruilgronden voorloopt succesvol waardoor grote kavelruilen met agrariërs in het natuurnetwerk mogelijk zijn geworden. Het verwervingsproces wordt voor ons uitgevoerd door Prolander die door ons hiervoor is gemandateerd. In het Handelingskader Grond zijn hiervoor de spelregels opgenomen.

6.2.3. Blauwestad

Doel van dit project is om een kwaliteitsimpuls te geven aan het deel van de provincie Groningen gelegen rond het Oldambtmeer en daarmee de sociaal-economische situatie in dit gebied te verbeteren.

Kavelverkoop vindt plaats vanuit het projectbureau Blauwestad gevestigd in Het Havenkwartier in Blauwestad. Restgronden die niet meer nodig zijn voor het project Blauwestad, worden tegen marktconforme prijzen door de provincie verkocht.

Met ingang van 2016 zijn de verslaggevingsvoorschriften van het BBV gewijzigd. Eén van de wijzigingen betreft de looptijd van de grondexploitatie. Iedere grondexploitatie wordt gelimiteerd tot

een looptijd van maximaal tien jaar, omdat een langere periode vanuit beheersmatig perspectief als te risicovol wordt gezien. Deze tien jaar dient te worden gehanteerd als richttermijn, die voortschrijdend moet worden gezien en waar gemotiveerd van kan worden afgeweken. Op basis van aanwezige zekerheden (onder andere aanwezigheid van ontwikkelovereenkomsten) omtrent de verwachte verkopen hanteren wij een looptijd van twintig jaar. Onze doorrekening begin 2019 is onafhankelijk getoetst en gevalideerd. Deze validatie geeft aan dat de gehanteerde termijn van twintig jaar acceptabel is. Dit is overigens conform dezelfde systematiek als voorgaande jaren. Ook in de toekomst is het noodzakelijk dat de grondexploitatie elk jaar opnieuw wordt vastgesteld door de Staten inclusief de looptijd hiervan.

6.3. Resultaten grondexploitaties en winstneming

Op basis van een looptijd van 20 jaar hebben wij de Grondexploitatie (GREX) Blauwestad begin 2019 opnieuw doorgerekend. Op basis van die waardering hebben wij de voorziening kunnen verlagen met € 2,046 miljoen waardoor de hoogte van de voorziening ultimo 2018 € 31,8 miljoen bedraagt. Het BBV hanteert als uitgangspunt dat de grondexploitatie tenminste jaarlijks wordt herzien. Deze herziening zal jaarlijkse gevolgen hebben voor de hoogte van de voorziening. De toekomstige opbrengsten hebben een positief effect op het resultaat van de grondexploitatie, waardoor de voorziening naar verwachting neerwaarts kan worden bijgesteld.

6.4. Reserves, voorzieningen en risico's

De wijzigingen van de BBV-verslaggevingsregels - met name het terugbrengen van de looptijd van 35 jaar naar 20 jaar - heeft ertoe geleid dat wij de eerste 20 jaar te maken zullen krijgen met 'voorfinanciering', die in de periode daarna wordt terugverdiend. De voorfinanciering kent een omvang van € 31,8 miljoen. Hiervoor hebben we een voorziening getroffen. Deze voorziening wordt gewaardeerd op de zogenaamde netto contante waarde. Nominaal gaat het om een bedrag van € 47,3 miljoen.

7. Verbonden partijen

Verbonden partijen zijn (conform het BBV) privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties, waarin de provincie zowel een bestuurlijk als financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: een zetel in het bestuur of het hebben van stemrecht. Met een financieel belang wordt bedoeld dat middelen ter beschikking zijn gesteld die verloren gaan in geval van faillissement van de verbonden partij. Ook is sprake van een financieel belang als financiële problemen bij een verbonden partij op de provincie kunnen worden verhaald.

Visie

In 2016 is een [Nota Verbonden partijen \(2016/68\)](#) opgesteld die door uw Staten is vastgesteld. Deze nota is de basis voor de sturing en control van verbonden partijen in het algemeen en helpt bij het verhelderen van de afwegingen die wij maken bij het aangaan, volgen en beëindigen van deelnemingen in het bijzonder. Wij vatten visie en beleid zoals vastgelegd in de nota als volgt samen. De nota is een richtinggevend document met algemene uitgangspunten en beleidsregels voor:

- Beleidsmatige afwegingen bij het oprichten van en deelname aan een verbonden partij;
- Sturing en control op verbonden partijen;
- Beëindiging van de deelname aan, opheffing van of vervreemding van een verbonden partij.

In de nota is vastgesteld dat periodiek, dat wil zeggen elke collegeperiode, een evaluatie van de verbonden partijen zal plaatsvinden. In 2017 is deze [evaluatie](#) voor de eerste keer uitgevoerd en middels een voordracht aan uw Staten ([54/2017](#)) aangeboden. De evaluatie heeft geleid tot een aantal conclusies en aanbevelingen die ten uitvoer zullen worden gebracht.

Met amendement [A44](#) hebben uw Staten de opdracht gegeven om voor de gemeenschappelijke regelingen een risicoanalyse uit te voeren en een risicoprofiel te bepalen en op basis daarvan een helder en beknopt informatie- en toezichtsarrangement op te stellen per verbonden partij. In 2018 zijn deze risicoanalyses gefaseerd uitgevoerd, te beginnen met het [Samenwerkingsverband Noord-Nederland](#), [Groningen Seaports](#) en daarna [Waddenfonds](#), [Omgevingsdienst Groningen](#), [Prolander](#) en [OV-bureau Groningen Drenthe](#).

In de volgende paragrafen worden de provinciale verbonden partijen gegroepeerd per rechtsvorm weergegeven. De verbonden partijen voeren een beleid uit dat de provincie ook (gedeeltelijk) zelf had kunnen uitvoeren of er is vanuit andere, ook beleidsmatige overwegingen, door Provinciale Staten indertijd besloten deel te nemen aan de verbonden partij.

Gemeenschappelijke regelingen	Deelprogramma
7.1.1. Groningen Seaports 7.1.2. Prolander 7.1.3. Waddenfonds 7.1.4. OV-bureau Groningen Drenthe 7.1.5. Omgevingsdienst Groningen 7.1.6. Samenwerkingsverband Noord-Nederland 7.1.7. Noordelijke Rekenkamer	5.1. Economie en werkgelegenheid 3.1. Natuur en landschap 3.1. Natuur en landschap 4.2. Openbaar vervoer 2.1. Milieu 7.3. Bestuurlijke samenwerking en toezicht 7.1. Provinciale Staten
Vennootschappen en coöperaties	Deelprogramma
7.2.1. Blauwestad B.V. 7.2.2. Vennootschappen voortkomend uit splitsing voormalige holding Essent en verkoop productie- en leveringsbedrijf: 7.2.2.1. Enexis N.V. 7.2.2.2. Publiek Belang Elektriciteitsproductie (PBE) B.V. 7.2.2.3. Verkoop Vennootschap B.V. 7.2.2.4. Cross Border Leases B.V. 7.2.2.5. Vordering op Enexis B.V. 7.2.2.6. Claim Staat Vennootschap Amsterdam B.V. 7.2.3. Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland. 7.2.4. Investeringsfonds Groningen B.V. 7.2.5. Groningen Airport Eelde N.V. 7.2.6. Waterbedrijf Groningen B.V. 7.2.7. Bank Nederlandse Gemeenten N.V.	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling 8.2. Algemene dekkingsmiddelen 5.1. Economie en werkgelegenheid 5.1. Economie en werkgelegenheid 5.1. Economie en werkgelegenheid 1.2. Waterbeheer 8.2. Algemene dekkingsmiddelen

Stichtingen en verenigingen	Deelprogramma
7.3.1. Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging	3.1. Natuur en landschap
7.3.2. Interprovinciaal Overleg (IPO)	7.3. Bestuurlijke samenwerking en toezicht
7.3.3. Fonds Nieuwe Doen Groningen	2.2. Energie en klimaat

7.1. Gemeenschappelijke regelingen

7.1.1. Groningen Seaports (GSP)

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling		
Vestigingsplaats:	Delfzijl		
Doelstelling:	De gemeenschappelijke regeling Havenschap Groningen Seaports (GR GSP) fungeert als enig aandeelhouder van Groningen Seaports N.V. (GSP NV). Deze heeft het juridisch eigendom van de gronden en is verantwoordelijk voor de nautische taken (waaronder het havenmeesterschap). De uitvoering van de nautische taken is via een dienstverleningsovereenkomst overgedragen aan GSP NV. Het stimuleren van werkgelegenheid en duurzaamheid van de bedrijvigheid zijn de belangrijkste publieke doelen van de participanten van de GR GSP. In de aandeelhoudersstrategie zijn voor beide onderdelen concrete doelstellingen opgenomen, namelijk een gemiddelde groei van werkgelegenheid van 2% per jaar en 40% CO ₂ -reductie tussen 2015 en 2030.		
Ontwikkelingen:	Uw Staten hebben in 2018 bij de behandeling van de risicoanalyse van de GR GSP (brief d.d. 25 september 2018) besloten om tot uittreding van Statenleden uit het AB over te gaan. Dit proces is ingezet, maar dient in overleg met de betrokken gemeenten Het Hogeland en Delfzijl plaats te vinden.		
Financieel belang:	Risico's die vanaf de verzelfstandigingsdatum (14 juni 2013) door GSP NV worden aangegaan zijn volledig voor rekening van GSP NV en komen niet bij de GR GSP te liggen. Begin 2016 zijn de financieringsafspraken herzien waardoor de GR GSP nu voor 100% garant staat voor de financiering (de borgstelling is gemaximeerd tot € 268 miljoen). Met een belang van 60% in de GR GSP staat de provincie voor een bedrag van maximaal € 160,8 miljoen borg. Daarnaast blijft de GR GSP borg staan voor de bijstortingsverplichting van het derivaat (CSA).		
Bestuurlijk belang:	De provincie Groningen heeft samen met de gemeenten Delfzijl en Het Hogeland zitting in het Algemeen Bestuur (AB) en het Dagelijks Bestuur (DB) van de GR GSP. De provincie Groningen is voorzitter van zowel het AB als het DB.		
Mogelijke risico's:	De GR GSP zal nog geruime tijd borg moeten staan voor de betaling van de rente over en aflossing van door GSP NV aan te trekken externe financiering (met een maximum voor de provincie van 60% van € 268 miljoen) en voor de betaling van de rente over enkele derivatencontracten die door GSP eerder zijn afgesloten. In het EY-rapport met betrekking tot de tussentijdse herijking 2018 van de risico's is aangegeven dat de kans van optreden van eventuele risico's voor de GR-deelnemers nagenoeg nihil is.		
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018:	Begroting 1-1-2020:	Begroting 31-12-2020:
- Eigen vermogen	€ 219,9 miljoen	€ 219,9 miljoen	€ 219,9 miljoen
- Vreemd vermogen	€ 2,8 miljoen	€ 3,1 miljoen	€ 3,3 miljoen
- Solvabiliteit	99%	99%	99%
- Resultaat		€ 0	€ 0
Provinciale bijdrage 2020:	€ 0	Programma: Economie Deelprogramma: Economie en werkgelegenheid	

7.1.2. Prolander

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling		
Vestigingsplaats:	Assen		
Doelstelling:	Prolander is de uitvoeringsorganisatie voor het landelijk gebied van de provincies Drenthe en Groningen en staat voor de opgave om voor de komende jaren het Natuurnetwerk Nederland (NNN) in de beide provincies te realiseren.		
Ontwikkelingen:	-		
Financieel belang:	Provincie Groningen circa 1/3 deel en de provincie Drenthe circa 2/3.		
Bestuurlijk belang:	De provincies Groningen en Drenthe vormen samen het bestuur van de Prolander. Namens het college nemen twee leden zitting in het bestuur.		
Mogelijke risico's:	Indien zich risico's voordoen die niet binnen de financiële mogelijkheden van Prolander kunnen worden opgelost, dan zal aan de deelnemers een extra bijdrage worden gevraagd. Het beschikbare weerstandsvermogen ultimo 2018 bedraagt € 560.769.		
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018:	Begroting 1-1-2020:	Begroting 31-12-2020:
- Eigen vermogen	€ 0,89 miljoen	€ 0,80 miljoen	€ 0,74 miljoen
- Vreemd vermogen	€ 6,25 miljoen	€ 5,78 miljoen	€ 5,78 miljoen
- Solvabiliteit	12%	12%	11%
- Resultaat	€ 323.897	€ 0	€ 17.000
Provinciale bijdrage 2020:	€ 2.768.500 Programma: Platteland en natuur Deelprogramma: Natuur en landschap		

7.1.3. Waddenfonds

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling waaraan de provincies Fryslân, Groningen en Noord-Holland deelnemen. Bij de gemeenschappelijke regeling is ingesteld het openbaar lichaam Waddenfonds.
Vestigingsplaats:	Leeuwarden
Doelstelling:	Het behartigen van de belangen van de deelnemende provincies met betrekking tot het beheer van het Waddenfonds en de besteding van middelen ten laste van dit fonds. Het gaat om de volgende taken: • het beheer van het Waddenfonds; • het vaststellen van enig wettelijk voorschrift als bedoeld in artikel 4:23, eerste lid Awb; • het verstrekken van subsidies ten laste van het Waddenfonds; • het op privaatrechtelijke titel besteden van middelen ten laste van het Waddenfonds; de voorbereiding van het door Provinciale Staten vast te stellen Uitvoerskader Waddenfonds;
Ontwikkelingen:	-
Financieel belang:	De uitvoerings- en beheerskosten die rechtstreeks voortvloeien uit de regeling komen ten laste van het Waddenfonds.
Bestuurlijk belang:	De organen van het openbaar lichaam Waddenfonds zijn: het Algemeen Bestuur (AB), het Dagelijks Bestuur (DB), de voorzitter, de commissies. Het voorzitterschap rouleert om de vier jaar tussen de deelnemende provincies. De voorzitter wordt benoemd door en uit het midden van het AB. Het DB bestaat uit de voorzitter en twee andere leden, door en uit het AB aan te wijzen, zodanig dat vanuit elke deelnemende provincie de gedeputeerde die het Waddenfonds in portefeuille heeft wordt aangewezen. Het AB bestaat uit negen leden; Provinciale Staten van de deelnemende provincie wijzen elk drie leden aan, waaronder in ieder geval de gedeputeerde Waddenfonds. Het AB kan adviescommissies instellen om specifieke zaken te onderzoeken

	en hierover te adviseren aan het AB. In dat verband is ingesteld de adviescommissie kwaliteitstoetsing Waddenfonds.	
Mogelijke risico's:	-	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018:	Begroting 2020:
- Eigen vermogen	€ 112,4 miljoen	Niet beschikbaar
- Vreemd vermogen	€ 71 miljoen	Niet beschikbaar
- Solvabiliteit	61%	Niet beschikbaar
- Resultaat	€ 19,1 miljoen	
Provinciale bijdrage 2020:	€ 0	Programma: Platteland en natuur Deelprogramma: Natuur en landschap

7.1.4. OV-bureau Groningen Drenthe

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling		
Vestigingsplaats:	Assen		
Doelstelling:	Het OV-bureau, een initiatief van de provincies Groningen en Drenthe en de gemeente Groningen, is verantwoordelijk voor het openbaar vervoer per bus in Groningen en Drenthe. Het OV-bureau stuurt de vervoerders aan en geeft het stads- en streekvervoer vorm. Het OV-bureau is verantwoordelijk voor het beheer van de concessies, toekomstige aanbestedingen en, samen met de partners, de ontwikkeling van het openbaar vervoer.		
Ontwikkelingen:	In 2018 heeft het OV-bureau de nieuwe concessie aanbesteed en gegund aan Qbuzz. De nieuwe concessie start in december 2019.		
Financieel belang:	De bijdrage van de provincie Groningen aan het OV-bureau bedroeg in 2018 € 39,9 miljoen op een totale begroting van het OV-bureau van € 120,1 miljoen. De overige baten betreffen de bijdragen van de provincie Drenthe en gemeente Groningen en de reizigersopbrengsten.		
Bestuurlijk belang:	Naast de busconcessies welke door het OV-bureau worden beheerd, is de provincie verantwoordelijk voor het openbaar vervoer op de regionale spoorlijnen. Daarenboven is de provincie systeemverantwoordelijk voor het openbaar vervoer in de provincie Groningen. De provincie Groningen heeft samen met de provincie Drenthe en de gemeente Groningen zitting in het Algemeen Bestuur en het Dagelijks Bestuur van het OV-bureau. Besluiten worden genomen bij meerderheid van stemmen, behoudens een aantal zaken betreffende de begroting en de concessie welke bij unanimititeit genomen worden. De provincie Groningen is voorzitter van het Algemeen Bestuur en het Dagelijks Bestuur.		
Mogelijke risico's:	Op 9 april 2019 heeft het Algemeen Bestuur de notitie Risicomanagement en weerstandsvermogen 2018-2022 vastgesteld. Het OV-bureau streeft naar een weerstandscapaciteit van minimaal € 4,75 miljoen om risico's financieel te kunnen ondervangen. Na vaststelling van de jaarrekening 2018 bedraagt de weerstandscapaciteit € 13,6 miljoen.		
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018:	Begroting 1-1-2020:	Begroting 31-12-2020:
- Eigen vermogen	€ 17,8 miljoen	€ 15,9 miljoen	€ 13,3 miljoen
- Vreemd vermogen	€ 3,8 miljoen	€ 3,0 miljoen	€ 2,8 miljoen
- Solvabiliteit	83%	84%	83%
- Resultaat	€ 0,4 miljoen	-/- € 0,9 miljoen (2019)	€ 1,2 miljoen (2020)
Provinciale bijdrage 2020:	€ 41,5 miljoen	Programma: Bereikbaarheid Deelprogramma: Openbaar vervoer	

7.1.5. Omgevingsdienst Groningen (ODG)

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling		
Vestigingsplaats:	Veendam		
Doelstelling:	De Omgevingsdienst Groningen (ODG) verzorgt de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving op het gebied van milieu, bouwen en wonen in opdracht van de gemeenten in de provincie Groningen en de provincie Groningen zelf, met als doel de kwaliteit van de uitvoering van deze taken te verbeteren.		
Ontwikkelingen:	De ODG wordt sinds de oprichting in 2013 gefinancierd op basis van ingebrachte formatie. In 2018 heeft het Algemeen Bestuur de wens uitgesproken om per 1 januari 2021 over te gaan naar een nieuw sturing- en financieringsmodel, waarbij de deelnemersbijdrage in relatie staat tot het VTH-beleid en de inzet van de ODG.		
Financieel belang:	Jaarlijks ontvangt de ODG van de deelnemers bijdragen die middels dienstverleningsovereenkomsten worden verstrekt. De provinciale bijdrage in de structurele kosten wordt voorlopig geraamd op € 5,2 miljoen. Dit bedrag zal jaarlijks worden geïndexeerd met de loon- en prijsstijgingen.		
Bestuurlijk belang:	De provincie Groningen neemt samen met alle deelnemers (gemeenten in de provincie Groningen) zitting in het Algemeen Bestuur (AB). Tevens heeft de provincie zitting in het Dagelijks Bestuur (DB). De provincie Groningen levert de voorzitter van zowel het DB als het AB. Deze functie wordt ingevuld door een lid van het college.		
Mogelijke risico's:	Indien zich risico's voordoen die niet binnen de financiële mogelijkheden van de ODG kunnen worden opgelost is men aangewezen op extra bijdragen van de deelnemers. Voor de provincie Groningen komt dit neer op circa 34%. Het beschikbare weerstandsvermogen ultimo 2018 bedraagt € 705.000 en is voldoende ter dekking van de geïdentificeerde risico's.		
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018:	Begroting 1-1-2020:	Begroting 31-12-2020:
- Eigen vermogen	€ 2,9 miljoen	€ 0,6 miljoen	€ 0,6 miljoen
- Vreemd vermogen	€ 2,6 miljoen	€ 3,0 miljoen	€ 3,0 miljoen
- Solvabiliteit	53%	18%	17%
- Resultaat	€ 1,1 miljoen	€ 0	€ 0
Provinciale bijdrage 2020:	€ 5.946.200 Programma: Milieu en Energie Deelprogramma: Milieu		

7.1.6. Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats:	Groningen
Doelstelling:	Dit is een gemeenschappelijke regeling waaraan de provincies Fryslân, Groningen en Drenthe deelnemen. Vanaf 1 januari 2019 is de GR SNN gewijzigd en is de kerntaak van de GR SNN teruggebracht naar het uitvoeren van (Europese) subsidieprogramma's en regelingen.
Ontwikkelingen:	-
Financieel belang:	De drie deelnemende provincies betalen elk een derde van de uitvoeringskosten SNN-algemeen.
Bestuurlijk belang:	De organen van het samenwerkingsverband zijn het Algemeen Bestuur, het Dagelijks Bestuur en de voorzitter. Het voorzitterschap rouleert tussen de deelnemende provincies; vanaf 1 juli 2019 bekleedt de provincie Fryslân in de persoon van de commissaris van de Koning het voorzitterschap. Met ingang van 1 januari 2019 is de gewijzigde GR SNN in werking getreden. In deze gewijzigde GR participeren leden

	van Provinciale Staten niet langer in het Algemeen Bestuur (AB). Het AB wordt nu gevormd door gedeputeerden en CdK's.		
Mogelijke risico's:	Indien zich risico's voordoen die niet binnen de financiële mogelijkheden van SNN kunnen worden opgelost, dan zal aan de deelnemers een extra bijdrage worden gevraagd. Het beschikbare weerstandsvermogen ultimo 2018 bedraagt € 3,9 miljoen.		
Financiële kengetallen: - Eigen vermogen - Vreemd vermogen - Solvabiliteit - Resultaat	Jaarrekening 2018: € 3,9 miljoen € 241,1 miljoen 2%	Begroting 1-1-2020: € 4,6 miljoen € 149,1 miljoen 3%	Begroting 31-12-2020: € 4,8 miljoen € 117,7 miljoen 4%
Provinciale bijdrage 2020: (uitvoeringskosten)	€ 704.847	Programma: Openbaar bestuur Deelprogramma: Bestuurlijke samenwerking en toezicht	

7.1.7. Noordelijke Rekenkamer (NRK)

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling		
Vestigingsplaats:	Assen		
Doelstelling:	Om de controlerende rol van Provinciale Staten te ondersteunen is een rekenkamer(functie) bij de provincies in de Provinciewet verplicht gesteld. In Groningen is gekozen om een onafhankelijke rekenkamer met de drie noordelijke provincies op te zetten. De Noordelijke Rekenkamer houdt zich bezig met het onderzoek naar de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het gevoerde bestuur. Op 10 november 2004 is door de Staten besloten tot het instellen van de gemeenschappelijke regeling en de benoeming van de collegeleden. De Noordelijke Rekenkamer is sinds deze datum operationeel.		
Ontwikkelingen:	-		
Financieel belang:	De drie noordelijke provincies dragen ieder voor een derde bij in de kosten van de Noordelijke Rekenkamer.		
Bestuurlijk belang:	De collegeleden worden op basis van hun verschillende deskundigheden benoemd door de drie noordelijke Staten. Tevens is gekozen voor het instellen van een Raad van Advies, bestaande uit drie Statenleden per provincie. De Raad van Advies heeft tot taak suggesties aan te dragen aan de Noordelijke Rekenkamer voor te verrichten onderzoek. De Rekenkamer hoeft, door haar onafhankelijke positie, de suggesties van de Programmaraad niet over te nemen. Verder geeft de Raad van Advies gevraagd en ongevraagd advies aan de Noordelijke Rekenkamer over de uitvoering van haar taak en bevordert ze een gecoördineerde besluitvorming van de drie Provinciale Staten.		
Mogelijke risico's	-		
Financiële kengetallen: - Eigen vermogen - Vreemd vermogen - Solvabiliteit - Resultaat	Jaarrekening 2018: -/- € 7.236 € 209.906 -/- 3,6% -/- € 120.833	Begroting 1-1-2020: € 41.385 € 786.315 5% € 0	Begroting 31-12-2020: € 41.385 € 786.315 5% € 0
Provinciale bijdrage 2020:	€ 284.000	Programma: Openbaar bestuur Deelprogramma: Provinciale Staten	

7.2. Vennootschappen en coöperaties

7.2.1. Blauwestad

Rechtsvorm:	Besloten vennootschap
Vestigingsplaats:	Groningen
Doelstelling:	Blauwe Stad B.V. is opgericht om een aantal taken in het project Blauwestad uit te voeren. Die taken waren met name de coördinatie tussen het provinciebestuur en de besturen van de voormalige drie Blauwestad-gemeenten en de coördinatie tussen publieke en private partijen (ten behoeve van de woningbouwontwikkeling) in het project. Inmiddels zijn de drie gemeenten samengevoegd tot de gemeente Oldambt en is de samenwerking met de private partijen beëindigd. Het grondareaal ten behoeve van de woningbouwontwikkeling is na het eindigen van de publiek-private samenwerking (weer) geheel in handen van de provincie. Blauwe Stad B.V. speelt in de (woningbouw)-ontwikkeling geen coördinerende of andere rol meer, in feite is zij een 'slapende bv'.
Ontwikkelingen:	-
Financieel belang:	De provincie Groningen is houder van 40% van de aandelen; de gemeente van 60%. De directie van de vennootschap bestaat op dit moment uit één directeur. Voor (eventueel) nodige financiering van de vennootschap put de provincie uit de voorfinanciering Blauwestad.
Bestuurlijk belang:	In de AVA wordt bij meerderheid van stemmen beslist: daarin heeft de provincie een minderheidspositie. Hetzelfde geldt voor de raad van commissarissen: twee leden worden benoemd op voordracht van ons college, drie leden op voordracht van B en W. Ook daar wordt bij meerderheid beslist.
Mogelijke risico's:	Ten behoeve van haar oorspronkelijke doelstelling en/of afwikkeling van daaruit (nog te) ontstane verplichtingen/rechten of anderszins is de vennootschap thans niet actief. Feitelijk gaat het om een 'lege bv', waarin alleen het gestorte aandelenkapitaal actief is. De vennootschap kan (op termijn) worden ontbonden/geliquideerd, na een gezamenlijk besluit daartoe van de aandeelhouders. Het 'Evaluatierapport verbonden partijen' d.d. 27 november 2017 bevat de conclusie en aanbeveling om de vennootschap te ontbinden, welke aanbeveling uw Staten hebben overgenomen. In 2018 zijn ter voorbereiding van de liquidatie en ontbinding van de vennootschap diverse activa overgedragen. Het is de bedoeling dat de ontbinding en liquidatie in 2019 of 2020 wordt geëffectueerd.
Financiële kengetallen: - Eigen vermogen - Vreemd vermogen - Solvabiliteit - Resultaat	€ 18.000 N.v.t. N.v.t. Nihil
Provinciale bijdrage 2020:	€ 0 Programma: Ruimte en water Deelprogramma: Ruimtelijke ontwikkeling

7.2.2. De vennootschappen voortkomend uit de splitsing van de voormalige holding Essent en de verkoop van haar productie- en leveringsbedrijf

De daadwerkelijke, notariële 'closing' van de verkooptransactie van Essent en RWE, waarbij de volledige eigendom van het productie- en leveringsbedrijf van Essent is overgegaan naar RWE, heeft plaatsgevonden op 30 september 2009. De ex-aandeelhouders van Essent zijn daarbij directe aandeelhouders geworden van drie niet verkochte bedrijfsonderdelen van de voormalige holding Essent, in concreto het netwerkbedrijf (Enexis), het milieubedrijf (Attero) en het EPZ-belang (PBE). Enkele specifieke belangen en risico's in verband met de 'closing' van de verkooptransactie van Essent en RWE zijn bij de genoemde datum ondergebracht in vier zogenaamde 'special purpose'-vennootschappen (SPV's), die sindsdien zijn belast met de behartiging van die belangen en risico's. Ook van deze vennootschappen zijn de ex-aandeelhouders van Essent bij de genoemde closingdatum de directe aandeelhouders geworden. In elk van de, in totaal zeven, hiervoor genoemde nieuwe vennootschappen heeft de provincie Groningen sindsdien een direct aandelenbelang van circa 6% en is zij tevens vertegenwoordigd in de betreffende aandeelhouderscommissie. In de afgelopen jaren hebben wij ons belang in Attero en EPZ vervreemd.

In de aandeelhoudersvergadering van 11 april 2019 van de SPV's hebben de aandeelhouders besloten en het bestuur de opdracht gegeven tot maximale vereenvoudiging van de vennootschapsstructuur waarbij per SPV wordt beoordeeld of ontbinding mogelijk is of als alternatief een fusie met een andere SPV tot de mogelijkheden behoort.

7.2.2.1. Enexis Holding N.V.

Rechtsvorm:	Naamloze vennootschap	
Vestigingsplaats:	Rosmalen	
Doelstelling:	Onder Enexis Holding N.V. hangen een aantal vennootschappen waarin verschillende activiteiten zijn ondergebracht. Hiervan is Enexis Netbeheer de grootste en beheert het gas- en elektriciteitsnetwerk in Noord-, Oost-, en Zuid-Nederland voor ongeveer 2,7 miljoen huishoudens, bedrijven en overheden. De belangrijkste taak van een netbeheerder is het aanleggen en onderhouden van het energienetwerk in Nederland. Bovendien zorgt een netbeheerder voor het transport van energie. De vennootschap heeft ten doel het realiseren van een duurzame energievoorziening door 'state of the art'-dienstverlening en netwerken en door regie te nemen in innovatieve oplossingen. Dit om de energietransitie te versnellen en excellent netbeheer uit te voeren. Deze doelen worden gerealiseerd op basis van de volgende strategieën: • Netten en dienstverlening tijdig gereed voor de veranderingen in de energiewereld; • Betrouwbare energievoorziening; • Excellente dienstverlening: hoge klanttevredenheid en verlaging kosten; • Samen met lokale partners Nederlandse klimaatdoelen realiseren; • Innovatieve, schaalbare oplossingen om de energietransitie te versnellen.	
Ontwikkelingen:	Enexis bereidt zich actief voor op haar rol en bijdrage in de uitvoering van de doelstellingen uit het Klimaatakkoord.	
Financieel belang:	6,57%	
Bestuurlijk belang:	Provincie Groningen is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en in de Aandeelhouderscommissie.	
Mogelijke risico's:	Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalbreng.	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018: - Eigen vermogen € 4.024 miljoen - Vreemd vermogen € 3.691 miljoen - Solvabiliteit 52% - Resultaat € 319 miljoen	Begroting 2020: Niet beschikbaar Niet beschikbaar Niet beschikbaar Niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2020:	€ 0	Programma: Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering Deelprogramma: Algemene dekkingsmiddelen

7.2.2.2. PBE (Publiek Belang Elektriciteitsproductie)

Rechtsvorm:	Besloten vennootschap
Vestigingsplaats:	's-Hertogenbosch
Doelstelling:	Vanwege de voorlopige uitkomst van een juridische procedure ter zake is in september 2009 besloten tot een afsplitsing van het 50%-belang van Essent in het Zeeuwse elektriciteitsproductiebedrijf EPZ. Na onderbrenging van dat belang in de daartoe opgerichte, afzonderlijke houdstermaatschappij EPZ, is deze overgedragen aan de voormalige aandeelhouders van Essent. In 2011 is overeenstemming bereikt over een minnelijke oplossing van het geschil dat heeft geleid tot de genoemde juridische procedure, waarna het EPZ-belang alsnog is geleverd aan RWE. PBE heeft sinds 2011 nog taken bij de afwikkeling uit de verkoop EPZ. Daarnaast zijn er verplichtingen aangegaan in het kader van het Convenant Borging Publiek Belang Kerncentrale Borssele 2009.
Ontwikkelingen:	Het streven is de vennootschap in 2019/2020 te ontbinden of te laten fuseren met één van de andere vennootschappen die bij de verkoop van Essent zijn opgericht.
Financieel belang:	Circa 6%.
Bestuurlijk belang:	Provincie Groningen is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en in de Aandeelhouderscommissie.
Mogelijke risico's:	Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalinbreng.
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018: Begroting 2020:
- Eigen vermogen	€ 1,6 miljoen Niet beschikbaar
- Vreemd vermogen	€ 0,02 miljoen Niet beschikbaar
- Solvabiliteit	99% Niet beschikbaar
- Resultaat	-/- € 15.300 Niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2020:	€ 0 Programma: Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering Deelprogramma: Algemene dekkingsmiddelen

7.2.2.3. Verkoop Vennootschap

Rechtsvorm:	Besloten vennootschap
Vestigingsplaats:	's-Hertogenbosch
Doelstelling:	De SPV Verkoop Vennootschap is onder andere belast met het beheer van en de afwikkeling van mogelijke claims op het gevormde risicofonds van € 800 miljoen (General Escrow Fonds), dat vanuit de betreffende verkoopopbrengst is gevormd ter dekking van eventuele aansprakelijkheden van de verkopende aandeelhouders in verband met de vervreemding van het productie- en leveringsbedrijf van Essent.
Ontwikkelingen:	Het streven is de vennootschap in 2019/2020 te ontbinden of te laten fuseren met één van de andere vennootschappen die bij de verkoop van Essent zijn opgericht.
Financieel belang:	Circa 6%.
Bestuurlijk belang:	Provincie Groningen is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en in de Aandeelhouderscommissie.
Mogelijke risico's:	Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalinbreng.
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018: Begroting 2020:
- Eigen vermogen	€ 112.116 Niet beschikbaar
- Vreemd vermogen	€ 30.170 Niet beschikbaar
- Solvabiliteit	79% Niet beschikbaar
- Resultaat	-/- € 38.818 Niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2020:	€ 0 Programma: Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering Deelprogramma: Algemene dekkingsmiddelen

7.2.2.4. CBL (Cross Border Leases) Vennootschap

Rechtsvorm:	Besloten vennootschap															
Vestigingsplaats:	's-Hertogenbosch															
Doelstelling:	De SPV CBL Vennootschap is belast met het beheer van en de afwikkeling van mogelijke claims op het gevormde escrowfonds, dat is gevormd ter dekking van eventuele aansprakelijkheden van de verkopende aandeelhouders in verband met de eerder door Essent afgesloten cross border leases op centrales en netten en de kosten van een mogelijke vrijwillige beëindiging van de thans nog resterende leases.															
Ontwikkelingen:	Het streven is de vennootschap in 2019/2020 te ontbinden of te laten fuseren met één van de andere vennootschappen die bij de verkoop van Essent zijn opgericht.															
Financieel belang:	Circa 6%.															
Bestuurlijk belang:	Provincie Groningen is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en in de Aandeelhouderscommissie.															
Mogelijke risico's:	Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalinbreng.															
Financiële kengetallen:	<table><tr><td></td><td>Jaarrekening 2018:</td><td>Begroting 2020:</td></tr><tr><td>- Eigen vermogen</td><td>€ 146.779</td><td>Niet beschikbaar</td></tr><tr><td>- Vreemd vermogen</td><td>€ 16.517</td><td>Niet beschikbaar</td></tr><tr><td>- Solvabiliteit</td><td>90%</td><td>Niet beschikbaar</td></tr><tr><td>- Resultaat</td><td>-/- € 18.881</td><td>Niet beschikbaar</td></tr></table>		Jaarrekening 2018:	Begroting 2020:	- Eigen vermogen	€ 146.779	Niet beschikbaar	- Vreemd vermogen	€ 16.517	Niet beschikbaar	- Solvabiliteit	90%	Niet beschikbaar	- Resultaat	-/- € 18.881	Niet beschikbaar
	Jaarrekening 2018:	Begroting 2020:														
- Eigen vermogen	€ 146.779	Niet beschikbaar														
- Vreemd vermogen	€ 16.517	Niet beschikbaar														
- Solvabiliteit	90%	Niet beschikbaar														
- Resultaat	-/- € 18.881	Niet beschikbaar														
Provinciale bijdrage 2020:	€ 0 Programma: Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering Deelprogramma: Algemene dekkingsmiddelen															

7.2.2.5. Vordering op Enexis (VoE)

Rechtsvorm:	Besloten vennootschap	
Vestigingsplaats:	's-Hertogenbosch	
Doelstelling:	De SPV Vordering op Enexis is belast met de uitvoering van alle taken die verband houden met het beheer van de aan de aandeelhouders overgedragen bruglening, die eerder door de holding Essent was verstrekt aan haar voormalig netwerkbedrijf. Op dit moment resteert alleen nog de lening van de vierde tranche van totaal € 350 miljoen.	
Ontwikkelingen:	In 2019 wordt de laatste tranche afgelost. Daarna zal de vennootschap worden ontbonden.	
Financieel belang:	6,57%	
Bestuurlijk belang:	Provincie Groningen is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en in de Aandeelhouderscommissie.	
Mogelijke risico's:	Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalinbreng.	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018:	Begroting 2020:
- Eigen vermogen	-/- € 2.290	Niet beschikbaar
- Vreemd vermogen	€ 356 miljoen	Niet beschikbaar
- Solvabiliteit	0%	Niet beschikbaar
- Resultaat	-/- € 11.462	Niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2020:	€ 0	Programma: Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering Deelprogramma: Algemene dekkingsmiddelen

7.2.2.6. Claim Staat Vennootschap Amsterdam (CSV)

Rechtsvorm:	Besloten vennootschap	
Vestigingsplaats:	's-Hertogenbosch	
Doelstelling:	De CSV Amsterdam B.V. is verantwoordelijk voor het vervolg van de lopende juridische procedure tegen de Staat, die eerder door Essent was opgestart in verband met de van rijkswege opgelegde verplichting tot afsplitsing van haar netwerkbedrijf en de daardoor door Essent geleden schade. Volgens de Hoge Raad is de zogenoemde Splitsingswet niet in strijd met het recht van de Europese Unie, in het bijzonder met het vrij verkeer van kapitaal en de vrijheid van vestiging. Eerder oordeelde het hof dat dit wel het geval was en stelde daarmee energieondernemingen Essent, Eneco en Delta in het gelijk in hun procedure tegen de Staat hierover. Met deze uitspraak van de Hoge Raad zijn de vorderingen van Essent op de Staat definitief afgewezen. In het kader van de verkoop van Attero aan Waterland hebben de verkopende aandeelhouders een aantal garanties en vrijwaringen gegeven aan Waterland. Het merendeel van deze garanties en vrijwaringen is door de Verkopende Aandeelhouders overgedragen aan CSV Amsterdam. Een deel van de verkoopopbrengst is ter verzekering van betaling van eventuele schadeclaims op een escrow-rekening aangehouden. CSV Amsterdam en Waterland zijn niet zonder meer gerechtigd tot het in escrow gestorte bedrag. Op dit moment blijft het bedrag van de escrow nog onder de notaris en maakt geen deel uit van de balans van CSV Amsterdam.	
Ontwikkelingen:	Het streven is de vennootschap in 2019/2020 te ontbinden of te laten fuseren met één van de andere vennootschappen die bij de verkoop van Essent zijn opgericht.	
Financieel belang:	Circa 6%	
Bestuurlijk belang:	Provincie Groningen is vertegenwoordigd in de algemene vergadering van aandeelhouders en in de aandeelhouderscommissie.	
Mogelijke risico's:	Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalinbreng.	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018:	Begroting 2020:
- Eigen vermogen	€ 745.990	Niet beschikbaar
- Vreemd vermogen	€ 44.765	Niet beschikbaar
- Solvabiliteit	94%	Niet beschikbaar
- Resultaat	-/- € 123.708	Niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2020:	€ 0	Programma: Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering Deelprogramma: Algemene dekkingsmiddelen

7.2.3. Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij Noord-Nederland (NOM)

Rechtsvorm:	Naamloze vennootschap
Vestigingsplaats:	Groningen
Doelstelling:	De N.V. NOM is opgericht met als doel de werkgelegenheid in Noord-Nederland te bestendigen en te ontwikkelen door het stimuleren van duurzaam winstgevendende activiteiten. De activiteiten waarmee de NOM haar doel wil bereiken is het verstrekken van risicodragend kapitaal (leningen, aandelenkapitaal) aan mkb-bedrijven, het bevorderen van investeringen door onder andere het acquireren van (buitenlandse) bedrijven en het initiëren en ontwikkelen van innovatieve projecten. De richting en inzet van de verschillende regionale ontwikkelingsmaatschappijen in ons land (waar de NOM één van de vijf is), worden bepaald door de beleidsterreinen zoals vastgelegd het nationale topsectorenbeleid en de economische programma's van de provincies.

Ontwikkelingen:	De aandeelhouders zijn in 2019 een traject gestart om te komen tot een aandeelhoudersstrategie dat in 2020 vastgesteld moet gaan worden.	
Financieel belang:	De NOM is een overheidsvennootschap, waarvan het Rijk en de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe aandeelhouders zijn. Met ingang van 1 januari 2016 is de aandelenverhouding gewijzigd en bezit het Rijk 50% van de aandelen en de provincies ieder 16,67%. Jaarlijks kennen wij de NOM een subsidiebijdrage toe - gezamenlijk met de drie provincies in één beschikking - op basis van een werkplan, waarin prestatieafspraken worden gemaakt.	
Bestuurlijk belang:	De provincie Groningen is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.	
Mogelijke risico's:	Door de aankoop van NOM-aandelen in 2016 tegen de reële waarde loopt de provincie het risico dat de waarde van de NOM (bepaald door de optelsom van de waarde van de NOM-participaties) fluctueert en mogelijk lager uitvalt dan de verkrijgingsprijs. In de provinciale jaarrekening 2018 is hierdoor een bedrag van € 1,353 miljoen afgewaardeerd. De hoogte van het risico's blijft in elk geval beperkt tot de omvang van de kapitaalbreng (€ 21,5 miljoen).	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018	Begroting 2020:
- Eigen vermogen	€ 59,6 miljoen	Niet beschikbaar
- Vreemd vermogen	€ 7,5 miljoen	Niet beschikbaar
- Solvabiliteit	89%	Niet beschikbaar
- Resultaat	€ 0,7 miljoen	Niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2020:	€ 0,408 miljoen (exploitatiesubsidie Business Development en Acquisitie) Programma: Economie Deelprogramma: Economie en werkgelegenheid	

7.2.4. Investeringsfonds Groningen (IFG)

Rechtsvorm:	Besloten vennootschap
Vestigingsplaats:	Groningen
Doelstelling:	Het Investeringsfonds Groningen (operationeel vanaf 1 juli 2015) heeft als doel de vestiging, groei en vernieuwing van ondernemingen in het midden- en kleinbedrijf in Groningen te stimuleren. Het investeringsfonds van € 40 miljoen neemt deel in andere fondsen voor het bedrijfsleven en een deel van de middelen is geoormerkt voor het Acquisitiefonds Groningen dat ook rechtstreeks financieringen aan mkb-bedrijven verstrekt. Het fonds is revolverend. Dat betekent dat de opbrengsten van de investeringen weer worden ingezet voor nieuwe aanvragen. Op deze manier willen we de economie in Groningen stimuleren.
Ontwikkelingen:	Op 3 februari 2019 hebben uw Staten kennis genomen van de evaluatie van IFG en ingestemd met het tijdelijke uitbreiden van het fondsvermogen van IFG met maximaal € 20 miljoen. Deze uitbreiding maakt het mogelijk dat IFG door kan gaan met het investeren/participeren in nieuwe doelfondsen.
Financieel belang:	De provincie heeft een belang van 100% in het aandelenkapitaal.
Bestuurlijk belang:	De provincie is vertegenwoordigd in de ava.
Mogelijke risico's:	Er bestaat een risico dat een deel van de gestorte middelen niet terugkomt. We gaan uit van een revolverendheid van 90% tot 100% maar het investeren in jonge, groeiende bedrijven brengt extra risico's met zich mee. Daarom wordt de Algemene reserve verhoogd met € 8 miljoen. Vanaf 2014 wordt deze verhoging in een periode van zeven jaar gevoed vanuit het krediet Provinciale Meefinanciering.

	Door tijdelijke uitbreiding van het fondsvermogen van IFG met € 20 miljoen hebben uw Staten ook ingestemd met een aanvullende risicoafdekking van maximaal € 4 miljoen vanuit het krediet Provinciale meefinanciering. In de periode 2019 tot en met 2025 zal dit bedrag toegevoegd worden aan de Algemene Reserve.	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018:	Begroting 2020:
- Eigen vermogen	€ 9,15 miljoen	Niet beschikbaar
- Vreemd vermogen	€ 0,1 miljoen	Niet beschikbaar
- Solvabiliteit	100%	Niet beschikbaar
- Resultaat	-/- € 531.796	Niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2020:	- Programma: Economie Deelprogramma: Economie en werkgelegenheid	

7.2.5. Groningen Airport Eelde (GAE)

Rechtsvorm:	Naamloze vennootschap	
Vestigingsplaats:	Eelde	
Doelstelling:	Groningen Airport Eelde N.V. houdt zich bezig met het beheer, de exploitatie en de verdere ontwikkeling van de luchthaven Eelde. De luchthaven is een belangrijk onderdeel van de publieke basis infrastructuur van Noord-Nederland. Het investeren in de concurrentiekracht van de luchthaven vergroot de aantrekkingskracht van de regio als vestigingslocatie voor bedrijven, wat een voorwaarde is voor verdere groei van de werkgelegenheid bovenop de bestaande directe en indirecte werkgelegenheid die wij hiermee behouden. Tevens is de aanwezigheid van een regionale luchthaven met internationale verbindingen belangrijk voor de uitstraling van de regio.	
Ontwikkelingen:	In het najaar van 2019 presenteert de rvc een plan voor de toekomst van de NV. In 2020 zullen wij als aandeelhouders waar mogelijk en nodig directie en bestuur van GAE NV faciliteren bij de uitvoering/implementatie van dit plan.	
Financieel belang:	De aandelen in Groningen Airport Eelde worden gehouden door de provincies Groningen en Drenthe (ieder 30%) en de gemeenten Groningen (26%), Tynaarlo (10%) en Assen (4%).	
Bestuurlijk belang:	De provincie Groningen is vertegenwoordigd in de ava.	
Mogelijke risico's:	Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalbreng.	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018:	Begroting 2020:
- Eigen vermogen	€ 12,7 miljoen	Niet beschikbaar
- Vreemd vermogen	€ 4,8 miljoen	Niet beschikbaar
- Solvabiliteit	72%	Niet beschikbaar
- Resultaat	-/- € 169.956	Niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2020:	NEDAB: € 0,9 miljoen (Routeontwikkelfonds en capaciteits-investeringen: p.m.) Programma: Economie Deelprogramma: Economie en werkgelegenheid	

7.2.6. Waterbedrijf Groningen (WbG)

Rechtsvorm:	Naamloze vennootschap
Vestigingsplaats:	Groningen
Doelstelling:	Het Waterbedrijf Groningen N.V. is een overheidsvennootschap met als belangrijkste doel het zorg dragen voor de drinkwatervoorziening (het produceren en leveren van drinkwater) in haar verzorgingsgebied. Daarnaast houdt het Waterbedrijf Groningen zich bezig met verschillende geliberaliseerde activiteiten op het gebied van

	industriewater (North Water B.V.) en watertechnologie (Waterlaboratorium Noord) en is actief op het gebied van Energie & Water (Waterbedrijf Duurzaam B.V) en Internationale Samenwerking.	
Ontwikkelingen:	-	
Financieel belang:	Alle aandelen worden gehouden door de provincie Groningen en de gemeenten die geheel of gedeeltelijk in het voorzieningsgebied liggen. De provincie Groningen heeft een aandelenbelang van circa 10%.	
Bestuurlijk belang:	De provincie Groningen is vertegenwoordigd in de algemene vergadering van aandeelhouders.	
Mogelijke risico's:	De geliberaliseerde activiteiten worden uitgevoerd door afzonderlijke vennootschappen, waardoor de risico's voor de provincie Groningen en de drinkwatervoorziening beperkt blijven. Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalbreng.	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018:	Begroting 2020:
- Eigen vermogen	€ 75,5 miljoen	Niet beschikbaar
- Vreemd vermogen	€ 134,2 miljoen	Niet beschikbaar
- Solvabiliteit	36%	Niet beschikbaar
- Resultaat	€ 2,0 miljoen	Niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2020:	€ 0	Programma: Ruimte en water Deelprogramma: Waterbeheer

7.2.7. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

Rechtsvorm:	Naamloze vennootschap	
Vestigingsplaats:	Den Haag	
Doelstelling:	De Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) is de bank van en voor overheden en instellingen met een maatschappelijk belang. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarmee is de bank essentieel voor de publieke taak.	
Ontwikkelingen:	-	
Financieel belang:	De provincie Groningen bezit 75.250 aandelen à € 2,50. Dit is een belang van 0,135% in het totale aandelenkapitaal (55.690.720 aandelen à € 2,50). De provincie Groningen heeft in 2015 en 2016 aan de BNG achtergestelde hybride leningen verstrekt, beide groot € 50 miljoen (totaal € 100 miljoen).	
Bestuurlijk belang:	Eind 1990 heeft de provincie Groningen aandelen gekocht van de BNG. Als mede-eigenaar van deze bank is de provincie Groningen betrokken bij de verdere ontwikkeling van de BNG en haar doelen.	
Mogelijke risico's:	Eind 2010 heeft het Basels Comité voor Banktoezicht onder de noemer Basel III nieuwe richtlijnen uitgevaardigd met betrekking tot kapitaaleisen waaraan banken op termijn moeten voldoen. Deze richtlijnen kunnen van invloed zijn op de toekomstige dividenduitkering.	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018:	Begroting 2020:
- Eigen vermogen	€ 4.991 miljoen	Niet beschikbaar
- Vreemd vermogen	€ 132.518 miljoen	Niet beschikbaar
- Solvabiliteit	3,8%	Niet beschikbaar
- Resultaat	€ 337 miljoen	Niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2020:	€ 0	Programma: Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering Deelprogramma: Algemene dekkingsmiddelen

7.3. Stichtingen en verenigingen

7.3.1. Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (SLB)

Rechtsvorm:	Stichting
Vestigingsplaats:	Groningen
Doelstelling:	Het verbeteren van de bodemkwaliteit in aangewezen landinrichtingsgebieden in het veenkoloniaal gebied van de provincie Groningen en Drenthe waar bodemverontreiniging, ontstaan door dempingen van wijken en sloten, risico's veroorzaakt en een belemmering vormt voor de landinrichting en de landbouw. Het beheren van fondsen voor het actief onderzoeken en bestrijden van risico's en voor het vrijwaren van grondeigenaren. Hiermee wordt bijgedragen aan de realisatie van provinciaal beleid - het realiseren van duurzaam bodembeheer en het geschikt maken van de bodem voor het gebruik dat maatschappelijk gewenst is.
Ontwikkelingen:	-
Financieel belang:	Per ultimo 2016: € 1,4 miljoen (60%)
Bestuurlijk belang:	Deelname aan en stemrecht in de raad van toezicht.
Mogelijke risico's:	-
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018: Begroting 2020:
- Eigen vermogen	€ 2,4 miljoen € 2,5 miljoen
- Vreemd vermogen	Nihil Nihil
- Solvabiliteit	100% 100%
- Resultaat	€ 25.400 € 60.000
Provinciale bijdrage 2020:	€ 0 Programma: Platteland en natuur Deelprogramma: Natuur en landschap

7.3.2. Interprovinciaal Overleg (IPO)

Rechtsvorm:	Vereniging
Vestigingsplaats:	Den Haag
Doelstelling:	De vereniging heeft, evenals haar voorganger, de Gemeenschappelijke Regeling IPO, tot doel de belangen te behartigen van de provincies bij het Rijk en een effectief platform te vormen voor uitwisseling van kennis en ervaring tussen provincies.
Ontwikkelingen:	-
Financieel belang:	De provincie Groningen betaalt naar rato mee in de kosten van het IPO-secretariaat en de kosten van diverse projecten en programma's.
Bestuurlijk belang:	De twaalf provincies zijn lid van de vereniging. Het bestuur wordt gevormd door de voorzitter (apart gekozen) en een lid van elk college van GS. De vereniging kent een algemene ledenvergadering waarin vanuit elke provincie twee Statenleden participeren. Er zijn voor de behartiging van de provinciale belangen elf bestuurlijke commissies in het leven geroepen die elk een omschreven en afgebakend beleidsterrein behartigen. Deze commissies worden gevormd door leden uit de colleges van GS.
Mogelijke risico's	-
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018: Begroting 2020:
- Eigen vermogen	€ 5,4 miljoen Niet beschikbaar
- Vreemd vermogen	€ 21,8 miljoen Niet beschikbaar
- Solvabiliteit	20% Niet beschikbaar
- Resultaat	€ 2,7 miljoen Niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2020:	€ 609.200 Programma: Openbaar bestuur Deelprogramma: Bestuurlijke samenwerking en toezicht

7.3.3. Fonds Nieuwe Doen Groningen (FND)

Rechtsvorm:	Stichting	
Vestigingsplaats:	Groningen	
Doelstelling:	De stichting Fonds Leefbaarheid, Zorg en Energie (actief onder de naam stichting Fonds Nieuwe Doen) heeft als doel maatschappelijke initiatieven op het gebied van leefbaarheid, zorg en energie te stimuleren en financieel te ondersteunen. De stichting ondersteunt (in financiële zin) activiteiten en projecten op het gebied van leefbaarheid, zorg en energie en doet dit door het verstrekken van leningen.	
Ontwikkelingen:	In 2017 is het fonds van start gegaan. Het uitzetten van leningen verloopt goed. De stichting heeft medio 2019 een bedrag van € 11,1 miljoen als lening verstrekt aan derden partijen (dit is inclusief het opnieuw inzetten van inkomsten uit aflossingen en rente). De lening à € 2 miljoen aan het project Geothermie Warmtestad is komen te vervallen vanwege het niet realiseren van het project. Deze € 2 miljoen wordt eerst niet ingevuld richting FND, er is op dit moment geen noodzaak om dit te doen. In een latere fase kan dit eventueel alsnog actueel worden. In 2018 is het energiedeel van het fonds uitgebreid met € 25 miljoen (dit is besloten bij de Najaarsnota 2017).	
Financieel belang:	De provincie heeft een belang van 100% in het uitgezette fondsvermogen.	
Bestuurlijk belang:	De provincie heeft de uitvoering van het revolverend fonds extern ondergebracht. Het stichtingsbestuur opereert onafhankelijk volgens de daarvoor opgestelde statuten. Indirect levert de stichting wel een essentiële bijdrage aan het uitvoeren van collegedoelen.	
Mogelijke risico's:	-	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018:	Begroting 2020:
- Eigen vermogen	€ 0,3 miljoen	Niet beschikbaar
- Vreemd vermogen	€ 52,07 miljoen	Niet beschikbaar
- Solvabiliteit	0,6%	Niet beschikbaar
- Resultaat	€ 109.000	Niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2020:	€ 0 Programma: Milieu en energie Deelprogramma: Energie en klimaat	

8. Nationaal Programma Groningen

8.1. Inleiding

Het Nationaal Programma Groningen (NPG) is in het leven geroepen om Groningers perspectief te geven. In het programma werken inwoners, bedrijven, organisaties, gemeenten in het aardbevingsgebied, de provincie en het Rijk samen aan een bloeiende toekomst voor Groningen. Het verbeteren van de Brede Welvaart van Groningen staat daarbij centraal.

In nauwe afstemming met gemeenteraden, uw Staten en regionale belanghebbenden zijn concrete ambities geformuleerd op gebied van Economie, Werken en leren, Leefbaarheid en Natuur & klimaat. Deze ambities zijn vastgelegd in het programmakader voor het Nationaal Programma Groningen, dat naar verwachting eind 2019 wordt vastgesteld door de zeven gemeenteraden en uw Staten.

Met het programmakader als basis, wordt de komende periode gestart met het uitwerken van de programmaplannen voor het NPG. De zeven aardbevingsgemeenten maken elk een lokaal programmaplan en de provincie werkt een thematisch programmaplan uit dat van toepassing is op de gehele regio. Alle programmaplannen worden opgesteld in samenwerking met inwoners en (regionale) stakeholders. De plannen worden voorgelegd aan de verantwoordelijke colleges, het bestuur van het NPG en uiteindelijk aan de raden en Staten.

Verder hebben de provincie, de gemeenten uit het aardbevingsgebied en het Rijk bestuurlijke afspraken gemaakt over een aantal speciale programma's. Dit gaat om het zorgprogramma, het erfgoedprogramma, het programma bewonersinitiatieven en het Toekomstbeeld 2040. Het Toekomstbeeld 2040 is gericht op het lange termijnperspectief voor Groningen, waarin de ambities van het NPG samen met inwoners uit de aardbevingsregio verder worden verbeeld en geconcretiseerd.

8.2. NPG-projecten

Parallel aan de ontwikkeling van het NPG (governance, kaders, programmaplannen en dergelijke) is alvast een start gemaakt met een aantal prioritaire projecten die in lijn zijn met de hoofddoelstellingen van het NPG. Dit besluit is genomen om prioritaire projecten en activiteiten niet onnodig lang te laten wachten in aanloop naar een operationeel NPG.

In dit kader hebben Rijk en regio in 2018 een lijst met uit te voeren projecten samengesteld. Eind 2018 is hiervoor € 50,0 miljoen als decentralisatie-uitkering toegevoegd aan het Provinciefonds. Deze middelen zijn en worden besteed aan concrete en uitvoering gereede projecten of uitgezet via een bestaande subsidieregeling dan wel programma.

Tabel 16. Projectenlijst 2018 NPG

Projectenlijst 2018		
Nr.	Omschrijving project	Bedrag
1	Sociale, mentale en gezondheidsondersteuning	
	a. Versterken handelingsperspectief	0,2
	b. Sociale gemeenteteams voor luisterend oor	0,8
	c. Bijstand hulpverleners	0,2
	d. Versterken slagkracht veiligheidsdiensten	0,3
2	Leefbaarheidsprogramma; onderdeel gebiedsgerichte aanpak	8,5
3	Eerste fase pilots erfgoedprogramma	2,0
4	Lokale initiatieven	0,5
5	Interlevensbeschouwelijk team van geestelijk verzorgers	0,1
Totaal programmalijn Kracht en Trots		12,6
6	Aanvullende pilots aardgasloze wijken	6,0
7	Cofinanciering testcentrum waterstof	1,0
8	Waterstofmobiliteit	4,0
Totaal programmalijn Energie en Klimaat		11,0
9	Versterken Regionale Investeringssteun Groningen (RIG)	12,0
Totaal programmalijn Economie en Arbeidsmarkt		12,0
10	Participatietraject en inrichting projectorganisatie	2,0
Totaal voorbereiding en uitvoering Nationaal Programma		2,0

11	Vliesgevelwoningen (waarvan € 7,4 min. in 2018 en € 17,6 min. in 2019)	7,4
12	Meerkosten corporatie Wierden en Borgen	4,0
13	Bestuurlijke tafels Groningen Bovengronds	1,0
Totaal eerdere afspraken Rijk-Regio		12,4
Totaal		50,0

(bedragen x € 1 miljoen)

In 2019 is vervolgens € 15,0 miljoen beschikbaar gesteld aan de provincie (en aan elk van de zeven gemeenten in het aardbevingsgebied) in de vorm van een zogenaamd trekkingsrecht. Dit trekkingsrecht is ingesteld om ruimte te bieden voor de uitvoering van prioritaire projecten in 2019. Voor de projecten die in het kader van het trekkingsrecht tot september zijn toegekend aan de provincie, heeft het Rijk in september 2019 € 12,3 miljoen aan de provincie uitgekeerd in de vorm van een specifieke uitkering.

De projecten die hiermee gefinancierd worden, gaan over bovenregionale thema's op het gebied van: innovatie en investeringen, vergroening, verduurzaming en industrie, natuur, landbouw en klimaatbestendigheid en arbeidsmarkt en opleidingen. De resterende financiële middelen uit het trekkingsrecht blijven beschikbaar voor de provincie om te besteden in het kader van het NPG.

Tabel 17. Projectenlijst NPG 2019 (tot en met juni)

Projectenlijst 2019 (t/m juni)		
Nr.	Omschrijving project	Bedrag
1	Aanwending expansie-energie, Chemiecluster Delfzijl	0,500
2	Warmte Transitie Centrum Groningen	0,150
3	Chemport Innovation Centre	3,176
4	Innovatiemotor Groene Energie en Chemie	0,300
5	Digitale Top Groningen	0,025
6	Warmtetransport Eemsdelta - Groningen	1,000
7	Samen ZONder asbest	0,600
8	Zon op alle daken	0,050
9	Inzet energiecoaches Groninger Energiekoppel (GrEK) en Buurkracht	0,150
10	Opleiden en omscholen installateurs	0,340
11	Joint fact finding 'Wind op Zee'	0,125
12	Leergang Oriëntatie Offshore Wind	0,031
13	Pilot autonome ERTMS-trein	0,500
14	Mobility Innovation Center	0,500
15	Pilot Autonoom rijdende shuttle	0,250
16	Pilot Waterstofrein	0,250
17	Natuurinclusieve akkerbouw Groningen	1,850
18	Verankering (NP)PL-resultaten in Groningen	0,484
19	Pilot natuurinclusieve landbouw Midwolder Bouwtten	0,150
20	Ontwikkeld landschap Middag-Humsterland	0,073
21	Uitwerken opgave Eemszijlen-spuil	0,250
22	Zorg Nabij	1,163
23	Pilot leven lang leren Energietransitie	0,340
Totaal		12,256

(bedragen x € 1 miljoen)

8.3. Verantwoording

De provinciale NPG-projecten 2018 en 2019 hebben een plek gekregen binnen de bestaande programma's en verantwoordingscyclus van de provincie. Tegelijkertijd is monitoring en verantwoording over het geheel van het provinciale deel van het NPG wenselijk. Met voorliggende paragraaf wordt hier invulling aan gegeven: een dwarsdoorsnede van het betreffende P&C-document waarmee de verschillende elementen binnen de programma's bij elkaar komen.

Bij de verdere inrichting van het Nationaal Programma Groningen als geheel (governance, kaders, programmaplannen en dergelijke) is ook monitoring en evaluatie een belangrijk onderwerp. Dit zal richting geven aan de verantwoordingscyclus van het thematische deel van het programma dat door de provincie wordt uitgevoerd. Wij hebben hierover nauw overleg met het programmabureau NPG.

Deel 4

Financiële begroting

1. Overzicht van lasten en baten

In deel 2 (Programmaplan) hebben wij aan het slot van elk programma de lasten, de baten en het saldo weergegeven en de belangrijkste verschillen ten opzichte van de Begroting 2019 toegelicht. In dit deel vatten wij in hoofdstuk 1 die gegevens samen en gaan wij in hoofdstuk 2 in op de financiële positie.

1.1. Lasten, baten en saldo per programma

In tabel 1 geven wij een overzicht van de geraamde lasten, baten en saldo per programma voor de jaren 2020 tot en met 2023. De autorisatie door uw Staten heeft betrekking op de jaarschijf 2020, de meerjarenramingen 2021-2023 hebben een indicatief karakter. Voor een uitgebreider overzicht van de lasten en baten per programma verwijzen wij naar het Programmaplan in deel 2.

Tabel 1. Lasten en baten 2020-2023 per programma

Programma	2020			2021			2022			2023		
	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
1. Ruimte en water	5.297	954	4.343	5.200	978	4.222	5.239	1.004	4.235	5.354	1.030	4.325
2. Milieu en energie	21.518	2.266	19.252	20.375	4.752	15.623	16.444	1.170	15.274	18.694	1.184	17.510
3. Platteland en natuur	76.082	40.504	35.578	46.258	10.972	35.286	36.301	3.623	32.678	35.096	3.476	31.621
4. Bereikbaarheid	200.384	94.442	105.943	161.811	48.203	113.608	147.203	30.516	116.686	129.935	9.728	120.207
5. Economie	35.239	3.529	31.711	14.651	220	14.432	14.665	120	14.546	14.728	120	14.609
6. Cultuur en maatschappij	27.208	4.535	22.673	26.610	1.606	25.004	26.857	1.620	25.237	28.017	1.635	26.383
7. Openbaar bestuur	10.914	155	10.760	10.210	160	10.050	10.496	166	10.330	10.775	172	10.603
8. Alg. dekk. midd. en bedrijfsvoering	62.041	294.312	-232.271	41.822	261.106	-219.284	39.960	260.077	-220.117	40.922	267.383	-226.461
Totaal incl. verrekening met reserves	438.685	440.697	-2.012	326.938	327.997	-1.059	297.165	298.296	-1.131	283.524	284.727	-1.203

Bedragen x € 1.000

De lasten, de baten en het saldo voor 2020 tot en met 2023 zijn geraamd op basis van de huidige inzichten (Kadernota 2019-2023, de ontwikkelingen die zich sindsdien hebben voorgedaan en bestedingsvoorstellen waarover tot nu toe een besluit is genomen). De daarbij door ons gehanteerde uitgangspunten hebben wij samengevat in bijlage 1.

De vergelijking van de lasten en baten voor de periode 2018-2023 hebben wij in bijlage 2 opgenomen en verbijzonderd op productgroepniveau.

Hierna gaan wij specifieker in op de bedragen die zijn gepresenteerd in tabel 1. In deel 2 (Programmaplan 2020-2023) geven wij in het overzicht van lasten en baten aan het slot van elk programma een toelichting bij de voornaamste verschillen tussen de jaren.

1.1.1. Lasten

De provinciale middelen worden voor een belangrijk deel besteed in de programma's Platteland en natuur, Bereikbaarheid, Economie en Cultuur en maatschappij.

Het aandeel van het programma Bereikbaarheid is fors, mede vanwege de taken met betrekking tot het Openbaar Vervoer (OV). Tegenover de uitgaven voor het OV staan de middelen Verkeer en vervoer (als onderdeel van de uitkering uit het Provinciefonds). De uitgaven voor het OV beslaan ongeveer 59% van het totale budget ten behoeve van verkeer en vervoer.

In de cijfers met betrekking tot de besteding van de provinciale middelen 2020-2023 is rekening gehouden met de in de Kadernota 2019-2023 vastgelegde prioriteiten (Coalitieakkoord 2019-2023). In de nu voorliggende begroting zijn deze prioriteiten nader ingevuld en zo nodig anders over de jaren gefaseerd.

1.1.2. Baten

In (tabel 3 in) deel 1 zijn wij specifiek ingegaan op de herkomst van onze middelen in 2020.

In onderstaande tabel geven wij per inkomstenbron een samenvatting van de geraamde baten 2020-2023.

Tabel 2. Herkomst middelen 2020-2023

Omschrijving	2020		2021		2022		2023	
	abs.	perc.	abs.	perc.	abs.	perc.	abs.	perc.
1. Uitkering Provinciefonds	182.827	41,49%	168.873	51,49%	172.773	57,92%	177.057	62,18%
2. Specifieke uitkeringen	43.433	9,86%	17.907	5,46%	10.927	3,66%	4.262	1,50%
3. Opcenten motorrijtuigenbelasting	57.777	13,11%	58.818	17,93%	59.929	20,09%	61.045	21,44%
4. Leges en andere heffingen	1.522	0,35%	1.306	0,40%	1.325	0,44%	1.344	0,47%
5. Bespaarde rente/dividenden	23.055	5,23%	20.250	6,17%	18.345	6,15%	20.191	7,09%
6. Overige baten	45.520	10,33%	17.248	5,26%	13.992	4,69%	7.334	2,58%
7. Reserves	86.563	19,64%	43.595	13,29%	21.006	7,04%	13.495	4,74%
totaal	440.697	100,00%	327.997	100,00%	298.296	100,00%	284.727	100,00%

Bedragen x € 1.000

De provincie Groningen is ook in de komende jaren voor het verkrijgen van middelen voor een belangrijk deel (52% tot 64%) afhankelijk van de rijksoverheid. Daarbij gaat het om de inkomsten die wij van het Rijk verkrijgen via onze uitkering uit het Provinciefonds en een aantal specifieke uitkeringen.

Veranderingen in de uitgaven van het Rijk werken vanwege de vrij directe koppeling van het Provinciefonds aan de rijksuitgaven in belangrijke mate door in de financiële speelruimte van onze provincie. Sinds 2016 is deze invloed nog sterker geworden door de toename van de omvang van onze uitkering uit het Provinciefonds. Deze toename is veroorzaakt door de overheveling van de middelen Verkeer en vervoer naar het Provinciefonds.

Provinciefonds

In onze meerjarenramingen volgen wij ten aanzien van de raming Provinciefonds een behoedzaam scenario. In dat behoedzame scenario wordt het gemiddelde jaarlijkse accres van de uitkering Provinciefonds door ons één procentpunt lager geraamd dan de fondsbeheerders (Binnenlandse Zaken en Financiën) aangeven. Het accres voor de periode 2020-2023 kan op basis van de Septembercirculaire 2019 worden berekend op gemiddeld +3,62% per jaar. Als wij uitgaan van ons gebruikelijke behoedzame scenario voor de periode 2020-2023 dan moet met een gemiddeld accres van +2,62% per jaar worden gerekend.

Door een dergelijke wijze van ramen bouwen wij in de jaren 2020 tot en met 2023 een buffer op om jaarlijks de gevolgen van een onderuitputting van maximaal 1% in de rijksbegroting voor het Provinciefonds en/of de financiële gevolgen van een eventuele kleinere ruimte onder het plafond van het BTW-compensatiefonds en/of de financiële gevolgen van het achterblijven van het inwonertal op te kunnen vangen.

De daling van 2020 op 2021 bij de uitkering Provinciefonds houdt met name verband met het na 2020 aflopen van de decentralisatie-uitkering RSP-REP.

Opcenten motorrijtuigenbelasting

In 2020 wordt circa 13% en in de periode 2021-2023 ongeveer 18% tot 22% van de provinciale middelen verkregen uit de opcentenheffing op de motorrijtuigenbelasting.

Om onze inkomsten uit de opcentenheffing motorrijtuigenbelasting met € 1 miljoen te vergroten, is een verhoging van circa 1,6 opcenten nodig.

Een verhoging van één opcent betekent voor de houder van een motorvoertuig een lastenverzwaring van gemiddeld € 2,50 per jaar. Per opcent gaat het voor de lichtste voertuigen om een bedrag van € 0,58 per jaar en voor de zwaarste voertuigen om een bedrag van € 9,31 per jaar.

Per 1 januari 2020 zal het aantal opcenten op basis van de gebruikelijke indexatie worden verhoogd met 1,4 naar 91,8 opcenten.

De houder van een voertuig in Groningen betaalt in 2019 bij een tarief van 90,4 opcenten op jaarbasis gemiddeld € 226 aan provinciale opcenten motorrijtuigenbelasting, boven op een hoofdsom van gemiddeld € 250. Met de voorgenomen verhoging van het aantal opcenten tot 91,8 per 1 januari 2020 zal het bedrag, dat op jaarbasis aan provinciale opcenten moet worden betaald, stijgen met gemiddeld € 3,50.

1.1.3. Begrotingsruimte 2020-2023

De begrotingsruimte (saldo) die resulteert uit de confrontatie van lasten en baten (zie tabel 1) hebben wij samengevat in tabel 3.

Tabel 3. Financieel perspectief 2020-2023

Omschrijving	2020	2021	2022	2023
Saldo lasten en baten (- = tekort)	2.012	1.059	1.131	1.203

Bedragen x € 1.000

Deze ramingen zijn omgeven met de nodige onzekerheden met betrekking tot een aantal mogelijke externe ontwikkelingen (macro-economische ontwikkelingen en vooral het rijksbeleid vanaf 2020 en de kans op onderuitputting bij vertraagde uitvoering van dat beleid).

Uit de cijfers in tabel 3 blijkt dat in de periode 2020-2023 op dit moment nog niet in alle jaren sprake is van een flexibel budget van tenminste € 2 miljoen. In hoofdstuk 2 gaan we nader in op de wijze en het moment waarop wij de begrotingsruimte voor de jaren 2021 tot en met 2023 tot dat niveau willen aanvullen.

1.2. Toelichting op ontwikkelingen en voornaamste verschillen

In het Programmaplan 2020-2023 (deel 2) geven wij in de middelenblokken een korte toelichting op de belangrijkste verschillen tussen de Begroting 2019 en de

1. Begroting 2020;
2. Meerjarenramingen 2021-2023.

In paragraaf 1.2.1 laten wij op hoofdlijnen zien welke ontwikkelingen zich hebben voorgedaan vanaf de Begroting 2019 tot aan de Begroting 2020.

1.2.1. Ontwikkelingen en aanmerkelijke verschillen met de Begroting 2019

In tabel 4 geven wij een overzicht van de ontwikkelingen en verschillen ten opzichte van de laatst door u vastgestelde begroting.

Het vertrekpunt in tabel 4 is de Begroting 2019, zoals deze op 14 november 2018 door uw Staten is vastgesteld. Vervolgens geven wij een opsomming van de sindsdien opgetreden externe c.q. autonome ontwikkelingen en de financiële gevolgen van de genomen besluiten.

Tabel 4. Wijzigingen in het financieel perspectief sinds de Begroting 2019

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023	opmerkingen
Perspectief volgens Begroting 2019 incl. amendementen	2.000,0	2.000,0	5.716,1	7.365,5	6.051,4	
<u>Opgetreden wijzigingen sinds presentatie Begroting 2019:</u>						
A. Externe/autonome ontwikkelingen:						
1. Provinciefonds:						
a. VJM2019/KN2019-2023, meircirculaire 2019	2.158,5	2.144,9	1.388,6	654,8	340,8	zie Statenbesluit nr. 30/2019 zie paragraaf 2.1.8
b. BG2020, septembercirculaire 2019	-1.864,6	-2.343,5	-1.794,1	-1.413,1	-234,0	
subtotaal	293,9	-198,6	-405,5	-758,3	106,8	
2. Opcenten motorrijtuigenbelasting:						
a. VJM2019/KN2019-2023	202,0	205,8	209,8	213,9	218,0	zie Statenbesluit nr. 30/2019 zie paragraaf 2.1.8
b. NJM2019/BG2020	110,2	303,8	221,6	200,4	176,3	
subtotaal	312,2	509,6	431,4	414,3	394,3	
3. Personeelskosten:						
a. NJM2019/BG2020	-374,8	-165,0	-171,2	-177,6	-184,3	zie paragraaf 2.1.8
subtotaal	-374,8	-165,0	-171,2	-177,6	-184,3	
4. Kapitaallasten:						
a. VJM2019/KN2019-2023	295,0	-856,9	398,7	-9,9	-870,3	zie Statenbesluit nr. 30/2019 zie paragraaf 2.1.8
b. NJM2019/BG2020	935,4	426,5	473,0	489,3	499,6	
subtotaal	1.230,5	-430,5	871,7	479,3	-370,8	
5. Ontwikkeling lonen en prijzen:						
a. VJM2019/KN2019-2023						zie Statenbesluit nr. 30/2019
subtotaal	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
6. Systeemwijziging rendement stamkapitaal:						
a. VJM2019/KN2019-2023			7.122,7	7.210,2	10.011,1	zie Statenbesluit nr. 30/2019
subtotaal	0,0	0,0	7.122,7	7.210,2	10.011,1	
7. Verdeling apparaatskosten begroting 2019/2020:						
a. NJM2019/BG2020	-764,3	-1.974,5	-549,4	-531,9	-511,5	zie paragraaf 2.1.8
subtotaal	-764,3	-1.974,5	-549,4	-531,9	-511,5	
8. Begrotingsruimte:						
a. VJM2019/KN2019-2023	-9.376,2	3.052,8	1.629,1	2.538,6	2.155,7	zie Statenbesluit nr. 30/2019 zie paragraaf 2.1.8
b. NJM2019/BG2020	-8.266,6	7.873,5	2.872,4	-639,7	-1.839,6	
subtotaal	-17.642,9	10.926,3	4.501,5	1.898,9	316,1	
9. Dekkingsmaatregelen/aanvullen flexibel budget:						
a. NJM2019/BG2020	0,0	2.090,8	1.137,9	1.209,9	1.282,0	zie paragraaf 2.1.8
subtotaal	0,0	2.090,8	1.137,9	1.209,9	1.282,0	
Totaal externe/autonome ontwikkelingen	-16.945,4	10.758,2	12.939,1	9.744,8	11.043,5	
B. Bestedingsvoorstellen aanvaard beleid:						
a. 1e t/m 13e wijziging 2019	608,6	2.367,2	1.778,6	-174,1	-178,4	betreft diverse voordrachten zie Statenbesluit nr. 30/2019 zie paragraaf 2.1.8
b. VJM2019/KN2019-2023	413,4	-3.231,8	-6.959,3	-6.718,8	-6.416,4	
b. NJM2019/BG2020 (incl. verlaging werkelijk onvoorzien)	10.224,7	-6.932,1	-2.295,1	-1.318,7	-287,8	
Totaal bestedingsvoorstellen aanvaard beleid	11.246,7	-7.796,7	-7.475,8	-8.211,6	-6.882,6	
C. Coalitieakkoord 2019-2023:						
a. VJM2019/KN2019-2023	3.698,7	-3.326,3	-8.928,9	-8.724,8	-8.956,3	zie Statenbesluit nr. 30/2019 zie paragraaf 2.1.8
b. NJM2019/BG2020	0,0	377,0	-1.191,4	957,2	-52,8	
Totaal Coalitieakkoord 2019-2023	3.698,7	-2.949,3	-10.120,3	-7.767,5	-9.009,1	
Perspectief volgens Begroting 2020	0,0	2.012,1	1.059,2	1.131,2	1.203,3	

Bedragen x € 1.000

In de bovenstaande tabel laten wij alleen de gevolgen voor de Algemene middelen en daarmee voor de begrotingsruimte zien.

Voor een nadere toelichting op de in tabel 4 aangegeven ontwikkelingen volstaan wij enerzijds met een verwijzing naar de Statenvoordracht ([Statenbesluit nr. 30/2019](#)) waarin de betreffende ontwikkelingen op basis van de Kadernota 2019-2023 zijn beschreven.

Anderzijds worden in de paragrafen 2.1.1. tot en met 2.1.10. de ontwikkelingen in het kader van deze begroting toegelicht, zoals de uitkering uit het Provinciefonds op basis van de Septembercirculaire 2019, de opbrengsten opcenten motorrijtuigenbelasting, de kapitaallasten, de personeelskosten, de verdeling van de apparaatskosten 2019 en 2020, de aanvullende bestedingsvoorstellen, eenerschikking begrotingsruimte 2019-2023 en een aantal maatregelen om het flexibel budget weer aan te vullen.

1.3. Incidentele baten en lasten

In de meerjarenramingen 2020-2023 worden incidentele baten en lasten en structurele baten en lasten onderscheiden. Onder incidentele baten en lasten worden in principe verstaan de voor maximaal drie jaren geraamde baten en lasten. Lasten en baten met langere looptijd zijn in principe structureel, tenzij dit lasten en baten betreft voor een nader bepaalde periode. Deze incidentele baten en lasten hebben wij, per programma samengevat weergegeven in tabel 5.

Tabel 5. Incidentele baten en lasten

Programma	2020	2021	2022	2023
1. SALDO BATEN EN LASTEN	2.012	1.059	1.131	1.203
2. INCIDENTELE BATEN				
1. Ruimte en water				
2. Milieu en energie	889	3.596		
3. Platteland en natuur	40.199	10.661	3.306	3.152
4. Bereikbaarheid	87.982	39.665	21.559	574
5. Economie	3.409	100		
6. Cultuur en maatschappij	4.156	1.213	1.213	1.213
7. Openbaar Bestuur				
8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	30.061	12.261	7.910	7.799
Totaal incidentele baten	166.696	67.496	33.988	12.739
3. INCIDENTELE LASTEN				
1. Ruimte en water	700	600	700	700
2. Milieu en energie	6.359	6.829	3.009	3.074
3. Platteland en natuur	44.430	14.360	4.881	4.727
4. Bereikbaarheid	89.552	45.519	26.924	5.950
5. Economie	7.529	2.240	2.140	2.085
6. Cultuur en maatschappij	10.705	10.013	9.953	10.798
7. Openbaar Bestuur	1.201	375	375	375
8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	26.809	7.606	5.288	5.641
Totaal incidentele lasten	187.286	87.542	53.270	33.350
4. SALDO INCIDENTELE BATEN EN LASTEN (=2-3)	-20.589	-20.046	-19.282	-20.611
5. SALDO VAN STRUCTURELE BATEN EN LASTEN (=1-4)	22.601	21.106	20.413	21.814

Bedragen x € 1.000

De verbijzondering van deze cijfers is opgenomen in bijlage 3. In deze bijlage zijn de toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves in beeld gebracht en ook zijn die baten en lasten opgenomen die elkaar opheffen. Hierbij kan het bijvoorbeeld gaan om een eenmalige last, die wordt gedekt door een bijdrage van het Rijk of een beschikking over een reserve.

Omdat het financiële perspectief positief is (zie onderdeel 1 in tabel 5) en de geraamde incidentele lasten groter zijn dan de geraamde incidentele baten (zie onderdeel 4 in tabel 5), concluderen wij dat in deze begroting sprake is van een structureel evenwicht. Dat wil zeggen dat de structurele lasten volledig uit de structurele baten kunnen worden bekostigd.

2. Uiteenzetting van de financiële positie

In dit hoofdstuk gaan wij in op de financiële positie, te beginnen met de ontwikkeling van het financieel perspectief sinds de Kadernota 2019-2023 (hoofdstuk 2.1). In de hoofdstukken 2.2 en 2.3 komen vervolgens het flexibel budget en ons beleid over hoe om te gaan met financiële mee- en tegenvallers aan de orde. In hoofdstuk 2.4 zijn de gevolgen van de meerjarenramingen tot en met 2023 verwerkt in de geprognosticeerde meerjarenbalans. Deze balans biedt inzicht in de ontwikkeling van bezittingen en schulden. Aan de hand van de financiële kengetallen wordt duiding gegeven aan de financiële positie.

Conclusie over financiële positie

De provinciale financiële positie is solide. De Begroting 2020 is structureel sluitend en het vermogen is zodanig dat in de komende periode geen leningen hoeven te worden aangegaan voor de geplande uitgaven.

Het structureel sluitend zijn, blijkt uit het financieel perspectief. Het financieel perspectief laat in de onderste regel zien wat de begrotingsruimte in elk jaar is. Dat deze bedragen in de jaren 2020-2023 positief zijn, laat zien dat de begroting structureel sluitend is. De solide positie blijkt tevens uit de berekening van de financiële kengetallen. Wij zien daarom geen aanleiding om ons financieel beleid, dat wij als prudent beschouwen, aan te passen.

2.1. Wijzigingen ten opzichte van de Kadernota 2019-2023

Ten opzichte van de Kadernota 2019-2023 treedt vanaf 2019 per saldo een verslechtering op van het financiële perspectief. De belangrijkste oorzaak daarvan is de lagere uitkering uit het Provinciefonds op basis van de onlangs gepresenteerde Septembecirculaire 2019, de toerekening van de apparaatskosten 2019 en 2020 en enkele bestedingsvoorstellen ten laste van de Algemene middelen, zoals de aanpassing van de IBOI-indexering van de RSP-middelen.

Tabel 6 geeft de vergelijking tussen het nu berekende financiële perspectief en het in de Kadernota 2019-2023 gepresenteerde perspectief (zie Kadernota 2019-2023, pagina 45).

Tabel 6. Mee- en tegenvallers in vergelijking met de Kadernota 2019-2023

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023	gemiddelde 2020-2023
Restant flexibel budget volgens:						
a. de Kadernota 2019-2023	0	2.358	2.358	2.358	2.358	2.358
b. de Begroting 2020	0	2.012	1.059	1.131	1.203	1.351
verschil (b-a)	0	-345	-1.298	-1.226	-1.154	-1.006
Verklaring verschil:						
1. Door PS genomen Statenbesluiten	0	-2	-2	-2	-2	-2
2. Uitkering Provinciefonds o.b.v. Septembecirculaire 2019	-1.865	-2.344	-1.794	-1.413	-234	-1.446
3. Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting	110	304	222	200	176	226
4. Kapitaallasten	935	426	473	489	500	472
5. Apparaatskosten personeel (AKP)	-375	-165	-171	-178	-184	-175
6. Verdeling apparaatskosten 2019/2020	-764	-1.974	-549	-532	-512	-892
7. Invulling taakstelling bevroren accressen 2021-2023	0	0	10	27	53	23
8. Bestedingsvoorstellen:						
1. Ten laste (-) of ten gunste (+) van Algemene middelen	-600	341	-40	-194	-453	-86
2. Wijziging fasering middeleninzet:						
a. prioriteiten Coalitieakkoord 2019-2023	0	377	-1.201	930	-106	0
b. aanvaard beleid, incl. DU-uitkeringen	10.489	-7.273	-2.256	-1.125	165	-2.622
3. Verlaging onvoorzien 2019 tot € 100.000	336					0
9. Herschikking begrotingsruimte 2019-2023	-8.267	7.874	2.872	-640	-1.840	2.067
10. Dekkingsmaatregelen/aanvulling flexibel budget 2020-2023:						
1. Verlaging werkelijk onvoorzien uitgaven 2020-2023		250	250	250	250	250
2. Stelpost achterblijven inwonertal (Provinciefonds)		91	182	272	363	227
3. Vrijval reserve Afkoopsommen wegen en waterwegen inclusief rentederving		1.750	706	688	669	953
Ontwikkelingen die (mogelijk) nog op zullen treden						
1. Pensioenpremie 2020 e.v./CAO 2021 e.v.		-p.m.	-p.m.	-p.m.	-p.m.	
2. Afwijkende ontwikkelingen van rente, dividenden en inflatie	+/-p.m.	+/-p.m.	+/-p.m.	+/-p.m.	+/-p.m.	
3. Klimaatakkoord/elektrische voertuigen --> opbrengsten opcenten mrb		- p.m.	- p.m.	- p.m.	- p.m.	
4. Minder ruimte onder het plafond BTW-compensatiefonds		- p.m.	- p.m.	- p.m.	- p.m.	
5. Hervordeeleffecten nieuw verdeelmodel Provinciefonds vanaf 2021			+/-p.m.	+/-p.m.	+/-p.m.	

Bedragen x € 1.000

In de volgende subparagrafen worden de mee- en tegenvallers in de periode 2019-2023 - genoemd onder punt 1 tot en met 10 - nader toegelicht.

2.1.1. Door PS genomen Statenbesluiten

Sinds de Kadernota 2019-2023 gaat het om uw besluit met betrekking tot de 13^e begrotingswijziging 2019. Deze wijziging betreft de aanpassing van de Begroting 2019 en de Begroting 2020 van de Noordelijke Rekenkamer. Onze bijdrage aan de Noordelijke Rekenkamer zal daardoor vanaf 2020 circa € 2.000 hoger uitvallen dan wij tot nu toe hebben geraamd.

2.1.2. Uitkering Provinciefonds

In tabel 7 hebben wij aangegeven welke veranderingen er in onze uitkering uit het Provinciefonds zullen optreden in vergelijking met de ramingen in de Kadernota 2019-2023. De bijstelling van de nieuwe ramingen is gebaseerd op de Septembercirculaire 2019.

Tabel 7. Wijzigingen in de uitkering Provinciefonds

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
1. Stand volgens de Kadernota 2019-2023	186.988	185.061	170.461	173.672	176.277
2. Wijzigingen Septembercirculaire 2019					
<u>A. Wijzigingen t.g.v./t.l.v. de Algemene middelen</u>					
1. Aanpassen accressen 2019-2024	-168	-386	-36	286	601
2. Onderschrijding plafond BTW-compensatiefonds 2019 e.v.	-1.790	-2.053	-1.856	-1.799	-937
3. Actualiseren fysieke gegevens 2019/2020 verdeelmaatstaven	93	96	98	100	102
subtotaal A	-1.865	-2.344	-1.794	-1.413	-234
<u>B. Wijzigingen t.g.v./t.l.v. sectorale middelen</u>					
4. Aanpassen accressen 2019-2024, aandeel duVV	-165	-522	-149	242	651
5. DU-Regiodeal Natuurinclusieve landbouw	6.290	0	0	0	0
6. DU-Zoetwatermaatregelen	0	172	173	0	0
7. DU-Programma Impuls Omgevingsveiligheid; Lokaal EV-beleid	0	171	0	0	0
8. DU-Proeftuinen cultuurprofielen	94	91	0	0	0
9. DU-Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie	94	106	0	0	0
10. DU-Aardbevingen en erfgoed	80	0	0	0	0
subtotaal B	6.394	18	24	242	651
Totaal wijzigingen Septembercirculaire 2019 (= A + B)	4.529	-2.325	-1.770	-1.171	417
3. Stand volgens de Begroting 2020 (= 1 + 2)	191.517	182.736	168.691	172.501	176.694

Bedragen x € 1.000

De regel 'Wijzigingen ten gunste van/ten laste van de Algemene middelen (subtotaal A)' geeft het effect op de begrotingsruimte 2019-2023 aan.

In het navolgende worden de wijzigingen in de uitkering Provinciefonds afzonderlijk toegelicht.

A. Wijzigingen ten gunste van/ten laste van de Algemene middelen

1. Aanpassen accressen 2019-2023

Op basis van de accresramingen in de Septembercirculaire 2019 komen wij tot de conclusie dat het accres 2019 lager uitkomt (6,06% in plaats van 6,30%; dat laatste percentage is al één procentpunt minder dan in de Meicirculaire 2019 is gehanteerd). Een deel van de rijksuitgaven wordt doorgeschoven van 2019 naar 2020.

In onze ramingen gaan we uit van een behoedzaam scenario voor de ontwikkeling van het accres. Hiervoor hanteren we het gemiddelde accres voor de jaren 2020-2023 met een aftrek van 1,0% per jaar.

In de jaren 2020 tot en met 2023 komt het gemiddelde accres - op basis van dit behoedzame scenario - nu uit op gemiddeld 2,62% per jaar in plaats van 3,10% in 2020 en 2,10% per jaar per jaar in de periode 2021-2023 op basis van de meicirculaire 2019. Daarmee wordt het negatieve effect van het lagere accres 2019 geleidelijk aan afgezwakt. Door deze ontwikkeling van het accres dalen onze inkomsten in 2019 met circa € 0,17 miljoen. In de jaren daarna slaat dit nadeel geleidelijk om in een voordeel dat loopt tot circa € 0,60 miljoen in 2023.

2. Onderschrijding plafond BTW-compensatiefonds

De bedragen onder het plafond BTW-compensatiefonds zijn een uitvloeisel van de afspraken in het financieel akkoord van 18 januari 2013. Die afspraken leiden vanaf 2015 tot een relatie tussen de ontwikkeling van het Provinciefonds en de ontwikkeling van het BTW-compensatiefonds (BCF).

Volgens de Septembercirculaire 2019 zal de onderschrijding van het plafond in 2019 lager liggen dan in mei 2019 nog werd geraamd. Dit leidt in 2019 tot een lagere toevoeging van middelen aan het Provinciefonds, namelijk circa € 11,03 miljoen in plaats van de eerder geraamde € 43,20 miljoen. Een verlaging met circa € 32,17 miljoen. Dit komt doordat de provincies in 2019 naar verwachting meer zullen declareren bij het BTW compensatiefonds, waardoor de ruimte onder het plafond kleiner wordt. Ons aandeel in deze verlaging bedraagt circa € 1,79 miljoen. Omdat de ruimte onder het plafond structureel lager is komen te liggen werkt deze verlaging structureel door.

Voor 2020 wordt vooralsnog uitgegaan van een ruimte onder het plafond van circa € 29,42 miljoen. Deze raming is gebaseerd op de prognoses in de Septembercirculaire 2019. Dat is nog altijd circa € 34,68 miljoen minder dan wij eerder hebben verondersteld. Daardoor zal onze uitkering in 2020 ongeveer € 2,05 miljoen lager uitvallen. In de jaren daarna loopt dit nadeel geleidelijk weer terug tot circa € 0,94 miljoen in 2023.

3. Actualiseren fysieke gegevens 2019/2020 verdeelmaatstaven

De fysieke gegevens 2019/2020 van de verdeelmaatstaven zijn alleen voor het aantal inwoners in landelijke gebieden en in de vervoerregio's van Noord- en Zuid-Holland geactualiseerd. De volledige actualisatie van de verdeelmaatstaven volgt in de Decembereirculaire 2019.

Door deze beperkte actualisatie neemt onze uitkering vanaf 2019 structureel met circa € 0,09 miljoen toe.

B. Wijzigingen ten gunste van/ten laste van sectorale middelen

4. Accressen 2019-2023, aandeel duVV (BDU-middelen)

De BDU-middelen voor de provincies, die in 2016 zijn overgeheveld naar het Provinciefonds, vallen vanaf 2017 onder de normeringssystematiek (trap op trap af) van het Provinciefonds.

Voor 2019 hebben wij rekening gehouden met de bijdrage zoals die nu door de fondsbeheerders wordt geraamd, aangevuld met een accres voor loon- en prijsstijgingen van 6,06%, en voor de jaren 2020 tot en met 2023 met de bijdragen zoals die door de fondsbeheerders worden geraamd, aangevuld met een accres van gemiddeld 2,62% per jaar. Dezelfde percentages die wij hanteren voor de berekening van de hoogte van onze uitkering uit het Provinciefonds.

Op basis van die uitgangspunten dalen deze inkomsten in 2019 met circa € 0,17 miljoen. In de jaren daarna slaat de daling van deze inkomsten geleidelijk om in een stijging die oploopt tot circa € 0,65 miljoen in 2023. De daling van de inkomsten werkt recht evenredig door in de voor dit beleidsterrein beschikbare middelen.

5. DU-Regiodeal Natuurinclusieve landbouw

Het Rijk stelt in 2019 € 6,29 miljoen beschikbaar voor de provincie Groningen bestemd voor de Regiodeal Natuurinclusieve landbouw. In totaal is hiervoor door het Rijk maximaal € 10 miljoen gereserveerd. De nu ontvangen middelen zullen in de periode 2019-2022 gefaseerd tot besteding komen.

6. DU-Zoetwatermaatregelen

Een aantal provincies, waaronder Groningen, ontvangen voor de periode 2019-2021 een bijdrage in het kader van het Deltaplan Zoetwater voor het verminderen van huidige knelpunten in de zoetwatervoorziening en in verband met het opvangen van mogelijke gevolgen van klimaatverandering.

In 2014 heeft de regering de Deltabeslissingen vastgesteld. De Deltabeslissing zoetwater omvat een strategie en een uitvoeringsprogramma: het Deltaplan Zoetwater. In het Deltaplan Zoetwater zijn de zoetwatermaatregelen opgenomen die Rijk en regio gezamenlijk gaan uitvoeren, inclusief een kostenverdeling per maatregel. Voor 2019 zijn al eerder middelen beschikbaar gesteld.

In de jaren 2020 en 2021 ontvangt onze provincie hiervoor € 172.000 respectievelijk € 173.000.

7. DU-Programma Impuls Omgevingsveiligheid; Lokaal EV-beleid

De Impuls Omgevingsveiligheid (IOV) bestaat uit een aantal deelprogramma's van de gezamenlijke overheden. Het betreft de deelprogramma's Besluit Risico's Zware Ongevallen (BRZO),

Publicatiereeks Gevaarlijke Stoffen (PGS), Informatie-Kennisinfrastructuur, Lokaal EV-beleid en de Modernisering omgevingsveiligheid en ontwikkelbudget nieuwe prioriteiten.

De provincie Zuid-Holland voert het secretariaat en is ervoor verantwoordelijk dat alle uitvoerende partijen de beschikbare middelen voor de deelprogramma's BRZO, PGS en Informatie-Kennisinfrastructuur, Modernisering omgevingsveiligheid en ontwikkelbudget nieuwe prioriteiten in het kader van de Impuls omgevingsveiligheid ontvangen. Voor het deelprogramma Lokaal EV-beleid krijgen de diverse provincies rechtstreeks middelen voor hun bijdrage aan dit deelprogramma en verzorgt de provincie Zuid-Holland daarnaast de toedeling aan de veiligheidsregio's. De provincies ontvangen voor 2020 een bedrag van in totaal € 11,363 miljoen voor het Programma Impuls Omgevingsveiligheid. Het aandeel van onze provincie daarin bedraagt circa € 171.000.

8. DU-Proeftuinen cultuurprofielen

Aansluitend bij de Verkenning van de Raad voor Cultuur heeft het kabinet in de brief 'Cultuur in een open Samenleving' aangekondigd dat het Rijk vanaf 2019 participeert in proeftuinen die voortkomen uit stedelijke en regionale cultuurprofielen. 15 stedelijke regio's hebben op 1 november 2018 een cultuurprofiel bij het Rijk ingediend en nemen deel aan het proeftuinentraject. De stedelijke regio's hebben eigenhandig een gemeentelijke of provinciale penvoerder aangewezen waaraan de middelen kunnen worden toegekend. Hiervoor wordt in het Provinciefonds in totaal € 0,619 miljoen ter beschikking gesteld in 2019 en € 0,602 miljoen in 2020. Het aandeel van onze provincie daarin bedraagt circa € 94.000 in 2019 en € 91.000 in 2020. Uitgangspunt is dat het Rijk de inzet van de partners in de regio matcht (tot een maximum van 50% van de totale kosten) op basis van een door de stedelijke regio ingediend plan en een begroting.

9. DU-Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie

Het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie is een gezamenlijk plan van gemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk. Het Deltaplan versnelt en intensificeert de aanpak van wateroverlast, hittestress, droogte en de gevolgen van overstromingen. Een viertal provincies, waaronder Groningen, die als trekker optreden voor hun samenwerkingsverband ontvangen een bijdrage voor de procesondersteuning voor dit programma. Deze middelen zijn bedoeld om samenwerkingsverbanden van overheden te ondersteunen bij het doen van stresstesten, voeren van risicodialogen en opstellen van een uitvoeringsagenda. Het Rijk stelt hiervoor in 2019 € 261.000 en in 2020 € 293.000 beschikbaar. Het aandeel van de provincie Groningen daarin bedraagt in 2019 circa € 94.000 en in 2020 circa € 106.000.

10. DU-Aardbevingen en erfgoed

Vanuit het Programma Aardbevingen en Erfgoed ontvangt de provincie Groningen een bijdrage van € 50.000 voor het initiatief 'Netwerk ruimtelijke kwaliteit' dat door de provincie wordt uitgevoerd in het kader van het programma Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Landschap. Daarnaast ontvangt de provincie Groningen € 30.000 voor 'de catalogus nieuwe Groningse schuren en gemoderniseerde oude Groninger schuren'.

2.1.3. Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting

In de Kadernota 2019-2023 is voor 2020 een opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting (mrb) geraamd van € 57,47 miljoen.

Periodiek ontvangen wij gegevens over de werkelijke ontwikkeling van het wagenpark, op basis waarvan we onze ramingen bijstellen. De raming opbrengst opcenten mrb is gebaseerd op de werkelijke aantallen per medio 2019. Ten opzichte van de Kadernota 2019 doen zich de volgende ontwikkelingen voor.

Ontwikkelingen in de omvang en samenstelling van het voertuigenpark.

Het blijkt dat het aantal voertuigen waarvoor opcenten worden geheven stijgt. Tevens is sprake van een verschuiving in gewichtsklasse, naar meer voertuigen in een hogere gewichtsklasse. We zien tevens een toename in het aantal volledig elektrische voertuigen. Deze zijn vrijgesteld van mrb en dus ook van opcenten. We hebben deze effecten verwerkt en per saldo leidt dit tot een stijging van de verwachte opbrengst in 2020 van € 0,3 miljoen, die structureel doorwerkt in 2021-2023.

In het kader van het Klimaatakkoord en de gevolgen van de voorgestelde maatregelen om elektrisch vervoer (EV) te stimuleren, zijn we in IPO-verband in gesprek met het Rijk om de effecten die dit heeft voor de opbrengst aan opcenten te compenseren. Voorgesteld wordt om de Raad voor het Openbaar

Bestuur (ROB) te laten onderzoeken in hoeverre de beleidsvoornemens van het Rijk gerelateerd aan de provinciale opcenten tot substantiële wijziging in inkomsten van provincies leiden. Op basis van de uitkomsten van dit onderzoek zal bestuurlijk overleg plaatsvinden tussen het Rijk en de provincies.

Ontwikkelingen in de uitgangspunten

Als gevolg van de stimulering van elektrische voertuigen, maar ook vanwege de verwachte autonome ontwikkeling van het voertuigenpark stellen we de verwachte groei van het wagenpark naar beneden bij. Gingen we eerst uit van een groei van 0,4%, vanaf de Begroting 2020 gaan we uit van 0,25%. Hierdoor daalt de verwachte opbrengst in 2020 met € 0,04 miljoen, oplopend naar € 0,32 miljoen in 2023.

Op basis van de werkelijke inflatiecijfers (consumentenprijsindex) rekenen we voor 2020 met 1,6% stijging van de tarieven. Het opcententarief wordt daardoor per 1 januari 2020 verhoogd tot 91,8. Dit stijgingspercentage (+1,6%) houden we ook aan voor de jaren 2019-2023. Eerdere berekeningen waren gebaseerd op 1,5% inflatie. Per saldo leidt deze stijging in 2020 tot een extra opbrengst van € 0,048 miljoen oplopend naar circa € 0,18 miljoen in 2023.

Tabel 8. Wijzigingen in de opbrengsten opcentenheffing mrb

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Opbrengst opcenten mrb volgens:					
1. Kadernota 2019-2023	56.407,4	57.472,8	58.596,6	59.728,4	60.868,4
2. Begroting 2020	56.517,6	57.776,6	58.818,2	59.928,8	61.044,7
Verskil in opbrengst t.o.v. Kadernota 2019-2023	110,2	303,8	221,6	200,4	176,3
Verklaring verschil:					
1. Omvang en samenstelling voertuigenpark	110,2	299,5	305,3	311,2	317,1
2. Uitgangspunten:					
a. groei voertuigenpark 0,25% i.p.v. 0,4% m.i.v. 2020	0,0	-43,2	-132,2	-224,7	-320,6
b. indexering opcententarief 1,6% i.p.v. 1,5% m.i.v. 2020	0,0	47,5	48,5	113,9	179,8
Totaal verklaring verschil	110,2	303,8	221,6	200,4	176,3

Bedragen x € 1.000

2.1.4. Kapitaallasten

Binnen de kapitaallasten is in 2019 sprake van lagere lasten van circa € 0,93 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door twee ontwikkelingen:

1. Een lagere toerekening van de apparaatskosten aan investeringen die leidt tot lagere afschrijvingen;
2. Vertraging in de uitvoering van enkele projecten waardoor projecten later opgeleverd worden en de kapitaallasten verschuiven naar latere jaren.

De hiervoor genoemde lagere toerekening van apparaatskosten aan investeringen komt ten laste van de Algemene middelen (zie de toelichting in paragraaf 2.1.6). Vanaf 2020 liggen de kapitaallasten gemiddeld € 0,47 miljoen lager dan eerder is geraamd. Dit heeft dezelfde oorzaken als de ontwikkeling in 2019. Daarbij spelen de lagere afschrijvingen als gevolg van de lagere toerekening van apparaatskosten aan investeringen een grotere rol dan in 2019.

2.1.5. Apparaatskosten personeel (AKP) 2019/2020

Ten opzichte van de raming 2019 in de Kadernota 2019-2023 stijgen de personeelskosten in 2019 met € 4,03 miljoen. Deze stijging kan als volgt worden verbijzonderd:

- € 2,36 miljoen heeft met name betrekking op cao- en premiewijzigingen die doorwerken in alle programma's. Dit bedrag kunnen wij grotendeels dekken uit een in de begroting opgenomen stelpost.
- € 0,98 miljoen betreft verrekeningen vanuit de afzonderlijke programma's met de personeelskostenraming.
- € 0,69 miljoen betreft diverse mutaties binnen programma 8 Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering, die verrekend worden met inkomsten uit detacheringen, kredieten en stelposten.

De dekking van deze lastenstijging in 2019 bestaat voor € 3,65 miljoen uit verrekeningen met bestaande kredieten, stelposten, inkomsten en reserves. Per saldo komt in 2019 € 0,37 miljoen ten laste van de Algemene middelen. Dit wordt veroorzaakt door de cao- en premiewijzigingen (de

stelpost was onvoldoende hoog) en een wijziging met betrekking tot de Commissie Bodemdaling. Doordat deze commissie vanaf 1 februari 2019 geen onderdeel meer uitmaakt van de provinciale organisatie worden de overheadkosten vanaf dat moment niet meer vergoed. In structurele zin ontstaat alleen een beslag op de Algemene middelen vanwege het wegvallen van de vergoeding overheadkosten Commissie Bodemdaling.

2.1.6. Verdeling apparaatskosten 2019/2020

In het financiële perspectief houden wij voor de jaren 2019 en 2020 rekening met een wijziging van de toerekening van apparaatskosten aan investeringen wegen en waterwegen conform de Rekening 2018. In 2019 en 2020 worden door deze wijziging minder apparaatskosten aan de investeringen en meer apparaatskosten aan de exploitatie (lees Algemene middelen) toegerekend. Hierdoor treedt in 2019 en 2020 een verslechtering van het financiële perspectief op van € 0,84 miljoen in 2019 en € 1,41 miljoen in 2020. Omdat daardoor in deze twee jaren minder kosten worden geactiveerd zullen de jaarlijkse afschrijvingslasten in de daarop volgende jaren (gemiddeld een periode van 24 jaar) daarentegen dalen.

Daarmee zal het nadeel op de lange termijn (gerekend over een periode van gemiddeld 24 jaar) per saldo nihil zijn. Feitelijk is dus sprake van een faseverschil in de belasting van de Algemene middelen. Het structurele effect van de toerekening van apparaatskosten aan investeringen vanaf 2021 is nu nog niet in te schatten. Dit is afhankelijk van onder andere de inzet van personeel voor infrastructurele projecten in het kader van het nieuwe MIT en een nader onderzoek naar de systematiek van toerekening van apparaatskosten.

Naast de verlaging van de toerekening van apparaatskosten aan investeringen treden nog andere wijzigingen op in de toerekening van apparaatskosten. Dit betreft met name de toerekening van apparaatskosten aan Diensten voor derden Hoofdkanalen. Samen met het effect van de toerekening aan de investeringen is daardoor in 2019 sprake van een nadeel van circa € 0,76 miljoen in 2019, € 1,97 miljoen in 2020 en gemiddeld een nadeel van € 0,53 miljoen per jaar vanaf 2021.

2.1.7. Invulling taakstelling bevroren accressen 2021-2023

In het Coalitieakkoord 2019-2023 hebben wij besloten om de accressen van kredieten en beïnvloedbare apparaatskosten in de jaren 2021 tot en met 2023 te bevroren. Bij de doorrekening van dit besluit is gebleken dat in de invulling van deze taakstelling tot een iets grotere besparing zal leiden, namelijk circa € 10.000 in 2021 oplopend tot circa € 53.000 in 2023. Deze meevaller komt ten gunste van de Algemene middelen.

2.1.8. Bestedingsvoorstellen

2.1.8.1. Ten laste of ten gunste van de Algemene middelen

De bestedingsvoorstellen in het kader van de Najaarsmonitor 2019 en de Begroting 2020 leiden ertoe dat in 2019 het beslag op de Algemene middelen met circa € 0,60 miljoen toeneemt en in de jaren 2020 tot en met 2023 gemiddeld € 0,08 miljoen per jaar. Deze lastenstijging wordt vrijwel volledig veroorzaakt door de IBOI-indexering van de RSP-middelen. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de Najaarsmonitor 2019.

Voor een werkbudget voor lobbyactiviteiten en een noodzakelijke capaciteitsuitbreiding voor het Interbestuurlijk toezicht (IBT) zijn de komende jaren naar verwachting extra middelen nodig. Wij komen hierop terug bij de Kadernota 2020-2024. Vooralsnog nemen we nu in de Begroting 2020 voor deze activiteiten een p.m.-raming op.

2.1.8.2. Wijziging fasering middeleninzet

Omdat de uitvoering van een aantal activiteiten langzamer verloopt dan oorspronkelijk is gepland schuift vanuit 2019 € 10,49 miljoen aan middelen door naar 2020 en volgende jaren. Het betreft activiteiten, zoals invoering Omgevingswet, Eems-Dollard 2050, Dubbele Dijk, regiodeal Natuurinclusieve landbouw, verduurzaming OV, OV-projecten Slim en Groen, kadewerken Noord-Willemskanaal, Innovatie en Duurzaamheid 3, investeringen Groningen Airport Eelde, recreatie en toerisme, leefbaarheid, gastvrij beveiligen en betere informatievoorziening. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de Najaarsmonitor 2019.

Daarnaast blijkt bij de nadere uitwerking van de prioriteiten uit het Coalitieakkoord 2019-2023 dat een deel van de middelen voor de jaren 2020 en 2023 naar voren moeten worden gehaald. Dat betreft dan met name de realisatie van de Waddenopgave. De hiervoor beschikbare middelen van € 4,2 miljoen worden volledig in 2020 en 2021 ingezet. Voor de realisatie van de Waddenopgave in 2022 en 2023 zijn nog geen middelen beschikbaar. Op de vraag in hoeverre er dan wel middelen nodig zijn komen wij uiterlijk in de Kadernota 2021-2025 (voorjaar 2021) terug.

2.1.8.3. Verlaging onvoorzien 2019 tot € 100.000

In de begroting nemen wij jaarlijks een bedrag van € 500.000 op voor onvoorziene uitgaven. Voor 2019 resteert nu nog een bedrag van € 435.500. Voor de resterende maanden van 2019 achten wij een niveau van € 100.000 toereikend. Daarom stellen wij voor deze post te verlagen naar € 100.000. In de jaren 2020 tot en met 2023 is voor onvoorziene uitgaven jaarlijks een bedrag van € 250.000 beschikbaar. Vanaf 2024 gaat het om een bedrag van € 500.000 per jaar.

2.1.9. Herschikking begrotingsruimte 2019-2023

Door de in de paragrafen 2.1.1 tot en met 2.1.8 beschreven ontwikkelingen/besluiten ontstaat een tamelijk ongelijkmatig verloop van de begrotingsruimte. Om de Begroting 2019 weer in evenwicht te brengen en de begrotingsruimte gelijkmatig over de jaren 2020 tot en met 2023 te verdelen is een herschikking van de begrotingsruimte tussen de jaren 2019 tot en met 2023 nodig. Deze herschikking verloopt via de Algemene reserve. Over de gehele periode bekeken is deze herschikking volledig budgettair neutraal.

2.1.10. Dekkingsmaatregelen/aanvulling flexibel budget 2020-2023

Het financiële perspectief 2020-2023 is met name door de ontwikkelingen in het kader van de Septembercirculaire 2019 (vooral de kleinere ruimte onder het plafond van het BTW-compensatiefonds) verslechterd en is de tot dan toe nog aanwezige begrotingsruimte volledig verdampt.

In ons Coalitieakkoord 2019-2023 hebben wij als uitgangspunt geformuleerd dat er jaarlijks een flexibel budget van € 2 miljoen per jaar beschikbaar moet zijn. Daar kan zonder dekkingsmaatregelen nu niet aan worden voldaan.

In deze begroting kiezen wij ervoor om in 2020 te zorgen voor een flexibel budget van € 2 miljoen en een flexibel budget van € 1 miljoen per jaar in de jaren 2021-2023. Om te zorgen voor een dergelijk flexibel budget stellen wij in de Begroting 2020 de volgende maatregelen voor:

- Verlaging van de post voor werkelijk onvoorziene uitgaven 2020-2023 met € 0,25 miljoen per jaar, zodat voor het opvangen van onvoorziene uitgaven in deze jaren nu nog een bedrag van € 0,25 miljoen per jaar beschikbaar is.
- Bij het opstellen van de raming van onze uitkering uit het Provinciefonds gaan we er voor de jaren 2020-2023 vanuit dat de financiële gevolgen van een eventuele tegenvallende ontwikkeling van het inwonertal kan worden opgevangen binnen het behoedzame scenario dat we al jaren ten aanzien van de accresramingen hanteren. Daardoor kan de tot nu toe voor deze mogelijke ontwikkeling apart opgenomen stelpost komen te vervallen. Het gaat om een bedrag van circa € 90.800 in 2020 oplopend tot een bedrag van € 363.200 in 2023.
- Inzet van in totaal € 4 miljoen uit de reserve Afkoopsommen wegen en waterwegen. De middelen in deze reserve hebben als doel renteopbrengsten te genereren die ten gunste komen van de Algemene middelen, zodat begrotingsruimte wordt gecreëerd. Het onderhoud van de door de provincie overgenomen wegen is in de reguliere budgetten opgenomen. De onderhoudsbudgetten zijn, met andere woorden, niet (meer) gekoppeld aan de renteopbrengsten. Wij zien de middelen in deze reserve daarom als Algemene middelen, een soort van stamkapitaal. In deze reserve zit, na aftrek van de € 10 miljoen voor het Coalitieakkoord nog € 62,7 miljoen.

Vervolgens willen wij bij de strategische verkenning/ Kadernota 2020-2024 de nu nog ontbrekende € 3 miljoen aan flexibel budget aanvullen. Daarbij hanteren wij als uitgangspunt dat eventuele meevallers als eerste worden ingezet om het flexibel budget voor 2021 tot en met 2023 weer tot € 2 miljoen per jaar aan te vullen. Daarna kunnen eventuele meevallers worden ingezet voor het terugdraaien van de drie hierboven genoemde maatregelen.

2.2. Omvang flexibel budget 2020-2023

Sinds de Begroting 2014 bepalen wij de minimale omvang van het flexibel budget op 1% van het deel van de begroting, dat uit de Algemene middelen wordt bekostigd (afgerond op bedragen van een half miljoen). De Algemene middelen bestaan in deze definitie uit de geraamde uitkering uit het Provinciefonds, de geraamde opbrengst van de opcentenheffing motorrijtuigenbelasting en geraamde opbrengsten van rente en dividenden. Deze berekening maken wij één keer per jaar op basis van gemiddelde omvang van de Algemene middelen in de periode t+1 tot en met t+4.

De gemiddelde omvang van de Algemene middelen wordt voor de periode 2020-2023 geraamd op circa € 255,2 miljoen per jaar. 1% komt uit op € 2,55 miljoen; afgerond op € 2,5 miljoen. Tot nu toe hanteren wij als norm een bedrag van € 2 miljoen. Dat het bedrag hoger uitvalt wordt veroorzaakt door het feit dat de BDU Verkeer en vervoer sinds 2016 onderdeel uitmaakt van het Provinciefonds en daarmee van de Algemene middelen.

Omdat in ons beleid met betrekking tot de besteding van de middelen voor Verkeer en vervoer sinds 2016 geen inhoudelijke wijzigingen zijn opgetreden, houden wij bij de bepaling van de omvang van het flexibel budget dit onderdeel buiten de berekening. Als we die lijn volgen, bedraagt de omvang van de Algemene middelen (exclusief middelen Verkeer en vervoer) in de periode 2019-2023 gemiddeld € 177,7 miljoen per jaar. 1% komt uit op € 1,78 miljoen (afgerond op € 2,0 miljoen).

In het kader van de Kadernota 2020-2024 zullen wij dit bedrag, indien de ramingen daartoe op dat moment aanleiding geven, zo nodig aanpassen.

2.3. Omgaan met financiële mee- en tegenvallers

Sinds de Najaarsnota 2017 hanteren wij de volgende werkwijze, die wij in ons Coalitieakkoord 2019-2023 hebben herbevestigd:

1. Wij voeren een behoedzaam en toekomstbestendig financieel beleid.
2. Wij werken met een sluitende meerjarenbegroting waarbij de structurele lasten structureel worden gedekt. Daarbij gaan wij uit van een flexibel budget van € 2,0 miljoen per jaar en een budget voor onvoorziene uitgaven van € 0,5 miljoen per jaar.
Zoals wij in paragraaf 2.1.10 hebben aangegeven kunnen wij deze uitgangspunten voor de periode 2020-2023 nu nog niet volledig realiseren, maar wij streven ernaar om dat wel weer in de Kadernota 2020-2024 te realiseren.
3. Het beschikbare weerstandsvermogen moet van voldoende niveau zijn om de risico's op te kunnen vangen.
4. Tegenvallers dienen in principe gedekt te worden binnen de bestaande middelen van de programma's.
5. Er kunnen zich onverhoopt knelpunten voordoen in de opgaven en majeure taken waar wij als provincie fors op inzetten. Indien dit aan de orde is, kan overwogen worden om bij de kadernota hier extra middelen op in te zetten.
6. In het kader van de besluitvorming rondom Groningen Airport Eelde en het daarmee annex zijnde compensatiepakket is in de Voorjaarsnota 2017 een bedrag van € 14,83 miljoen onttrokken uit het stamkapitaal. Conform eerdere besluitvorming dient het stamkapitaal weer aangevuld te worden vanuit toekomstige meevallers. Conform eerdere afspraken wordt het moment van de jaarrekening hiervoor benut.

2.4. Overige aspecten omtrent financiële positie

Om een goed beeld te krijgen van de financiële positie gaan wij in de volgende paragrafen in op een aantal aspecten.

2.4.1. Geprognosticeerde begin- en eindbalans 2018-2023 en EMU-saldo

Met de meerjarig geprognosticeerde balans, gebaseerd op de Begroting 2020 en de meerjarenraming 2021-2023, ontstaat inzicht in de financiële positie van de provincie op langere termijn. Hierdoor wordt het mogelijk om een oordeel te vormen over de gezondheid van de financiële positie van de provincie en over de richting waarin de financiële positie zich ontwikkelt.

Tabel 9. Geprognosticeerde balans 2020-2023

Activa	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
Materiële vaste activa	105.105	158.196	170.161	164.531	153.343	147.747
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekkingen	58.183	58.183	58.183	58.183	58.183	58.183
Financiële vaste activa: Leningen	447.349	374.345	315.114	239.042	168.290	102.887
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar	119.908	119.908	119.908	119.908	119.908	119.908
Totaal vaste activa	730.545	710.632	663.366	581.664	499.724	428.725
Vorraden: Onderhanden werk, waaronder						
bouwgronden in exploitatie	43.217	43.217	43.217	43.217	43.217	43.217
Vorraden: Gereed product en handelsgoederen	16.530	16.530	16.530	16.530	16.530	16.530
Uitzettingen < 1 jaar	629.706	526.363	517.600	564.761	636.813	703.770
Liquide middelen	1.240	1.240	1.240	1.240	1.240	1.240
Overlopende activa	55.076	55.076	55.076	55.076	55.076	55.076
Totaal vlottende activa	745.769	642.426	633.663	680.824	752.876	819.833
Totaal activa	1.476.314	1.353.058	1.297.028	1.262.488	1.252.601	1.248.559

Passiva	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
Eigen Vermogen	859.592	736.257	680.204	645.805	636.203	630.597
Voorzieningen	33.786	33.865	33.888	33.747	33.462	35.026
Vaste schuld	0	0	0	0	0	0
Totaal vaste passiva	893.378	770.122	714.092	679.552	669.665	665.623
Vlottende schuld	185.795	185.795	185.795	185.795	185.795	185.795
Overlopende passiva	397.141	397.141	397.141	397.141	397.141	397.141
Totaal vlottende passiva	582.936	582.936	582.936	582.936	582.936	582.936
Totaal passiva	1.476.314	1.353.058	1.297.028	1.262.488	1.252.601	1.248.559

bedragen x € 1.000)

Een aantal posten verandert in de loop van de jaren niet. Dit zijn de overlopende posten, waarvan de post overlopende passiva opvalt. In deze post zijn bedragen opgenomen die wij vooruit ontvangen hebben en af te rekenen subsidies en inkomensoverdrachten. Een voorbeeld van een groot vooruit ontvangen bedrag betreft RSP-gelden, die wij ook voor gemeenten ontvangen hebben. Omdat het moeilijk te ramen is wanneer deze middelen uitgegeven worden, is het advies van de Commissie BBV om dit bedrag gelijk te laten. Dit geldt ook voor de posten liquide middelen, overlopende activa (vooruit betaald) en vlottende schuld (waaronder crediteuren)

Een andere functie van de meerjarig geprognosticeerde balans is de berekening van het EMU-saldo. Het EMU-saldo is het saldo van inkomsten en uitgaven van de overheid op transactiebasis in een bepaalde periode. Over de hoogte van het EMU-saldo zijn in Europees verband afspraken gemaakt. De reden hiervoor is het robuust houden van de overheidsfinanciën op Europees niveau.

Het verloop van het EMU-saldo staat in tabel 10. Het EMU-saldo zal naar verwachting de komende jaren negatief zijn door investeringen in de provinciale infrastructuur, het Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT) en investeringen in het kader van het Regiospecifiek Pakket (RSP). Na 2021 wordt het saldo weer positief. In vergelijking met de Begroting 2019 is het positief worden van het saldo een jaar opgeschoven in de tijd. Dit wordt veroorzaakt doordat projecten later starten en/of later opgeleverd worden.

Tabel 10. EMU-saldo 2018-2023

EMU-saldo	Mutatie 2018	Mutatie 2019	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023
1 Materiële vaste activa	9.085	53.091	11.965	-5.630	-11.188	-5.596
2 Financiële vaste activa	-29.215	-73.004	-59.231	-76.072	-70.752	-65.403
3 Vorraden	13.025	0	0	0	0	0
4 Uitzettingen < 1 jaar	1.088	-103.343	-8.764	47.161	72.053	66.957
5 Liquide middelen	-60	0	0	0	0	0
6 Overige vlottende activa	51.533	0	0	0	0	0
	45.456	-123.256	-56.029	-34.541	-9.887	-4.042
7 Eigen vermogen	39.899	-123.335	-56.052	-34.399	-9.602	-5.606
8 Voorzieningen	-298	79	23	-141	-285	1.564
9 Vaste schulden >1 jaar	-18	0	0	0	0	0
10 Vlottende schuld	-136.514	0	0	0	0	0
11 Vlottende passiva <1 jaar	142.387	0	0	0	0	0
	45.456	-123.256	-56.029	-34.541	-9.887	-4.042
EMU saldo (mutatie 2+4+5+6+9+10+11)	17.491	-176.347	-67.994	-28.911	1.301	1.554

bedragen x € 1.000)

2.4.2. Financiële kengetallen

De financiële kengetallen geven duiding aan de financiële positie. In tabel 11 is het verloop opgenomen, met daarna een toelichting. Het vergelijken van de kengetallen met andere provincies of een gemiddelde van provincies is moeilijk gebleken omdat de waarden van de verschillende

provincies ver uiteen liepen. Het ministerie van Binnenlandse Zaken heeft een duiding aangegeven in de trant van "hoe hoger/ lager het percentage hoe beter", deze noemen wij bij elk kengetal.

Tabel 11. Financiële kengetallen 2018-2023

Kengetallen	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
1 A. Netto schuldquote	-54%	-31%	-31%	-56%	-83%	-110%
B. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-162%	-127%	-120%	-140%	-144%	-147%
2 Solvabiliteitsratio	58%	54%	52%	51%	51%	51%
3 Structurele exploitatieruimte	22%	6%	6%	7%	7%	8%
4 Grondexploitatie	10%	11%	12%	15%	16%	16%
5 Belastingcapaciteit	111%	101%	102%	102%	102%	102%

- 1A. De nettoschuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen. Dit kengetal geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie. Hoe lager dit percentage hoe beter. Dat betekent dat de ontwikkeling sinds 2018 goed te noemen is.
- 1B. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de nettoschuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (nettoschuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. Hoe lager dit percentage hoe beter. Dit percentage daalt, de ontwikkeling is daardoor goed te noemen.
2. Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin wij in staat zijn aan onze financiële verplichtingen te voldoen. Onder dit kengetal wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Hoe hoger dit percentage hoe beter. Het percentage neemt licht af tot 2021 en blijft daarna stabiel. De afname sinds 2018 komt doordat het eigen vermogen met € 2 miljoen meer gedaald is dan het balanstotaal. Deze € 2 miljoen is met name veroorzaakt door een toename in de voorziening Nazorg stortplaatsen.
3. De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale baten. Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn. Hoe hoger dit percentage hoe beter.
4. De grondexploitatie kan een forse impact hebben op de financiële positie. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij verkoop. Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten. Hoe lager dit percentage hoe beter.
5. Een provincie heeft de mogelijkheid om het aantal opcenten te verhogen tot het maximaal te heffen opcenten zoals dat door het Rijk wordt bepaald. Geen van de provincies maakt gebruik van dit maximale tarief. De belastingcapaciteit van provincies wordt daarom berekend door het aantal opcenten in jaar t te vergelijken met het gemiddelde van het aantal opcenten van alle provincies in jaar t-1 en uit te drukken in een percentage. Hoe lager dit percentage hoe beter.

2.4.3. Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

In onderstaande tabel hebben wij een overzicht voor de jaren 2020-2023 opgenomen van de arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume. Deze bedragen zijn op basis van aanvaard beleid.

Tabel 12. Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen 2020-2023

Omschrijving	2020	2021	2022	2023
IKB	8.653	8.692	8.730	8.770
Werkloosheidsuitkeringen	100	100	100	100
Totaal	8.753	8.792	8.830	8.870

bedragen x € 1.000

Bovenstaande cijfers zijn op basis van het loonpeil van 2019 waarin de laatste, in de cao vastgestelde salarisverhogingen, zijn verwerkt. Dat werkt uiteraard door in het uit te betalen IKB van de komende jaren. Daarnaast is er groei in het personeelsbestand, wat gevolgen heeft voor de totale loonkosten en daarmee hoogte van het IKB. De bedragen uit de tabel zijn in de provinciale begroting opgenomen. Door een actief personeelsbeleid blijven de kosten voor werkloosheidsuitkeringen naar verwachting min of meer constant en worden tot een minimum beperkt.

2.4.4. Investeringsuitgaven

In tabel 13 zijn de investeringsuitgaven, uitgesplitst naar maatschappelijk en economisch nut opgenomen. Daarbij is rekening gehouden met bijdragen van derden. Investeringsuitgaven met een economisch nut zijn alle investeringen die bijdragen aan de mogelijkheid middelen te verwerven en/of verhandelbaar zijn.

Investeringsuitgaven met een maatschappelijk nut genereren geen middelen, maar vervullen wel duidelijk een publieke taak. Het betreft investeringen in bijvoorbeeld wegen en waterwegen.

Tabel 13. Investeringsuitgaven 2020-2023 uitgesplitst naar nut

Omschrijving	2020	2021	2022	2023
Investeringsuitgaven met een maatschappelijk nut	17.155	2.277	-2.536	1.604
Investeringsuitgaven met een economisch nut	2.196	855	266	1.527
Totaal	19.351	3.132	-2.270	3.131

bedragen x € 1.000

Bij deze bedragen past de kanttekening dat - naarmate de verwachte ontwikkeling verder in de tijd ligt - de cijfers met een grotere onzekerheid zijn omgeven.

In bijlage 4 hebben wij de belangrijkste investeringsprojecten opgenomen. In dit overzicht zijn in de post provinciale middelen ook de bedragen opgenomen die ten laste van onderhoudsbudgetten komen omdat een deel van het project onderhoud betreft.

2.4.5. Financiering

De uitgaven aan investeringen doen een beroep op de liquide middelen van de provincie. Van belang voor de financiële positie is of de provincie moet lenen om de uitgaven voor investeringen te kunnen doen. In tabel 14 hebben wij de financieringsbehoefte opgenomen. Zoals uit de paragraaf financiering reeds blijkt, is het niet nodig om te lenen.

Tabel 14. Financieringsverloop

Financieringspositie	2018	2019	2020	2021	2022	2023
<u>Financieringsmiddelen:</u>						
- Reserves	859.592	736.257	680.204	645.805	636.203	630.597
- Voorzieningen	33.786	33.865	33.888	33.747	33.462	35.026
- Aangegane geldleningen	0	0	0	0	0	0
Totaal financieringsmiddelen	893.378	770.122	714.092	679.552	669.665	665.623
Totaal geïnvesteerd per 31 december inclusief bouwgronden in exploitatie	773.762	753.849	706.583	624.881	542.941	471.942
Financieringsoverschot per 31 december	119.616	16.273	7.510	54.671	126.723	193.680

(bedragen x € 1.000)

2.4.6. Stand en verloop van de reserves en voorzieningen

Voor de financiering van de uitgaven zijn beschikbaar de middelen uit onderstaande reserves en voorzieningen beschikbaar. Voor een toelichting op de reserves verwijzen wij naar paragraaf 2.4.7 waarin de tienjarige doorkijk is opgenomen.

De voorzieningen behoren tot het vreemd vermogen van de provincie en zijn gebaseerd op de verplichting of voorzienbare verlies ter hoogte van het aangegeven bedrag. Er zijn zes voorzieningen.

1. Nazorg stortplaatsen;
Voorziening voor de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen
2. Nazorg baggerspeciedepots;
Voorziening voor de eeuwigdurende nazorg van baggerspeciedepots
3. Grondwaterheffing;
Voorziening voor schommelingen in de kosten en opbrengsten

4. Ontgrondingen;
Voorziening ontgrondingenheffing
5. Appa;
Voorziening voor pensioenen van gedeputeerden
6. North Refinery;
Voorziening voor verwachte kosten met betrekking tot handhaving bij North Refinery.
(ingesteld bij jaarrekening 2016).

Tabel 15. Overzicht reserves en voorzieningen per 31 december

Overzicht Reserves en voorzieningen											
Reserve/ voorziening	Stand per datum: 31-12-2018	mutatie 2019	31-12-2019	mutatie 2020	31-12-2020	mutatie 2021	31-12-2021	mutatie 2022	31-12-2022	mutatie 2023	31-12-2023
Algemene reserve											
1. Algemene reserve	47.200	-1.900	45.300	-11.200	34.100	-5.400	28.700	-1.700	27.000	-500	26.500
Bestemmingsreserves											
Stamkapitaal											
2. Compensatie dividend Essent	132.993	26.207	159.200	350	158.850	650	158.200	650	157.550	650	156.900
Bereikbaarheid											
3. Afkoop vervanging kunst-werken Winschoterdiep	18.183	600	18.783	-600	19.383	1.580	17.803	1.420	16.383	2.100	14.283
4. Afkoopsom wegen/ waterwegen	72.703	0	72.703	4.250	68.453	3.206	65.247	3.188	62.059	3.169	58.890
5. Beheer wegen en kanalen	2.838	-2.000	838	838	0	0	0	0	0	0	0
6. Decentralisatie-uitkering Verkeer en vervoer (duVV)	53.828	-2.207	51.621	15.753	35.868	7.167	28.701	7.441	21.260	5.021	16.239
7. Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT)	93.407	-8.110	85.297	6.370	78.927	13.256	65.671	10.382	55.289	9.543	45.746
8. Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP- ZZL)	173.557	-17.557	156.000	19.000	137.000	47.000	90.000	31.000	59.000	29.000	30.000
Milieu, natuur en leefbaarheid											
9. Leefbaarheid krimpgebieden	4.200	-1.150	3.050	2.550	500	-500	1.000	-200	1.200	300	900
10. Programma Landelijk Gebied (PLG)	54.616	-9.016	45.600	6.000	39.600	1.500	38.100	800	37.300	2.000	35.300
11. Bodemsanering	12.990	110	13.100	4.260	8.840	5.840	3.000	0	3.000	0	3.000
12. Wabo	55	-23	32	0	32	0	32	0	32	0	32
Programma-overstijgende/ overige reserves											
13. Economische, Sociale en Fysieke Infrastructuur (ESFI)	9.911	-2.311	7.600	1.200	6.400	1.200	5.200	1.200	4.000	1.200	2.800
14. Provinciale Meefinanciering	19.991	-6.971	13.020	8.760	4.260	360	3.900	270	3.630	130	3.500
15. Overboeking kredieten	84.039	-76.039	8.000	700	7.300	0	7.300	0	7.300	0	7.300
16. Afschrijvingen	65.994	-150	65.844	1.200	64.644	2.340	62.304	2.580	59.724	2.580	57.144
Bedrijfsvoering											
17. Automatisering	3.265	-1.575	1.690	420	1.270	470	800	800	0	0	0
18. Apparaatskosten personeel (AKP)	9.637	-437	9.200	-200	9.400	0	9.400	4.000	5.400	5.400	0
Totaal reserves	859.407	-102.528	756.878	59.651	674.827	78.670	585.358	61.831	520.127	60.593	458.534
Voorzieningen											
1. Nazorg stortplaatsen	25.632	42	25.674	42	25.716	42	25.758	-71	25.687	1.784	27.471
2. Nazorg baggerspeciedepots	971	-6	965	-6	959	37	996	20	1.016	28	1.044
3. Grondwaterheffing	573	36	609	-8	601	-13	588	-19	569	-25	544
4. Ontgrondingen	701	-39	662	-53	609	-54	555	-56	499	-58	441
5. Appa	5.600	41	5.641	48	5.688	-159	5.530	-165	5.365	-171	5.194
6. North Refinery	309	0	309	0	309	0	309	0	309	0	309
Totaal voorzieningen	33.786	73	33.859	23	33.882	-146	33.736	-291	33.445	1.558	35.003
Totaal reserves en voorzieningen	893.193	-102.455	790.738	59.674	708.710	78.523	619.093	61.540	553.572	62.151	493.537

Bedragen x € 1.000

2.4.7. Doorkijk tot en met 2028 van de reserves

In de Financiële verordening is opgenomen dat elke vier jaar, aan het begin van de nieuwe collegeperiode een doorkijk van de reserves wordt opgesteld. Deze doorkijk gaat over een periode van tien jaar.

In tabel 16 hebben wij per reserve de verwachte stand per 31 december van elk jaar, de komende tien jaar opgenomen. In de toelichting hebben wij voor elke reserve aangegeven wat de stand is verdeeld naar verplichte, gelabelde en vrij in te zetten bedragen.

- **Verplicht:** Schriftelijke toezegging aan derden tot financiering van een programma of tot het uitvoeren van een bepaalde activiteit. Dit betreft de verplichtingen waarvan de prestaties nog in de komende jaren verricht worden.
- **Gelabeld:** Er is een besluit genomen door GS/PS over een uit te voeren programma of activiteit doch er heeft nog geen schriftelijke toezegging plaatsgevonden aan derden. PS hebben de mogelijkheid om voor het niet verplichte deel programma's bij te stellen of te beëindigen. Bestemmingsreserves zijn niet automatisch gelabeld, pas wanneer GS/PS een besluit nemen over een uit te voeren programma of activiteit binnen deze reserve
- **Vrije ruimte:** Middelen waarop nog geen verplichting of 'labeling' rust.

In tabel 16 zijn de verwachte standen van de reserves opgenomen per het einde van het betreffende jaar. Om tot deze bedragen te komen zijn de bedragen uit de Rekening 2018 als basis genomen en is

de besluitvorming rondom Kadernota 2019-2023, Voorjaars- en Najaarsmonitor 2019 verwerkt. Vervolgens zijn deze bedragen geactualiseerd voor verwachte en nog voor te leggen besluiten.

Aan het eind van de periode wordt een vrije ruimte verwacht van ongeveer € 3 miljoen. Deze € 3 miljoen ontstaat vanaf 2020 in de reserve Bodemsanering en wij stellen voor om deze vrije ruimte te reserveren als dekking voor het nieuwe programma Bodem en ondergrond 2020-2024 dat wij eind 2019 vast zullen stellen. Een voorstel voor de onttrekking van middelen leggen wij uw Staten te zijner tijd voor.

Tabel 16. Overzicht stand per reserve per eind van het jaar

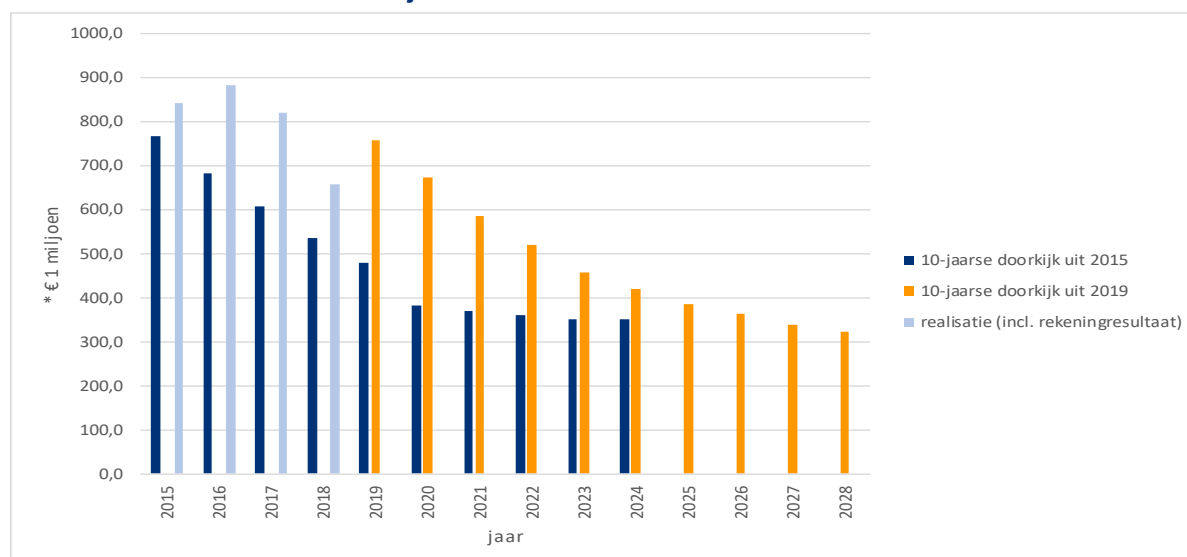
Stand per reserve										
Stand per datum:	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027	31-12-2028
Reserve										
Algemene reserve										
1. Algemene reserve	45.300	34.100	28.700	27.000	26.500	27.300	28.000	28.000	28.000	28.000
Bestemmingsreserves										
Stamkapitaal										
2. Compensatie dividend Essent	159.200	158.850	158.200	157.550	156.900	156.250	155.600	154.950	154.950	154.950
Bereikbaarheid										
3. Afskoop vervanging kunst-werken Winschoterdiep	18.783	19.383	17.803	16.383	14.283	12.783	11.283	8.783	5.783	2.783
4. Afskoopsom wegen/ waterwegen	72.703	68.453	65.247	62.059	58.890	58.890	58.890	58.890	58.890	58.890
5. Beheer wegen en kanalen	838	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6. Decentralisatie-uitkering Verkeer en vervoer (duVV)	51.621	35.868	28.701	21.260	16.239	13.403	14.046	14.689	15.332	15.975
7. Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT)	85.297	78.927	65.671	55.289	45.746	36.203	30.785	25.366	16.911	8.455
8. Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP-ZZL)	156.000	137.000	90.000	59.000	30.000	13.000	0	0	0	0
Milieu, natuur en leefbaarheid										
9. Leefbaarheid krimpgebieden	3.050	500	1.000	1.200	900	700	700	700	700	700
10. Programma Landelijk Gebied (PLG)	45.600	39.600	38.100	37.300	35.300	30.600	22.100	11.700	0	0
11. Bodemsanering	13.100	8.840	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
12. Wabo	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32
Programma-overstijgende/ overige reserves										
13. Economische, Sociale en Fysieke Infrastructuur (ESFI)	7.600	6.400	5.200	4.000	2.800	1.800	0	0	0	0
14. Provinciale Meefinanciering	13.020	4.260	3.900	3.630	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500
15. Overboeking kredieten	8.000	7.300	7.300	7.300	7.300	7.300	7.300	7.300	7.300	7.300
16. Afschrijvingen	65.844	64.644	62.304	59.724	57.144	53.724	50.304	46.884	43.484	40.064
Bedrijfsvoering										
17. Automatisering	1.690	1.270	800	0	0	0	0	0	0	0
18. Apparaatskosten personeel (AKP)	9.200	9.400	9.400	5.400	0	0	0	0	0	0
Totaal	756.878	674.827	585.358	520.127	458.534	418.485	385.540	363.794	337.882	323.649
Waarvan:										
Verplicht	229.357	238.272	171.474	121.985	77.174	51.003	30.785	25.366	16.911	8.455
Gelabeld	481.051	399.455	382.184	368.142	351.860	337.182	323.755	307.428	289.971	284.194
Vrij	1.170	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000

Bedragen x € 1.000

De reserve Actieprogramma Werk, Energie en Leefbaarheid (WEL) is niet opgenomen in het overzicht omdat in deze reserve een post opgenomen is die op korte termijn met de betreffende gemeente afgerekend moet worden, waarna deze opgeheven wordt.

In 2015 hebben wij de vorige tienjarige doorkijk van de reserves opgesteld. In onderstaande grafiek wordt de huidige doorkijk met die van 2015 vergeleken. Ook de werkelijke standen van 2015 tot en met 2018 zijn in de grafiek opgenomen.

Grafiek 1. Verwachte en werkelijke standen van reserves 2015-2028

Het totaalbedrag aan reserves uit de huidige doorkijk lijkt over de hele linie hoger te zijn dan dat van de Doorkijk 2015. De stand in de laatste jaren is wel constant ongeveer even hoog. Wij constateren dat:

- De eindstand die in 2015 verwacht werd voor 2024 ongeveer gelijk is aan de verwachting nu, voor 2028. Wij zien als oorzaak dat de stand lijkt te tenderen naar een minimale stand van de reserves als de bedragen uitgegeven zijn waar ze voor bedoeld zijn. Uitzonderingen hierop zijn de algemene reserve, de reserve Compensatie dividend Essent, de reserve duVV en de reserves voor afkoopsommen.
- Bestedingen en dus onttrekkingen aan de reserves later plaats lijken te vinden dan verwacht, zowel in de realisatie tot en met 2018 als in de verwachting tot en met 2028. Hiervoor zijn twee redenen aan te wijzen:
 - De sinds 2017 geldende plicht om investeringen met maatschappelijk nut te activeren. Dit betekent dat de uitgaven niet direct onttrokken worden aan de betreffende reserve, maar dat het investeringsbedrag eerst gestort wordt in de reserve afschrijvingen. Na oplevering van het project worden jaarlijks de afschrijvingen onttrokken aan deze reserve.
 - Investeringsuitgaven zijn in de tijd te optimistisch geraamd.
- Ondanks genoemde vertragingen wij verwachten dat de reserves afnemen van ongeveer € 860 miljoen in 2019 naar ruim € 300 miljoen in 2028. Hiervoor zijn de belangrijkste redenen de dekking van de ambities uit zowel het vorige uit het huidige Coalitieakkoord en de uitvoering van projecten waarvoor in eerdere jaren middelen in de reserves gestort zijn.

Hieronder volgt per reserve een financieel overzicht van de reserve en de toelichting daarop. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de algemene reserve (I) en de bestemmingsreserves (II). De bestemmingsreserves zijn zoveel mogelijk geclusterd naar beleidsonderwerp.

I. Algemene reserve

De Algemene reserve is het vrij besteedbare eigen vermogen van de provincie. De noodzakelijke hoogte van de Algemene reserve wordt vooral bepaald aan de hand van het benodigde weerstandsvermogen van de provincie.

Bedragen x €1.000	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027	31-12-2028
1. Algemene reserve	45.300	34.100	28.700	27.000	26.500	27.300	28.000	28.000	28.000	28.000
waarvan: verplichtingen	19.300	7.100	3.200	1.000						
gelabeld	26.000	27.000	25.500	26.000	26.500	27.300	28.000	28.000	28.000	28.000
vrij										

1. Algemene reserve	
Ingesteld per	In het verre verleden
Functie	Deze reserve heeft als belangrijkste functie het vormen van een buffer voor financiële tegenvallers in relatie tot de risico's die opgenomen zijn in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Tekorten en overschotten op de jaarrekening komen ten laste respectievelijk ten gunste van deze reserve. Hierbij merken wij op dat tegenvallers eerst uit de bestaande middelen gedekt dienen te worden. Daarnaast heeft de reserve een functie bij het schuiven van budgettaire ruimte over de jaren heen.
Doel	Weerstandsvermogen, omvang afhankelijk van de geïnventariseerde risico's en kans van optreden.
Voorwaarden voor aanwending	- Verrekenen van incidentele tekorten/overschotten exploitatie. Tekorten indien de bestaande budgetten ontoereikend zijn. - Verrekenen van financiële risico's kan alleen dan wanneer deze zijn benoemd in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. - Activiteiten waarvoor bij afzonderlijk besluit tijdelijk middelen zijn toegevoegd aan deze reserve.
Ontwikkelingen	Bij de Voorjaarsnota 2017 is besloten om meevallers zoveel mogelijk in te zetten om de reserve Compensatie dividend Essent weer aan te vullen ter compensatie van de eerdere uitnamen. Het gelabelde bedrag betreft de weerstandscapaciteit voor revolverende fondsen, dat vanaf 2019 verder verhoogd wordt voor de verhoging dan wel

1. Algemene reserve	
	oprichting van het Investeringsfonds Groningen, Fonds Nieuwe Doen en het Energiebesparingsfonds (Coalitieakkoord 2019-2023).
	Twee keer per jaar worden de risico's geactualiseerd en wordt de weerstandscapaciteit indien nodig aangepast.

II. Bestemmingsreserves

Een bestemmingsreserve is een reserve waaraan uw Staten een bepaalde bestemming hebben gegeven. Deze reserves kunnen als gebonden worden beschouwd. De bestemmingsreserves zijn zoveel mogelijk per beleidsprogramma opgenomen.

Stamkapitaal

Bedragen x €1.000	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027	31-12-2028
2. Compensatie dividend Essent	159.200	158.850	158.200	157.550	156.900	156.250	155.600	154.950	154.950	154.950
waarvan: verplichtingen gelabeld	159.200	158.850	158.200	157.550	156.900	156.250	155.600	154.950	154.950	154.950
vrij										

2. Compensatie dividend Essent	
Ingesteld per	Jaarrekening 2010
Functie	Bestemmingsreserve, met gedeeltelijk het karakter van een egaliseringsreserve en gedeeltelijk het karakter van een inkomensreserve.
Doel	De reserve Compensatie dividend Essent is na de verkoop van de aandelen Essent in 2009 ingesteld ter compensatie van het weggefallen dividend. Bij de verkoop van de aandelen Essent is afgesproken dat een bedrag van € 100 miljoen eeuwigdurend in stand moest blijven zodat de rente over dit 'stamkapitaal' als compensatie van het dividend kon dienen. De rente wordt tot en met 2020 toegevoegd aan de reserve MIT en vanaf 2021 aan de Algemene middelen. Daarnaast zijn bij de verkoop van de aandelen Essent een viertal brugleningen verstrekt aan Enexis. De rente over deze brugleningen diende ook ter compensatie van het weggefallen dividend.
Voorwaarden voor aanwending	In principe worden de middelen in deze reserve niet aangewend maar blijft het vermogen eeuwigdurend beschikbaar. Indien noodzakelijk worden middelen uit de reserve onttrokken middels een voordracht aan uw Staten.
Ontwikkeling	In de afgelopen jaren zijn drie van de vier brugleningen afgelost. In 2019 wordt de laatste bruglening afgelost. Deze brugleningen ad € 73,6 miljoen zijn eveneens toegevoegd aan de reserve Compensatie dividend Essent. In 2014 zijn de aandelen Attero (onderdeel van Essent) verkocht, de opbrengst uit deze verkoop ad € 9 miljoen is aan deze reserve toegevoegd. In 2017 en 2018 is door voorbeslag/ voorfinanciering het stamkapitaal met € 55,2 miljoen verlaagd voor het compensatiepakket Groningen Airport Eelde, de voorziening Blauwestad en de subsidie aan Economic Board Groningen. Ultimo 2018 is hiervoor inmiddels € 5,6 miljoen teruggestort. In de toekomst zal de voorziening Blauwestad welke is voorgefinancierd uit de reserve Compensatie dividend Essent geleidelijk terugvloeien. De stand van die voorziening is ultimo 2018 € 31,8 miljoen. Daarnaast is afgesproken dat indien er in de toekomst positieve rekeningresultaten zijn deze eveneens (gedeeltelijk) ten gunste van deze reserve komen ter compensatie van eerdere uitnamen.

Reserves Bereikbaarheid

Bedragen x €1.000	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027	31-12-2028
3. Afschaffing kunstwerken Winschoterdiep	18.783	19.383	17.803	16.383	14.283	12.783	11.283	8.783	5.783	2.783
waarvan: verplichtingen	3.995	3.995	2.495	995						
gelabeld	14.788	15.388	15.308	15.388	14.283	12.783	11.283	8.783	5.783	2.783
vrij										
4. Afschaffing wegen/waterwegen	72.703	68.453	65.247	62.059	58.890	58.890	58.890	58.890	58.890	58.890
waarvan: verplichtingen										
gelabeld	72.703	68.453	65.247	62.059	58.890	58.890	58.890	58.890	58.890	58.890
vrij										
5. Beheer wegen en kanalen	838	0	0	0	0	0	0	0	0	0
waarvan: verplichtingen										
gelabeld	838									
vrij										
6. Decentralisatie-uitkering Verkeer en vervoer (duVV)	51.621	35.868	28.701	21.260	16.239	13.403	14.046	14.689	15.332	15.975
waarvan: verplichtingen	17.120	12.080	8.808	3.641	728					
gelabeld	34.501	23.788	19.893	17.619	15.511	13.403	14.046	14.689	15.332	15.975
vrij										
7. Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT)	85.297	78.927	65.671	55.289	45.746	36.203	30.785	25.366	16.911	8.455
waarvan: verplichtingen	23.942	78.927	65.671	55.289	45.746	36.203	30.785	25.366	16.911	8.455
gelabeld	61.355									
vrij										
8. Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP-ZZL)	156.000	137.000	90.000	59.000	30.000	13.000	0	0	0	0
waarvan: verplichtingen	154.000	137.000	90.000	59.000	30.000	13.000				
gelabeld	2.000									
vrij										

3. Afschaffing kunstwerken Winschoterdiep	
Ingesteld per	2012
Functie	Bestemmingsreserve
Doel	Bekostiging van de toekomstige vervanging kunstwerken Winschoterdiep In 2011 is met het Rijk een overeenkomst gesloten omtrent de overdracht van het beheer en onderhoud van het Winschoterdiep/Rensel naar de provincie Groningen per 1 januari 2012. Onderdeel van de overeenkomst is een afkoopsom van € 22 miljoen voor de vervanging van de kunstwerken Winschoterdiep. Deze afkoopsom is gebaseerd op de contante waarde van de toekomstige vervangingskosten. Om te borgen dat de hoogte van de reserve voldoende is om de toekomstige vervangingen te financieren wordt de reserve tot en met 2024 jaarlijks gevoed met rente (Voorjaarsnota 2018). Het zwaartepunt van de vervanging van de kunstwerken ligt rond de jaren 2026-2029.
Voorwaarden voor aanwending	Aanwending is voor de vervanging kunstwerken Winschoterdiep.
Ontwikkelingen	In 2012 is besloten om de reserve afkoopsom vervanging kunstwerken Winschoterdiep in te zetten om het project 'Bediening op afstand Provincie Groningen' voor te financieren ter hoogte van maximaal € 8,8 miljoen. De besparingen als gevolg van de realisatie van dit project worden ingezet om de voorfinanciering in te lopen. In de Kadernota 2019-2023 zijn middelen opgenomen voor de vervanging van kunstwerken in de periode 2021-2035. Dekking vindt deels plaats uit deze reserve, waardoor deze in 2028 besteed zijn en deels uit de Algemene middelen.

4. Afkoopsom wegen/waterwegen	
Ingesteld per	2006
Functie	Bestemmingsreserve
Doel	Het bedrag in deze reserve wordt gezien als kapitaal dat rente oplevert, welke toegevoegd wordt aan de algemene middelen (gelijk aan het stamkapitaal). Oorspronkelijk was deze rente bedoeld voor de budgetten voor het eeuwigdurende beheer en onderhoud van de naar de provincie Groningen overgedragen wegen en kanalen. Deze koppeling is losgelaten. De reserve wordt ook gebruikt in geval provinciale wegen worden overgedragen aan gemeenten.
Voorwaarden voor aanwending	Overdracht weg aan gemeente Dekking voor andere voorstellen na besluit daartoe door uw Staten.
Ontwikkelingen	Bij de Kadernota 2019-2023 is besloten om een bedrag van € 10 miljoen uit deze reserve in te zetten ter dekking van de ambities uit het Coalitieakkoord. Ter dekking van het aanvullen van het Flexibel Budget in de jaren 2020-2023 (zie paragraaf 2.1.10) wordt € 3,8 miljoen onttrokken. Vooralsnog zijn er geen voornemens om op korte termijn provinciale wegen over te dragen. De onderhoudsbudgetten voor de overgedragen wegen en kanalen zijn structureel verhoogd waardoor deze reserve meer hetzelfde karakter als het stamkapitaal heeft gekregen, te weten het genereren van renteopbrengsten.

5. Beheer wegen en kanalen	
Ingesteld per	1996
Functie	Egalisatiereserve
Doel	Het egaliseren van de lasten en baten van het beheer en onderhoud van wegen en waterwegen.
Voorwaarden voor aanwending	Lasten en baten moeten vallen binnen de door uw Staten vastgestelde reikwijdte van het lopende Meerjarenprogramma Beheer en onderhoud provinciale infrastructuur 2017-2020. De bandbreedte van de egalisatiereserve is een maximum en minimumstand van plus of min € 3 miljoen.
Ontwikkelingen	Wij veronderstellen dat het saldo van de reserve per 31 december 2020 (laatste jaar van het huidige programma) tot volledige besteding is gekomen. Vanaf 2021 zal worden gewerkt met een nieuw meerjarenprogramma, waarvoor de besluitvorming in 2020 plaats zal vinden.

6. Decentralisatie-uitkering Verkeer en vervoer (duVV)	
Ingesteld per	2015
Functie	Bestemmingsreserve
Doel	Ter dekking van de meerjarige uitvoering van infrastructurele- en OV-projecten en taken.
Voorwaarden voor aanwending	Projecten zijn vastgelegd in het jaarlijkse Bestedingsplan Verkeer en vervoer provincie Groningen.
Ontwikkelingen	Jaarlijks stellen wij het bestedingsplan Verkeer en vervoer provincie Groningen vast. Het saldo in de reserve is bestemd voor de hierin opgenomen infrastructurele en OV-projecten en taken met een meerjarig karakter. Dit zijn onder andere Ringweg stad Groningen, Spoor Groningen-Winschoten, N33 Zuidbroek-Appingedam, N366 Veendam-Ter Apel en N355 Zuidhorn-Groningen. Voor deze projecten, met uitzondering van Ring Groningen, vinden in de komende tien jaar onttrekkingen plaats. Voor dit project is nog geen onttrekking in de prognose opgenomen omdat het nog niet bekend is wanneer dit project zal starten.

7. Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT)	
Ingesteld per	2015
Functie	Bestemmingsreserve
Doel	Deze bestemmingsreserve wordt gebruikt ter financiering van de diverse projecten uit het provinciaal MIT.
Voorwaarden voor aanwending	Projecten zijn vastgelegd in het MIT.
Ontwikkelingen	Het huidige MIT loopt tot en met 2020. Niet alle projecten zijn eind 2020 afgerond. De in het MIT opgenomen middelen (voor onder andere de Westelijke Ringweg en de verdubbeling van de N33-midden) blijven beschikbaar voor de financiering en financiële afwikkeling van de in het huidige MIT-programma opgenomen projecten. In de prognose is rekening gehouden met de afloop van het huidige MIT-programma en nog niet met het nog op te stellen nieuwe programma vanaf 2021. De middelen voor het nieuwe MIT zijn, in afwachting van het nieuwe MIT als stelpost opgenomen in de Kadernota 2019-2023, dus niet in deze reserve.

8. Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP-ZZL)	
Ingesteld per	2009
Functie	Bestemmingsreserve
Doel	Deze reserve dient ter dekking van cofinanciering voor projecten in het regiospecifiek pakket. De reserve wordt ter dekking ingezet bij de programma's Bereikbaarheid en Economie. De totale cofinanciering voor RSP-ZZL bedraagt € 325 miljoen. Het aandeel van de provincie bedraagt € 245 miljoen. De overige € 80 miljoen wordt door de gemeente Groningen beschikbaar gesteld (prijspeil 2007). In het kader van het convenant tussen Rijk en noordelijke regio is het programma voor RSP op te delen in drie deelprogramma's: Ruimtelijk-Economisch-Programma (REP), Concrete projecten en projecten Regionaal Mobiliteitsfonds. Het REP bestaat uit 12 programmalijnen: Energie, Watertechnologie, Sensortechnologie, Lifesciences, Agribusiness, Chemie, Toerisme, Metaal en scheepsbouw, Algemeen mkb-beleid, Arbeidspotentieel, Vestigingslocaties en Woon- en leefklimaat. Bij het afsluiten van het convenant zijn de concrete projecten benoemd. De planuitwerking gaat met name over de vraag 'hoe en wanneer'. De invulling van de projecten Regionaal Mobiliteitsfonds is aan de regio overgelaten. De mobiliteitsprojecten uit het RSP komen in het provinciale MIT tot uitdrukking.
Voorwaarden voor aanwending	Er is voor de concrete bereikbaarheidsprojecten geen termijn genoemd voor wat betreft de uitvoering. Voor de projecten Regionaal Mobiliteitsfonds is in het convenant aangegeven dat het Regionaal Mobiliteitsfonds beschikbaar is voor projecten, die in principe kunnen worden gerealiseerd voor 2020. Indien deze termijn te kort blijkt kunnen ook projecten worden opgenomen waarvan de realisatie start voor 2020 en de bouwtijd doorloopt tot na 2020. Tijdens het BO-MIRT van het najaar 2014 is over deze realisatieperiode afgesproken dat de realisatieperiode voor het RMF-RSP wordt verlengd met de tijd die nodig is om de financiële risico's van de concrete projecten op te kunnen vangen én de tijd die nodig is om eventuele vrijvallende middelen uit risicoreserveringen alsnog binnen het RSP te kunnen besteden. Bovenstaande gegevens zijn prijspeil 2018. Er is geen rekening gehouden met toekomstige indexering. Indexering is voor de reserve RSP per saldo neutraal, aangezien de indexering aan de reserve wordt toegevoegd en leidt tot hogere projectbudgetten en -uitgaven.
Ontwikkelingen	Naar verwachting zijn in 2020 de laatste gelabelde middelen verplicht. Dit betreft REP-gelden.

Reserves Milieu, natuur en leefbaarheid

Bedragen x €1.000	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027	31-12-2028
9. Leefbaarheid krimpgebieden	3.050	500	1.000	1.200	900	700	700	700	700	700
waarvan: verplichtingen										
gelabeld	3.050	500	1.000	1.200	900	700	700	700	700	700
vrij										
10. Programma Landelijk Gebied (PLG)	45.600	39.600	38.100	37.300	35.300	30.600	22.100	11.700	0	0
waarvan: verplichtingen	12.400	1.400	1.000	1.000						
gelabeld	33.200	38.200	37.100	36.300	35.300	30.600	22.100	11.700		
vrij										
11. Bodemsanering	13.100	8.840	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
waarvan: verplichtingen	9.280									
gelabeld	2.650	5.840								
vrij	1.170	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
12. Wabo	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32
waarvan: verplichtingen										
gelabeld	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32
vrij										

9. Leefbaarheid krimpgebieden	
Ingesteld per	2011
Functie	Bestemmingsreserve
Doel	Deze reserve is bedoeld om een bijdrage te leveren aan het voorkomen en oplossen van de negatieve effecten van bevolkingsdaling. Het gaat om vraagstukken op het terrein van wonen, onderwijs, zorg, cultuur, gezondheid, sociaaleconomische vitalisering, kwetsbare groepen en voorzieningen. Deze bijdrage is enerzijds ter ondersteuning van de uitvoering van de woon- en leefbaarheidsplannen die door de regio's zijn opgesteld. Anderzijds door het stimuleren en ondersteunen van innovatieve projecten en experimenten. Deze moeten gerelateerd zijn aan de krimp en worden aangedragen vanuit de samenleving. Ook dragen ze bij aan de doelen zoals genoemd in de Agenda Krimpbeleid Provincie Groningen 2015-2020. Wij zien het behoud van de leefbaarheid in gebieden met bevolkingsdaling als een majeure opgave, die de komende jaren extra inzet vereist omdat de huishoudingsdaling en vergrijzing echt gestalte krijgen in onze krimpregio.
Voorwaarden voor aanwending	De subsidieregeling Reserve Leefbaarheid Krimpgebieden heeft jaarlijkse kredieten die aangewend worden voor het bereiken van onze beleidsdoelen. In jaren waarin deze kredieten niet toereikend zijn voor de bestedingen onttrekken we middelen aan de reserve Leefbaarheid Krimpgebieden. Voorwaarde voor aanwending is dus dat de middelen worden ingezet voor het bereiken van doelen van de subsidieregeling. In jaren van onderbesteding voegen we het restant toe aan de reserve.
Ontwikkelingen	In krimpgebieden wordt met man en macht samengewerkt om de majeure opgaven het hoofd te bieden. De huishoudingsdaling zorgt voor problemen op de woningmarkt (er is meer aanbod dan vraag), naast de kwaliteitsopgave die sowieso in deze gebieden speelt omdat er nauwelijks meer nieuwbouw gerealiseerd wordt (de kosten voor nieuwbouw liggen hoger dan de WOZ-waarden). Samenwerking tussen provincie, gemeenten en woningcorporaties op de woningmarkt blijft dus noodzakelijk (zie ook Coalitieakkoord). Het Rijk werkt aan nieuw krimpbeleid in samenwerking met de provincies/gemeenten, waarbij provinciale cofinanciering is vereist. Tevens heeft het Rijk aangegeven met ons samen te willen werken aan de specifieke uitdagingen waar Oost-Groningen voor staat (Regiodeal). Per eind 2020 zijn de in de reserve gestorte rijksmiddelen voor het Financieel Arrangement Eemsdelta volgens plan geheel besteed. Hetzelfde geldt voor de

9. Leefbaarheid krimpgebieden	
	ISV3-middelen (periode 2010-2014) die we voor dit arrangement in de reserve hebben gestort.

10. Programma Landelijk Gebied (PLG)	
Ingesteld per	2013
Functie	Bestemmingsreserve
Doel	Het realiseren van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Dit betreft een meerjarig programma waarvan de bestedingen geen jaarlijks vast patroon kennen waardoor de bestedingen per jaar behoorlijk uiteen kunnen lopen. Het PLG richt zich op de volgende thema's: - Behoud en ontwikkeling landschap; - Behoud en ontwikkeling natuur; - Beleven en bijdragen aan natuur en landschap; - Versterken van de sociaaleconomische vitaliteit van het landelijk gebied (Leader).
Voorwaarden voor aanwending	Het PLG heeft jaarlijkse kredieten die aangewend worden voor het bereiken van onze beleidsdoelen. In jaren waarin deze kredieten niet toereikend zijn voor de bestedingen onttrekken we middelen aan de reserve PLG. Voorwaarde voor aanwending is dus dat de middelen worden ingezet voor het bereiken van PLG-doelen.
Ontwikkelingen	De businesscase voor de realisatie van het NNN gaat ervan uit dat wij in 2027 gereed zijn. Doorrekening van de kosten voor verwerven en inrichten van gronden geeft een tekort van circa € 10 miljoen. We gaan ervan uit dat we dit tekort van circa € 10 miljoen kunnen invorderen door gebruik te maken van Europese subsidies en andere subsidies als bijv. van het Waddenfonds.

11. Bodemsanering	
Ingesteld per	Begin jaren '90
Functie	Bestemmingsreserve
Doel	Het betreft het volledige Bodemsaneringsprogramma 2015 tot en met 2019 gebaseerd op het tweede Bodemconvenant met het Rijk. Dit betreft dus alle bodemsaneringsactiviteiten zoals voormalige gasfabrieken, spoedlocaties, waterbodems, stortplaatsen en overige locaties. Daarnaast heeft de provincie in het Meerjarenprogramma Bodem & Ondergrond 2015-2019 de ambitie uitgesproken: <i>Efficiënt en duurzaam bodembeheer in de provincie Groningen te realiseren. Duurzaam bodembeheer is het zodanig beheren en gebruikmaken van de bodem dat de gezondheid van mens, dier en plant worden beschermd en de functionele eigenschappen van de bodem blijven behouden, terwijl er tegelijkertijd ruimte is voor maatschappelijke ontwikkelingen.</i>
Voorwaarden voor aanwending	- Wet en regelgeving (Wbb); - Tweede Bodemconvenant met het Rijk; - Meerjarenprogramma Bodem & Ondergrond 2015-2019.
Ontwikkelingen	De verplichtingen betreffen toezeggingen tot bijdragen in project in relatie tot bodem- en ondergrond. Aangezien de uitvoering van deze projecten over het algemeen veel voorbereiding vergen vindt de uitvoering en daarmee de besteding vaak in latere jaren plaats. De gelabelde middelen betreffen de verwachte bestedingen uit het Meerjarenprogramma Bodem & Ondergrond. Daarnaast zijn middelen gereserveerd voor algemene opkomende saneringen. Het Rijk heeft jaarlijks € 2,0 miljoen tot en met 2020 beschikbaar gesteld terwijl het Meerjarenprogramma Bodem & Ondergrond 2015-2019 een looptijd heeft tot en met 2019. Echter, bodem- en ondergrondprojecten en daarmee ook de toegezegde bijdragen komen pas tot besteding in de jaren na 2019. Daarom zijn t/m 2021 nog uitgaven voorzien. Verder verwachten wij op dit moment in eind 2020 ca. € 3 miljoen aan vrije ruimte. Het Rijk heeft inmiddels laten weten dat er beperkte middelen voor bodem en ondergrond beschikbaar worden gesteld na 2020. Aangezien bodem en ondergrond ook in de jaren na 2020 zeer actueel

11. Bodemsanering	
	blijft, wordt in 2019 een meerjarenprogramma na 2020 wordt voorbereid. De verwachte vrije ruimte van € 3 miljoen reserveren we voor het op te stellen Meerjarenprogramma Bodem & Ondergrond 2020 tot en met 2024 dat wij eind 2019 vaststellen.

12. Wabo	
Ingesteld per	2010
Functie	Egalisatiereserve
Doel	Het doel van de reserve is het egaliseren van tekorten en overschotten van de heffing van de leges Wabo.
Voorwaarden voor aanwending	Voor zover de kosten van uitvoering van de Wabo legesgerelateerd zijn, kunnen deze worden verrekend met de ontvangen leges. Het verschil tussen legesgerelateerde kosten en legesopbrengsten zal jaarlijks worden verrekend met de egalisatiereserve.
Ontwikkelingen	De jaarlijkse opbrengsten uit de Wabo-leges blijven afhankelijk van de vraag naar vergunningen vanuit de markt. Hierdoor zijn de opbrengsten moeilijk in te schatten. De ramingen voor de Begroting 2019 en 2020 leiden tot een verwachte onttrekking van respectievelijk van € 23.000 in 2019. Na 2020 gaan we er voorsnog van uit dat de opbrengsten en kosten budgettair neutraal blijven. Mocht er een structureel overschot ontstaan in de legesopbrengsten ten opzichte van de gemaakte kosten, is dit in eerste instantie aanleiding om de legestarieven te herzien. Dit zal dus niet leiden tot een grote groei van de egalisatiereserve. De gevolgen van de uitspraak rondom het PAS door de Raad van State in de zomer van 2019 zijn nu nog moeilijk in te schatten.

Programmaoverstijgende reserves

Bedragen x €1.000	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027	31-12-2028
13. Economische, Sociale en Fysieke Infrastructuur (ESFI)	7.600	6.400	5.200	4.000	2.800	1.800	0	0	0	0
waarvan: verplichtingen	5.400	4.200	3.100	1.900	700	1.800				
gelabeld	2.200	2.200	2.100	2.100	2.100	0				
vrij										
14. Provinciale Meefinanciering	13.020	4.260	3.900	3.630	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500
waarvan: verplichtingen	3.220	670	400	160	0	0	0	0	0	0
gelabeld	9.800	3.590	3.500	3.470	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500
vrij										
15. Overboeking kredieten	8.000	7.300	7.300	7.300	7.300	7.300	7.300	7.300	7.300	7.300
waarvan: verplichtingen										
gelabeld	8.000	7.300	7.300	7.300	7.300	7.300	7.300	7.300	7.300	7.300
vrij										
16. Afschrijvingen	65.844	64.644	62.304	59.724	57.144	53.724	50.304	46.884	43.484	40.064
waarvan: verplichtingen										
gelabeld	65.844	64.644	62.304	59.724	57.144	53.724	50.304	46.884	43.484	40.064
vrij										

13. Economische, Sociale en Fysieke Infrastructuur (ESFI)	
Ingesteld per	1999
Functie	Bestemmingsreserve
Doel	Het doel van de bestemmingsreserve is om bijdragen te kunnen verstrekken in projecten voor een duurzame regionale ontwikkeling en het kunnen realiseren van eigen investeringsprojecten op het gebied van economische, sociale en

13. Economische, Sociale en Fysieke Infrastructuur (ESFI)	
	fysieke infrastructuur. De bestemmingsreserve ESFI heeft een bestedingsfunctie voor verschillende uitvoeringsprogramma's. De reserve wordt gebruikt voor dekking van uitgaven in de programma's Ruimte en water, Bereikbaarheid, Economie en Cultuur en maatschappij.
Voorwaarden voor aanwending	Het project heeft betrekking op een incidentele aard en nagelvaste investering.
Ontwikkelingen	De € 2,2 miljoen in 2019 gelabelde middelen betreffen voornamelijk middelen voor de uitvoering van de ringwegen rondom de stad. Omdat het project Aanpak Ring Zuid naar verwachting eind 2023 gereed is en de uitvoering van Aanpak Ring West pas daarna start, is ervoor gekozen om bovenstaand kasritme te prognosticeren. De verplichte middelen zijn voornamelijk gerelateerd aan een bijdrage aan de Regio Groningen-Assen op basis van afspraken welke in de voordracht 53/2013 zijn vastgelegd.

14. Provinciale Meefinanciering	
Ingesteld per	2007
Functie	Bestemmingsreserve
Doel	Het provinciaal ruimtelijke-economisch stimuleringsbeleid heeft als doel het realiseren van een versterkte duurzame groei van economie en werkgelegenheid. Uitgangspunt daarbij is dat dit plaatsvindt in combinatie met het behoud of het verbeteren van de fysieke (leef)omgeving. Met betrekking tot de invulling van het stimuleringsbeleid wordt een voorkeur uitgesproken voor projecten met een aantoonbare spin-off richting het regionale mkb, voor projecten die bijdragen aan de regionale kennisinfrastructuur of voor projecten die bijdragen aan de versterking van de kwaliteit van het landelijk gebied. Overeenkomstig de systematiek van provinciale meefinanciering vindt een storting in de reserve plaats indien het jaarlijkse krediet niet volledig besteed wordt. Indien het jaarkrediet ontoereikend is, vindt een aanvulling plaats vanuit de reserve. In de 10-jarige prognose van de reserve wordt ervan uitgegaan dat het krediet provinciale meefinanciering jaarlijks volledig ingezet gaat worden.
Voorwaarden voor aanwending	Het dient in beginsel te gaan om projecten die ruimtelijke-economische ontwikkelingen in de provincie duurzaam versterken en die ook uit een van de volgende subsidiekaders worden gefinancierd (en dus passen binnen/voldoen aan doelstellingen/criteria die voor een belangrijk deel ook door ons zijn onderschreven): - OP EFRO, MKB Innovatie en Topsectoren (MIT); - Interregprogramma's; - Waddenprogramma's; - EU-POP; - Europese Visserijprogramma; - Eventuele nieuwe ruimtelijk-economisch relevante subsidieprogramma's; - Overige projecten van voldoende bestuurlijk belang, die zonder provinciale cofinanciering niet van de grond komen. Op programmaniveau is een minimum bijdrage uit de regio verplicht, op projectniveau geldt dit niet altijd. Projecten die het best passen binnen de provinciale beleidsdoelen en voldoen aan de criteria die uw Staten in uw vergadering van 24 juni 2009 voor kennisgeving hebben aangenomen (brief en nota). Het betreft de volgende criteria: effectiviteit, 'value for money', kostenefficiëntie, marktfalen, risico's en legitimiteit. Deze criteria gelden voor zowel materiële kosten als voor proceskosten.
Ontwikkelingen	De reserve is noodzakelijk om mee te kunnen financieren aan belangrijke Europese programma's zoals het Europees Fonds voor de Regionale Ontwikkeling (EFRO), Interreg, POP3, Europese kaderprogramma's en landelijke topsectoren beleid en regionale programma's zoals het Waddenprogramma en mogelijk in de komende jaren het Nationaal Programma Groningen.

14. Provinciale Meefinanciering	
	De reeds aangegane verplichtingen hebben vooral betrekking op verleende subsidies met een meerjarig karakter en uitvoeringskosten voor subsidieregelingen. De gelabelde bedragen hebben met name betrekking op reeds toegekende middelen aan programma's, zoals voor cofinanciering voor Europese Fondsen (POP, Veenkoloniën), Groninger Ondernemersregeling en de Verordening Innovatieve Ambities (VIA), waarbij de komende jaren vanuit deze programma's daadwerkelijk middelen aan subsidieprojecten worden toegekend. Nieuwe projecten komen ten laste van de vrije ruimte in de reserve dan wel ten laste van het jaarlijks in de begroting beschikbare krediet.

15. Overboeking kredieten	
Ingesteld per	2013
Functie	Bestemmingsreserve
Doel	Het waarborgen van kredieten na de jaarovergang voor de continuïteit in de uitvoering van beleid en het realiseren van de maatschappelijke ambities
Voorwaarden voor aanwending	Het gaat om de volgende kredieten: - Middelen die meerjarig beschikbaar blijven ter realisatie van een programma, project of activiteit. - Middelen die verbonden zijn aan een schriftelijke toezegging aan derden. - Niet bestede eenmalige middelen die beschikbaar zijn gesteld via het Provinciefonds voor een specifiek doel c.q. beleidsterrein. - Restantkredieten komen niet in aanmerking voor overboeking. De afweging om deze middelen opnieuw beschikbaar te stellen dient bij voorkeur bij de kadernota plaats te vinden. Voor het overboeken van kredieten is een onderbouwing van nut en noodzaak nodig.
Ontwikkelingen	Verreweg het grootste deel van de in de reserve aanwezige gelabelde middelen is reeds via besluiten tot wijziging van de begroting onttrokken aan de reserve (€ 76,0 miljoen) of zal in 2020 aan de reserve worden onttrokken (€ 0,7 miljoen). Hierbij gaat het voor een belangrijk deel om middelen die bij de decembercirculaire 2018 van het Provinciefonds als decentralisatie-uitkering beschikbaar gesteld zijn, met name voor het Nationaal Programma Groningen. Voor zover nog geen onttrekking aan de reserve is begroot (€ 7,3 miljoen) betreft het middelen die gerelateerd zijn aan de capaciteitskredieten (programma 4. Bereikbaarheid).

16. Afschrijvingen	
Ingesteld per	2015
Functie	Bestemmingsreserve
Doel	Dekken van afschrijvingen op investeringswerken.
Voorwaarden voor aanwending	De afschrijvingslasten van de geactiveerde investeringen worden met ingang van het jaar na ingebruikname voor de looptijd van de afschrijving jaarlijks onttrokken aan de reserve.
Ontwikkelingen	Op basis van de raming van het investeringswerk worden middelen toegevoegd aan de reserve. Als het werk gereed is, wordt het werkelijke bedrag waarover wordt afgeschreven vastgesteld en vindt indien nodig een verrekening plaats met de oorspronkelijke dekkingsbron.

Bedrijfsvoeringsreserves

Bedragen x €1.000	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027	31-12-2028
17. Automatisering	1.690	1.270	800	0	0	0	0	0	0	0
waarvan: verplichtingen gelabeld vrij	1.690	1.270	800	0	0	0	0	0	0	0
18. Apparaatskosten personeel (AKP)	9.200	9.400	9.400	5.400	0	0	0	0	0	0
waarvan: verplichtingen gelabeld vrij	9.200	9.400	9.400	5.400	0	0	0	0	0	0

17. Automatisering	
Ingesteld per	1998
Functie	Egalisatiereserve
Doel	Het egaliseren van de lasten en baten in verband met de aanschaf, beheer en onderhoud van ICT-voorzieningen.
Voorwaarden voor aanwending	Binnen de exploitatiebegroting ICT wordt jaarlijks rekening gehouden met beheer, onderhoud en vervangingsinvesteringen van ICT-voorzieningen (hardware, software, communicatie). De automatiseringsreserve wordt aangewend als de werkelijke kosten hiervan boven het beschikbare budget uitkomen.
Ontwikkelingen	Ten grondslag aan de gelabelde middelen ligt een vervangingsschema tot 2024 voor beheer, onderhoud en vervangingsinvesteringen van ICT-voorzieningen. Daarna is uitgegaan van een gelijkblijvende omvang rekening houdend met een jaarlijkse prijsstijging van 2%. Bij de Kadernota 2019-2023 zijn extra middelen voor automatisering en informatisering beschikbaar gesteld, die worden ingezet voor de informatiestrategie, die momenteel ontwikkeld wordt en waarvoor het nog niet geheel bekend is hoeveel middelen voor welke activiteiten wanneer ingezet wordt.

18. Apparaatskosten personeel (AKP)	
Ingesteld per	2004
Functie	Egalisatiereserve
Doel	- Doel is het gedurende een collegeperiode beschikbaar houden van de budgetten Apparaatskosten personeel (AKP). De eventuele jaarlijkse over- en onderschrijdingen op de AKP-budgetten worden via deze reserve meegenomen naar een volgend jaar. De afspraak is dat eind 2022 de reserve AKP afgerekend wordt. - Na opheffing van de voorziening Friciekosten (bij de Rekening 2017) zijn de resterende middelen uit die voorziening per 31 december 2017 toegevoegd aan de reserve AKP. Deze middelen blijven beschikbaar voor het oorspronkelijke doel: het afdekken van financiële risico's die nog annex zijn met de afronding van de bezuinigingstaakstelling 2011-2015.
Voorwaarden voor aanwending	Uitgaven voor AKP.
Ontwikkelingen	De verwachting is dat bij het afrekenmoment ultimo 2022 de gereserveerde bedragen volledig benut zijn.

Bijlagen

Bijlage 1. Uitgangspunten meerjarenramingen 2019-2023

Accessen/omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
LASTEN					
1. Apparaatskosten:	2,5237%	2,6380%	3,6311%	3,6311%	3,6311%
Waarvan:	in %				
Personele kosten, incl. sociale lasten en incidentele looncomponent ¹⁾	75,0%	3,0000%	3,0000%	4,5000%	4,5000%
Goederen en diensten ^{2) en 3)}	19,4%	1,4110%	2,0000%	1,3200%	1,3200%
Kapitaallasten	5,6%	0,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%
2. Exploitatie-/budgetsubsidies:	0,0000%	2,3000%	2,3000%	2,3000%	2,3000%
- compensatie lopend jaar	0,0000%	2,3000%	2,3000%	2,3000%	2,3000%
- compensatie voorgaande jaren	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Exploitatie-/budgetsubsidies (uitzonderingen):	2,3000%	2,3000%	2,3000%	2,3000%	2,3000%
- compensatie lopend jaar	2,3000%	2,3000%	2,3000%	2,3000%	2,3000%
- compensatie voorgaande jaren	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
3. Vaste bijdragen	0,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%
4. Goederen en diensten:					
- Meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur	2,9000%	2,0000%	2,0000%	2,0000%	2,0000%
- ten laste van heffingen ³⁾	0,0000%	2,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%
- uitzonderingen	2,0000%	2,0000%	2,0000%	2,0000%	2,0000%
- overig ³⁾	0,0000%	2,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%
5. Belastingen:					
- Meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur	2,9000%	2,0000%	2,0000%	2,0000%	2,0000%
- overig ³⁾	0,0000%	2,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%
6. Inkomensoverdrachten:					
- Meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur	2,9000%	2,0000%	2,0000%	2,0000%	2,0000%
- overig ³⁾	0,0000%	2,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%
7. Vermogensoverdrachten:					
- Meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur	2,9000%	2,0000%	2,0000%	2,0000%	2,0000%
- overig ³⁾	0,0000%	2,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%
8. Te betalen rente:					
- kortlopende leningen	0,0000%	0,0000%	0,3900%	0,6100%	0,9000%
- nieuwe langlopende leningen	2,0800%	3,6300%	2,5100%	2,6400%	4,0100%
- eigen vermogen	2,5000%	2,5000%	2,5000%	2,5000%	2,5000%
- rente-omslagpercentage via berekening	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
9. Flexibel budget (na te streven minimale begrotingsruimte)	-	€ 2,0 mln.	€ 2,0 mln.	€ 2,0 mln.	€ 2,0 mln.
10. Onvoorziene uitgaven	€ 0,1 mln.	€ 0,5 mln.	€ 0,5 mln.	€ 0,5 mln.	€ 0,5 mln.
BATEN					
11. Vergoeding personeelskosten, excl. incidenteel	2,0000%	2,0000%	2,5000%	2,5000%	2,5000%
12. Vergoeding apparaatskosten	2,5237%	2,6380%	3,6311%	3,6311%	3,6311%
13. Vergoeding goederen en diensten					
- Meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur	2,9000%	2,0000%	2,0000%	2,0000%	2,0000%
- overig ³⁾	0,0000%	2,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%
- vaste vergoeding	0,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%	0,0000%
13. Legestarieven	1,2000%	1,6000%	1,6000%	1,6000%	1,6000%
14. Groei voertuigenpark	0,4000%	0,2500%	0,2500%	0,2500%	0,2500%
15. Tarieven opcenten mrb per 1 januari	1,2000%	1,6000%	1,6000%	1,6000%	1,6000%
16. Accres Provinciefonds ⁴⁾	6,0600%	2,6150%	2,6150%	2,6150%	2,6150%

1) De verhoging van de sociale lasten is voor 2020 als stelpost opgenomen in de begroting.

2) In principe geldt hier voor 2019 en opnieuw vanaf 2021 de nullijn. Echter in sommige gevallen zijn de uitgaven niet beïnvloedbaar en krijgen wij met kostenstijgingen te maken. Daarnaast is er sprake van materiële apparaatskosten beheer en onderhoud wegen en kanalen. Bij dit onderdeel wordt overeenkomstig eerder gemaakte afspraken een compensatie voor prijsstijgingen gegeven. Het weergegeven percentage is een gewogen gemiddelde van deze drie componenten.

3) In het kader van het Coalitieakkoord 2019-2023 worden de accessen van kredieten en materiële apparaatskosten vanaf 2021 op 0% per jaar gesteld.

4) Het accres Provinciefonds wordt vanaf 2018 gebaseerd op de verwachte ontwikkeling van de totale rijksuitgaven onder het uitgavenplafond.

Bijlage 2. Overzicht van lasten en baten 2018-2023

De cijfers in dit overzicht hebben betrekking op:

- a. Rekening 2018
- b. Begroting 2019 na 14^e wijziging (incl. financiële gevolgen Septembercirculaire 2019)
- c. Begroting 2020
- d. Meerjarenramingen 2021-2023

De uitgangspunten, die zijn gehanteerd bij het opstellen van de ramingen voor 2020-2023, zijn terug te vinden in bijlage 1.

Prod.gr. nummer	Omschrijving nummer	rekening 2018		2019 na 14e wijziging		2020 begroting		2021		2022		2023	
		lasten	saldo	lasten	saldo	lasten	saldo	lasten	saldo	lasten	saldo	lasten	saldo
Ruimte en Water													
Ruimtelijke ontwikkeling													
8100	Ruimtelijk beleid en ontwikkeling	4.671,0	4.712,0	-41,0	8.415,5	4.741,7	3.673,8						
8200	Wonen	57,0	0,0	57,0	116,0	0,0	116,0						
	subtotaal	4.728,0	4.712,0	16,0	8.531,5	4.741,7	3.789,8						
Water													
3100	Waterkeringen en waterberging	1.124,0	0,0	1.124,0	748,9	0,0	748,9						
3300	Grondwater	339,0	336,0	3,0	499,5	365,6	133,9						
3900	Waterhuishouding	2.096,0	0,0	633,0	1.297,6	250,0	1.047,6						
	subtotaal	6.824,0	336,0	1.760,0	2.546,0	615,6	1.930,4						
Totaal Ruimte en Water													
		6.824,0	5.048,0	1.776,0	11.077,5	5.357,3	5.720,2						
0801	Mutaties reserves Ruimte en water	3.979,0	901,0	3.078,0	0,0	3.209,5	-3.209,5						
	Totaal Ruimte en Water incl. reservemutaties	10.803,0	5.949,0	4.854,0	11.077,5	8.566,8	2.510,7						
Milieu en energie													
Milieu													
4100	Bodem(sanering)	2.481,0	138,0	2.343,0	2.663,9	395,8	2.268,1						
4101	Afval en duurzaam bodembeheer	707,0	458,0	249,0	1.002,3	399,1	613,2						
4102	Gaswinning	957,0	-892,0	1.849,0	15.400,1	565,5	14.834,6						
4400	Vergunningverlening, toezicht en handhaving	8.546,0	634,0	7.912,0	8.291,0	819,0	7.472,0						
4500	Ontgrondingen	81,0	15,0	66,0	80,4	49,2	31,2						
4600	Duurzame ontwikkeling	328,0	0,0	328,0	402,3	0,0	402,3						
4900	Milieubeleid	430,0	662,0	-232,0	937,4	0,0	937,4						
	subtotaal	13.530,0	1.015,0	12.515,0	28.777,4	2.218,6	26.558,8						
Energie en klimaat													
4601	Energie en klimaat	5.733,0	2.785,0	2.948,0	981,3	0,0	981,3						
4602	Energie transitie	949,0	4,0	945,0	17.725,9	3.369,0	14.356,9						
	subtotaal	6.682,0	2.789,0	3.893,0	18.707,2	3.369,0	15.338,2						
Totaal Milieu en energie													
		20.212,0	3.804,0	16.408,0	47.484,6	5.587,6	41.897,0						
0802	Mutaties reserves Milieu en energie	2.341,0	3.114,0	-773,0	341,3	26.430,6	-26.089,3						
	Totaal Milieu en energie incl. reservemutaties	22.553,0	6.918,0	15.635,0	47.825,9	32.018,2	15.807,7						
Platteland en natuur													
Natuur en landschap													
5100	Natuurontwikkeling	16.819,0	7.619,0	9.200,0	33.371,9	12.221,4	21.150,5						
5200	Natuurbeschermt gebied	9.781,0	340,0	9.441,0	10.805,7	299,0	10.506,7						
5201	Landschap	1.719,0	0,0	1.719,0	2.639,0	0,0	2.639,0						
5202	Waddengebied	6.550,0	2.650,0	3.899,0	4.780,9	283,3	4.497,6						
5300	Beheer flora en fauna	1.744,0	0,0	1.744,0	1.695,0	0,0	1.695,0						
	subtotaal	36.613,0	10.614,0	25.999,0	53.292,6	12.803,7	40.488,8						
Landbouw													
6100	Landbouw	3.715,0	169,0	3.546,0	9.155,6	2.556,5	6.599,1						
	subtotaal	3.715,0	169,0	3.546,0	9.155,6	2.556,5	6.599,1						
Totaal Platteland en natuur													
		40.328,0	10.783,0	29.545,0	62.448,1	15.360,2	47.087,9						
0803	Mutaties reserves Platteland en natuur	4.116,0	5.300,0	-1.184,0	186,0	15.970,5	-15.784,5						
	Totaal Platteland en natuur incl. reservemutaties	44.444,0	16.083,0	28.361,0	62.634,1	31.330,7	31.303,4						

Bedragen x € 1.000

Prod.gr. nummer	Omschrijving	rekening 2018		2019 na 14e wijziging		2020 begroting		2021		2022		2023	
		lasten	saldo	lasten	saldo	lasten	saldo	lasten	saldo	lasten	saldo	lasten	saldo
Bereikbaarheid													
Infrastructuur													
2100	(Re)constructie wegen en fietspaden	26.315,0	14.374,0	11.941,0	33.575,9	15.415,8	18.160,1	27.791,9	16.098,1	11.693,8	32.329,9	14.796,9	17.533,0
2101	Onderhoud en beheer wegen en fietspaden	12.648,0	544,0	12.104,0	17.804,7	144,6	17.660,1	14.080,1	147,5	13.932,6	15.292,6	150,5	15.142,1
2102	Verkeersmanagement	1.289,0	228,0	1.061,0	1.663,6	246,9	1.416,7	1.708,1	247,8	1.460,3	1.748,7	248,7	1.500,0
2103	Verkeersveiligheid	709,0	47,0	662,0	4.037,4	0,0	4.037,4	1.894,1	0,0	1.894,1	1.520,9	0,0	1.520,9
2104	Diensten voor derden wegen	617,0	238,0	379,0	708,4	406,2	302,2	517,2	125,9	391,3	536,0	130,5	405,5
2200	(Re)constructie waterwegen	3.952,0	71,0	3.881,0	4.836,5	0,0	4.836,5	1.537,0	0,0	1.537,0	1.773,0	0,0	1.773,0
2201	Onderhoud en beheer vaarwegen	3.112,0	507,0	2.605,0	3.937,7	628,5	3.309,2	3.798,0	522,4	3.275,6	2.342,2	532,9	1.809,3
2202	Kunstenwerken vaarwegen	3.393,0	101,0	3.292,0	3.482,5	528,2	2.954,3	3.567,2	538,7	3.028,5	3.666,7	549,5	3.117,2
2203	Diensten Hoofdvlaanwegen	5.905,0	6.540,0	-635,0	3.580,8	3.685,1	-104,3	3.274,4	3.411,7	-137,3	3.393,0	3.534,0	-141,0
2204	Diensten voor derden waterwegen	3.591,0	3.844,0	-253,0	1.335,9	563,0	772,9	1.455,7	577,8	877,9	1.508,6	598,8	909,8
2900	Mobiliteitsbeleid	9.608,0	282,0	9.326,0	6.917,8	477,6	6.440,2	17.806,2	233,0	17.573,2	16.948,7	233,0	16.715,7
	subtotaal	71.129,0	26.776,0	44.353,0	81.880,9	22.095,9	59.785,0	77.429,9	21.902,9	55.527,0	81.060,1	20.774,8	60.285,3
Openbaar vervoer													
2300	Collectief personenvervoer	97.892,0	4.428,0	93.464,0	136.752,2	48.638,0	88.114,2	119.451,5	31.342,5	88.109,0	78.154,6	4.174,6	73.980,0
	subtotaal	97.892,0	4.428,0	93.464,0	136.752,2	48.638,0	88.114,2	119.451,5	31.342,5	88.109,0	78.154,6	4.174,6	73.980,0
	Totaal Bereikbaarheid	169.021,0	31.204,0	137.817,0	218.633,2	70.733,9	147.899,3	196.881,4	53.245,4	143.636,0	159.214,8	24.949,4	134.265,3
0804	Mutaties reserves Bereikbaarheid	5.655,0	29.499,0	-23.844,0	13.558,2	60.529,8	-46.971,6	3.502,8	41.196,3	-37.693,5	2.596,2	23.253,1	-20.656,9
	Totaal Bereikbaarheid incl. reservemutaties	174.676,0	60.703,0	113.973,0	232.191,4	131.263,7	100.927,7	200.384,2	94.441,7	105.942,5	161.811,0	48.202,5	113.608,4
Economie													
Economie en werkgelegenheid													
6200	Fysieke bedrijfsomgeving	128,0	0,0	128,0	212,0	0,0	212,0	209,2	0,0	209,2	210,9	0,0	210,9
6300	Regioprogramma's	21.653,0	3.173,0	18.480,0	31.245,1	34,0	31.211,1	20.464,4	34,0	20.430,4	7.232,4	0,0	7.232,4
6301	Provinciale bedrijven	13.883,0	10.399,0	3.484,0	5.037,9	2.214,4	2.823,5	3.584,7	114,4	3.470,3	1.836,1	114,4	1.721,7
6302	Marktsectoren	17.829,0	712,0	17.117,0	20.336,2	6.659,7	13.676,5	4.857,4	816,5	4.040,9	1.311,7	0,0	1.311,7
6303	Circulaire economie	145,0	0,0	145,0	290,9	0,0	290,9	572,9	0,0	572,9	581,9	0,0	581,9
6900	Promotie en acquisitie	1.026,0	484,0	542,0	5.057,2	4.620,9	436,3	484,9	0,0	484,9	442,0	0,0	442,0
6901	Arbeidsmarktbeleid	1.375,0	1.319,0	56,0	971,6	0,0	971,6	908,4	0,0	908,4	952,9	0,0	952,9
	subtotaal	56.039,0	16.087,0	39.952,0	63.151,0	13.529,0	49.622,0	31.081,8	964,9	30.116,9	12.588,0	114,4	12.453,6
Recreatie en toerisme													
6400	Toerisme en recreatie	2.401,0	-19,0	2.420,0	1.656,9	191,0	1.465,9	1.581,9	5,3	1.576,6	1.124,0	5,3	1.118,7
	subtotaal	2.401,0	-19,0	2.420,0	1.656,9	191,0	1.465,9	1.581,9	5,3	1.576,6	1.124,0	5,3	1.118,7
Grensoverschrijdende samenwerking													
6902	Grensoverschrijdende samenwerking	366,0	0,0	366,0	377,9	37,6	340,3	575,6	42,0	533,6	459,4	0,0	459,4
	subtotaal	366,0	0,0	366,0	377,9	37,6	340,3	575,6	42,0	533,6	459,4	0,0	459,4
	Totaal Economie	58.806,0	16.068,0	42.738,0	65.185,8	13.757,6	51.428,2	33.239,3	1.012,2	32.227,1	14.151,4	119,7	14.031,7
0805	Mutaties reserves Economie	1.339,0	14.991,0	-13.652,0	2.000,0	22.833,7	-20.833,7	2.000,0	2.516,4	-516,4	500,0	100,1	399,9
	Totaal Economie incl. reservemutaties	60.145,0	31.059,0	29.086,0	67.185,8	36.591,3	30.594,5	35.239,3	3.528,6	31.710,7	14.651,4	219,8	14.431,5
												Bedragen x € 1.000	
												14.728,4	14.608,7

Prod.gr. nummer	Omschrijving	rekening 2018		2019 na 14e wijziging		2020 begroting		2021		2022		2023	
		lasten	balen	saldo	lasten	balen	saldo	lasten	balen	lasten	balen	lasten	balen
Cultuur en maatschappij													
Cultuur													
7100	Cultuur	6.899,0	753,0	6.146,0	8.140,7	963,0	7.177,7	6.313,2	0,0	6.313,2	7.044,7	0,0	7.044,7
	subtotaal	6.899,0	753,0	6.146,0	8.140,7	963,0	7.177,7	6.313,2	0,0	6.313,2	7.044,7	0,0	7.044,7
Erfgoed en archeologie													
7101	Cultureel erfgoed	3.641,0	-25,0	3.666,0	3.107,1	132,7	2.974,4	2.811,3	96,1	2.715,2	2.873,8	99,6	2.774,2
7102	Erfgoed, ruimtelijke kwaliteit en landschap	5.710,0	1.600,0	4.110,0	16.532,7	1.597,0	14.935,7	3.584,5	101,0	3.483,5	3.489,3	0,0	3.489,3
	subtotaal	9.351,0	1.575,0	7.776,0	19.639,8	1.729,7	17.910,1	6.395,8	197,1	6.196,7	6.363,1	99,6	6.263,5
Maatschappij													
7200	Bibliotheken	2.242,0	0,0	2.242,0	2.247,5	0,0	2.247,5	2.284,2	0,0	2.284,2	2.318,9	0,0	2.318,9
7202	Welzijnsbeleid	1.340,0	0,0	1.340,0	1.349,5	0,0	1.349,5	1.612,6	0,0	1.612,6	1.639,3	0,0	1.639,3
7203	Sportbeleid	496,0	0,0	496,0	571,3	0,0	571,3	352,0	0,0	352,0	698,3	0,0	698,3
7901	Asielzoekers	169,0	0,0	169,0	217,6	0,0	217,6	64,7	0,0	64,7	67,0	0,0	67,0
7902	Stichting Provinciaal Groninger Studiefonds	221,0	0,0	221,0	220,9	0,0	220,9	206,8	0,0	206,8	206,8	0,0	206,8
7904	Zorg en hulpverlening	1.291,0	0,0	1.291,0	1.284,2	0,0	1.284,2	793,1	0,0	793,1	811,7	0,0	811,7
	subtotaal	5.759,0	0,0	5.759,0	5.891,0	0,0	5.891,0	5.313,4	0,0	5.313,4	5.742,1	0,0	5.742,1
Versterking leefbaarheid													
8101	Gebiedsgericht werken	3.328,0	277,0	3.051,0	3.992,5	1.591,2	2.401,3	3.180,8	611,3	2.569,4	2.428,8	293,3	2.135,5
8102	Sociaal-economische vitalisering	1.309,0	614,0	695,0	813,1	0,0	813,1	754,4	0,0	754,4	630,5	0,0	630,5
8103	Leefbaarheid (groei en krimp)	3.647,0	10,0	3.637,0	17.759,0	46,5	17.712,5	9.250,8	0,0	9.250,8	4.400,8	0,0	4.400,8
	subtotaal	8.284,0	901,0	7.383,0	22.564,7	1.637,7	20.927,0	14.186,0	611,3	13.574,7	7.460,1	293,3	7.166,8
Totaal Cultuur en maatschappij													
		30.293,0	3.229,0	27.064,0	56.236,1	4.330,4	51.905,7	27.208,3	808,4	26.399,9	26.609,9	392,9	26.217,0
0806	Mutaties reserves Cultuur en maatschappij	8.276,0	10.240,0	-1.962,0	0,0	23.761,2	-23.761,2	0,0	3.726,9	-3.726,9	0,0	1.213,0	-1.213,0
Totaal Cultuur en maatschappij incl. reservem													
		38.571,0	13.469,0	25.102,0	56.236,1	28.091,6	28.144,5	27.208,3	4.535,3	22.673,0	26.609,9	1.605,9	25.004,0
Openbaar bestuur													
Provinciale Staten													
1100	Provinciale Staten	2.368,0	27,0	2.341,0	2.674,6	0,0	2.674,6	2.940,4	0,0	2.940,4	2.664,5	0,0	2.664,5
	subtotaal	2.368,0	27,0	2.341,0	2.674,6	0,0	2.674,6	2.940,4	0,0	2.940,4	2.664,5	0,0	2.664,5
Overige bestuursorganen													
1200	Gedeputeerde Staten	2.142,0	158,0	1.984,0	2.446,2	153,3	2.292,9	2.222,4	153,3	2.069,1	2.086,1	158,9	1.927,2
1300	Kabinetszaken	2.410,0	0,0	2.410,0	776,2	0,0	776,2	679,1	0,0	679,1	417,4	0,0	417,4
	subtotaal	2.383,0	158,0	2.225,0	3.222,5	153,3	3.069,2	2.901,5	153,3	2.748,2	2.503,5	158,9	2.344,6
Bestuurlijke samenwerking													
1400	Bestuurlijke organisatie	563,0	11,0	552,0	519,5	0,0	519,5	549,1	0,0	549,1	555,4	0,0	555,4
1500	Interbestuurlijk en financieel toezicht	261,0	0,0	261,0	449,4	0,0	449,4	419,3	0,0	419,3	433,5	0,0	433,5
1600	Openbare orde en veiligheid	391,0	42,0	349,0	426,3	20,6	405,7	310,2	0,0	310,2	143,7	0,0	143,7
1900	Uitvoering van wettelijke regelingen	85,0	0,0	85,0	23,6	0,0	23,6	90,4	0,0	90,4	92,8	0,0	92,8
1901	Bestuurlijke samenwerking	1.311,0	18,0	1.293,0	1.634,4	0,0	1.634,4	1.426,2	0,0	1.426,2	1.451,6	0,0	1.451,6
1908	Archiefinspectie	445,0	0,0	445,0	648,5	0,0	648,5	608,9	0,0	608,9	622,2	0,0	622,2
	subtotaal	3.056,0	71,0	2.985,0	3.701,7	20,6	3.681,1	3.404,1	0,0	3.404,1	3.299,2	0,0	3.299,2

Bedragen x € 1.000

Prod.-gr. nummer	Omschrijving	rekening 2018		2019 na 14e wijziging		2020 begroting		2021		2022		2023	
		lasten	saldo	lasten	saldo	lasten	saldo	lasten	saldo	lasten	saldo	lasten	saldo
1902	Communicatie	986,0	978,0	938,7	1,3	937,4							
1903	Promotie en relatienetmanagement	1.392,0	0,0	1.034,5	0,0	1.034,5	1,3	1.971,9	1.046,3	1,3	1.045,0	1.066,7	1,3
	subtotaal	2.378,0	10,0	2.368,0	1.973,2	1,3	1.971,9		1.743,3	1,3	1.742,0	1.767,7	1,3
	Totaal Openbaar bestuur	10.185,0	266,0	9.919,0	11.572,0	175,2	11.396,8		10.914,4	154,6	10.050,2	10.496,3	166,0
0807	Mutaties reserves Openbaar Bestuur	682,0	510,0	152,0	0,0	763,0	-763,0		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Totaal Openbaar bestuur incl. reservemutaties	10.847,0	776,0	10.071,0	11.572,0	938,2	10.633,8		10.914,4	154,6	10.050,2	10.496,3	166,0
Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering													
Bedrijfsvoering													
0501	Stelposten bedrijfsvoering	0,0	0,0	-65,3	0,0	-65,3			2.350,7	0,0	2.350,7	181,8	0,0
0600	Toegerekende overhead	32.792,0	1.465,0	31.327,0	36.845,4	0,0	36.845,4		36.258,6	0,0	35.258,6	36.538,9	0,0
1904	Voorzieningen personeel	80,0	16,0	64,0	117,1	23,6	93,5		119,5	24,1	95,4	119,5	24,1
1905	Verhuur gebouwen	234,0	255,0	-21,0	250,7	258,8	-8,1		287,1	273,3	13,8	297,5	282,1
1906	Diensten voor derden	3.043,0	3.031,0	12,0	1.414,0	1.863,2	-449,2		1.700,7	1.002,5	698,2	1.826,4	724,1
	subtotaal	36.149,0	4.767,0	31.382,0	38.562,0	2.145,6	36.416,4		39.706,5	1.291,4	38.415,1	38.893,7	1.335,8
Algemene dekkingsmiddelen													
0100	Uitkering Provinciefonds	300,0	258.191,0	257.891,0	300,0	191.516,6	-191.216,6		300,0	182.826,5	-182.526,5	0,0	168.872,9
0200	Opbrengst provinciale belastingen	0,0	55.952,0	-55.952,0	0,0	56.517,6	-56.517,6		0,0	57.776,6	-57.776,6	0,0	58.818,2
0300	Gedelingen en uitzettingen	805,0	18.501,0	-17.696,0	834,0	15.478,3	-14.644,3		837,0	15.918,2	-15.081,2	761,0	12.292,2
0400	Deelheningen	2.012,0	7.009,0	-4.997,0	122,2	8.259,8	-8.137,6		101,2	7.136,7	-7.035,5	104,9	7.958,3
0500	Onvoorzien	0,0	19,0	-19,0	100,0	0,0	100,0		-1.899,0	0,0	-1.899,0	-2.974,0	0,0
0700	Vennootschapsbelasting	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	subtotaal	3.117,0	339.672,0	-336.555,0	1.356,2	271.772,4	-270.416,2		-660,8	263.658,1	-264.319,9	-2.108,1	247.941,6
	Totaal Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoer	39.266,0	344.439,0	-305.173,0	39.918,2	273.918,0	-233.999,8		39.045,7	264.949,5	-225.903,8	36.781,5	249.277,4
0808	Mutaties reserves Alg. dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	140.437,0	72.129,0	68.308,0	51.223,9	37.146,2	14.077,6		22.995,8	29.362,9	-6.367,1	5.040,1	11.828,4
	Totaal Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	179.703,0	416.568,0	-236.865,0	91.142,1	311.064,2	-219.922,2		62.041,5	294.312,3	-232.270,8	41.821,6	261.105,8
09	Totaal programma's incl. reservemutaties	541.742,0	551.525,0	-9.783,0	579.864,8	579.864,8	0,0		438.685,1	440.697,2	-2.012,1	326.937,9	327.997,1
Bedragen x € 1.000													

Bijlage 3. Specificatie incidentele baten en lasten 2020-2023

Programma	Omschrijving	2020	2021	2022	2023
BATEN					
Milieu en energie					
	- onttrekking aan reserves:				
	Reserve Bodemsanering	889	3.596		
	Subtotaal	889	3.596	0	0
Platteland en natuur					
	Natuurnetwerk Groningen, verrekend met reserve PLG	28.393	5.801	867	724
	Opbrengst verkoop gronden, verrekend met reserve PLG	1.358	1.186	1.010	810
	DAW, verrekend met reserve PLG	1.223			
	Natuurcompensatie (bijdrage Tennet)	70	70	70	70
	Regionaal College Waddengebied (bijdrage Fryslân en Noord-Holland)	283			
	- onttrekking aan reserves:				
	Reserve PLG: herschikking PLG3	7.731	2.983	1.359	1.548
	Algemene reserve: overboeking Dubbele Dijk en Kleirijperij	1.141	621		
	Subtotaal	40.199	10.661	3.306	3.152
Bereikbaarheid					
	Diverse wegenbouwprojecten RSP	15.816	14.505	7.741	
	Opbrengst grondverkoop Bereikbaarheid Lauwersmeergebied			4.140	
	Verkeer- en vervoereraad: bijdragen gemeenten	58	58	58	58
	Diverse OV-projecten RSP	32.093	4.175	1.391	
	- onttrekking aan reserves:				
	Reserve RSP: diverse wegenbouwprojecten	6.409	9.898	6.038	
	Reserve MIT: diverse wegenbouwprojecten	908	464	430	
	Reserve Verkeer en vervoer: N33 Midden	173	173	160	
	Reserve Overboeking kredieten: Meerj. uitv. progr. verkeersveiligheid	625			
	Reserve ESFI: diverse waterwegenbouwprojecten	16			
	Reserve MIT: diverse waterwegenbouwprojecten	649			
	Reserve ESFI: reservering ringwegen	516	516	516	516
	Reserve MIT: uitvoeringsprogramma fiets 2017-2020	950			
	Reserve RSP: programmakosten RSP	50			
	Reserve MIT: fasering innovatief zelfrijdend vervoer	7			
	Reserve MIT: spoor Groningen-Bremen (Wunderline)	1.350			
	Reserve Verkeer en vervoer: bestedingsplan duVV 2019	2.075			
	Reserve Verkeer en vervoer: spoor Groningen-Bremen (Wunderline)	11.193	4.621		
	Reserve Verkeer en vervoer: fasering OV-projecten Slim en groen	1.600	2.000		
	Reserve RSP: diverse OV-projecten	13.494	3.257	1.085	
	Subtotaal	87.982	39.665	21.559	574
Economie					
	Diverse projecten en uitvoeringskosten RSP/REP	851			
	Regioverbinder (bijdrage Drenthe en Overijssel)	42			
	- onttrekking aan reserves:				
	Reserve RSP: diverse projecten en uitvoeringskosten REP	399			
	Algemene reserve: projecten NOM (t.i.v. rekeningresultaat 2016)	167	100		
	Reserve Provinciale Meefinanciering: diverse projecten	1.868			
	Algemene reserve: Regioverbinder (overboeking uit 2018)	20			
	Reserve Overboeking kredieten: Regioverbinder (overboeking uit 2018)	62			
	Subtotaal	3.409	100	0	0
Cultuur en maatschappij					
	Subsidieregeling Erfgoedloket en erfgoedadviesteam: bijdrage NCG	101			
	Diverse projecten RSP/REP	328			
	- onttrekking aan reserves:				
	Reserve ESFI: Regio Groningen-Assen	1.213	1.213	1.213	1.213
	Reserve ESFI: investeringsbudget Lauwersmeer/Lauwersoog	286			
	Reserve RSP: diverse projecten REP	154			
	Reserve Leefbaarheid krimpgebieden	2.074			
	Subtotaal	4.156	1.213	1.213	1.213
Openbaar bestuur					
	Subtotaal	0	0	0	0

Programma	Omschrijving	2020	2021	2022	2023
Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering					
- algemene dekkingsmiddelen	Bijdrage gemeente Groningen in IBOI-indexering RSP-middelen	719	453	283	159
- onttrekking aan reserves:	Reserve AKP: diverse personeelskosten	561	582	603	625
	Reserve Beheer wegen en kanalen: diverse personeelskosten	52	54	56	58
	Reserve RSP: diverse personeelskosten	191	198	206	213
	Reserve Compensatie dividend Essent: investering GAE (NEDAB)	650	650	650	650
	Algemene reserve:erschikking begrotingsruimte (NJN 2017)		250	250	689
	Algemene reserve: boekwinst NWB	299	299	75	
	Algemene reserve:erschikking begrotingsruimte (NJN 2018)	175	75		
	Algemene reserve: vrijval weerstandsvermogen toev. aan begr.ruimte	2.758	1.949		
	Algemene reserve: inzetten spaarbedrag 2017-19 (Kadernota 2019-23)	9.479			
	Reserve afkoopsommen wegen en waterwegen (vrijval)	4.250	3.250	3.250	3.250
	Algemene reserve:erschikking begrotingsruimte (Kadernota 2019-23)	3.053	1.629	2.539	2.156
	Algemene reserve:erschikking begrotingsruimte (Begroting 2020)	7.874	2.872		
	Subtotaal	30.061	12.261	7.910	7.799
	Totaal Baten	166.696	67.496	33.988	12.739
LASTEN					
Ruimte en water					
	Ruimtelijke aspecten energietransitie en ontw. landschap (CA19-23)	450	350	350	350
	Klimaatbestendig maken ruimt. inrichting/leefbaarh. bevolking (CA19-23)	200	200	300	300
	Klimaatadaptatie - reductie van CO ₂ : -veenoxidatie (CA19-23)	50	50	50	50
	Subtotaal	700	600	700	700
Milieu en energie					
	Bodemsanering t.l.v. reserve	889	3.596		
	Bevorderen afval als grondstof		50		
	Gaswinning: verb. proces schadeherstel en versterking (CA19-23)	200	100	100	100
	Nationaal Programma Groningen: nieuw perspectief bieden (CA19-23)	25	25	25	25
	Aanvullende kosten Wabo: inhuur juridische ondersteuning en Libau	110			
	Implementatie Omgevingswet	952	175		
	Fairtrade provincie (CA19-23)	33	33	34	
	Verminderen hinder, uitstoot en overlast in brede zin (CA19-23)	300	300	300	300
	Minder toezicht/regelgeving goed functionerende bedrijven (CA19-23)		50	50	50
	Reservering voor Asbestfonds (CA19-23)	1.000			
	Fonds Nieuwe Doen: uitvoeringskosten	400	250	250	349
	Radarvoorziening Eemshaven	200			
	Energiebesp. en duurz. energieproductie: 49% CO ₂ -reductie (CA19-23)	2.250	2.250	2.250	2.250
	Subtotaal	6.359	6.829	3.009	3.074
Platteland en natuur					
	Natuurontwikkeling:erschikking PLG3 t.l.v. reserve PLG	1.491	1.491	558	558
	Natuurnetwerk Groningen t.l.v. reserve PLG	35.098	7.879	2.203	2.099
	Uitvoeringskosten POP3 t.l.v. reserve PLG	500	400	275	225
	Bijdrage IPO-GWO aandeel natuur t.l.v. reserve PLG	200	200	200	200
	DAW t.l.v. reserve PLG	1.416			
	Beheer en monitoring broedeilanden	80	80		
	Natuurcompensatie (bijdrage Tennet)	70	70	70	70
	Biodiversiteit: vergr. natuurwaarden in natuur-/landb.gebied (CA19-23)	100	100	100	100
	Reductie van CO ₂ in bos en hout (CA19-23)	125	125	125	125
	Realisatie landschapskwaliteit (CA19-23)	40	40	40	40
	Opgave Waddengebied (fasering 2019/2020)	356			
	Dubbele Dijk (overboeking uit 2018)	1.076	426		
	Dubbele Dijk (fasering 2019/2020)	120			
	Kleirijperij (overboeking uit 2018)	65	195		
	Kleirijperij (fasering 2019/2021)		-56		
	Regionaal College Waddengebied (bijdrage Fryslân en Noord-Holland)	283			
	Realisatie Waddenopgave (excl. Lauwersmeer) (CA19-23)	2.100	2.100	p.m.	p.m.
	Ecologie en economie in balans (CA19-23)	60	60	60	60
	Versterking soortenbeleid (CA19-23)	125	125	125	125
	Verduurzaming en innovatie landbouw (CA19-23)	825	825	825	842
	Regiodeal Natuurinclusieve landbouw (CA19-23)	300	300	300	283
	Subtotaal	44.430	14.360	4.881	4.727

Programma	Omschrijving	2020	2021	2022	2023
Bereikbaarheid	Diverse wegenbouwprojecten RSP	22.862	25.039	14.369	
	Diverse wegenbouwprojecten t.l.v. reserve MIT	445			
	Kadewerken Noord-Willemskanaal	308	476		
	Herstel/vernieuwing fietspaden i.v.m. schade door boomwortels		250	250	250
	Opruimen en vervangen dammen N355		75	75	75
	Smart Mobility (CA19-23)		750	750	750
	Intelligente VRI's (CA19-23)		129	117	117
	Aanvulling meerjarenprogramma Beheer en onderhoud 2017-2020	400			
	Aanvulling meerj.progr. Beheer en onderhoud 2021-2024 (CA19-23)		1.330	1.330	1.340
	Meerj. uitv.progr. Verkeersveilig. (overboeking uit 2018)	625			
	Diverse waterwegenbouwprojecten t.l.v. reserve ESFI	16			
	Diverse waterwegenbouwprojecten t.l.v. reserve MIT	649			
	Baggerwerk Reitdiep		781	781	781
	Boordvoorzieningen		-1.643	-1.643	-1.643
	Mobiliteitsbeleid: Bestedingsplan duVV 2019	-1.470	-5.362	-6.212	-6.218
	Uitvoeringsprogramma fiets 2017-2020 t.l.v. reserve MIT	950			
	Reservering ringwegen t.l.v. reserve ESFI	516	516	516	516
	Programmakosten RSP t.l.v. reserve RSP	50			
	Fietsstrategie 2020-2023 (CA19-23)	500	1.700	1.700	1.700
	Slimme/groene mobiliteit, duurzaam borgen kennis/ervaring (CA19-23)	113	113	113	113
	Openbaar vervoer: Bestedingsplan duVV 2019	100	4.467	5.317	5.323
	Innovatief zelfrijdend vervoer (fasering 2019/2020)	7			
	OV-projecten Slim en groen (fasering 2019/2020/2021)	1.600	2.000		
	Diverse OV-projecten RSP	56.780	12.052	2.476	
	Spoor Groningen-Bremen (Wunderline) t.l.v. reserve MIT	1.350			
	Duurzame mobiliteit (slimmer en groener en hubs) (CA19-23)	250	250	250	250
	- starting in reserves:			4.140	
	Reserve RSP: opbr. grondverkoop Bereikbaarheid Lauwersmeergebied			4.140	
	Reserve afkoopsommen wegen/waterwegen		1.643	1.643	1.643
	Reserve Verkeer en vervoer: bestedingsplan duVV 2019	3.503	953	953	953
Subtotaal		89.552	45.519	26.924	5.950
Economie	Uitvoeringskosten RSP/REP	50			
	Provinciale Meefinanciering: risicoafdekking revolverend fonds MKB	-1.500			
	Provinciale Meefinanciering: dekking invest. Groningen Airport Eelde	-750	-250	-250	-250
	Provinciale Meefinanciering: risicobuffer uitbreiding fondsvermogen IFG	-500	-500	-500	-500
	Regelingen en fondsen, het Rijk en Europa (CA19-23)	10	15	15	10
	Projecten NOM t.l.v. rekeningresultaat 2016	167	100		
	Investering Groningen Airport Eelde	1.935	250	250	250
	Investering Groningen Airport Eelde t.l.v. reserve Comp. div. Essent	650	650	650	650
	Innovatief en Duurzaam MKB 3	800			
	Diverse projecten Provinciale Meefinanciering	1.868			
	Diverse projecten RSP/REP	1.200			
	Nieuw programma Arbeidsmarkt en Economie 2020-2024 (CA19-23)	350	350	350	350
	Digitale sector: speerpunten digitalisering (CA19-23)	100	100	100	100
	Chemische sector: opzetten en uitwerken Suikeragenda (CA19-23)	50	50	50	50
	Vergroenen/innoveren, Chemport Europe, circ. bedrijvigheid (CA19-23)	125	125	125	125
	Acquisitie: vergr. aantrekkelijkheid bedrijven, inst. en werkn. (CA19-23)	200	150	150	100
	Arb.markt: Human Capital Agenda, aansl. onderw./arb.markt (CA19-23)	300	300	300	300
	Recreatie en toerisme (CA19-23)	150	200	200	200
	Regioverbinder (overboeking uit 2018 en bijdr. Drenthe en Overijssel)	124			
	Aaangaan en versterken internationalisering (CA19-23)	100	100	100	100
	Public affairs (incl. lobby) (CA19-23)	100	100	100	100
	- starting in reserves:				
	Algemene reserve: risicoafdekking revolverend fonds MKB	1.200			
	Reserve Compensatie dividend Essent: subsidie EBG	300			
	Algemene reserve: risicobuffer uitbreiding fondsvermogen IFG	500	500	500	500
Subtotaal		7.529	2.240	2.140	2.085

Programma	Omschrijving	2020	2021	2022	2023
Cultuur en maatschappij	Cultuurnota: continueren nieuw beleid van 2013-2016	653			
	Extra middelen Cultuurnota 2017-2020	1.205			
	Extra middelen Cultuurnota 2021-2024 (CA19-23)		2.600	2.600	2.600
	Subsidieregeling Erfgoedloket en erfgoedadviesteam	101			
	Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Landschap, borging en uitvoering	150	150	150	
	Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Landschap, werkbudget/formatie	525	525	525	525
	Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Landschap, kwaliteitstgids	65	65		
	Groot onderhoud en restauratie; regulier onderhoud Rijksmonumenten	1.500	1.500	1.500	1.500
	Sociaal beleid	500	500	500	500
	Sport en bewegen (prov. beweegakk., beweegincl. beleid) (CA19-23)	115	460	465	460
	Investeringsbudget Lauwersmeer/Lauwersoog t.l.v. reserve ESFI	286			
	Regio Groningen-Assen t.l.v. reserve ESFI	1.213	1.213	1.213	1.213
	Diverse projecten RSP/REP	483			
	Programmakosten t.l.v. reserve Leefbaarheid krimpgebieden	2.074			
	Actieplan bevolkingsdaling (fasering 2020 naar 2019)	-165			
	Kadernota Leefbaarheid, wonen en zorg (CA19-23)	2.000	3.000	3.000	4.000
	Subtotaal	10.705	10.013	9.953	10.798
Openbaar bestuur	Geschiedschrijving provinciaal bestuur Groningen (CA19-23)	350			
	Storting in voorziening APPA	201			
	Viering 75 jaar bevrijding in 2020	275			
	Samenw. gemeenten/andere overh., werken aan draagvlak (CA19-23)	375	375	375	375
	Subtotaal	1.201	375	375	375
Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering					
- bedrijfsvoering	Diverse personeelskosten verwerkt in AKP t.l.v. reserves	805	834	864	895
	Personeelskosten Cultuurnota continueren nw. beleid van 2013-2016	53			
	Personeelskosten Cultuurnota 2017-2020	195			
	Personeelskosten krimp t/m 2020	194			
	Personeelskosten verbeterplan F&C	192	100		
	Personeelskosten personeelscontroller	51			
	Personeelskosten Privacy Officer (AVG)	82	43		
	Personeelskosten Concernfunctionaris informatiebeveiliging (AVG)	52	27		
	Aanpassingen ondersteunende informatiesystemen (AVG)	200	200		
	Gastvrij beveiligen (fasering van 2019 naar 2020)	206			
	Betere informatievoorziening (fasering van 2019 naar 2020)	272			
	Kosten extra gedeputeerde en ondersteuning (2019-2023) (CA19-23)	463	463	463	231
	Informatiestrategie; beheer/onderhoud informatiesystemen (CA19-23)	500	650	675	675
	Lerende organisatie; organisatieontwikkeling (CA19-23)	250	250	250	250
- algemene dekkingsmiddelen	Tijdelijke compensatie provincie Zeeland	300			
- storting in reserves:	Reserve Vervanging kunstwerken Winschoterdiep: bespaarde rente	286	191	227	194
	Reserve PLG: bespaarde rente (opgeheven reserve EHS)	87	59	69	59
	Reserve Leefbaarheid krimpgebieden: bespaarde rente	48	8		
	Reserve MIT: dividend Enexis	7.083			
	Reserve RSP: IBOL-index RSP-middelen	3.021	2.440	1.707	1.103
	Reserve AKP: surplus formatiereductie Kleiner en Beter	394	394	394	394
	Algemene reserve:erschikking begrotingsruimte (NJN 2017)	558			
	Algemene reserve:erschikking i.v.m. wijz. subs.stelsel (Vdr.50/2017)	1.988			
	Algemene reserve:erschikking begrotingsruimte (VJN 2018)	4.774			
	Algemene reserve:erschikking begrotingsruimte (Begroting 2019)	2.758	1.949		
	Algemene reserve: risicobuffer 10% lening energiebesparingsfonds	2.000			
	Algemene reserve:erschikking begrotingsruimte (Begroting 2020)			640	1.840
	Subtotaal	26.809	7.606	5.288	5.641
	Totaal Lasten	187.286	87.542	53.270	33.350
SALDO BATEN EN LASTEN		-20.589	-20.046	-19.282	-20.611

Bedragen x € 1.000

De baten en lasten van deze onderdelen zijn (deels) aan elkaar gekoppeld.

Bijlage 4. Overzicht investeringsprojecten

Overzicht projecten 2020 en verder												
staten- besluit	Wijze van dekking	Totaal krediet	Realisatie t/m 2018 Bestedingen	Ontvangsten	Planning 2019 Bestedingen	Ontvangsten	Planning 2020 Bestedingen	Ontvangsten	Planning 2021 Bestedingen	Ontvangsten	Planning 2022 e.v. Bestedingen	Ontvangsten
Aanleg en reconstructie van provinciale wegen												
N361 Mensingeweer-Ranum	2011/34	gemeente De Mame provinciale middelen	11.110 310 10.800	10.056 281 9.776	-641 -18 -623	700 20 680						
	52/2013 en 22/2012	gemeente Ten Boer Regio Groningen-Assen provinciale middelen	7.963 72 602 7.289	5.191 72 423 4.696	2.154 0 170 1.985	600 0 47 553						
	70/2015	provinciale middelen	4.500 4.500	2.100 2.100	785 785	1.000 1.000						
	29/2013	gemeente Pekela provinciale middelen	8.760 278 8.473	5.003 159 4.845	618 20 598	3.129 99 3.029						
	4/2014	provinciale middelen	3.794 3.794	151 151	3.212 3.212	1.111 1.111						
	2/2015	provinciale middelen	2.360 2.360	406 406	252 252	1.570 1.570						
	38/2016	provinciale middelen	6.800 6.800	989 989	4.976 4.976	3.300 3.300						
	83/2016	gemeente Bedum Campina pacht provinciale middelen	13.000 1.000 1.000 5 10.995	2.550 171 171 5 2.203	1.670 128 128 1.413	4.862 374 374 4.114	3.820 294 294 3.232					
	38/2016	provinciale middelen	4.415 4.415	402 402	2.849 2.849	1.164 1.164						
	38/2016	provinciale middelen	4.760 4.760	655 655	1 1	4.103 4.103						
03/2015	provinciale middelen	17.500 17.500	2.598 2.598	58 58	3.392 3.392	4.465 4.465	3.392 3.392	8.285 8.285	6.652 6.652	6.652 6.652		
subtotaal wegen			30.103	30.103	15.933	24.931	24.931	8.285	8.285	6.652	6.652	
Aanleg en reconstructie van provinciale waterwegen (inclusief kunstwerken en aanpalende objecten)												
Kadewerk Noord-Willemskanaal Oost incl. fiets-snelweg	18/2017	Ministerie IenM (Beter Benutten) provinciale middelen	5.072 480 4.592	1.257 139 1.117	956 90 865	1.040 0 942	1.568 0 1.420					
	2/2017	gemeente Oldambt provinciale middelen	6.500 500 6.000	982 76 906	4.348 348 4.000	1.170 76 1.094						
Nautische verbeteringen Winschoterdiep en A. G. Wildervanckkanaal	2016/52	gem. Midden-Groningen Groningen Seaports Gasunie LGW NAM provinciale middelen	5.537 340 320 18 37 7 4.815	1.176 50 294 18 6 7 800	4.341 268 252 0 29 0 3.792	20 1 1 0 0 0 17						
	subtotaal waterwegen			3.414	3.414	9.645	2.230	2.230	1.568	1.568	0	0
Investeringsprojecten met betrekking tot huisvesting, installaties en machines												
Huisvesting, installaties en machines		provinciale middelen	1.182	1.182	16.996	2.196	855	855	266	266	266	
	subtotaal huisvesting, installaties en machines			1.182	1.182	16.996	2.196	2.196	855	855	266	266
TOTAAL projecten (bedragen x € 1.000)			34.699	34.699	42.574	29.357	29.357	10.709	10.709	6.918	6.918	

Bijlage 5. Subsidiestaat

(bedragen in euro's)					
Programma	Deelprogramma	Product-groepnr.	Omschrijving	Raming 2019	Raming 2020
Milieu en energie	Milieu	4400	<u>Vergunningverlening, toezicht en handhaving</u> Omgevingsdienst Groningen (ODG)	5.381.000	5.946.209
			subtotaal	5.381.000	5.946.209
		4900	<u>Milieubeleid</u> Stichting Milieufederatie Groningen	233.200	238.600
			Consulentschap NME	115.400	118.100
			Stichting Noorderbreedte	8.100	8.300
			subtotaal	356.700	365.000
Platteland en natuur	Natuur en landschap	5200	<u>Natuurbeheer</u> Stichting Het Groninger Landschap	426.500	436.300
			Stichting Landschapsbeheer Groningen	357.100	365.300
			subtotaal	783.600	801.600
		5201	<u>Landschap</u> Nationaal Park Lauwersmeer	50.000	50.000
			subtotaal	50.000	50.000
		5300	<u>Beheer flora en fauna</u> Werkgroep Grauwe Kiekendief	130.000	0
			Faunabeheereenheid (FBE)	150.000	150.000
			subtotaal	280.000	150.000
Bereikbaarheid	Openbaar vervoer	2300	<u>Collectief personenvervoer</u> Exploitatiebijdrage busvervoer (via OV-bureau)	40.694.400	41.501.000
			Exploitatiebijdrage regionale treindiensten	14.829.800	15.028.800
			subtotaal	55.524.200	56.529.800
Economie	Economie en werkgelegenheid	6301	<u>Provinciale bedrijven</u> NOM (clusterorganisaties)	750.000	750.000
			subtotaal	750.000	750.000
Cultuur en maatschappij	Cultuur	7100	<u>Cultuur</u> Exploitatie- en budgetsubsidies <i>Kunstinstellingen</i> Groninger Museum	1.026.600	1.050.200
			Noorderlicht	116.100	118.800
			Haydn Jeugd Strijkorkest (HJSO)	15.000	15.300
			Noord Nederlands Orkest (NNO)	50.000	51.200
			Noordpool Orkest	20.000	20.500
			Peter de Grote Festival	37.500	38.400
			Stichting Literaire Activiteiten Groningen (SLAG)	30.000	30.700
			Eurosonic/Noorderslag	111.400	114.000
			Prime	13.500	13.800
			Urban House (New Attraction)	30.000	30.700
			Club Guy & Roni	32.000	32.700
			Het Houten Huis	15.000	15.300
			Jonge Harten	20.000	20.500
			De Noordelingen	100.000	102.300
			Noorderzon	112.000	114.600
			Groninger Forum / Liga 68	56.700	58.000
			subtotaal kunstinstellingen	1.785.800	1.827.000
			<i>Steuninstellingen</i> VRIJDAG	300.000	306.900
			Bureau Groninger Taal en Cultuur/Huis Groninger Cultu	350.000	358.100
			K&C Cultuuronderwijs	400.000	409.200
			subtotaal steuninstellingen	1.050.000	1.074.200
			<i>Overige instellingen</i> De Verhalen van Groningen	300.000	306.900
			Kunstraad	140.000	143.200
			subtotaal overige instellingen	440.000	450.100

(bedragen in euro's)

Programma	Deelprogramma	Product- groepnr.	Omschrijving	Raming 2019	Raming 2020
Cultuur en maatschappij	Cultuur	7100	<u>Cultuur</u>		
			Vaste bijdragen		
			<i>Overige middelen</i>		
			Professionele kunsten	266.600	266.600
			Cultuureducatie	211.000	211.000
			<i>subtotaal overige middelen</i>	<i>477.600</i>	<i>477.600</i>
			<i>subtotaal Cultuur</i>	<i>3.753.400</i>	<i>3.828.900</i>
	Erfgoed en archeologie	7101	<u>Cultureel erfgoed</u>		
			Exploitatie- en budgetsubsidies		
			<i>Erfgoedinstellingen</i>		
			Folkingestraat Synagoge	10.000	10.200
			Stichting Beeldlijn	17.000	17.400
			Noordelijk Scheepvaartmuseum	115.000	117.600
			Oorlogs- en Verzetscentrum Groningen (OVCG)	15.000	15.300
			Stichting Oude Groninger Kerken (SOGK)	98.000	100.300
			Fraeylemaborg	150.000	153.500
			Stichting Het Groninger Landschap	40.000	40.900
			Klooster Ter Apel	110.000	112.500
			Borg Verhildersum	150.000	153.500
			Menkemaborg	190.000	194.400
			Museum Nienoord	100.000	102.300
			Museum Stad Appingedam	60.000	61.400
			Openluchtmuseum Het Hoogeland	114.000	116.600
			Veenkoloniaal Museum	135.000	138.100
			RHC Groninger Archieven	137.900	147.000
			<i>subtotaal erfgoedinstellingen</i>	<i>1.441.900</i>	<i>1.481.000</i>
			<i>Steuninstellingen</i>		
			Erfgoedpartners (Museumhuis + Molenhuis)	425.000	434.800
			Libau Steunpunt	200.600	204.900
			Monumentenwacht	199.900	204.500
			<i>subtotaal steuninstellingen</i>	<i>825.500</i>	<i>844.200</i>
			<i>Overige instellingen</i>		
			NAD Nuis exploitatie (excl. aandeel apparaatskosten)	83.600	105.400
			<i>subtotaal overige instellingen</i>	<i>83.600</i>	<i>105.400</i>
			<i>subtotaal Cultureel erfgoed</i>	<i>2.351.000</i>	<i>2.430.600</i>
	Maatschappij	7200	<u>Bibliotheken</u>		
			Biblionet Groningen	1.300.000	1.329.900
			<i>subtotaal</i>	<i>1.300.000</i>	<i>1.329.900</i>
		7202	<u>Welzijnsbeleid</u>		
			CMO STAMM	1.004.100	1.027.200
			<i>subtotaal</i>	<i>1.004.100</i>	<i>1.027.200</i>
		7203	<u>Sportbeleid</u>		
			Sportplein Groningen	75.000	
			Huis van de Sport Groningen	50.000	
			Topsport Noord	55.000	
			<i>subtotaal</i>	<i>180.000</i>	<i>p.m.</i>
		7904	<u>Zorg en hulpverlening</u>		
			Patiënten- en cliëntenorganisaties	135.700	138.800
			Stichting Zorgbelang Groningen	611.900	626.000
			<i>subtotaal</i>	<i>747.600</i>	<i>764.800</i>
	Versterking leefbaarheid	8101	<u>Gebiedsgericht werken</u>		
			Vereniging Groninger Dorpen	256.100	262.000
			<i>subtotaal</i>	<i>256.100</i>	<i>262.000</i>

(bedragen in euro's)

Programma	Deelprogramma	Product-groepnr.	Omschrijving	Raming 2019	Raming 2020
Openbaar bestuur	Provinciale Staten	1100	<u>Ondersteuning Provinciale Staten</u>		
			Noordelijke Rekenkamer	290.900	284.000
			subtotaal	290.900	284.000
	Bestuurlijke samenwerking en toezicht	1901	<u>Bestuurlijke samenwerking</u>		
			Bijdrage IPO	722.900	609.200
			Bijdrage SNN	681.000	704.847
			subtotaal	1.403.900	1.314.047
	Communicatie	1903	<u>Promotie en relatiemanagement</u>		
			Evenementenbeleid (verdeling 2020 nog niet bekend):		200.000
			- Zomer Jazz Fietstour	15.000	
			- Winterwelvaart	35.000	
			- Tocht om de Noord	25.000	
			- Terug naar het Begin	25.000	
			- Eurosonic Air	30.000	
			- Festival Hongerige Wolf	15.000	
			- Festival Op Roakeldais	12.500	
			- Pura Vida Blauwestad	10.000	
			- Middeleeuws Ter Apel	10.000	
			- Swingin' Groningen	20.000	
			- Bie Daip	10.000	
			- Clash	10.000	
			subtotaal	217.500	200.000
			totaal	74.630.000	76.034.056

Bijlage 6. Afkortingenlijst

AB	Algemeen Bestuur
AKP	Apparaatskosten Personeel
Appa	Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers
(Wet) arhi	algemene regels herindeling
ASV	Aanvullende Strategische Voorraden
ava	algemene vergadering van aandeelhouders
AVG	Algemene verordening gegevensbescherming
B en W	Burgemeester en Wethouders
bab	banenafpraakbaan
BBP	Bruto Binnenlands Product
BBT	Beste Beschikbare Technieken
BBV	Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten
BDU	Brede Doeluitkering
BGR	Begroting
BIO	Baseline Informatiebeveiliging Overheid
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BO	Bestuurlijk Overleg
BOW	Bestuurlijk Overleg Wadden
BRP	Bruto Regionaal Product
BRZO	Besluit risico's zware ongevallen
btw/BTW	belasting over de toegevoegde waarde
BZK	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (ministerie)
CA19-23	Coalitieakkoord 2019-2023 ('Verbinden Versterken Vernieuwen')
cao	collectieve arbeidsovereenkomst
CBL	Cross Border Leases
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CdK	commissaris van de Koning
CE	Circulaire Economie
CPI	consumentenprijsindex
CROW	Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de Verkeerstechniek
CSA	credit support annex
CSV	Claim Staat Vennootschap Amsterdam
CUR	Civieltechnisch Centrum Uitvoering Research en Regelgeving
D2i	demand to invoice
DAW	Deltaplan Agrarisch Waterbeheer
DB	Dagelijks Bestuur
DOO	Datahuishouding op Orde
DRIS	Dynamisch Reizigersinformatiesysteem
DSO	Digitaal Stelsel Omgevingswet
DT	Directieteam
DU/du	Decentralisatie-uitkering
DVvG	De Verhalen van Groningen (stichting)
E&E	Economie en Ecologie in balans
EBG	Economic Board Groningen
ED2050	Eems-Dollard 2050
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EHS	Ecologische Hoofdstructuur
EMU	Europese Monetaire Unie
EPZ	Elektriciteits-Productiemaatschappij Zuid-Nederland
ERL	Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Landschap
ERTMS	European Rail Traffic Management System
ESFI	Economische, Sociale en Fysieke Infrastructuur (reserve)
ESGL	Extra Sneltrain Groningen-Leeuwarden

Euribor	Euro Interbank Offered Rate
EV	Elektrisch Vervoer
EV	Externe Veiligheid
fido	financiering decentrale overheden (wet)
FND	Fonds Nieuwe Doen (stichting Fonds Leefbaarheid, Zorg en Energie)
fte	fulltime-equivalent
GAE	Groningen Airport Eelde
GCECA	Global Centre of Excellence on Climate Adaptation
GD	Groningen Drenthe
GEP	Gewenst Ecologisch Potentieel
GLB	Gemeenschappelijk landbouwbeleid
GO	Groninger Ondernemersregeling
GOP	Geregelde oversteekplaats
GOP	Gemeenschappelijk operationeel programma
GR	Gemeenschappelijke Regeling
GrEK	Groninger Energiekoepel
GREX	Grondexploitatie
GROS	Grensoverschrijdende samenwerking
GS	Gedeputeerde Staten
GSP	Groningen Seaports
GVT	Gericht verkeerstoezicht
ha	hectare
HOV	Hoogwaardig Openbaar Vervoer
HR(M)	human resources (management)
HVO	Hydrotreated Vegetable Oil
IBOI	Index Bruto Overheidsinvesteringen
IBP	Interbestuurlijk Programma
IBT	Interbestuurlijk Toezicht
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
IDA	Interprovinciale Digitale Agenda
lenD	Innovatie en Duurzaamheid (programma)
IFG	Investeringsfonds Groningen
IKB	Individueel Keuzebudget
Interreg	Interregionaal (Europees subsidieprogramma)
IOV	Impuls Omgevingsveiligheid
IPO	Interprovinciaal Overleg
ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
IT	informatietechnologie
Iv3	Informatievoorziening derden
K&C	Kunst & Cultuur
KLOV	Kleinschalig Openbaar Vervoer
KOB	Kwaliteit Openbaar Bestuur
KRW	Kaderrichtlijn Water
Leader	Liaison Entre Action de Développement de l'Economie Rurale
LV	Landesverträter (Duitse Permanente Vertegenwoordiging)
MER	Milieueffectrapportage
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
MIT	Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport
MJOP	Meerjarenonderhoudsplan
MK12	Martinikerkhof 12 (provinciehuis)
mkb	midden- en kleinbedrijf
mrB	motorrijtuigenbelasting
MUP	Meerjarenuitvoeringsprogramma

MVI	Maatschappelijk Verantwoord Inkopen
MW	megawatt
MWp	megawattpiek
NAD	Noordelijk Archeologisch Depot
NCG	Nationaal Coördinator Groningen
NDFP	Nationale Databank Flora en Fauna
NEDAB	Niet-economische diensten van algemeen belang
NEN	Nederlands Normalisatie Instituut
NIB	Noordelijke Innovation Board
NJN	Najaarsnota
NJM	Najaarsmonitor
NKL	Nadeelcompensatieregeling verleggen kabels en leidingen
NME	Natuur- en Milieueducatie
n.n.b.	nog niet bekend
NNN	Natuurnetwerk Nederland
NOM	Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij
NPG	Nationaal Programma Groningen
NP(PL)	Nationale Proeftuin (Precisielandbouw)
n.v.t.	niet van toepassing
NWB	Nederlandse Waterschapsbank
ODG	Omgevingsdienst Groningen
OV	Openbaar Vervoer
OVIN	Onderzoek Verplaatsingen in Nederland
OZG	Ommelander Ziekenhuis Groningen
P&C	Planning & Control
PA	Public Affairs
PAS	Programma Aanpak Stikstof
PBE	Publiek Belang Elektriciteitsproductie
PF	Provinciefonds
PGS	Publicatiereeks Gevaarlijke Stoffen
PJ	PetaJoule
PLG	Programma Landelijk Gebied
POP3	Plattelandsonwikkelingsprogramma 2014-2020
POV	Provinciale Omgevingsverordening
PS	Provinciale Staten
PV	Permanente Vertegenwoordiging
PV	Photo Voltaic
R&D	Research and Development
REK	Rekening (jaarrekening provincie Groningen)
REP	Ruimtelijk-economisch programma (onderdeel RSP-ZZL)
RES	Regionale Energiestrategie
RHC	Regionaal Historisch Centrum
RIG	Regionale Investeringssteun Groningen
RIS	Regionale Innovatiestrategie
RMF	Regionaal Mobiliteitsfonds
RMP	Regionaal Mobiliteitsplan
ROB	Raad voor Openbaar Bestuur
ROR	Richtlijn Overstromingsrisico's
RSP(-ZZL)	Regiospecifiek Pakket (Zuiderzeelijn)
rvc	raad van commissarissen
RWS	Rijkswaterstaat
SaaS	System as a Service
SEV	Sociaal-economische vitalisering
SISA	Single Information Single Audit
SJ4	Sint Jansstraat 4 (provinciehuys)

SMART	Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdsgebonden
SNN	Samenwerkingsverband Noord-Nederland
SPV	'special purpose vehicle'
UHSB	Ultrahogesterktebeton
UMCG	Universitair Medisch Centrum Groningen
VIA	Verordening Innovatieve Ambities
VJN	Voorjaarsnota
VJM	Voorjaarsmonitor
VN	Verenigde Naties
VRI	verkeersregelininstallatie
VSK	verplicht schatkistbankieren
VTH	Vergunningverlening, Toezicht, Handhaving
VV	Verkeer en Vervoer
VVB	Verkeer- en Vervoerberaad
WA	Wettelijke aansprakelijkheid
Wabo	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
Wbb	Wet bodembescherming
WEL	Werk, Energie, Leefbaarheid (reserve)
Wnra	Wet normalisering rechtspositie ambtenaren
WOZ	(Wet) waardering onroerende zaken
WVL	Water, Verkeer en Leefomgeving (Dienst RWS)